

ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಕಲನ

ಎಸ್. ಎಸ್. ಸಿ. ಪರೀಕ್ಷೆ, ೧೯೫೯-೬೦

ಕನ್ನಡ ಪಠ್ಯ

(ಮಾಧ್ಯಮ, ಮೇಧಾವಿ, ಪ್ರಗತವಾದ ಮೂರು ಕಾರ್ಯದ ಅಭ್ಯಾಸಗಳಿಗೆ ಪಾಠ್ಯ)

(ವಿಜಾಪೂರ, ಬೆಳಗಾವಿ, ಧಾರವಾಡ ಹಾಗೂ ಕಾರವಾರ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ೧೧ನೆಯ ವರ್ಗವನ್ನು
ಹೊರತುಪಡಿಸಿ ಇನ್ನಾವ ವರ್ಗದಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಯೋಗಿಸಕೂಡದು)

ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಕಲನ

ಎಸ್. ಎಸ್. ಸಿ. ಪರೀಕ್ಷೆ, ೧೯೫೯-೬೦

ಕನ್ನಡ ಪಠ್ಯ

ಡಿಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟು ಆಫ್ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಇನ್‌ಸ್ಟ್ರಕ್ಷನ್, ಮೈಸೂರು-ಬೆಂಗಳೂರು

ಸಂಪಾದಕ ಸಮಿತಿ :

ಪ್ರೊ. ಸ. ಸ. ಮಾಳವಾಡ, ಎಂ. ಎ., (ಅಧ್ಯಕ್ಷರು).

ಶ್ರೀ ಎಸ್. ಡಿ. ಇಂಚಲ, ಬಿ. ಎ., ಬಿ. ಟಿ.

ಶ್ರೀ ಎಂ. ಕೆ. ವರಗಿರಿ, ಎಂ. ಎ., ಎಂ. ಇತಿ. ಡಿ. ಬಿ. ಇ.

03/10/10

ಸಂಪಾದಕರು
ಶ್ರೀ ಎಸ್. ಡಿ. ಇಂಚಲ
ಶ್ರೀ ಎಂ. ಕೆ. ವರಗಿರಿ

ಮುದ್ರಕರು : ಶ್ರೀ ಹ. ರಾ. ಪುರೋಹಿತ, ಸಂಯುಕ್ತ ಕರ್ನಾಟಕ ಮುದ್ರಣಾಲಯ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿ
ಪ್ರಕಾಶಕರು : ಎ. ಸಿ. ದೇವೇಗೌಡ, ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದ ಡೈರೆಕ್ಟರ ಆಫ್ ಪಬ್ಲಿಕ್
ಇನ್‌ಫಾರ್ಮೇಷನ್, ಬೆಂಗಳೂರು.

ಪೀಠಿಕೆ

ಮುಂಬಯಿ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಭಾಗದ ಎಸ್. ಎಸ್. ಸಿ. ಪರೀಕ್ಷೆಗಾಗಿ (೧೯೬೦) ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯಗಳ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಲು ಒಂದು ಸಂಪಾದಕ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಡಾ.ಯ.ರಾಜೇಂದ್ರ ಅಪ್ಪಯ್ಯ ೧೯೫೯ನೆಯ ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್ ತಿಂಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಯಮಿಸಿದರು. ಸಂಪಾದಕ ಸಮಿತಿಯಲ್ಲಿ (೧) ಪ್ರೊ. ಸ. ಸ. ಮಾಳವಾಡ ಅಪ್ಪಯ್ಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿಯೂ (೨) ಶ್ರೀ ಎಸ್. ಟಿ. ಇಂಡಲ ಹಾಗೂ (೩) ಶ್ರೀ ಎಂ.ಕೆ. ವರಗಿ ಅಪ್ಪಯ್ಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿಯೂ ನೇಮಕಗೊಂಡರು. ಸಮಿತಿಯವರು ಫೆಬ್ರವರಿ ತಿಂಗಳ ಮಧ್ಯದೊಳಗಾಗಿ ಪಕ್ಕಾ ಪುಸ್ತಕದ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಸರ್ಬಿ ಮಾಡಿದರು, ಸಮಿತಿಗಾಗಿ ಇದ್ದ ಈ ಅಲ್ಪ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಸಂಕಲನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸುವುದು ಅಸಿಂಹಾರ್ಯವಾಯಿತು.

ಎಸ್. ಎಸ್. ಸಿ. ಪರೀಕ್ಷೆಯ ವಿಶ್ವಾರ್ಥಿಗಳ ಮಟ್ಟವನ್ನು ಮತ್ತು ಈ ಮೊದಲು ಪುಣೆಯ ಎಸ್. ಎಸ್. ಸಿ. ಬೋರ್ಡಿನವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಸಮಿತಿಯವರು ಗಮನಿಸಿ ಸಂಕಲನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರು. ಕನ್ನಡದ ವಿವಿಧ ಕವಿಗಳ, ಗದ್ಯಲೇಖಕರ, ಹಾಗೂ ವಿವಿಧ ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪಗಳ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯವನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದು ; ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಪ್ರಾತಿನಿಧ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿದ್ದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನಕಾಲವನ್ನೇಯುವುದು ; ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾವ್ಯವು ಅರ್ವಾಚೀನ ಕಾವ್ಯವಾಗಿ ರೂಪ ಗೊಂಡದನ್ನು ತೋರಿಸುವುದು ; ಹಾಗೆಯೇ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯಶೈಲಿಯ ಒಗೆಬಗೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಒಂದುದರ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವುದು--ಈ ಕೆಲವು ದೃಷ್ಟಿಕೋನಗಳಿಂದ ಈ ಸಂಕಲನವು ರೂಪುಗೊಂಡಿದೆ.

ವಿವರವಾಗಿ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವೈದ್ಯಾಳಿ ಒಳಿತಿರುವ ಹಾಗೂ ಹೊಸ ಬೀಜನಕ್ಕೆ ಹೂವಿಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮುನ್ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ಮುಂದುವರಿದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಎಸ್. ಎಸ್. ಸಿ. ವಿಶ್ವಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಬಗ್ಗುವಂತಹ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟು, ಆ ಮೂಲಕ ಅವರಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಒಗೆಗೆ ಬೆಳೆಯ, ಅಭಿರುಚಿಯ ಕುಡುವದೇಕೆಂಬ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನುಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಈ ಸಂಕಲನವನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿಯ ಗದ್ಯ-ಪದ್ಯಗಳ ಅಳವಡಿಕೆಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ಗದ್ಯವಿಭಾಗ

ಇಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಗದ್ಯಕ್ಕೆ ತಳಹದಿಯಂತಿರುವ ಶಿವಶರಣರ ವಚನಗಳ ಸಂಕಲನವನ್ನು ಮೊದಲಿಗೆ ಆಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಮುದ್ದಣನ ರಾಮಾಶ್ವಮೇಧದ ಗಂಭೀರ ಗದ್ಯಶೈಲಿಯು ಹಳಗನ್ನಡದ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡಲು ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಪಂಚತಂತ್ರದ ಕಥಾಭಾಗವನ್ನು ಪಂಡಿತ ಪೂಜಾರರು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಆಯ್ದು ಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಅಷ್ಟಗನ್ನಡದ ಓಟವು ಕನ್ನಡಗದ್ಯಶೈಲಿಯ ವಿಕಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿದೆ. ಅದುದರಿಂದ ನಂಜಯಣ್ಣನ ಬಾಲ್ಯದ ಒಂದು ಭಾಗವು ಇಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾಗಿದೆ. ಕಾಳಿದಾಸನ ಶಾಕುಂತಲ ನಾಟಕವನ್ನು ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಕನ್ನಡಿಸಿದ ಬಸವಪ್ಪಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಶಾಕುಂತಲದಿಂದ ಏಳನೆಯ ಅಂಕದ ಭಾಗವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಆಯ್ದು ಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಗದ್ಯಶೈಲಿಗೆ ನಂದಾದೀಪವನ್ನು ಟ್ಟಂತೆ ಇರುವ ಗಂ. ಮ. ತೂರಮಂರಿ ಅವರ ಗದ್ಯಭಾಗದ ಅಭ್ಯಾಸ ಸಮ್ಮವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಆವಶ್ಯಕ. ಅದುದರಿಂದ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ಪ್ರೇರಣೆಯ ಮೇರೆಗೆ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಿದ ಭಾಗವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಇಂದಿನ ಕನ್ನಡ ಶೈಲಿಯು ಸತ್ವಯುತವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದು ಗಹನತರ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಕನ್ನಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಪಡೆದಿರುವುದನ್ನು ಶ್ರೀ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಗಳ 'ಮಾನವ ಧರ್ಮ' ಎಂಬ ಬರಹದಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಕನ್ನಡದ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸಣ್ಣಕತೆಗಾರರಾದ ಶ್ರೀ. ಮಾಸ್ತಿಯವರ ಸಣ್ಣಕತೆಯು ಮುಂದಿನ ಆಯ್ಕೆಯಾಗಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತವೆಂಬ ಖಣಿಯಲ್ಲಿಯೇ ರತ್ನಗಳನ್ನು ಅರಿಸಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಪ್ರೊ. ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ 'ವಚನಭಾರತ'ದಿಂದ 'ಯಕ್ಷಪ್ರಶ್ನೆ' ಎಂಬ ಭಾಗವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಶ್ರೀ ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ಅವರ 'ಮೈಸೂರು ರುಮಾಲು' ಎಂಬ ಹರಟೆಯು ವಿನೋದದ, ವಿಡಂಬನೆಯ ಮಾದರಿಯಾಗಿದೆ. 'ಧರ್ಮವ್ಯ' ಎಂಬ ಸೇಡಿಯಾವು ಕೃಷ್ಣಭಟ್ಟರ ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ನುಡಿಯ ಸೊಬಗು—ಪರಿಶುದ್ಧತೆಗಳು ಮೈದಾಳಿ ಬಂದಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಕತೆಗೆ ಹೊಸ ಬಗೆಯ ಮುಖವಾಡವನ್ನು ತೊಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹೃದಯದಂತಿದ್ದ 'ಕನ್ನಡ ಗುರಿ' ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಸಂತ ಬಗೆಯನ್ನು ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ ಸೌ. ಶಾಂತಾದೇವಿ ಮೂಳವಾಡ ಅವರ ಲೇಖನವನ್ನು 'ಕನ್ನಡತಾಯಿ' ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಆಯ್ದು ಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಜನಪದ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಪದಪ್ರಯೋಗವು ಕನ್ನಡ ನುಡಿಯ ಸುಸುತ್ತನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿ ಸಬ್ಬದು. ಸರ್ವಜ್ಞನ ನುಡಿಯ ಕೆಜ್ಜೆನ್ನು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡ ಶ್ರೀ. ಉತ್ತಂಗಿ ಚನ್ನಪ್ಪನವರ 'ತಿರುಕನ ಹಾಡು' ಎಂಬ ಲೇಖನವು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆತ್ಮಕಥನವಾಗಿದೆ. ನನೀನ ಸಮಾಜರಚನೆಯ ವೈಷಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಮರಸವನ್ನು ಕಾಣುವ ಬಗೆಯನ್ನು ಶ್ರೀ. ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕರು 'ಸಮರಸವೇ ಜೀವನ' ಎಂಬ ತಮ್ಮ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಕಾದಂಬರಿಯಲ್ಲಿಯೇ 'ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷನಾದ ಸಮಾಜ

ವುರುಷ' ಎಂಬುದು ಮುಂದಿನ ಗದ್ಯಭಾಗವಾಗಿದೆ. ಹಳಗನ್ನಡದ ಶಾಸನಗಳ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಸಮೀಕ್ಷಿಸಿವಾಗಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡ ಸಮೀಕ್ಷಣವು, ರಾಮರಾಯರ 'ತಲಕಾಡುಗೊಂಡ' ಎಂಬ ಐತಿಹಾಸಿಕ ನಾಟಕದ ಏಳನೆಯ ದೃಶ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣು-ವರ್ಧನನ ಒಲಗದ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಒಲಗದ ವಾತಾವರಣ ಮತ್ತು ವಿಷ್ಣು ವರ್ಧನನ ಬೆನ್ನತ್ಯ ಇವುಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಕನ್ನಡದ ಪಿತಾನುಪರಾದ ಶ್ರೀ ಅಲರ ವೆಂಕಟರಾಯರ 'ಕರ್ನಾಟಕ ವೀರ ರತ್ನಗಳು' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಿಂದ ಆಯ್ದುಕೊಂಡ 'ಚಾಲುಕ್ಯ ವೀರ' ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಿದ್ದು. 'ಚಕ್ರಾಣನ ಜಾತ್ರೆ' ಎಂಬ ಪ್ರವಾಸ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀರಂಗರ ಹಾಸ್ಯದ ಮಾದರಿಯಿದೆ. ಶ್ರೀ ಸಿದ್ಧಯ್ಯ ಪುರಾಣಿಕ ಅವರ 'ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದನೆ' ಎಂಬ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಿಂಮಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಲಾಗಿದೆ. ಶ್ರೀ ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತರು 'ಹಳ್ಳಿಯ ಹತ್ತು ಸಮಸ್ಯೆಗಳು' ಎಂಬ ಪೂರ್ವಿಕೆಯಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡ 'ಅಕ್ಕಸಾಲಿ ತಿಮ್ಮಪ್ಪ' ಎಂಬುದು ಗ್ರಾಮಜೀವನದ ಒಂದು ಸುಂದರ ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ರಾಘವಾಂಕನ ಸಿದ್ಧರಾಮ ಚರಿತ್ರೆ, ವಸ್ತು ಆಧರಿಸಿ ಶ್ರೀ ಜಿ. ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪನವರು ಬರೆದ 'ಕರ್ಮಯೋಗ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದಿಂದ 'ಅನುಭಾವಸಿದ್ಧಿ' ಎಂಬ ಸೋಗಿನಿಂದ ಭಾಗವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಸುರಿತ ಕತೆಗಾರರೂ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರೂ ಆದ ಶ್ರೀ ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿಯವರ 'ಸುಂಟರಗಾಳಿ' ಎಂಬ ಸಂಕಲನದಿಂದ ಆಯ್ದ 'ಮುದ್ದು' ಎಂಬ ಸಣ್ಣಕತೆಯಲ್ಲಿ ನಾಯಿಯ ಮೂಕವೇದನೆಯ ಕರುಣಾಮಯವಾದ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಸಿಂಪಿ ಲಿಂಗಣ್ಣನವರ 'ಸ್ವರ್ಗದೊಲೆಗಳು' ಎಂಬ ಪೂರ್ವಿಕೆಯಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಂಡ 'ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರ ವಿಜಯ ಮಂತ್ರ' ಎಂಬ ಕಾಲ್ಪನಿಕ ಪತ್ರಲೇಖನ ಸಂಕಲನ-ಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ಈ ಗದ್ಯವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಚನ, ಹಳಗನ್ನಡ ಗದ್ಯ, ನಾಟಕ, ಕತೆಗಳು, ವೈಚಾರಿಕ ಪ್ರಬಂಧ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಕಾದಂಬರಿಯ ಭಾಗ, ಹರಟೆ, ವಿಡಂಬನ, ಪ್ರವಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಚರಿತ್ರೆ, ಸಾಹಿತ್ಯಮೀಮಾಂಸೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಚಿತ್ರ, ಪತ್ರಲೇಖನ, ಆತ್ಮಚರಿತ್ರೆ, ವೇದಲಾದ ಗದ್ಯಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳನ್ನು ಅಳವಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಪದ್ಯವಿಭಾಗ

ಸ್ಥಳಾವಕಾಶದ ಪರಿಮಿತಿಯನ್ನು ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ ಹಳಗನ್ನಡ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾತೀದಿಕ ಕವಿಗಳ ಕೆಲವು ಉತ್ತಮ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಚಯಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಲಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡಕ್ಕೊಡೆಯನಾದ ಆದಿಕವಿ ಪಂಪನ 'ನಿಕ್ರಮಾ-ರ್ಜುನ ವಿಜಯ'ದ ವಸಂತಪ್ರಸಾದವನ ವರ್ಣನಾ ಭಾಗದಿಂದ ಪದ್ಯಸಂಕಲನವು ಆರಂಭವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾಸಕ ಪಂಪನ ನಿಷ್ಕರಪ್ರೇಮ, ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾದ ನಿರೀಕ್ಷಣೆ, ವರ್ಣನಾಕೌಶಲ ಇವುಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಕನ್ನಡದ ವೀರ ಶೈಲಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡ ಕವಿ ರನ್ನನ 'ಗದಾಯುದ್ಧ' ಕಾವ್ಯದಿಂದ ದುರ್ಯೋ-

ಧನನ ಛಲವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ಕೆಲವು ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ವೀರ ಕೌರವನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಎದ್ದು ಕಾಣುವ ಛಲವು ಈ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಿದೆ. ರನ್ನನ ಸಾಟಕಗುಣಾತ್ಮಕ ಶೈಲಿಯ ಬಗೆಯನ್ನೂ ಇಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು. ಇವೆರಡೇ ಇಂಪ್ರೂ ಕಾವ್ಯಭಾಗಗಳು ಈ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿವೆ.

ಇದರ ಮುಂದಿನ ಭಾಗವು ಷಟ್ಪದಿಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದ ರಾಘವಾಂಕನ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯದೊಳಗಿನದು. “ಸತ್ಯಸಿಂಹ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ” ಎಂದು ಹೆಸರಿಸಲಾದ ಈ ಸುಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಸತ್ಯನಾಶ್ವಾತ್ಮಕವಾದ ಸಡುಗನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ. “ಮಾಯಾದೇವಿಯ ಬಾಲ್ಯ” ಎನ್ನುವ ಕಾವ್ಯರಸನ ಪ್ರಭುಲಿಂಗಲೀಲೆಯಿಂದ ಆನಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ರಂಜಿತ ಮರ್ಮನಾ ರೀತಿಯನ್ನೂ ಭಕ್ತಿಯ ಬಗೆಯನ್ನೂ ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಸರ್ವವೂ ಸಮಧುರವೂ ಆದ ಭಾಷೆ ಪಾಠಗೂ ಭಾವಗಳ ಸುಂದರ ಸಮೃದ್ಧವೂ ಮನೋಹರವಾಗಿದೆ. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಭಾರತದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ‘ದ್ರೌಪದಿಯ ಉದ್ವೇಗ’ ಎಂಬ ಭಾಗವು ದ್ರೌಪದಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಸುಗುಣವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅನುಮಾನದ ಕಿಚ್ಚಿಸಿಂದ ಕುಳಿದ ಸಂಗರವೇನು ಉದ್ವೇಗವನು. ಇಲ್ಲಿ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಅಷ್ಟೇ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗುವಂತೆ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. “ಕಲ್ಯಾಣದೇಶ” ಎಂಬ ಭಾಗವನ್ನು ವಿಮಲಾಕ್ಷ ಸುಂಡಿತನ ಜಿನ ಬಸನ ಪುರಾಣದಿಂದ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ವರ್ಣನಾವೈಖರಿಯನ್ನೂ ಕರನಾಡಿನ ಬಗೆಗೆ ಅನುಸಾರಿಸುವ ಕಕ್ಕಲತೆಯನ್ನೂ ಮನಗಾಣಬಹುದು. ನಾದಲೋಲನಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನ ಕನ್ನಡ “ಜೈನವಿ ಭಾರತ” ದಿಂದ ಚಂದ್ರಹಾಸನ ಬಗೆಗೆ ಇರುವ ಕೆಲವು ಪದಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಶನ ವೈದ್ಯದೊಡನೆ ಉತ್ಕಟವಾದ ಸೇವೆಗಾಗಿ ಕಥಾ ನಿರೂಪಣಾಕಲೆಯು ಶ್ವಾಸದೊಡನೆ ಮುಂದುವರಿದಿದೆ. ಷಟ್ಪದಿಯ ಸುಂದರ ರುಚಿಗಳನ್ನು ನಡುಗನ್ನಡ ಶೈಲಿಯು ಈ ಕಾವ್ಯಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ರನ್ನರವಿಯಾದ ರತ್ನಾ ಕರವರ್ಣಿಯ ‘ದರಶೇಶ ವೈಷ್ಣವ’ ದಿಂದ ಆಯ್ದುಕೊಂಡ ‘ಭರತೇಶನ ಆರೋಗಣಿ’ ಎಂಬುದು ನಾಂಗತ್ಯದ ಸಂಗೀತನಯ ಶೈಲಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಭರತಚಕ್ರೇಶ್ವರನ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೂ ಸೌಂದರ್ಯ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿತವಾಗಿವೆ. ಮುಂದೆ ಬರುವ ಸರ್ವಜ್ಞನ ತ್ರಿಪದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅನನ್ಯ ಅತುಲವಾದ ಲೋಕಾನುಭವದ ಝರಿಯು ಪಾಸಂಪದಭೂತವಾಗಿ ಹರಿದಿದೆ. ಅನನ್ಯ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವಿವರ್ತನೆಯ ವೇದನೆಯಿದೆ; ಅನುಭವದ ಮಾಧುರ್ಯವಿದೆ. ಮುಂದೆ ಬರುವ ಪುರಂದರದಾಸ ಕನಕದಾಸರ ಪದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸಾಮಾಜಿಕ ನಿರ್ಮಲ ನೈತಿಕ ಸೂತ್ರಾರಸಂಪನ್ನಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಬಹುದು. ಶ್ರೀ ನಿಬಿಗೂತಿವರ್ಯೋಗಿ, ಸರ್ವಭೂತಗಣ ಶಿವಯೋಗಿ ಇವರ ಅನುಭಾವಗೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ರಾಗದ ಲಾಲಿತ್ಯ, ಅನುಭಾವದ ಗರ್ಭೀರತೆ ಇವುಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ‘ಹುಣ್ಣಿಮೆ’ ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ರಮ್ಯತೆ ವೋಹಕತೆಗಳ ಸೊಬಗನ್ನು ಕಂಡರೆ ಅಂಜಿಕಾತನಯ ದತ್ತರ ‘ಸಖೀಗೀತೆ’ ಯಿಂದ ಆಯ್ದು

ಕೊಂಡ ಪದ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಲೆನಾಡ ಸಂಗೀತ ಸೌಂದರ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜ ಜೀವನದ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಅನುಭಾವಕವಿಯಾಗಿದ್ದ ಮಧುರಜೆಸ್ವರ 'ಸಿಡಿಲು' ಕವನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಭೀಕರ ಸುಸಂಸ್ಥಿತವಾದ ಸರ್ವ ಸಂವಹನವಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉದಾತ್ತವಾದ ಆರ್ಥಗಾಂಭೀರ್ಯವೂ ಇದೆ. 'ಸೂಲೆಗಾರನ ಮಾತು' ಎಂಬ ಕವನವನ್ನು ಆನಂದಕಂದರ 'ಒಡನಾಡಿ' ಎಂಬ ಪದ್ಯಸಂಗ್ರಹದಿಂದ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಅದೊಂದು ಸುಂದರವಾದ ರೂಪಕ ಕವನ. ಸಮಾಜದ ಕೃತ್ತಿಮ ನಾಗರಿಕತೆಗೆ ಬೇಸತ್ತು ಕುಳಿತುಕೊಂಡಿದ್ದ ರೂಪಕಜ್ಞರು ಸಿರ್ವದ ಸಮಾಜದ ಸೊಬಗಿಗೆ ಮೋಹಿತರಾಗುವುದನ್ನು ಅವರು 'ಕಾಡ, ನಾಟಕ ಸಿಂಗಿಲು' ಎಂಬ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಗಮನಿಸಿಬಿಟ್ಟರು. ಶ್ರೀ. ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗೇ ಅವರ ಮೊಸ ಕಾಲದ 'ಸಿಂಗಿಲು' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ಮೊಸಗಾಲವನ್ನು ಸುಲಲಿಗಿ ಮೋಲಿಸಿದ ಸ್ವರನಾಥರ್ಯದ ಚಿತ್ರವಿದೆ. ಗಾಂಧೀಜಿಯವರ ಕೊನೆಯ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಕುರಿತ 'ಆತ್ಮಜೀವಿ' ಎಂಬ ಶ್ರೀ. ಟಿ. ಎಸ್. ಕರ್ಕಿ ಅವರ ಕವನವು ಕವನವೆಂದು ನೈರಸ್ಯವನ್ನು ಹಿಡಿಸಿದೆ. ಜೆಸ್ವರ ಕಣ್ಣು ಅವರು 'ಭಾವಜೀವಿ' ಎಂಬ ಕವನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಭಾವಜೀವನವನ್ನು ಮಹಾಸಂಗೊಂಡುಬಿಟ್ಟು ಹಿಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ಅವರು 'ಭಾವಜೀವಿ' ಎಂಬ ಒಂದಕ್ಕಾಗಿರುವ ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. 'ಸಮಯ' 'ಸ್ವರಾಜ್ಯ' ಎಂಬ ಕೊನೆಯ ಎರಡು ಭಾವಜೀವಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ ಕವಿಗಳು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಶ್ರೀ. ಎಸ್. ಟಿ. ರಂಜನ ಮತ್ತೂ ಶ್ರೀ. ಗಂಗಪ್ಪ ವಾಲಿ ಅವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸೊಬಗಿನಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಯದ ಮಾಣಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದ ಕವಿಯು ಅದನ್ನು ಸಮಾಜ ಸುಂದರವಾಗಿ ಮೂಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. 'ಸ್ವರಾಜ್ಯ' ಎಂಬುದು ಬಹು ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದುದು. ಅದು ಮಾನವೀಯತೆಗೂ ಅನ್ಯಾಯವೇರಿಕೆಂಬುದು ಕವಿಯ ಸಂದೇಶವಾಗಿದೆ. ತಿಳಿಯಾದ ಸುಲಭವಾದ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ. ಗಂಗಪ್ಪನವರು ಉದಾತ್ತ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಬಿತ್ತರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಕಲನದ ಈ ಕೊನೆಯ ಭಾಗವು ಅರ್ಥವೈಜ್ಞಾನಿಕವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸಬಹುದು.

ಈ ಪದ್ಯಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಸಂಧ್ಯಾಸ್ತಂಭ, ಪಟ್ಟಣ, ಸಾಂಸಾರಿಕ, ತ್ರಿಪದಿ, ಹಾಡುಗಳು, ಅಧುನಿಕ ಭಾವಜೀವಿಗಳು—ಈ ವೈವಿಧ್ಯವನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಈ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಲು ಅನುಮತಿಯಿತ್ತ ಸಹಕರಿಸಿದವರಿಗೆಲ್ಲ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಸಹಕಾರದ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಇಲಾಖೆಯ ಸಹಕಾರಿ ಸಂಪಾದಕ ಸಮಿತಿಯವರು ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಇಂತಹ ಒಂದು ಸುತ್ತೋಪಕರವಾದ ಕಾರ್ಯದ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಟ್ಟ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಇಲಾಖೆಯವರಿಗೆ ಸಂಪಾದಕ ಸಮಿತಿಯವರು ಉಪಕೃತರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು

ಪ. ಸ. ಮಾಳವಾಡ

೧೨—೨—೧೯೫೯

ಸಂಪಾದಕ ಸಮಿತಿಯ ಪರವಾಗಿ

ಪ ರಿ ವಿ ವಿ

(ಗದ್ಯ ವಿಭಾಗ)

		ಪುಟ
೧ ವಚನಗಳು	ವಚನಕಾರರು	೧
೨ ಅಣ್ಣನ ಆಣತಿ	ಮುದ್ದಣ	೫
೩ ಶಿವಭೂತಿಯ ಕಥೆ	ದುರ್ಗಸಿಂಹ, ಸಂ: ಮ. ಪ್ರ. ಪೂಜಾರ	೮
೪ ನಂಜಯಣ್ಣನ ಬಾಲ್ಯ	ಹರಿಹರ	೧೧
೫ ಮಿಲನ	ಬಸವಪ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರಿ	೧೪
೬ ಕಾದಂಬರಿಯ ದರ್ಶನ	ಗಂ. ಮ ತೊರಮರಿ	೨೧
೭ ಮಾನವ ಧರ್ಮ	ಶ್ರೀ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಗಳು	೨೭
೮ ಸಾವಿಯಬ್ಬೆ	ಶ್ರೀನಿವಾಸ	೩೫
೯ ಯಕ್ಷಪ್ರಶ್ನೆ	ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣ ಶಾಸ್ತ್ರಿ	೪೧
೧೦ ಮೈಸೂರು ರುಮಾಲು	ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ	೪೫
೧೧ ಧರ್ಮಮ್ಮ	ಸೇಡಿಯಾಪು ಕೃಷ್ಣ ಭಟ್ಟ	೫೪
೧೨ ಕನ್ನಡ ಗರತಿ	ಸೌ. ಶಾಂತಾದೇವಿ ಮಾಳವಾಡ	೬೫
೧೩ ತಿರುಕನ ಹಾಡು	ಉತ್ತಂಗಿ ಚನ್ನಪ್ಪ	೭೬
೧೪ ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷನಾದ ಸಮಾಜಪುರುಷ	ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ	೮೪
೧೫ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಓಲಗ	ಸಮೇತನಹಳ್ಳಿ ರಾಮರಾಯ	೯೭
೧೬ ಚಾಲುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮ	ಅಲ್ಲೂರ ವೆಂಕಟರಾಯ	೧೦೮
೧೭ ಜಕ್ಕಣನ ಜಾತ್ರೆ	ಶ್ರೀರಂಗ	೧೧೪
೧೮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ	ಪುರಾಣಿಕ ಸಿದ್ಧಯ್ಯ	೧೨೩
೧೯ ಅಕ್ಕಸಾಲಿ ತಿಮ್ಮಪ್ಪ	ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ	೧೩೧
೨೦ ಅನುಭಾವಸಿದ್ಧಿ	ಜಿ. ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ	೧೩೭
೨೧ ಮುದ್ದು	ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ	೧೪೭
೨೨ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರ ವಿಜಯ ಮಂತ್ರ	ಸಿಂಹ ಲಿಂಗಣ್ಣ	೧೫೬

(ಪದ್ಯ ವಿಭಾಗ)

೧ ವಸಂತಯತು	ಪಂಪ	೧೬೩
೨ ದುರ್ಯೋಧನನ ಭಲ	ರನ್ನ	೧೬೪
೩ ಸತ್ಯನಿಷ್ಠ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ	ರಾಘವಾಂಕ	೧೬೫
೪ ಮಾಯಾದೇವಿಯ ಬಾಲ್ಯ	ಚಾಮರಸ	೧೬೭
೫ ದ್ರೌಪದಿಯ ಉದ್ವೇಗ	ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ	೧೬೮
೬ ಕಲ್ಯಾಣ ದೇಶ	ವಿರುಪಾಕ್ಷ ಪಂಡಿತ	೧೭೧

೭	ಚಂದ್ರಹಾಸ	ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ	೧೭೩
೮	ಭರತೇಶನ ಆರೋಗಣೆ	ರತ್ನಾಕರವರ್ಣಿ	೧೭೫
೯	ಕುಲಜಾತಿ ಖಂಡನೆ	ಸರ್ವಜ್ಞ	೧೭೭
೧೦	ಚಿಂತೆ ಯಾತಕೊ ?	ಪುರಂದರದಾಸ	೧೭೯
೧೧	ಕುಲನೆಂದರೇನು ?	ಕನಕದಾಸ	೧೭೯
೧೨	ಗುರುಪದೇಶ	ನಿಜಗುಣ ಶಿವಯೋಗಿ	೧೮೦
೧೩	ಬಿಡು ಬಾಹ್ಯದೊಳು ಡಂಭವ	ಸರ್ವಭೂಷಣ ಶಿವಯೋಗಿ	೧೮೧
೧೪	ಹುಣ್ಣೆವೆ	ಕುವೆಂಪು	೧೮೨
೧೫	ಮಲೆನಾಡ ಸೆರಗು	ಅಂಬಿಕಾತನಯದತ್ತ	೧೮೩
೧೬	ಸಿಡಿಲು	ಮಧುರ ಚೆನ್ನ	೧೮೫
೧೭	ಮಾಲೆಗಾರನೆ ಮಾತು	ಆನಂದಕಂದ	೧೮೭
೧೮	ಕಾಡು ನಾಡಿನಿಂ ಮಿಗಿಲು	ಕಡಂಗೋಡ್ಲು ಶಂಕರಭಟ್ಟ	೧೮೮
೧೯	ಹೊಸಕಾಲದ ಸವಿಲು	ರಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಲಿ	೧೯೦
೨೦	ದಿವ್ಯಜ್ಯೋತಿ	ಡಿ. ಎಸ್. ಕರ್ಕಿ	೧೯೨
೨೧	ಭಾವಜೀವಿ	ಚೆನ್ನವೀರ ಕಣವಿ	೧೯೩
೨೨	ನವಯುಗ	ಎಸ್. ಡಿ. ಇಂಚಲಿ	೧೯೪
೨೩	ಸ್ವರಾಜ್ಯ	ಗಂಗಪ್ಪ ವಾಲಿ	೧೯೫

ಗ ದ್ವೈ ವಿ ಭಾ ಗ

೧. ವಚನಗಳು

- ೧ ನುಡಿದರೆ ಮುತ್ತಿನ ಹಾರದಂತಿರಬೇಕು.
 ನುಡಿದರೆ ಮಾಣಿಕ್ಯದ ದೀಪ್ತಿಯಂತಿರಬೇಕು.
 ನುಡಿದರೆ ಸ್ವರ್ಗದ ಸುಖಕೆಯಂತಿರಬೇಕು.
 ನುಡಿದರೆ ಲಿಂಗ ಮೆಚ್ಚಿ 'ಅಹುದಹುದೆ'ನಬೇಕು.
 ನುಡಿಯೊಳಗಾಗಿ ನಡೆಯದಿದ್ದರೆ
 ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವಸಂತೊಲಿವನಯ್ಯಾ ?
- ೨ ಪಾಲ ತೊಟ್ಟಿಗೆ ಬಿಲ್ಲದ ಕೆಸರಿನ, ಸಕ್ಕರೆಯ ಮಳಲು,
 ತವರಾಜದ ನೋರೆ ತೆರೆಯಂತೆ ಆದ್ಯರ ವಚನವಿರಲು,
 ಬೇಜಿ ಬಾವಿಯ ತೋಡಿ ಉನ್ಮ ಸ್ವರಸುಂಬವನ ವಿಧಿಯಂತೆ
 ಆಯಿತ್ತೆನ್ನ ಮತಿ, ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವಾ.
- ೩ ಆದ್ಯರ ವಚನ ಪರುಷ ಕಂಡಣ್ಣಾ :
 ಸದಾಸಿವನೆಂಬ ಲಿಂಗವ ನೆರೆ ನಂಬುವುದು :
 ನಂಬಲೊಡನೆ ನೀ ವಿಜಯಿ ಕಂಡಣ್ಣಾ .
 ಅಧರಕ್ಕೆ ಸಿಹಿ, ಉದರಕ್ಕೆ ಕಹಿ :
 ಕೂಡಲ ಸಂಗನ ಶರಣರ ವಚನ ಬೇನ ಸವಿದಂತೆ !
- ೪ ಕೆಪ್ಪೆ ಹಳ್ಳ ಬಾವಿಗಳು ಮೈದಗೆದರೆ
 ಗುಳ್ಳೆ ಗೊರಜೆ ಚಿಪ್ಪುಗಳು ಕಾಣಬಹುದು :
 ವಾರಿಫಿ ಮೈದಗೆದರೆ ರತ್ನಗಳು ಕಾಣಬಹುದು !
 ಕೂಡಲ ಸಂಗನ ಶರಣರು ಮನದೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಿದರೆ
 ಲಿಂಗವೆ ಕಾಣಬಹುದು.
- ೫ ಕರಿ ಘನ : ಅಂಕುಶ ಕಿಟಿದೆನ್ನಬಹುದೇ ? ಬಾರದಯ್ಯ.
 ಗಿರಿ ಘನ : ವಜ್ರ ಕಿಟಿದೆನ್ನಬಹುದೇ ? ಬಾರದಯ್ಯ.
 ತಮಂಧ ಘನ : ಜ್ಯೋತಿ ಕಿಟಿದೆನ್ನಬಹುದೇ ? ಬಾರದಯ್ಯ.
 ಮುಖಹು ಘನ : ನಿಮ್ಮ ನೆನೆವ ಮನ ಕಿಟಿದೆನ್ನಬಹುದೇ ?
 ಬಾರದಯ್ಯಾ, ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವಾ.

- ೬ ಕಾಗೆ ಒಂದಗುಳ ಕಂಡರೆ ಕರೆಯದೆ ತನ್ನ ಬಳಗವನು ?
 ಕೋಳಿಯೊಂದು ಕುಟುಕ ಕಂಡರೆ
 ಕೂಗಿ ಕರೆಯದೆ ತನ್ನ ಕುಲವೆಲ್ಲವ ?
 ಶಿವಭಕ್ತನಾಗಿ ಭಕ್ತಿವಕ್ತೃವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ
 ಕಾಗೆ ಕೋಳಿಯಿಂದ ಕರಕಷ್ಟ.
 ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವಾ !
- ೭ ಹಾವಿನ ಹೆಡೆಗಳ ಕೊಂಡು ಕೆನ್ನೆಯ ತುಟ್ಟಿಸುವಂತೆ,
 ಉರಿವ ಕೊಳ್ಳಿಯ ಕೊಂಡು ಮಂಡೆಯ ಸಿಕ್ಕ ಜಡಿಸುವಂತೆ,
 ಹುಲಿಯ ಮೀಸೆಯ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು
 ಒಲಿದುಯ್ಯಾಲೆಯಾಡುವಂತೆ—
 ಕೂಡಲ ಸಂಗನ ಶರಣರೊಡನೆ ಮಜ್ಜೆದು ಸರಸವಾಡಿದರೆ
 ಸುಣ್ಣದ ಕಲ್ಲ ಮಡಲಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಮಡುವ ಬಿದ್ದಂತೆ !
- ೮ ಮಾಡಿದನೆಂಬುದು ಮನದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆದರೆ
 ಏನಿಸಿ ಕಾಡಿತ್ತು ಶಿವನ ಡಂಗುರ !
 ಮಾಡಿದನೆನ್ನದಿರಾ ಲಿಂಗಕ್ಕೆ, ಮಾಡಿದನೆನ್ನದಿರಾ ಜಂಗಮಕ್ಕೆ.
 ಮಾಡಿದನೆಂಬುದು ಮನದಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ
 ಬೇಡಿತ್ತನೀವ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದೇವ.
- ೯ ಆನೆಗೆ ಸತ್ತುದು ಕೋಟಿ, ಆಮಿಷಕ್ಕೆ ಸತ್ತುದು ಕೋಟಿ ;
 ಹೊನ್ನು ಹೆಣ್ಣು ಮಣ್ಣಿಗೆ ಸತ್ತುದು ಕೋಟಿ.
 ಗುಹೇಶ್ವರಾ, ನಿನಗಾಗಿ ಸತ್ತವರನಾರಸೂ ಕಾಣೆ.
- ೧೦ ಕಡೆಗೀಲಿಲ್ಲದ ಬಂಡಿ ಹೊಡೆಗೆಡುವುದು ಮಾಬುದೆ ?
 ಕಡೆಗೀಲು ಬಂಡಿಗಾಧಾರ.
 ಕಡುದರ್ಪವೇರಿದ ಒಡಲೆಂಬ ಬಂಡಿಗೆ
 ಮೃಡಶರಣರ ನುಡಿಗಡಣವೆ ಕಡೆಗೀಲು
 ಕಾಣಾ, ರಾಮನಾಥಾ.
- ೧೧ ಕರಿಯನಿತ್ತಡೆ ಒಲ್ಲೆ, ಸಿರಿಯನಿತ್ತಡೆ ಒಲ್ಲೆ ;
 ಹಿರಿದವ್ವ ರಾಜ್ಯವನಿತ್ತಡೆ ಒಲ್ಲೆ.
 ನಿಮ್ಮ ಶರಣರ ಸೊಳ್ಳುಡಿಯ ಒಂದು ಗಳಿಗೆಯಿತ್ತಡೆ
 ನಿಮ್ಮನಿತ್ತೆ ಕಾಣಾ, ರಾಮನಾಥಾ.

- ೧೨ ಹೊಲೆಯರ ಬಾವಿಯಲೊಂದು ಎಲುವು ನಟ್ಟಿದ್ದರೆ
 ' ಹೊಲೆ ಹೊಲೆ ' ಎಂಬುದೀ ಲೋಕವೆಲ್ಲ.
 ಹಲವೆಲುವಿದ್ದ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲದುದ ನುಡಿದರೆ
 ಅದು ಹೊಲೆಯರ ಬಾವಿಯಿಂದ ಕರಕಷ್ಟ
 ಕಾಣಾ, ರಾಮನಾಥಾ.
- ೧೩ ಕಾಯಕದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾದರೆ
 ಗುರು ದರ್ಶನವಾದರೂ ಮಱಿಯಬೇಕು,
 ಲಿಂಗ ಪೂಜೆಯಾದರೂ ಮಱಿಯಬೇಕು,
 ಜಂಗಮ ಮುಂದಿದ್ದಡೆಯೂ ಹಂಗ ಹಱಿಯಬೇಕು,
 ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸವಾದ ಕಾರಣ !
 ಅಮಳೇಶ್ವರ ಲಿಂಗವಾಯಿತಾದರೂ ಕಾಯಕದೊಳಗು.
- ೧೪ ಮನ ಶುದ್ಧವಿಲ್ಲದವಂಗೆ ದ್ರವ್ಯದ ಬಡತನವಲ್ಲವೆ .
 ಚಿತ್ತಶುದ್ಧನಾಗಿ ಕಾಯಕವ ಮಾಡುವ ಸದ್ಭಕ್ತಂಗೆ
 ಎತ್ತ ನೋಡಿದವತ್ತ ಲಕ್ಷ್ಮಿತಾನಾಗಿವ್ವಳು,
 ಮಾರಯ್ಯಪ್ರಿಯ ಅಮಳೇಶ್ವರ ಲಿಂಗದ ಸೇವೆಯುಳ್ಳನಕ್ಕೆ.
- ೧೫ ಬಂಜಿಯ ಮೇಲಣ ಹೆಳವನಂತೆ
 ಕಂಡ ಕಂಡ ಕಡೆಗೆ ಹಲುಬಿದರೆ ನಿಮಗೆ ಬಂದುದೇನಯ್ಯಾ ?
 ಆ ಮಹಾಘನವನನಿಯದನ್ನಕ್ಕೆ
 ಪಾಡಿದರಿಲ್ಲ ಹರಸಿದರಿಲ್ಲ ಕೇಳಿದರಿಲ್ಲ ;
 ಏನ ಮಾಡಿದರೂ ವಾಯಕ್ಕೆ ವಾಯವೆಂದರು
 ನಮ್ಮ ಅಪ್ಪಣ್ಣ ಪ್ರಿಯ ಚೆನ್ನಬಸವಣ್ಣ .
- ೧೬ ಅರ್ಚನೆ ಪೂಜನೆ ನೇಮವಲ್ಲ, ಮಂತ್ರತಂತ್ರ ನೇಮವಲ್ಲ,
 ಧೂಪದೀಪಾರತಿ ನೇಮವಲ್ಲ !
 ಪರಧನ ಪರಸ್ತ್ರೀ ಪರದೈವಂಗಳಿಗಿಡಿದಿಪ್ಪುದೇ ನೇಮ
 ಶಂಭು ಜಕ್ಕೇಶ್ವರ ದೇವರಲ್ಲಿ.
 ಇದು ಕಾರಣ ಇದು ನಿತ್ಯ ನೇಮ.
- ೧೭ ಬಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನು ವಸ್ತ್ರ ಬಿದ್ದಿದ್ದೊಡೆ
 ನಾ ಕೈಮುಟ್ಟಿ ಎತ್ತಿದನಾದೊಡೆ ನಿಮ್ಮಾಣೆ,
 ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಮಥರಾಣೆ !
 ಅದೇನು ಕಾರಣವೆಂದೊಡೆ, ನೀನಿಕ್ಕಿದ ಭಿಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿವೆನ್ನಾಗಿ !

ಇಂತಲ್ಲದೆ ನಾನು ಅಳಿಮನವ ಮಾಡಿ
 ಪರದ್ರವ್ಯಕ್ಕೆ ಆಸೆಮಾಡಿದನಾದೊಡೆ
 ನೀನಾಗಲೆ ಎನ್ನ ನರಕದಲ್ಲದ್ದಿ ನೀನೆದ್ದು ಹೋಗಾ,
 ಶಂಭು ಜಪ್ತೇಶ್ವರಾ.

೧೮ ತೆರಣಿಯ ಹುಳು ತನ್ನ ಸ್ನೇಹದಲ್ಲಿ ಮನೆಯ ಮಾಡಿ
 ತನ್ನ ನೂಲು ತನ್ನನೆ ಸುತ್ತಿ ಸಾವ ತೆರನಂತೆ,
 ಮನ ಬಂದುದ ಬಯಸಿ ಬೇವುತ್ತಿದ್ದೇನೆ, ಆಯ್ಯಾ !
 ಎನ್ನ ಮನದ ದುರಾಶೆಯ ಮಾಡಿಸಿ ನಿಮ್ಮತ್ತ ತೋಟಾ,
 ಚೆನ್ನ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ.

೧೯ ಹಿಂಡನಗಲಿ ಹಿಡಿದಡೆದ ಕುಂಜರ
 ತನ್ನ ವಿಂಧ್ಯವ ನೆನೆವಂತೆ ನೆನೆವನಯ್ಯಾ.
 ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಬಂದ ಗಿಳಿ
 ತನ್ನ ಬಂಧುವ ನೆನೆವಂತೆ ನೆನೆವನಯ್ಯಾ.
 ' ಕಂದಾ, ನೀನಿತ್ತ ಬಾ ' ಎಂದು
 ನೀವು ನಿಮ್ಮಂದವ ತೋಟಿಯ್ಯಾ,
 ಚೆನ್ನ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ.

೨೦ ಲೋಕದ ಚೇಷ್ಟೆಗೆ ರವಿ ಜೀಜವಾವಂತೆ
 ಕರಣಂಗಳ ಚೇಷ್ಟೆಗೆ ಮನವೇ ಜೀಜ !
 ಎನಗುಳ್ಳುದೊಂದು ಮನ ;
 ಆ ಮನ ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ಒಡನೆಯೆದ ಬಳಿಕ ಎನಗೆ ಭವವುಂಟೆ
 ಚೆನ್ನ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಾ ?

೨೧ ಅಟ್ಟಿಯದವರೊಡನೆ ಸಂಗವ ಮಾಡಿದಡೆ
 ಕಲ್ಲು ಹೊಯ್ದು ಕಿಡಿಯ ತೆಗೆದುಕೊಂಬಂತೆ !
 ಬಲ್ಲವರೊಡನೆ ಸಂಗವ ಮಾಡಿದಡೆ
 ಮೊಸರ ಹೊಸೆದು ಬೆಣ್ಣೆಯ ತೆಗೆದುಕೊಂಬಂತೆ !
 ಚೆನ್ನ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಯ್ಯಾ,
 ನಿಮ್ಮ ಶರಣರ ಸಂಗ ಕರ್ಪುರದ ಗಿರಿಯನುರಿ ಕೊಂಬಂತೆ !

೨೨ ಕಲ್ಯಾಣವೆಂಬುದಿನ್ನಾರಿಗು ಹೊಗಬಾರದು, ಅಸಾಧ್ಯವಯ್ಯಾ !
 ಆಸೆ ಆಮಿಷವನಳಿದಂಗಲ್ಲದೆ
 ಕಲ್ಯಾಣದತ್ತ ಲಡಿಯಿಡಬಾರದು.

ಒಳಹೊರಗು ಶುದ್ಧವಾದಂಗಳಲ್ಲದೆ
ಕಲ್ಯಾಣವ ಹೊಗಬಾರದು.

ನೀನೆಂಬುದನಜಿವು, ನಾನೆಂಬುದ ಮಹಿದು,

ತಾನು ತಾನಾದಂಗಳಲ್ಲದೆ ಕಲ್ಯಾಣವ ಹೊಕ್ಕು ದೆರಸಬಾರದು.

— ವಚನಕಾರರು

ವಚನಗಳು— ೧-೮ ಒಸವಣ್ಣ. ೯ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುದೇವರು. ೧೦-೧೨ ದೇವರ ದಾಸಿ
ಮಯ್ಯ ೧೩ ಆಯ್ದಕ್ಕಿಯ ಮಾರಯ್ಯಾ. ೧೪ ಆಯ್ದಕ್ಕಿಯ ಮಾರಯ್ಯನವರ ಪುಣ್ಯಾಂಗನ
ಲಕ್ಕಮ್ಮ. ೧೫ ಹಡಪದ ಅಪ್ಪಣ್ಣನವರ ಧರ್ಮವತ್ಸಿ ಲಿಂಗಮ್ಮ. ೧೬-೧೭ ಸತ್ಯಕ್ಕಿ.
೧೮-೨೨ ಅಕ್ಕಮಹಾದೇವಿ.

೨. ಅಣ್ಣನ ಆಣತಿ

ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ನಡೆತಂದು, ಪೊಂದೇರನಣಿಗೆಯ್ದು, ದಿವ್ಯಾಶ್ವಂಗಳಂ ಪೂಡಿ,
ವಾಗೆಯಂ ಕೈಯೊಳಿಟ್ಟು, ತಾನಡರದೊಯ್ಯನೆ ದೇವಿಯರ ಕನ್ನೆಮಾಡವ ಕಟ್ಟಿದಿ
ರೊಳಿರಿಸಿ, ಮೊಗವಾಡದ ಬಾಗಿಲೊಳ್ ನಿಂದಾದಂ ಕಲ್ಮನನಾಗಿ— ಮಾತೆ! ಇದೆ
ಇದೆ ಬಣ್ಣ ದೇರ, ವನಕುಯ್ಯೊಡೆಂದೆ ರಾಘವನಟ್ಟಿದಂ, ತಳ್ಳದೆ ಪೊಟಿಮಡಿಮೆಂದಂ.

ವನಕ್ಕೆಯ್ವು ಪುಣ್ಯಾಶ್ರಮಂಗಳಂ ಮೇಣೊರ್ಮೆಯುಂ ಕಂಡು ಪಾವನೆಯಪ್ಪೆ
ನೆಂದು ಬಗೆದ ಪಂಬಲ್ ಬೆಟ್ಟಿತಾಗೆ ಸೀತೆಗೆ ಕಣ್ಣೊಳೆ ಬೆಳಗಪ್ಪುಮಂ, ಪೊಟಿವಾಗಿ
ಲೊಳ್ ಪೆರ್ವಡಿ ಕರೆವ ದನಿಯಂ ಲಕ್ಷ್ಮಣಸಂದಹಿತು, ಪಡಿದೆಹಿತು ಪೊಟಿ
ವಂದು, ಅರೆಮೊಗದೊಳಿರ್ಪ ಸೌಮಿತ್ರಿಗೆ — ಏನಯಾ ಮೈಮನ, ಜೀವಿತೇಶ-
ನೆನ್ನೊಂದು ಜಿನ್ನಪಮಂ ತೂಟಿದೆ ನಲ್ಮೆ ಮಿಗೆ ಪೊಂದನೆ! ನಿನ್ನಂ ಪೇಟ್ಟಿಟ್ಟಿದನೆ!
ಕರುಣಾಕರನಲ್ಮೆ! ದೀನೆಯಂ ನಲ್ಲನಲ್ಲದೆ ಮೇಣಾವಂ ಕಾವಂ? ಆಶ್ವನದಿದಾವನೆ
ಗಳಾವಗಂ ಸೊಗಮಿರ್ಕೆ! ಅದೊಡಿನಿತೊಂದು ಬೇಗದಿಂ ಪೊಟ್ಟಿದೆಯೊಳೇಂ
ತೇರಂ ತಂದಯಾ? ಪಗಲಿನ್ನುಮೊರ್ಮೊಟಂ ಮೀಟಿತಿಲ್ಲಂ, ಆನತ್ತೆವಿರ್ಗಿಟಗಿ
ಪರಕೆಗೊಂಡಿನಿಲ್ಲ! ಮಾಳವಿಯರಂ ಬೆಸಗೊಂಡಿನಿಲ್ಲ! ಚಂದ್ರಮತಿಗೆ ಪೆಟ್ಟಿನಿಲ್ಲ!
ಏಗೆಯ್ವಿನೆನುತೆ ವಿಚಾರದಿಂ— ಅಪ್ಪುದಪ್ಪುದು ನಿಡುವಯಣಂ ಇರ್ಕೆ ರಾಘವಂ
ಪೇಟ್ಟಿಂ ಅಲ್ಲದೊಡೆ ತಾಂತಮಗೆ ನೆಲೆಗೆಯ್ವರಾ. ಎಂತುಂ ಕಿಟಿದುಂ ದಿನಕ್ಕೆ

ಮರಳ್ಳು ಬರ್ಪೆವಲ್ಲೆ ! ಆಗಲಾ ಋಷಿಪತ್ನಿಯರೆಂಬ ಸಲ್ಲತೆಯಂ ಮೇಣುಂ ವನ
ದೊಳ್ ಕಂಡ ಪೊಸ ಬಿನದಮಂ ಬಂದಟಿವೆ ಸಂತಸಮಿರ್ಮಡಿಕುಂ ಆಯ್ತಾಯ್ತು !
ಪೋವಂ ಪೋವಮೆಂದು ಆನಂದಾಶ್ರುವಿಲುಳಿತ ಕಮಲವಿಲೋಚನೆ ಚಂದ್ರಮುಖ
ಮುನಿಕಾಂತಾದರ್ಶನೋತ್ಕಂಠೆ ಪುಳಕಿತಸರ್ವಾಂಗಿ ಇಂತಾತುರದೊಳಿದರ್ಲಾ.

ಎನ್ನ ರನ್ನಗೆಯ್ವಡಿ ! ಕವಡನಜೆಯದ ಬಾಲೆ ಮೆಯ್ಯರ್ಚಿನ ಸಲ್ಲಸೂಲೆ
ತನ್ನೊಳಿಂತು ನನ್ನಿಯೆಂದೇ [ಬಗೆದು] ಸೊಗವಯಣದ ಬದುಕೆಯಂ ಬೀಗಿ
ನುಡಿಯೆ ಕೇಳ್ವ ಮನಮಜುಗದವರಾರೊ ? ಪಾಲ್ಗಡಲೊಳಮದುರ್ ಪುಟ್ಟಿದುದಂ
ನೆನೆದಳಲ್ಲದೆ ನಂಜುರ್ಕಿದುವನೇಗೆಯ್ದುಂ ಬಗೆಯದಾರ್ಲಾ. ಆ ! ಭಾಗ್ಯಲಕ್ಷ್ಮಿ !
ನಿನಗಮೀ ವಿಧಿಯಾಯ್ತು ! ಕೂಬ್ಬಿಗಂಗಳೊಳೊಡಂಬಾಟ್ಟೊಂದು ಬವಣೆ
ನೀರ್ಪಟ್ಟುದೇ !

ಆಗಲೂರ್ಮಿಯರಸಂ ಜಾನಕಿಗೆ— ಮಾತೆ ! ವನಕೆ ಪೋವೆನೆಂದು
ಕಾಂತನೇತರ್ಕೆ ಬೇಡಿದಾ ! ಎಂ ಸೊಗಮಂ ಕಾಣ್ಬುದುಂಟು ! ಮುನ್ನಂಜುದು
ಸಾಲದೆ ! ನಿಪಿನಂ ಕ್ರೂರವ್ಯಾಳವೃಕಸೂಕರಚಮೂರುಕಂಠೀರವನಿಷ್ಠೇವಿತ-
ಮಲ್ಲಾ ! ಈ ಬಗೆಗೇವೇಲ್ತೆನೊ ! ಎಂಬುದುಂ ; ಸೀತೆ— ವನಯಾ ಲಕ್ಷ್ಮಣ
ಇಂತೇಕುಸರ್ವಯಾ ? ವನಮಂ ಕಾಣೆನೆ ? ದುಷ್ಟ ಮೃಗಂಗಳಮಗೇಂ ಗೆಯ್ಯುಂ ?
ಬೇಂಟೆಗೆ ಪೋದವೆವೆ ? ಋಷ್ಯಾಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಪೋವರ್ಗೆ ಮೃಗಂಗಳ ಗೊಡವೆಯೇಕೆ ?
ಮುನಿಪತ್ನಿಯರ್ ವನದೊಳಿರರೆ ? ಎಂತೆಂತೊ ಕಾಂತನಂ ಕಾಡಿ ಬೇಡಿ ಅನು-
ಗೊಂಡೆನಿದಂ ತಡೆವುದದಮೆ ಕಂದ ! ಶ್ರೀರಘುಕುಲವಾರ್ಧಿಪೂರ್ಣತಶಾಂಕನೊಲೈ
ಎನ್ನೊಳಿರೆ ಬನ್ನಮಾವುದುಮೊಂದದಯಾ ; ನಿಕ್ಕುವಂ ತಳ್ಳದೆ ಪೋಸಂ ಇತ್ತಲ್
ರಥಮಂ ಕೂಡಿವಾರಾ ! ಎನುತುಸಿದರ್ಲಾ. ಇಂತಾಗೆ ದೇವಿಯರ್ ಬಯಸು
ವಂತಿರೆ ಪಯಣಂ ಲೇಸಕ್ಕೆ ಎನುತೆ ಮನದೊಳ್ ಭಾಸ್ಕರನಂ ಬೇಡಿ ಮತ್ತಂ
ಪ್ರಕಾಶದೊಳ್— ಇದೆ ರಥಂ ಸಿದ್ಧಮಡರಿಮೆನೆ ; ಅಕ್ಕೆ ಎಂದೊಂದು ಮೂಟಿಡಿ
ನಡೆದು ಸಸಂಭ್ರಮಂ ಲಕ್ಷ್ಮಣಂಗೆ—ಓ ಓ ! ಇರಿರ್ ; ಬಂದೆಂ ಪುಣ್ಯತಪೋ
ವನಮಂ ಕಾಣೊಂದಾತುರಂ ಪಿರಿದಾಗೆ ಮುನಿಕಾಮಿನಿಯರ್ಗೊಂದು ಕಟ್ಟಿದ
ಬಾಯನಂಗಳಂ ಮೆಚ್ಚಿತೆನಲಾ ! ತಂದವೆನೆನುತೊಳಪೊಕ್ಕಲ್.

ಅಂತು ದೇವಿ ಪುಗುವುದುಂ, ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ಮುಂತಿರ್ವ ತೇರಂ ದಿಟ್ಟಿಸಿ— ಎಲೆ
ಪೊಂದೇರಿ ! ನೀನುಮೆನ್ನಂತಿರೆ ಮುಮ್ಮೆಯೊಳೆಂ ದುಷ್ಟತಿಯಂ ಕಟ್ಟಿದೆಯೊ ?
ಸೂಳಯ್ಯ ಕಾಳೆಗವಳೆಗಳ ಮುಂತಿರೆ, ಕಿಳಿರ್ವ ತುರಗದಟಂ ಪಿಂತೆವರೆ, ನಡೆವ
ಕಾಲಾಳ್ವಡೆ ಕೆಲಬಲನೊಳಿರೆ, ಚಂಡ ಭಂಡನಕೆಂದರಿರಾಜರೊಳಿತ್ತಿ ನಡೆವ ಗಂಡು-
ಗಲಿಯಂ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಕೊಂಡುಯ್ಯ ಸಯ್ಯಳ್ಳಂಗೆ ನಿನಗಿಂದು ವೇಣಂ ವೇಣೊಲೆ-
ಗೊಂತಂತು ವನಕೆ ಕೊಂಡುಯ್ಯದಾಯ್ತೇ ! ಮಿಳಿರ್ವ ಕೇತನಮೀಗಲೆತ್ತಪೋ-

ದುಡೊ ? ಪಾವೆಯೇನಾಯ್ತೋ ? ಆ ! ನಿನ್ನೀ ಭಾಗ್ಯಮೆ ! ತುರಂಗಮಂಗಳಿರ !
ನೀಮುಮೇನಂ ಸಂಚಿಸಿದಿರಯಾ ? ಇನ್ನೆಬರಂ ರಾಯನ ಹಯಶಾಲೆಯೊಳ್
ಬಳೆದುಂ ಬಾಬ್ದುಮೀಮುತ್ತದಿನಂಗಳೊಳಿಂತೊಂದು ಯೋಗಂ ದೊರೆಕೊಂಡುಡೆ !
ಎಂದಾಡಿ ಮತ್ತಂ ಬಿಸುಸುಯ್ದು ರಥಹಯಂಗಳೆ — ಓ ! ಕೊಲೆಗನಾನಿಲೆ ನಿರ್ನಿರಂ
ನಿಮ್ಮನೇನೆಂದು ಪಟುವೆನೊ ? ತೇರೆ ! ನೀನೀಕಡೆವೊಟ್ಟುಗಂ ಭೂಮಿಯಂತಿರೆ
ಭೂಸುತೆಯಂ ಪೊಟುವೆ ಗಡ ! ತುರಗಂಗಳೇ ! ನೀಮುಂ ಧನ್ಯರಾ ; ಸೀತಾ-
ಕಟಾಕ್ಷವೀಕ್ಷಣಸರಿವೂತ ಗಾತ್ರರಪ್ಪಿರಲೆ ! ಅಪ್ಪಿಗುಲಿಯೆನಾನೊವನೆ ದೇವಿಯರ-
ನೇವೊಟ್ಟುಂ ಸೇವಿಸಿಯುಮಿಂದಿಂಗಳ ಪುಲಿಕರಡಿಸಿಂಗಳ ಬಾಯೊಳ್ ತೂಂತ-
ಲೆಂದೆ ಕೊಂಡುಯ್ದ ಪೆಂ—ಅಕ್ಕಟಾ ! ಅಬ್ಬ ಎನ್ನನೇನೆಂದು ಪೆತ್ತಳೊ ! ಮೇಣಯ್ಯ
ನೇನೆಂದು ಸಾಕುವೆನೊ ! ಮುಸ್ಸಮೆಳವರೆಯದೊಳೀರೇಲ್ಗಾಲಂ ವನಂಜೊಕ್ಕು
ನಿದ್ರಾಹಾರಂಗಳನುಪಿದು ಶ್ರೀರಾಮಚಂದ್ರಮನಂ ತ್ರಿಕರಣಶುದ್ಧಿಯಂ ಸೇವಿ-
ಸಿಯುಂ ಪಡೆದ ಸೈವಿನೇಬ್ಬಗಿನಿತೊಂದು ಫಲಮಾಯ್ತೇ ! ಹರಹರಾ ! ಎನುತೆ
ಚಿಂತಿಸುತಿದಂ. ಅನ್ನೆಗಂ—

[ಸೀತೆ] ತಾನೆ ಐರದಾಳಿಯ ಬಿಚ್ಚೋಲೆಯ ಚಂದನದ ಕುಂಕುಮದ
ಕರ್ಮಣಿಯ ಕಸ್ತೂರಿಯ ಕರ್ಪೂರದ ಕಮ್ಮಣ್ಣಿಯ ಕಾವಿಗಪ್ಪಡದ ಕರಂಡಮಂ
ಕೆಯ್ಯೊಳ್ಳೊಂಡು ಅಂತಃಪುರದಿಂ ಪೊಟಿಮಟ್ಟು ಪೊಟಿವಾಗಿಲ್ಲೆ ಬಂದು—ತಳ್ಳದಿರಾ
ಪೋಪಂ ಪೋಪಮೆಂದು ಮೈದುನಂಗೆ ಕೇಳಿಸಿದಳ್. ಆಗಳ್ ಜಿತಾತಿಕಾಯಂ
ಕಾಯದೊಂದು ಕಾಯ್ವುಂ ಒಡಲಿಸೊಂದು ಸೂಡುಂ ಸೀತಾಂಗನಾವದನ-
ಶೀತಾಂಶುದರ್ಶನದತ್ತಣಿಂ ತಿಳಿದು ಮಾರ್ಪಟ್ಟುದೋ ಎನೆ ದೃಢಚಿತ್ತನಾಗಿ ಚೆಕ್ಕನೆ
ಕೆಲನನಿಪಿದು ಪೂಡಿರ ರಥಮಂ ನೂಂಕಿ ಸಜ್ಜುಗೆಯ್ದು ಕೆಯ್ಯ ಕರಂಡಮಂ ತಾಂ
ಕೊಂಡಿಟ್ಟು, ದೇವಿಯರಂ ರಥಮನಲಂಕರಿಪುದೆಂಬುದುಮಂತೆಯೆ ಸಂಭ್ರಮದ
ನಾಟ್ಯದಿಂ ತೇರನೇಟಿದಳ್. ಇಂತು ಜಾನಕಿ ರಥದೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿರಲೊಡಂ
ಲಕ್ಷ್ಮಣಂ ಬಗೆಯೊಳೆ ಕುಲದೈವಮಂ ಭಾವಿಸಿ, ಗುರುಜನಮಂ ನೆನೆದು, ತ್ರಿವಿಕ್ರಮ
ಮೂರ್ತಿಯಂ ಸ್ಮರಿಸಿ, ಧರೆಯನೆನೆ ರಥಮಂ ಬಲವಂದು, ಹಯಂಗಳಂ
ಬೋಳಯ್ತೆ, ತಾನುಮಡರ್ಡು, ಎಡೆಗೆಯ್ಯೊಳ್ ವಾಗೆಯಂ ಸಡಿಲ್ವಿಡಿದು, ಬಲ-
ಗೆಯ್ಯ ಕಸೆಗೋಲನಲುಗಿ ಚಪ್ಪರಿಸಿ ಜಡಿದಂ.

ಸಾಧ್ವೀ ! ನಳ ನಳಕೂಬರ ಮಾತಲಿಗಳಂ ಸಾಟಿಗೆಯ್ಯದ ಸಾರಥಿಗೆಯ್ಯೆ
ಯೊಂದು ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂ ಸೂಟಿಯಿಂ ನೂಂಕೆ ಪಾಟಿ ನಾಡಿಂ ನಾಡಿಂಗೆ ಧೀಂಕಿ-
ಟ್ಟುವೋ ಎನೆ ಪವನಜವಮಂ ಮುಂಚಿ ವಾಜಿಗಳೊಳಿಂಗೆಗೊಂಡುವು. ತಿಪ್ಪನೆ
ಸುತ್ತುವ ಪಾಟುಂಬಳೆಯ ಗಟಗಟಮುಂ ಬಿಪ್ಪನೆ ತೂಟಿ ಬೀಸುವ ಪ್ರತಿಕೂಲ
ಪವನನೊಂದು ಭುಗಿಭುಗಿಲುಂ, ದಿಮ್ಮನೆ ಕುದಿವ ಕುದುರೆಗಳ ಮುರಪುಟದ ಪಟ-
ಪಟಮುಂ, ದೇವಿಯರಂ ಬಿಡುವುದಾಗದನ್ನೆಯಮಕ್ಕುಮೆಂದು ಕೂಡಿ ಮುಟುಕದ

ನೋಡುಯಿಂ ಬೇಟ್ಟುವೆನೆ ರಾಘವಾಸುಜನ ಕಿವಿಗೆ ಕಳೋರವಾಯ್ತು. ಪತಾಕೆ ಯೊಂದು ರಾಘವನೂಣೆಯಮಂ ಕಾಣೆನೆಂದು ವಿಮುಖಮಾದುದು ; ಕೆಲಬಲನ ಸ್ಥಾನರಜಂಗಮಂಗಳ್ ಕಂಡುಂ ಕಾಣದಂತಿರೆ ಕಣ್ಣುಮಿಡಿದುಂ.

(ರಾಮಾಯ್ಣದ್ವೇಷ)

—ಮುದ್ರಣ

೩. ಶಿವಭೂತಿಯ ಕಥೆ

ಒಂದು ಮಹಾಬಲಿಯೊಳ್ ಕಂಬಳಕನೆಂಬ ಬೇಡನೊಂದು ಪುಲಿ ತನ್ನ ನಟ್ಟಿವರೆ ಪ್ರಾಣಭಯದಿಂದ ದೆಸೆಗಾಣದೆ ಪುರಾಣಕೂವದೊಳ್ ಬಿಟ್ಟುಂ. ಆ ಪುಲಿಯುಂ ಕೋಪಾಂಧನುಪ್ಪದಹಿಂದದಹೊಳೆ ಬಿಟ್ಟುಂ. ಅನ್ನಗಮೊಂದು ಚಪಲಕನೆಂಬ ಕಪಿ ನಿರ್ದುಡಿಯಲೆಂದಾ ಬಾವಿಗೆ ಬಂದು ಅದಹಿ ಸಮೀಪದೊಳ್ ನಿಂದು ಪೋಗಲಿಂಬಿಲ್ಲದೆ ತಡವಿಡಿದೆಳಲುತ್ತಿರ್ದ ಸರ್ಪನ ಬಾಲಮಂ ಬಳ್ಳಿಗೆತ್ತಾ ವಿಷ ದಿಜಿಯುತ್ತುಮಹಿಸಹಿತಂ ಆ ಬಾವಿಯೊಳೆ ಬಿಟ್ಟುಂ. ಅನಿತಹೊಳಲ್ಲಿ ತೀರ್ಚ-ಯಾತ್ರಾನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಪೋಗುತ್ತಿರ್ದ ಶಿವಭೂತವೆಸರ ದಯಾಪರನಪ್ಪ ಪಾರ್ವತೋರ್ದಂ ಆ ಕೂಪಮಂ ಕಂಡು ತನ್ನ ಕೈಯ ಕಳಶಮಂ ಬಳ್ಳಿಯೊಳ್ ಕಟ್ಟಿ ನೀರಂ ತೆಗೆ ವಾಗಳದು ಪುಲಿ ಪಿಡಿದು ನೆಲವುಂ ಅದು ಕೈಗೆ ಬಿಣ್ಣಿತ್ತಾದೊಡೆ ಅದಂ ನೋಟ್ಟು ನೆಂದು ಬಲಿದು ಪಿಡಿದು ಮೆಲ್ಲನೆ ತೆಗೆಯೆ ಪುಲಿ ಪೊಟಮಟ್ಟು ಪೊಡೆಮಡೆ ಕಂಡು ಚೋದ್ಯಂಬಟ್ಟು ನೀನೀ ಬಾವಿಯೊಳ್ ಬಿಟ್ಟು ಕಾರಣಮಾವುದೆಂದು ಭೂಸುರಂ ಬೆಸಗೊಳೆ ತಾನುಂ ಬೇಡನುಂ ವ್ಯಾಳನುಂ ಗೋಲಾಂಗೂಲನುಂ ಬಿಟ್ಟು ತೆಟನಂ ಪೇಟ್ಟು ನಿಮ್ಮಡಿಗಳ ದಯೆಯಿಂದ ಮೃತ್ಯು ಮುಖದಿಂದ ಪೊಟಮಟ್ಟು ಬಪ್ಪಂಕಿದಂ, ಆನೀ ತೋರ್ಪ ಪಿರಿಯ ಗಿರಿಯ ತಪ್ಪಲ ಗುಡೆಯೊಳಿರ್ದ ಪೆನಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿಂ; ನಿಮಗ-ಮೂಲ್ಯಮಪ್ಪ ವಸ್ತುಗಳನೀವೆಂ ಎಂದೊಡೆ ಪಾರ್ವಂ— ನೀಂ ಪೇಟ್ಟ ಪ್ರಾಣಿಗಳಂ ತೆಗೆದು ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆಯ್ದು ಮಗುಟ್ಟು ಬರವಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಲ್ಲಿಗೆ ಬರ್ದೆಂ ಎಂದೊಡೆ ಆ ಶಾರ್ದೂಲಂ— ಅಂತವೊಡೆ ವ್ಯಾಧನನೊರ್ದನಂ ಎಂದುಂ ತೆಗೆಯದಿರಿಂ; ನೀಚಂ-ಗೆನಿತುಸಕಾರಂಗೆಯ್ದೊಡಂ ಒಳ್ಳಿತುಗೆಯ್ವನಲ್ಲಂ. ಪಾವಿಗೆ ಪಾಲನೆಹೊಡೆ ನಂಜು ಪೆರ್ಚುವಂತೆ ನೀಚಗುರ್ವಕಾರಮಂ ಮಾಡಿದೊಡೆ ಅಪಕಾರಮೆ ಪ್ರತಿಫಲ-ಮಕ್ಕುಂ ಎಂದು ಪೇಟ್ಟು ಪುಲಿ ಪೋವುದುಂ; ಆ ಪಾರ್ವಂ ಬಾವಿಯೊಳಿರ್ದ ವ್ಯಾಳ

ನುಮಂ ಗೋಲಾಂಗೂಲನುಮಂ ತೆಗೆವುದುಮವೆರಡುಂ ಪೊಟಿಮಟ್ಟು ಪೊಡಮಟ್ಟು ಪೋಪಾಗಳ್ ಆ ವಲಿಮುಖಂ ನಿಮ್ಮಡಿ, ನಿಮ್ಮ ಪ್ರಸಾದದಿಂದೆನೆಗೆ ಪುನರ್ಜನ್ಮಮಾ ದುದು; ಆಂ ಬದರಿಕಾಶ್ರಮದುವನದೊಳಿರ್ದೆಂ, ಅಲ್ಲಿಗೆತ್ತಾನುಂ ಬಂದಿರಪ್ಪೊಡೆ ಎನ್ನಾರ್ ಶಕ್ತಿಯಿಂ ಭಕ್ತಿಗೆಯ್ವೆನೆಂದು ಪೇಚ್ಚೊಡೆ ಉರಗನುಂ—ನಿಮ್ಮಡಿ, ನೀಮ ನಗೆ ಪ್ರಾಣದಾಸೋಪಕಾರಂಗೆಯ್ದಿರ್; ನಿಮಗೇನಾನುಮಧ್ವಾನಮಾದಾಗಳೆನ್ನಂ ನೆನೆ ದೊಡಾಂ ಬಂದು ದೇವರ ಸೇವೆಯಂ ಮಾಡಿ ಪೋಪೆಂ ಎಂದು ಪೇಟ್ಟುದುಂ ಅವು ತಂತಮ್ಮೆಡೆಗೆ ಪೋದುವು. ಆಗಲಾ ದ್ವಿಜಂ ಮನದೊಳ್ ಈ ತಿರ್ಕ್ಕಗುಂತುಗಳಂ ತೆಗೆದುಂ ಮಾನಿಸನಪ್ಪ ಜಿಯದನಂ ತೆಗೆಯದಿರ್ಪುದು ಉಚಿತಮಲ್ಲ, ಪಕ್ಕಪಾತಂ ಪೊಲ್ಲದು; ಈತಂ ದುರಾತ್ಮನೆಂದು ಪುಲಿ ಪೇಟ್ಟಿತ್ತಾದೊಡಂ ಒಡಲಿರ್ನನ್ನೆವರಂ ಪರೋಪಕಾರಂಗೆಯ್ದದೆ ಮನುಜಂಗೆ ಸಲ್ಲದು, ಎಂದು ಬಗೆದು ಕರುಣಾರ್ಪ್ಪ ಹೃದಯನಾಗಿ ಕಿರಾತನಂ ತೆಗೆವುದುಂ ಆತನುಂ ಪೊಡೆಮಟ್ಟು — ನಿಮ್ಮಡಿಯ ಧರ್ಮದಿನಾಂ ಬರ್ಪುಂಕಿದೆ; ಆಂ ಪದ್ಮನಗರದೊಳಿರ್ದೆಂ; ನೀಮತ್ತಾನುಂ ಬಾರ್ತಿಯಪ್ಪೊಡಲಿಗೆ ಬನ್ನಿಂ, ಎನ್ನಾರ್ನಿನಿತು ಶಕ್ತಿಯೊಳುಪಕಟದಪ್ಪೆಂ ಎಂದು ನುಡಿದು ಪೋದಂ. ಶಿವಭೂತಿಯುಂ ಕೆಲವು ಕಾಲಕ್ಕೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆಯ್ದು ಮಗುಟ್ಟು ಬರುತ್ತುಂ ಉತ್ತುಂಗೆ ತಿಪಿರಿಯ ತಪ್ಪಿಲೊಳ್ ಬರ್ಪದನಾ ಪ್ಯಾಪ್ಪಂ ಕಂಡು ತೀರ್ಥಮಿದಿರಂ ಬಂದು ಶಿವಭೂತಿಗೆ ಪಾದಾವನತನಾಗಿ ತನ್ನಿರ್ಪು ಗುಡೆಗೊಡಂ- ಗೊಂಡು ಪೋಗಿ ಅತ್ಯಾದರದಿಂ ಸತ್ಕರಿಸಿ ಡಾರಾಂಗದ ಕುಂಡಲಕಿರೀಟಾದಿ ಭೂಷಣಂಗಳಂ ಇತ್ತುದು. ಅಂತಾ ತುಡಿಂಗಳಂ ಪುಲಿಯತ್ತಣಿಂ ಪಡೆದು ಶಿವಭೂತಿ ಪರಮವಿಭೂತಿಗಾಸ್ಪದನಾದೆನೆಂದು ಸಂತಸಂ ಬಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿಂ ತಳರ್ಪು ಬದರಿಕಾಶ್ರಮ ವನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮಾರ್ಗವರಿಶ್ರಮವನಾಟಿಸಲೆಂದು ಒಂದು ನೂಮರದಡಿಯೊಳ್ ವಿಶ್ರಮಿಸಿರ್ಪುದುಂ ಆ ವನದೊಳಿರ್ಪ ವಲಿಮುಖಂ ಕಂಡು ಅತಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂ ಪ್ರಸನ್ನ ಮುಖನಾಗಿ ಬಂದು ಪೊಡೆಮಟ್ಟು ಪನಸಾಮ್ರನಾರಂಗನಾರಿಕೇಲಕದಲೀಕಪಿತ್ತಾದಿ ಫಲಾವಳಿಯಂ ತಂದೀಯೆ ಶಿವಭೂತಿ ಆ ಪಣ್ಣುಲಂಗಳಂ ಕೊಂಡು ತಣೆದು ಅಂದಿನ ದಿವಸಮಲ್ಲಿರ್ಪು ಕೆಲವಾನುಂ ದಿವಸಕ್ಕೆ ಪದ್ಮನಗರಮನೆಯ್ನು ಕಂಬಳಕನ ಮನೆಯನಪ್ಪಿಸುತ್ತಂ ಬರ್ಪುದುಮಾ ಕಿರಾತಂ ಕಂಡು ಪೊಡೆಮಟ್ಟು ಮನೆಗೊಡಂ- ಗೊಂಡುಯ್ದು ಶಿವಭೂತಿಗಭ್ಯಾಗತಪ್ರತಿಪತ್ತಿಯಂ ಮಾಡಲುಪಾಯಮಿಲ್ಲದೆ ಉಸಿರ ದಿರ್ಪುದುಂ ಅದಂ ಕಂಡು ಭೂಸುರಂ ಏಂ ಮಗನೆ, ಚಿಂತಿಸುತಿರ್ದೆವೆ? ಎಂಬುದುಂ— ನಿಮ್ಮಡಿಗಳ್ ಜಿಜಯಂಗೆಯ್ದಿರ್ ಈಗಲಾಂ ನಿರುಪಾಯನಾಗಿರ್ದೆವೆಂ ಎಂದು ಕಿರಾತಂ ನುಡಿಯೆ ಶಿವಭೂತಿ ಇನ್ನಿದರಿನಿಸುಂ ಚಿಂತೆಯ್ಪಲ್ಲೊಡ; ನಿನಗಂ ಬಾಬ್ಬುಪಾಯಮಂ ಆಂ ಮಾಟ್ಟೆಂ ಎಂದೇಕಾಂತದೊಳ್ ಕುಳ್ಳಿರ್ಪು ತನ್ನ ತಂದ- ಮೂಲ್ಯವಸ್ತುಗಳನವಂಗೆ ತೋಪುವುದುಂ ಆ ವನಚರಂ ಈ ಪಾರ್ವನನೆಗೆ ಹಿತ ನೆಂಬುದುಂ ಬಗೆಯದೆ ಕೃತಘ್ನನಾಗಿ ತೊಟ್ಟನಾತಂಗೆ ಒಂದಪಾಯಮಂ ಬಗೆದಂ.

ಅದೇನೆನೆ—ಆ ಅವಿವೇಕಿ ಪೊಟಲನಾಳ್ವರಸನಲ್ಲಿಗೆ ಪೋಗಿ ದೇವಾ, ನಿಮ್ಮ ತುಮ-
ವಾಭರಣಂಗಳು ಪಲವನಮೂಲ್ಯವಸ್ತುಗಳು ತಂದು ಎನ್ನ ಮನೆಯೊಳ್ ಪಾರ್ಶ್ವ-
ನೊಡ್ವಂ ಬಂದಿದ್ದವಂ ಎಂದು ಪೇಟ್ಟಿಂ. ಅದನರಸಂ ಕೇಳ್ವ ತಳಾಬಿನ್ನಿ ಪೇಟಿ-
ಲೊಡಂ ಅವರ್ ಪರಿದು ಬಂದು ಆ ಪಾರ್ಶ್ವನಂ ಪಿಡಿದು ಪೆಡಗೈಯುಂ ಕಟ್ಟಿ ತಂದೂ-
ಪ್ಪಿಸುವುದುಂ, ಅರಸನಾತನ ಬಟಿಯೊಳಿರ್ದ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲಮಂ ಕೊಂಡು ಬಟಿಕ್ಕೆ
ಸೆಪ್ಪಿಯೊಳಿಕ್ಕೆ ಶಿವಭೂತಿ ಕಿಟಿದು ಬೇಗಂ ಬೆಟಿಗಾಗಿರು ತನ್ನ ಮರುಳ್ತನಕ್ಕೆ ತಾನೇ
ಹಾಸ್ಯಂಗೆಯ್ದು ತನಗೆ ಬಂಧನಮೋಕ್ಷೋಪಾಯಮಂ ಚಿಂತಿಸಿ—ನಿನಗಧ್ಯಾನ-
ಮಾದಾಗಳೆನ್ನಂ ನೆನೆವುದೆಂದು ಪಾವು ಪೇಟ್ಟು ಪೋದುದು ನೆನೆದು ನೋಟ್ಟು ನೆನೆದು
ಪಾವಂ ನೆನೆಯಲೊಡಮಾ ಪಾವು ತೊಟ್ಟಿನಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಪೊದೆಮಟ್ಟು ಬೆಸನೇ
ನೆಂಬುದುಂ— ಈ ಪೊಟಲನಾಳ್ವರಸನೆನ್ನರ್ಥಮೆಲ್ಲಮಂ ಕೊಂಡುದಲ್ಲದೆಮುನಿನ
ಗಿಂತವ್ವನಸ್ಥೆಯಂ ಮಾಡಿದಂ; ಇವಕ್ಕೆ ತಕ್ಕುದಂ ನೀನೆ ಬಲ್ಲೆಯೆಂಬುದುನಾ ಪಾವು
ಇದಾವ ಗಹನಂ ? ಅರಸನ ಪಿರಿಯ ಮಗನಂ ಈಗಳೆ ಪೋಗಿ ಕರ್ಕಿದಪೆಂ, ನಿಮ-
ಗಲ್ಲದೆ ಪೆಟಾರಗ್ಗಂ ಸಾಧ್ಯಮಾಗೆಂ, ನೀವೊಂದುಪಾಯದಿಂ ಬಂದು ನೀರನಭಿ-
ಮಂತ್ರಿಸಿ ತಳಿಯಲೊಡಂ ವಿಷಮಿಪಿವುದು; ಅಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾರ್ಥಮೆಲ್ಲಮಂ ತೀಲ್ವ
ಕೊಳ್ಳಿಮೆಂದು ಪೇಟ್ಟು ಪೋಗಿ ನಂದನವನದೊಳಾಡುತ್ತಿರ್ದ ನೃಪನಂದನಂ ಕಂಡು
ವಿಷದುಷ್ಪ್ರಾಭೀಕರನಪ್ಪಾ ದರ್ಪೀಕರಂ ಕಲಾಧರನಂ ರಾಹು ಕೊಳ್ಳ ತೆರದಿಂ
ಕೊಂಡುದು. ಅಂತು ಪಾವು ಕೊಳಲೊಡಂ ವಿಷಮವಿಷಧರದಷ್ಟನಾದ ಕುಮಾರ-
ರನಂ ಗಾರುಡಿಗರ್ ಬಂದು ಕಂಡು, ತಂತಮ್ಮಪ್ಪಿವಂದದಿಂ ಮಂತ್ರಿಸಿದೊಡಮೆಂತುಂ
ವಿಷಮಿಪಿಯದಿರುದನರಸಂ ಕಂಡು, ಈ ಕುಮಾರನನೆತ್ತಿದಂಗೆ ಬೇಡಿದುದಂ
ಕುಡುವೆನೆಂದು ಡಂಗುರಂಬೊಯ್ದಲೊಡಂ, ಶಿವಭೂತಿ ಕೇಳ್ವ ತಾನೆತ್ತುವೆನೆಂದು
ಪೆಪ್ಪೊಡರಸಂ ಕೇಳ್ವ ಪರಿತಂದು ಶಿವಭೂತಿಯುಂ ನೆಪ್ಪಿಯುಂ ಬಿಟ್ಟೊಡಂ-
ಗೊಂಡು ಪೋಪುದುಮಾತಂ ಪೋಗಿ ಗುಂಡಿಗೆಯ ನೀರನಭಿಮಂತ್ರಿಸಿ ತಳಿಯಲೊಡ-
ಮಾಕುಮಾರಂ ಇಷ್ಟನಂ ಕಂಡಂತೆ ಭೋಂಕನೇಟ್ಟು ಕುಳ್ಳಿರ್ದಂ. ಆಗಳರಸಂ
ಸಂತಸಂಬಟ್ಟು ಶಿವಭೂತಿಗೆ ಪಿರಿದುಂ ವಿಭೂತಿಯುಂ ಮಾಡಿ ಆತಂಗೆ ಕಿರಾತ-
ನಿಂವಾದವಸ್ಥೆಯುಂ ಕೇಳ್ವಾ ಕಿರಾತನಂ ದಂಡಿಸಿದಂ.

(ದುರ್ಗಸಿಂಹನ ಪಂಚತಂತ್ರ)

—ಮ. ಪು. ಪೂಜಾರ

೪. ನಂಬಿಯಣ್ಣನ ಬಾಲ್ಯ

ನಂಬಿಯಣ್ಣಂ ಶಿಶುವೇಷದೊಳು ನಳನಳಿಸಿ ತೊಳತೊಳಗಿ ಕಂಡವರ ಕಣ್ಣು ಮಣಿ ಎತ್ತಿದರ ಹಸ್ತದಮೃತಫಲಂ ಮುಟ್ಟಿದರ ಮುಯ್ಯ ಪುಳಕಂ ಅಪ್ಪಿದರುರ ದೊಪ್ಪಂ ಸಾಗಿಸುವರ ಸೋಗಿಲ ಧನಂ ಕೈಕೊಂಬರ ಕಡವರವನಿಸಿ ಪರವಿನಾಜಿ ಸಂಕಲನಾಚಿಯರನಪ್ಪುವ ತೋಳಗ್ಗಲಿವೆಂಬಂತೆ ತೋಳಾಡಿಸುತ್ತಂ, ಮುಂದೆ ಶಿವ-ನೊಡನಾಡುವ ಜಗಳಂ ಪುಸಿಜಗಳವೆಂಬುದಂ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ತೊಡಳ್ಳುಡಿಗಳ ನುಡಿವುತುಂ, ದೇವನಂ ತನಗೆ ಕುಂಟಣಿಮಾಡಿ ನಡೆಯಿಸುವ ತೆಪ್ಪಿನೀ ತೆಪ್ಪಿನೆಂಬುದಂ ತೋಪ್ಪುವಂತೆ ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ದಟ್ಟಡಿಯಿಡುತ್ತಂ, ಪುಟ್ಟಿಸಿದರ್ ತಾವೆಂದು ಬಗೆದು ಮುದ್ದಾಡಿಸುವ ತಾಯ್ತಂದೆಗಳ ಮೊಗಮಂ ನೋಡಿ ನಗುವಂತೆ ಮುಗುಳ್ಳಗೆ ನಗುತ್ತಂ, ದೇವ ಸಂಸಾರಂ ನೆಪ್ಪಿ ಪುಗದ ಮುನ್ನ ನೀನೆಂದು ಬಂದನ್ನಂ ತೊತ್ತು ಗೊಂಬೆಯೆಂಬಮ್ಮಳಿಕೆಯಿಂದಳುವದದಿಂದೊಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಬೆಚ್ಚುಬೆಚ್ಚಿಯಳುತ್ತಂ, ಈ ತೆಪ್ಪಿದೊಳೊಂದೆರಡು ಮೂಪ್ಪು ನಾಲ್ಕುಯ್ದು ವತ್ಸರಂಬರಂ ನೆಪ್ಪಿದು ನೆರೆ ಹೊರೆಯ ಕೆಲದ ಕೇರಿಯ ಸಕ್ಕಜದ ಮಕ್ಕಳೊಡನೊಕ್ಕಿಲಿಕ್ಕಿ ನಲಿನಲಿದು ಸರ್ತಿ-ಸುತ್ತಿರಲ್.

ಬಂದು ದಿನಂ ತನ್ನೊಡನೆಯ ಮನ್ನಣೆಯ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲಂ ನೆರೆದೊಂದು ಮರದ ಬಂಡಿಯಂ ಮಾಡಿ ತಂಡದೊಳ್ ನಲಿದು ಮುಂದೆ ಬಂದತಿರಥನಪ್ಪ ನಂಬಿಯಣ್ಣನಂ ನಡುವೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ನೀನರಸು ನಾವೆಲ್ಲಂ ವರಿವಾರವೆಂದಲ್ಲಿಯ ಬಲ್ಲಿದ ಬೆವಹಾರಿಗಳ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲಂ ನೆರೆದು ಕೆಲಂಬರು ಸುತ್ತಿಮುತ್ತಿ ಕೆಲಂಬರು ಬಂಡಿಯ ಮುಂಕಣಿಯಂ ಪಿಡಿದು ಪುರದ ತಿರುವಿಧಿಯೊಳು ನಡೆತಪ್ಪಾಗಳು — ಆ ಪಟ್ಟಣದ ನರಸಿಂಗಮೊನೆ ಯರ ಪಟ್ಟದಾನೆ ಸಂಚಿತ ತಿಲಕಿತ ಅರ್ಧಕಪೋಲಿತ ಅತಿವರ್ತ ಆಧೋನಿಬಂಧಿನಿ ಕ್ರೋಧಿನಿ ಗಂಧಚಾರಿಣಿಯೆಂಬ ಸಪ್ತಾವಸ್ಥೆಯ ಮದದಿಂ ಮುಂದುಗಾಣದೆ ಮಾವಂತರಂ ಮುಟ್ಟಿದಿಕ್ಕುತುಂ, ಆರೆಕಾಟರನರೆದು ಸಣ್ಣಿಸುತ್ತಂ, ಮಂದಿಯಂ ಮುಂದುಗೆಡಿಸುತ್ತಂ, ನೆರೆವಿಯಂ ಪರಿದೊಡಿಸುತ್ತಂ, ಸಿಕ್ಕಿದರಂ ಸಿಕ್ಕಿದು ಬಿಸು ಡುತ್ತಂ ಘುಳುಘುಳಿಸಿ ಬರ್ವ ಮತ್ತಗಜಮಂ ಭೋಂಕನೆ ಕಂಡು ಬಂಡಿಯಂ ಬಿಟ್ಟು ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲಂ ಚೆಲ್ಲಿ ಪೋಗಿ, ಸಿಂಹದ ಮುಟ್ಟಿಯಂತೆ ಕಿಟುವಂದಿಯೊಳಿದ ನಂಬಿಯಣ್ಣನಲ್ಲಿಗೆ ಸೊಕ್ಕಿದಾನೆ ಮಿಕ್ಕು ಮೀಟಿ ಬಂದು ಮುಂದೆ ನಿಂದು, ಕೈಲಾ ಸಕ್ಕೆ ಬಿಜಯಂಗೈಯ್ದೊದ್ದೆರಾವತವೀ ತೆಪ್ಪಿದಿಂ ಬರ್ಪುದೆಂಬುದಂ ಸೂಚಿಸುವಂತೆ ಬಂದಿಯಂ ಬಲವಂದು ಕಾಲೆಗ್ಗಿ ಮೇಲ್ಗುಡಿಗಟ್ಟಿ ಹೆಪ್ಪುಮೆಟ್ಟಿ ಸರ್ಪಿನೆ ತಿರುಗ-ಲಲ್ಲಿಯ ಮಾವಂತರುಂ ಆರೆಕಾಟರುಂ ನೆರೆದ ನೆರೆವಿಯೆಲ್ಲಂ ಪರಿದು ಬಂದು ಸುತ್ತಿ

ಮುತ್ತಿ ಬಂಡಿಯೊಳಿಡ್ಡ ನಿನ್ನಿಮನಂ ಕಂಡು ಇದಾವ ಕಾರಣಿಕನೊ ಇದಾವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದ ಬೀಜವೊ ಇದಾವ ಪುಣ್ಯದಂಕುರವೊ ಇದಾವ ಸತ್ಯದ ಮುಗುಳೊ ಇದಾವ ನಿತ್ಯದ ಫಲಮೊ ಇದಾವ ಭಕ್ತಿಯ ದಳೆಯೊ ಎಂದು ಕೊಂಡಾಡುತ್ತಿರೆ—

ಅಲ್ಲಿಯೊರ್ವಂ ನೆರವಿಯೊಳು ಪರಿದು ಬಂದರಮನೆಯಂ ಪೊಕ್ಕು ಮಕುಟ ವರ್ಧನರ ಮಂತಣದ ನಡುವೊಲಗಂಗೊಟ್ಟು ಕುಳ್ಳಿಡ್ಡ ನರಸಿಂಗ ಮೊನೆಯರ್ಗೆ ಮೆಯ್ಯಿಕ್ಕಿ ನಿಂದು ಕೆಯ್ಯಂ ಮುಗಿದು— ದೇವದೇವ ಇಂದೀಗಳಿಗೆ ಪುರದ ತಿರುವಿಧಿಯೊಳೇನಂ ಬಿನ್ನವಿಪೆನದೊಂದಾಶ್ಚರ್ಯವದೊಂದು ಕೌತುಕವದೊಂದು ವಿಪರೀತಂ ಚಿತ್ತೈಸು; ನಮ್ಮ ವಟ್ಟಿದಾನೆ ಸಪ್ತಾವಸ್ಥೆಯ ಮದದಿಂ ಮುಂದು ಗಾಣದೆ ತಿರುವಿಧಿಯೊಳುರುವಣಿಸಿ ಬರುತ್ತಿರಲೊಂದು ಕಿಟುವಂಡಿಯೊಳೊರ್ವ ಶಿಶುವಂ ಮಕ್ಕಳೆಲ್ಲಂ ಬಿಟ್ಟೊಡೆ ಪೋಗಲಲ್ಲಿಗೆ ಮತ್ತಗಜಂ ಪರಿತಂದು ಬಲವಂದು ನಿಂದು ಗುಡಿಗಟ್ಟಿ ಪೊಡಮಟ್ಟು ಪೋದುದೆನಲ್— ಆ ಮಾತಿಂ ಮುನ್ನಿಡ್ಡ ಪರಿಯಲೆಡುರ್ ಕೈವಿಡಿದು ಕಾಲ್ಕಡೆಯೊಡನೆ ಬರ್ಪ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಸಚಿವರ ರಾಜ ಪುತ್ರರ ಸಾವಂತರ ಸಲುಗೆಯಾಳ್ಗಳ ರಾಯನಾಯಕರ ಸಂದಣಿಯೊಳ್ ಎತ್ತಿದ ರುಲ್ಲರಿಗಳ ಮುತ್ತುವ ಕೈವಾರಿಗಳ ಕೋಳಾಹಳದಿಂ ನಡೆತಂದು, ಮುಂದೆ ಸಂದಣಿ ಸಿದ ನೆರವಿಯನೆಬ್ಬಟ್ಟಿ ನರಸಿಂಗ ಮೊನೆಯರ್ ಬಂದು ನಿಂದು ನೋಡುವಾಗಳು ನಕ್ಷತ್ರಗಣಂಗಳ ನಡುವಣ ಚಂದ್ರಬಿಂಬವಂತಿರ್ವ ನಂಬಿಯಣ್ಣನಂ ಕಂಡು ಇದಾರ ಮಗನಿದಾರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿದಾರ ಪುಣ್ಯದ ಪುಂಜವಿದಾರ ಚೆಲ್ವಿನಂಕುರವೆಂದು ಮೂಗಿನೊಳ್ ಕೈಯಿಟ್ಟು ತಲೆದೂಗಿ ಬೆಟಿಗಾಗಿ ನರಸಿಂಗ ಮೊನೆಯರ್ ಜಸ-ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲ್—

ಇತ್ತಲೆಳ್ಳವ್ವ ಜಿಡೆಯಿಂದಿಳಿವ ಕಣ್ಣ ನಿರಿಂದಿಳಿತ ವಿಭೂತಿಯ ತಿಲಕದಿಂದರೆ-ಯರೆಗೆಟ್ಟುವ ಕೈಯಿಂಡೆಯಿಂ ಸಡಿಲ್ವ ರುದ್ರಾಕ್ಷೆಯ ಮಾಲೆಯಿಂ ಕಳಲ್ವ ಉಡಿಗೆಯಿಂ ಮಗನೆ ಮಗನೆ, ನಂಬಿ ನಂಬಿ, ಪಟ್ಟಿದಾನೆಗೆ ಪಡಿಸಣವಾವಾ— ಎಂದು ಜಿಡೆಯನಾಯನಾರುಂ ಯಶ್ಯಜ್ಞಾನಿದೇವಿಯರುಂ ಪಳವಿಸಿ ಪಲುಂಬುತುಂ ಪರಿತಂದು ಬಂಡಿಯೊಳು ಬದುಂಕಿ ಕುಳ್ಳಿಡ್ಡ ಮಗನಂ ಕಂಡೆತ್ತಿ ತರ್ಕಯ್ಸಿ ಕಣ್ಣ ಬಂದಂತೆ ಉಸುರ್ ಬಂದಂತೆ ಹರಣದಳಲುಮಂ ಪರಿಹರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಿಡಿಲು ಸೋಂಕಿ ಬದುಂಕಿದ ಮೊಲೆಯ ಮುಗುಳೆ, ರಾಹು ಮುಟ್ಟಿ ಬದುಂಕಿದ ಚಂದ್ರ ಕಳೆಯೆ, ಮಹಾಕಂಟಕಂ ತಪ್ಪಿದ ಮಹಾಮಹಿಮನೆ ಎಂದು ಕೊಂಡುಕೊನೆ ವೃತ್ತಿರ್ಪ ತಾಯ್ತಂದೆಗಳಂ ಕಂಡು ಕಂಡ ನೆರವಿಯಲ್ಲಿಂ ಘಳಘಳನೆ ಕಣ್ಣ ನಿರಂ ತುಂಬುತ್ತಿರಲ್—

ಆ ಸಮಯದೊಳು ನರಸಿಂಗಮೊನೆಯರ್ ತಮಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲಪ್ಪುದುಂ ಪುತ್ರಾರ್ಥಿಯಿಂದಿಂತೆಂದರ್— ಎಲೆ ಜಿಡೆಯನಾಯನಾರೆ, ಕೇಳಿ ಈತಂಗೆಲೊಂದ ಪಾಯಂ ಬಂದು ಪುಣ್ಯದಿಂ ತಪ್ಪಿತೆಂಬ ಮಾತನಾಡಿದಾದಿದಿರಿ; ಈತಂ ನಿಮ್ಮ

ಮಗನೆಂಬ ಭಾವನೆಯು ಬಿಟ್ಟು ಕಳೆವುದು. ಈ ಬಾಲಕನ ಭೂಪಾಲಕರ ಕಯ್ಯಂ ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬದುಕುವುದಿಗತ ಪರಮಾರ್ಥನಪ್ಪತ್ಯಂತ ಕಾರಣಿಕಂ. ನಿಮ್ಮ ವಶವಲ್ಲ, ಈತನ ಸಾಗಿಸುವ ತೆರಿಗೆ ತೆರಿಗೆ. ಹಂಸೆಯ ತುಪ್ಪುಳ ಹಾಸಿನ ಮೇಲೆ ಜಿಜಯಂಗಿಯು ದಿವ್ಯಾನ್ನ ದಿವ್ಯಾನ್ನ ದಿವ್ಯಾನ್ನ ತರಸಂಗಳನೊಡಿ ದಿವ್ಯಾ-ಭರಣ ದಿವ್ಯ ವಸ್ತ್ರಂಗಳಿಂದಲಂಕರಿಸಿ ಕಣ್ಣೊಳು ಮುದ್ದಾಡಿ ಮನದ ಮಗ್ಗುಲೊಳಿ ರಿಸಿ ಚಿತ್ತದೊಳೆಡ್ಡೊತ್ತಿ ಜೀವದೊಡನೊವಿ ಇಂತು ಸುಕುಮಾರನಾಗಿ ಸಾಗಿಸಿ ಕೊಂಬಾನಂದಕಂಡು ಎತ್ತಾನುಮೊಂದು ಕಾರಣದಿಂದ ಬಂದನಂತಲ್ಲದೆ ನೀವಿಕ್ಕುವ ಕೀರಿಗಂ ಬರಗಿನೋಗರಕ್ಕಂ ಪುಟ್ಟಿದವನಲ್ಲ. ಈತನ ಮುಂದೆನಾಗಲಿದರ್ಪನೆಯೆಂದೂ ಯಲ್ಲಾರದು. ಈ ಪುಣ್ಯದ ಪುಂಜವನೆನೆಗೆ ಕೊಟ್ಟೊಡೆ ನಿಮ್ಮ ಬಡತನಂ ತೀರ್ಪು ದೆನ್ನ ಮನೋರಥವಪ್ಪದು—ಎಂದುಳ್ಳುದು ಸುಡಿದು ತಾಯ್ತಂದೆಗಳ ಕಯ್ಯಂ ಪಿಡಿದು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುದು—

ಜಿಡೆಯನಾಯನಾರಂ ತಮ್ಮ ವಧುವನ್ನ ಯಸ್ಯಜ್ಞಾನಿದೇವಿಯರ ಮೊಗಮಂ ನೋಡಿ ಅರಸು ತಾನೆ ಬಂದು ಬೇಡಿಕೊಳುತಿದರ್ಪಂ ; ಅವರೆಂದಂತೀ ಪುತ್ರಂ ಕಾರಣಿಕನಾಗಿದರ್ಪಂ : ನಮ್ಮ ಕೈಯೊಳೆಡೆಗುವನಲ್ಲ ; ಅದಲ್ಲದೆಯುಂ ನರಸಿಂಗನೊನೆಯರೆಂದೊಡಂ ನಾನೆಂದೊಡಂ ಬೇಡೊಲ್ಲ. ಕೊಡುವುದೆ ಕಾರ್ಯ ವೆಲ್ಲಿಯಾದೊಡಂ ಪುತ್ರಂ ಸುಖದೊಳಿರ್ಪುದೆ ಸಾಲ್ಗುಮಂದಿರ್ಪರುಂ ಒಡಂಬಟ್ಟು, ಪರಮಾನುರಾಗದಿಂದ ಪರಿಕ್ಷೆ ಕನ ಕೈಯೊಳೆಡೆಗರ್ಪುಂ ಕೊಡುವಂತೆ ವಸಂತ ರಾಜನ ಕೈಯೊಳು ಕಲ್ಪಿತವಿವಿನ ಸಸಿಯು ಕೈಯಲೆಡೆಗೊಡುವಂತೆ ನರಸಿಂಗ ಮೊನೆಯರ ಕಯ್ಯೊಳು ನಂಜಯಣ್ಣನಂ ಕೊಡಲೊಡಂ, ನೆನೆವ ಬಯಕೆ ಮನವಾ ದಂತೆ ನೋಡುವ ರೂಪು ಕಣ್ಣಾದಂತೆ ಸರ್ವಸಂತೋಷಮಂ ತಳೆದು ತನ್ನ ಪುಣ್ಯದ ಫಲವನಪ್ಪುವಂತೆ ನಂಜಯಣ್ಣನಂ ತೆಗೆದಪ್ಪಿ ದಿವ್ಯಾಭರಣಂಗಳಂ ತರಿಸಿ ತೊಟ್ಟಿ ಪಟ್ಟಿದಾನೆಯಂ ತರಿಸಿ ನೀಲಗಿರಿಯ ಮೇಲೆ ಬಾಲಾರ್ಕನುದಯಿಸುವಂತೆ ಪೂರ್ವಾ-ಸನದೊಳು ನಂಜಯಣ್ಣನಂ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ಪಶ್ಚಿಮಾಸನದೊಳು ತಾನವತರಿಸಿ ಪುರ-ದೊಳು ಕೂಡೆ ಗುಡಿಗಟ್ಟಿಸಿ ಮೃದುಮೃದಂಗ ನಿಸ್ಸಾಳ ಭೇರಿ ಶಂಬ ಕಹಳಗಳ ಬಹಳ ಘನಿಯುಣ್ಣ ಹಸ್ತಶ್ವರಥಪದಾತಿವರಿಸಿ ವೀಳಿವೀಳಿಗಳೊಳು ಕೂಡೆ ಮೆಟ್ಟಿದು ಪುತ್ರೋತ್ಸವಂ ಕೊಂಡಾಡಿ ಸಕಲಸಂಭ್ರಮದಿಂದರಮನೆಗೆ ಬಂದು ಮಣಿಬಚಿತ ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಜಿಜಯಂಗಿಯು ಕುಮಾರನಂ ತೊಡೆಯನೇರಿಸಿ ಕೊಂಡು ರಾಣಿವಾಸಮಂ ಕರೆಸಿ ತನ್ನರಸಿಯ ಕಯ್ಯೊಳು ನಂಜಯಣ್ಣನಂ ಕೊಟ್ಟು ಪ್ರಸೂತಭಾವಮನುಂಟುವೊಡಿ ಜಾತಕರ್ಮವಂ ನೆನೆದು ತೀರ್ಚಿ ಅತ್ಯಂತ ಚೆಲ್ವ ನಪ್ಪದೊಂ ಸೌಂದರಪೆರುವಾಳೆಯೆಂದು ವೆಸರಿಟ್ಟು ಜಿಡೆಯನಾಯನಾರ್ಗಂ ಯಸ್ಯಜ್ಞಾನಿದೇವಿಯರ್ಗಂ ಸಂತಸದೊಳುಡಲ್ ಕೊಟ್ಟು ಮನೆತುಂಬಿದ ಪೊನ್ನಂ ಪೊಯ್ದು ಮನಂ ತೀವಿದ ಪರಿಣಾಮತೆಯಂ ಕೊಟ್ಟು ಅವರಂ ಕಳುಪಿ ಕುಮಾರನಂ

ಕಣ್ಣಾತೀವಿ ನೋಡಿ ತೆಗೆದಪ್ಪಿ ಮುಂಡಾಡಿ ಕೊಂಡಾಡಿ ಸವಿಗಳನ್ನೂಡಿ ಸುಕುಮಾರ
 ರತೆಯನುಡಿಸಿ ಕಾಂತಿಗಳು ತೋಡಿಸಿ ಪರಿಮಳಮಂ ಮುಡಿಸಿ ನೇಹಮಂ ಕಾಪಿಟ್ಟು
 ನೆನಹಿನೊಳಚ್ಚೊತ್ತಿ ಮನದೊಳ್ ತೂಪಿಱಿದು ಚೆಲುವಂ ಸಲದುಮಂತೆ ಸುಮು-
 ಹೂರ್ತಮಂ ಸಾಗಿಸುವಂತೆ ಬಲವಂ ಬಲಿವಂತೆ ಬೆಳಗಂ ಬೆಳಸುವಂತೆ ಭಕ್ತಿಯ
 ನೊವ್ವವಿಡುವಂತೆ ಜೀವನನೋವುವಂತೆ ಅಂದಂದಿಗೆ ಮೋಹಂ ಮೂವಡಿಸಿ ಸಲ
 ಹುತ್ತಂ....ಇರ್ಥಂ.

(ಸಂವಿಷ್ಣುನ ರಗಳೆ)

— ಪರಿಹರದೇವ

೫. ಮಿಲನ

(ಸಿಂಹದ ಮರಿಯನ್ನು ಎಳೆದಾಡುತ್ತಾ ಬಾಲಕನು ತಾವಿಸಿಗಳೊಡನೆ ಬರುವನು)

ಬಾಲಕನು—ಎಲೆ ಸಿಂಹದ ಮರಿಯೆ, ಆಕಳಿಸು. ನಿನ್ನ ಹಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕ
 ಮಾಡುವೆನು.

ನೊದಲನೆಯವಳು— ಎಲೈ ದುರಳನೇ, ನಮಗೆ ಮಕ್ಕಳಂತಿರುವ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು
 ಏತಕ್ಕೆ ನೋಯಿಸುವೆ ? ಇನ್ನೇನು ಗತಿ ? ನಿನ್ನ ಚಲ ಹೆಚ್ಚೇ ಹೆಚ್ಚಿತು ;
 ನಿನಗೆ ಋಷಿಗಳು ಸರ್ವದಮನನೆಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟಿದ್ದು ಯುಕ್ತವಾದದ್ದೆ.

ರಾಜಂ— ಇದೇನು ? ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಅನುರಾಗಿ
 ವಂತೆ ಈ ಬಾಲಕನಲ್ಲಿ ಅನುರಾಗಪಡುವದು ! ನಿಜ ; ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ್ದು
 ಹೀಗೆ ವಾತ್ಸಲ್ಯವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಬಹುದು.

೨ನೆಯವಳು— ಎಲೈ ಸರ್ವದಮನನೇ, ಇದರ ಮರಿಯನ್ನು ನೀನು ಜಿಡದಿದ್ದರೆ
 ಈ ಹೆಣ್ಣು ಸಿಂಹವು ನಿನ್ನ ಮೇಲೆ ಬೀಳುವುದು.

ಬಾಲ— (ನಕ್ಕು) ಓಹೋ ! ನನಗೆ ಬಹು ಭಯವುಂಟಾಯಿತು ! (ಎಂದು
 ತುಟಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವನು).

ರಾಜಂ— ಕಂದ || ಅಮಮಾಸ್ಪುಲಿಂಗದಶೆಯೋಳ್ |

ಸಮಿತ್ತುಗಳನೆಳಸುತಿರ್ಪ್ಪ ವಹ್ನಿಯ ತೆರದಿಂ ||

ಸುಮಹಾತೇಜೋಬೀಜಂ |

ಕುಮಾರನಿವನನಗೆ ನೋಡೆ ಕಾಣುತ್ತಿರ್ಪ್ಪಂ ||

೧ನೆಯವಳು— ಎಲೈ ವತ್ಸನೆ, ಈ ಸಿಂಹದ ಮರಿಯನ್ನು ಬಿಡು. ನಿನಗೆ ಅಡು
ವದಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಇನ್ನೊಂದು ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವೆನು.

ಬಾಲ— ಎಲ್ಲಿ ? ಅದೇನು ಕೊಡು. (ಎಂದು ಹಸ್ತವನ್ನು ನೀಡುವನು)

ರಾಜ— (ನೋಡಿ ಅಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿ) ಇದೇನು ! ಈ ಬಾಲಕನು ಚಕ್ರವರ್ತಿ
ಲಕ್ಷಣದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿರುವನು. ಹಾಗೆಯೇ ಸರಿ—

ಕಂದ || ಬೇಡಲ್ಪಿಜೇಷ್ಠವಸ್ತುವ |

ನೀಡಿದ ಕೈ ತೆರಪನುಳಿದ ಬೆರಳೆಳಿನೆಸೆಗುಂ ||

ಮೂಡಣ ಕೆಂಪಿಂದಲರ್ದೊಡ- |

ಗೂಡಿದ ದಳದಿಂದ ಮೆರೆವ ಸರಸಿರುಹಂ ಬೋಲ್ ||

೨ನೆಯವಳು— ಎಲಾ ಸುವ್ರತೆಯೇ, ವಾಬ್ಬಾತ್ರದಿಂದ ಇವನನ್ನು ಸುಮ್ಮನಿರಿ
ಸಲಾಲೆನು; ನಡೆ, ನನ್ನ ಪರ್ಣಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಋಷಿಪುತ್ರನಾದ ಮಾರ್ಕಂಡೇಯ
ನಾಡುವ ಬಣ್ಣದ ಮಣ್ಣಿನ ನವಿಲಿರುವದು, ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಾ.

೧ನೆಯವಳು— ಹಾಗಾಗಲಿ; (ಎಂದು ಹೋಗುವಳು)

ಬಾಲ— ಆ ವರೆಗೂ ಇವರ ಸಂಗಡಲೇ ಆಡುವೆನು. (ಎಂದು ತಾಪಸಿಯನ್ನು
ನೋಡಿ ನಗುವನು)

ರಾಜ— ದುರುಚಿತನವಳು ಈ ಬಾಲಕನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಆಸೆಪಡುವದು.

ವೃತ್ತ || ಮೊಳೆವೆಲ್ಲೋಭಿಸೆ ನಿರ್ವಿಮಿತ್ತಹಸಿತಂ ಚೆಲ್ವಾಗೆ ಲಾಲಾಜಲಂ |

ಶುಳುಕಲ್ಪ ಪರ್ಣ ತೊದಳ್ಳನಂಗೊಳಿಸಲಂಕಾರೋಹಕಿಚ್ಚೈವ ಮು-||

ಕೈಳ ನಿಕ್ಕೈಗಳಿನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ನಲವಿಂ ತದ್ದೇಹ ಪಂಚದ್ರಜೋ-|

ಮುಳಿನಾಂಗಳ್ಕೈನಿವ್ವ ಮಾನವರೆ ತಾಂ ಧನ್ಯರ್ ವಲಂ

ಧಾತ್ರಿಯೋಳ್ ||

ತಾಪಸಿ— ಒಳ್ಳೆಯದು, ಆಗಲಿ, ಇವನು ನನ್ನನ್ನು ಗಣನೆ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. (ಎಂದು
ಎಡಬಲವನ್ನು ನೋಡಿ) ಋಷಿಕುಮಾರರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲವೆ !
(ರಾಜನನ್ನು ನೋಡಿ) ಎಲೈ ಸೌಮ್ಯಮುಖನೆ, ಇತ್ತ ಬಾ. ಬಿಡಿಸುವದಕ್ಕೆ
ಅಶಕ್ಯವಾದ ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹಿಡಿದು ಹುಡುಗತನದಿಂದ ಇವನು ಬಾಧಿಸುವ
ಸಿಂಹದ ಮರಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸು.

ರಾಜ— (ನಗೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಬಂದು)

ಕಂದ || ಎನಸುಂ ನಿನೇಕಾಶ್ರಮ- |

ಕನುಚಿತವಹ ಗುಣದೆ ಜಂತುಗಳ ತನಿಸದ ಪು- ||

ಟ್ಟಿನ ಸಂಯಮಗುಣಮಂ ಚಂ- |

ದನತರುವಂ ಕೃಷ್ಣ ಸರ್ಪಶಿಶುವೋಲ್ಕಿಡಿಪೈ

ತಾಪಸಿ— ಎಲೈ ಸೌಮ್ಯಮುಖನೇ, ಈತನು ಋಷಿಕುಮಾರನಲ್ಲವಲ್ಲಾ .

ರಾಜಂ— ಆಕಾರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಇವನ ನಡತೆಯೇ ಹೇಳುವುದು. ಆಶ್ರಮದ ನಂಜಿಕೆಯಿಂದ ನಾವು ಹೀಗೆ ಊಹಿಸಿದೆವು. (ತನ್ನ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರವಾಗಿ ಬಾಲಕನನ್ನು ಆಲಂಗಿಸಿಕೊಂಡು ಸ್ವರ್ಣಸುಖವನ್ನು ಹೊಂದಿ ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು)

ಕಂದ || ಇವನಾವನ ಕುವರನೋ ನಾ- |

ನಿವನಂ ತಳ್ಳಿಸಲಿಂತು ಸುಖವೆನಗಾದ- ||

ತ್ತವನಿಯೊಳಗೆ ತನ್ನಂ ಪೆ- |

ತ್ತ ವಿಪುಲ ಪುಣ್ಯಂಗೆ ಸುಖವನೆನಿತ್ತಪನೋ ||

ತಾಪಸಿ—(ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ನೋಡಿ) ಆಶ್ಚರ್ಯ ! ಆಶ್ಚರ್ಯ !

ರಾಜಂ—ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನು ?

ತಾಪಸಿ—ಈ ಬಾಲಕನ ರೂಪು ನಿನ್ನ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಹೋಲುವುದೆಂದೂ ನೀನು ಅಪರಿಚಿತನಾದರೂ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಇವನು ಅನುಕೂಲನಾಗಿರುವೆಂದೂ ವಿಸ್ಮಿತಳಾದೆನು.

ರಾಜಂ—(ಬಾಲಕನನ್ನು ಮುದ್ದಿಸಿ) ಎಲಾ ಪೂಜ್ಯಳೇ, ಇವನು ಮುನಿಕುಮಾರನಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯಾವ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು ?

ತಾಪಸಿ—ಇವನು ಪುರುಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು.

ರಾಜಂ—(ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು) ಇವನು ನಮ್ಮ ಕುಲದವನೆ ? ಆದುದರಿಂದಲೇ ಪೂಜ್ಯೆಯಾದ ಈಕೆಯು ಇವನನ್ನು ನನ್ನ ಹೋಲಿಕೆಯುಳ್ಳವನೆಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಪುರುಷದವರಿಗೆ ಮುಖ್ಯನಲ್ಲಿ ವನನಿವಾಸವು ಕುಲವ್ರತವಾಗಿರುವುದಷ್ಟೆ !

ಕಂದ || ಇಳಿಯಂ ಸಲುಹಲ್ಕುಂ ಮಂ- |

ಜುಳಸೌಧಾವಾಸಕೆಳಸುವಾ ಪುರುಕುಲಜರಾ ||

ಬಳಿಕಂ ವಾನಪ್ರಸ್ಥ- |

ಕ್ಕಳವಡೆ ತಾಂ ವೃಕ್ಷಮೂಲಮಂ ಮನೆಗೈವರಾ ||

(ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿ) ಈ ದೇವಭೂಮಿಯು ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗತಕ್ಕದಲ್ಲವಲ್ಲಾ .

ತಾಪಸಿ—ಎಲೈ ಸೌಮ್ಯಮುಖನೇ, ನೀನು ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿ ; ಆದರೆ ಈತನ ತಾಯಿ ಅಸ್ವರಸ್ತ್ರೀಗೆ ಮಗಳಾದ ಕಾರಣ ದೇವಗುರುಗಳಾದ ಮಾರೀಚ ಮುನಿಗಳ ಈ ತಪೋವನದಲ್ಲಿ ಇವನನ್ನು ಹೆತ್ತಳು.

ರಾಜಂ—(ಮರೆಯಾಗಿ) ಅಹ ! ಆಸೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಇದು ಎರಡನೆಯದು. (ಪ್ರಕಾಶವಾಗಿ) ಆಕೆಗೆ ಪತಿಯಾದ ರಾಜಮುಷಿಯ ಹೆಸರೇನು ?

ತಾಪಸಿ—ಧರ್ಮವನ್ನಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟವನು ಹೆಸರನ್ನು ಎತ್ತವದಕ್ಕೆ ಯಾರಿಗೆ ತಾನೇ ಮನಸ್ಸು ಬಂದಿತ್ತು ?

ರಾಜಂ—(ತನ್ನಲ್ಲಿ ಕಾನು) ಇದೇನು, ಈ ಕಥೆ ನನ್ನನ್ನೇ ಗುರಿಮಾಡುವುದು ? ಬಲ್ಲೆಯೆದು. ಈ ಬಾಲಕನ ತಾಯಿ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳೋಣ ; ಅಥವಾ ಪತ್ರ ಪತ್ರೆಯ ವಿಚಾರವು ಸರಿಮಾಡುವದಲ್ಲ.

(ಮಣ್ಣಿನ ನವಿಲನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ತಾಪಸಿ ಬರುವಳು)

ತಾಪಸಿ—ಎಲೆ, ನನ್ನದಾದುದನ್ನೇ, ಶಕುಂತಲಾಪಟ್ಟವನು ನೋಡು.

ಬಾಡ—(ಕಣ್ಣಿ ನೋಡಿ) ಎಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಅಮ್ಮ ?

ಇಬ್ಬರೂ - (ನಕ್ಕು) ತಾಯಿ ಮುಂಬಲಲ್ಲ, ಈ ಬಾಲಕನು, ಶಕುಂತಲಾಪಟ್ಟನೆಂದು ನಾನು ಅರಿತುದನ್ನು ಕೇಳಿ, ನಾಮಸಾಧ್ಯವೆಂದೂ ಭ್ರಮಿಸಿದನು.

೧ನೆಯವಳು—ಎಲೆ, ವತ್ಸನೇ, ಈ ಮಣ್ಣಿನ ನವಿಲಿನಲ್ಲಿ ಇರುವಿಕೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೆಯೆ ಹೇಳಿದಳು.

ರಾಜಂ—(ತನ್ನಲ್ಲಿ ಕಾನು) ಈ ಬಾಲಕನ ತಾಯಿ ಹೆಸರು ಶಕುಂತಲೆಯೆಂದೇ ? ಒಂವು ಹೆಸರಾದರೂ ಬಹಳವಾಗಿ ಉಂಟಿಲ್ಲ, ಆದರೂ ಈ ಹೆಸರು ಮಾತ್ರ ಸ್ವಗೃಹ್ಯಕಯಂತೆ ನನಗೆ ವಿವಾದವನ್ನಂಟುಮಾಡುವುದು.

ಬಾಡ—ಅಮ್ಮಾ, ಈ ಬಾಡ ನವಿಲು ನನಗೆ ಬೇಕು. (ಎಂದು ಆಡಿದ ನವಿಲನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಕೈ ನೀಡುವನು)

೧ನೆಯವಳು - (ಏಯೊಂದ ಕೂಡಿ) ಓಹೋ ! ಶಕ್ತಿಯುಂಟೆನು ! ಈಕನ ಮುಂಗೈಯುಳ್ಳ ಕಾಯವಿದ್ದಿಲ್ಲ !

ರಾಜಂ - ಏಯವದಳು, ಸಿಂಹದ ಮರಿಯನ್ನು ಮರ್ದಿಸುವಾಗ ಇಂತೂ ಬಾರಿ ದೃಷ್ಟಿ. (ಎಂದು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವನು)

ಇಬ್ಬರೂ - ಹೃದ ಬೇಡ, ಇನ್ನೇನು ಗತಿ ? ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ ! (ಎಂದು ಅಕ್ಷಯದಿಂದ ಎಡೆಯಲ್ಲಿ ಕೈಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡುವರು)

ರಾಜಂ -- ಶಿವಶಕ್ತಿಯನ್ನರ ಮುಟ್ಟಿದೇವೆಂದು ಹೇಳಿದಿರಿ ?

೧ನೆಯವಳು - ಎಲೆ, ಮಹಾರಾಜನೇ ಕೇಳು, ಇದು ಅಪರಾಧವೆಂದು 'ಮೂಲಿ ಕೆಯು' ಇದನ್ನು ಇವನಿಗೆ ಬಾತಕವನಮಯವಲ್ಲಿ ಪ್ರಜ್ಞಾದಾನ ಮಾಡುವರು ಕಟ್ಟಿದರು. ಸಂಕೈ ದಿವ್ಯರೆ ಇದನ್ನು ತಂದೆತಾಯಿಗಳೂ ಪಟ್ಟವರೂ ಮೊದಲಾಗಿ ಇವರರು ಮುಟ್ಟುವದಿಲ್ಲ.

ರಾಜಂ— ಒಂದು ಬೇಕೆ ಮುಟ್ಟಿದರೆ ?

೧ನೆಯವಳು -- ಮುಟ್ಟಿದ ಕ್ಷಣವೇ ಸರ್ಪವಾಗಿ ಕಾಣುವದು.

ರಾಜಂ— ನೀವು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ನಡೆದಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿರುವಿರಾ ?

ಇಬ್ಬರೂ— ಅನೇಕಾವೃತ್ತಿ.

ರಾಜಂ— (ಸಂತೋಷದೊಡನೆ ಕೂಡಿ) ಈಗ ಪೂರ್ಣದಾಸ ನನ್ನ ಮನೋರಥವನ್ನು ಇನ್ನು ಹೇಗೆ ತಾನೇ ಕೊಂಡಾಡದಿರಲಿ. (ಎಂದು ಬಾಲನನ್ನು ಆಲಿಂಗಿಸುವನು)

ಶನೆಯವಳು—ಎಲಾ ಸುವ್ರತೆ ನಡೆ, ನಿಯಮನಿರತೆಯಾಗಿರುವ ಶಕುಂತಲೆಗೆ ಈ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸೋಣ. (ಎಂದು ಹೊರಡುವರು)

ಬಾಲ— ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡು, ನಾನು ತಾಯಿ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗುವೆನು.

ರಾಜಂ— ಎಲೈ ಪುತ್ರನೇ, ನನ್ನೊಡನೆಯೇ ನಿನ್ನ ತಾಯನ್ನು ಸಂಲೋಭ ವಡಿಸುವೆ, ತಾಳು.

ಬಾಲ— ನನ್ನ ತಂದೆಯಾದರೂ ದುಷ್ಯಂತನು, ನೀನು ಯಾರು ?

ರಾಜಂ— (ನಗೆಯೊಡನೆ ಕೂಡಿ) ಈ ವಿವಾದವೆ ನನಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುವುದು. (ಅನಂತರ ಒಂದೇ ಜಡೆಗಟ್ಟಿದ ಮುಡಿಯುಳ್ಳ ಶಕುಂತಲೆ ಬರುವಳು)

ಶಕುಂತಲೆ— ಸರ್ವದಮನನ ಕಯ್ಯಲ್ಲಿದ್ದ ಮೂಲಿಕೆಯು ಸರ್ವವಾಗದೇ ಇದ್ದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ್ಯೂ ನನ್ನ ಭಾಗ್ಯದಲ್ಲಿ ನನಗೇನೂ ಕೋರಿಕೆಯುಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ; ಒಂದು ಪಕ್ಷಕ್ಕೆ ಸಾನುಮತಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಸಂಭಾವಿಸಲ್ಪಡಬೇಕಾಗಿದೆ.

ರಾಜಂ — (ಶಕುಂತಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿ) ಆಹಾ ! ಇದೋ ಪೂಜ್ಯಳಾದ ಶಕುಂತಲೆ !

ಕಂದ || ಧರಿಸಿದ ಮಲಿನಾಂಬರದಿಂದ |

ಕೊರಗಿದ ಮೊಗದಿಂದದೊಂದೆ ಜಡೆಯಿಂದಿದೊ ನಿ. ||

ಷ್ಕರುಣನುಮಾದೆನ್ನಯ ಚಿರ. |

ವಿರಹವ್ರತಮಂ ಸುತೀಲೆ ತಾಂ ತಳೆದಿರ್ಪಳ್ ||

ಶಕುಂ — (ಶಶ್ವತ್ತಾಶದಿಂದ ಕಳೆಗುಂದಿದ ರಾಜನನ್ನು ನೋಡಿ) ಆರೈಪುತ್ರನ ಹಾಗಿಲ್ಲವಲ್ಲಾ ! ಇವನಾವನು ? ಕಟ್ಟಿದ ರಕ್ಷೆಯಿಂದ ಮಂಗಳಾಂಗನಾದ ನನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ಅಪರಿಶುದ್ಧನನ್ನು ಮಾಡುವನು.

ಬಾಲ—(ತಾಯಿ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು) ಅಮ್ಮಾ, ಪರಕೀಯನಾದ ಇವನಾವನು ? ನನ್ನನ್ನು ಪುತ್ರನೆಂದು ಆಲಿಂಗಿಸುವನು.

ರಾಜಂ— ಎಲೆ ಪ್ರಿಯೆ, ನಿನ್ನ ವಿಯೋಗದಿಂದ ಬಡವಾಗಿರುವ ನನ್ನ ಆಕೃತಿಯನ್ನು

ನೋಡಿ ಆರ್ಯಪುತ್ರನ ಹಾಗಿಲ್ಲವೆಂದು ನುಡಿದ ಕಾರಣದಿಂದ ನಾನು ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ಕ್ರೂರತನವೂ ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದಾಯಿತು- ಎಂದು ತಿಳಿವೆನು.

ಶಕುಂ— (ತನ್ನಲ್ಲಿ ತಾನು) ಎಲೆ ಮನಸ್ಸೆ, ಸಂತೈಸಿಕೊ, ಸಂತೈಸಿಕೊ. ಮತ್ತರ ವನ್ನು ಬಿಟ್ಟ ಮಹಾರಾಜನ ಕರುಣಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರಳಾದೆನು; ಈತನೇ ಆರ್ಯ ಪುತ್ರನು.

ರಾಜಂ— ಕಂದ || ರಾಹು ತೊರೆದೊಡನೆ ಶಶಿಯಂ |
ರೋಹಿಣಿ ಬಳಿವೊದ್ದಿದಂತೆ ನೆನಪಿಂದಿರದಾ ||
ಮೋಹತಮಮಳಿಯೆ ಸುಕ್ಕತದೆ |
ನೀಹಾರಕರಾಸ್ಯೆ ಸೇದ್ದೆಯೆನ್ನಯ ಬಳಿಯಂ ||

ಶಕುಂ— ಆರ್ಯಪುತ್ರನೆ, ಜಯಶೀಲನಾಗು (ಎಂದು ಆರ್ಥೋಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೀರು ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಸುಮ್ಮನಿರುವಳು)

ರಾಜಂ— ಕಂದ || ಸುದತಿಯೆ ಜಯ ಶಬ್ದಂ ಗ- |
ದ್ದದಿಂದ ಪೊರಮಡದೊಡಂ ಜಯಾನ್ವಿತನಾದಂ ||
ಇದೊ ನಿನ್ನ ಪಾಟಿಲಾಧರ |
ವದನಾಬ್ಜವನಾಂ ವಿಲೋಕಿಸಿದ ಕತದಿಂವಂ ||

ಬಾಲಂ— ಅಮ್ಮಾ, ಈತನಾರು ?

ಶಕುಂ— ಎಲೆ ಮಗನೆ, ನಿನ್ನ ಭಾಗ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳು.

ರಾಜಂ— (ಶಕುಂತಲೆಗೆ ಮಣಿದು)

ವೃತ್ತ || ಬರಿದೆ ನಿಜೀಶನನ್ನ ತೊರೆದಂ ಗಡೆಸುತ್ತಲೆ ಮಂಗಳಾಂಗಿ ಮ- |
ತ್ತರಿಸದಿರೇತರಿಂದಮೊ ಮನಕ್ಕರಿವಿಲ್ಲದೆ ಪೋದುದಂದು ಕೇಳಾ ||
ಪಿರಿದು ಶುಭಂಗಳೊಳ್ಳರವೆಯುಳ್ಳರೊಳಿ ಪರಿಯಲ್ಲೆ ವತ್ತನಂ |
ಸಿರದೆಡೆಗಿಟ್ಟ ಮಾಲೆಯುಮನಂಧನಹಿಭ್ರಮೆಯಿಂದ ನೂಂಕುವಂ ||

ಶಕುಂ— ಆರ್ಯಪುತ್ರನೆ, ಏಳು, ಏಳು. ನಿಜವಾಗಿ ನನ್ನ ಸುಕ್ಕತಪ್ರತಿಬಂಧಕ ವಾದ ಪುರಾಕೃತ ಕರ್ಮವು ಆಗ ಪರಿಣಮಿಸತೊಡಗಿತು; ಆದುದರಿಂದಲೇ ದಯಾಳುವಾದ ನೀನೂ ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಆ ತೆರನಾದೆ. (ಠಾಯನು ಏಳುವನು) ಆಯಿತು; ಆರ್ಯಪುತ್ರನೆ, ದುಃಖಭಾಜನೆಯಾದ ನನ್ನನ್ನು ಆಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ಸ್ಮರಿಸಿದೆ ?

ರಾಜಂ— ನನ್ನ ದುಃಖಶಲ್ಯವನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಿ ಬಳಿಕ ಹೇಳುವೆನು.

ಕಂದ || ಅರಸೀ ಮರವೆಯೊಳಾನಂ- |

ದೊರಸಲನಾದರಣೆಗೈದ ನಿನ್ನಯ ಪಕ್ಷಾಂತಂ- ||

ತರಲಗ್ನ ಬಾಷ್ಟಬಿಂದುವು- ।

ನೊರಸುತುಮಿಂದೆನ್ನ ದುಗುಡವಂ ಪರಿಹರಿವೆಂ ||

(ಎಂದು ಕಣ್ಣೀರನ್ನು ಬರಸುವನು)

ಶಕುಂ— (ರಾಜನಾಚಾರ್ಯನೊಡನೆ ಉಂಗುರವನ್ನು ನೋಡಿ) ಅರ್ಯಪುತ್ರನೇ, ಇದು ಆ ಉಂಗುರವಲ್ಲವೇ ?

ರಾಜಂ— ಹೌದು.

ಶಕುಂ— ಆರ್ಯಪುತ್ರನಿಗೆ ಸಂಯೋಗವುಂಟಾದುದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದು ನನಗೆ ದೊರೆಯದೆ ಕೆಡಕು ಮಾಡಿತು.

ರಾಜಂ— ಹಾಗಾದರೆ ಪುನಶ್ಚ ಋತುಸಂಬಂಧಕ್ಕೆ ಗುರುತಾಗಿ ಬಿಳಿಯು ಕುಸುಮವನ್ನು ಪಡೆಯುವಂತೆ ನೀನು ಈ ಉಂಗುರವನ್ನು ಧರಿಸಿಕೊಂಡು.

ಶಕುಂ— ಇದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿಲ್ಲ. ಆರ್ಯಪುತ್ರನೇ ಇದನ್ನು ಧರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

(ಮಾತಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು)

ಮಾತಲಿ— ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೇ, ದೈವಯೋಗದಿಂದ ಭವ್ಯವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕೂಡಿ ದುಡರಿದಲೂ, ಪುತ್ರನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡಿದುದರಿಂದಲೂ ಉಂಟಾದ ಸಂತೋಷದಿಂದ ನೀನು ವರ್ಧಿಸುವೆಯೇ ?

ರಾಜಂ— ಸ್ಮಿತಪ್ರನಾದ ನಿನ್ನ ದೇಹದಿಂದ ನನ್ನ ಮನೋರಂಜನ ಸರಸವಾಗಿ ಸಫಲವಾಯಿತು. ಮಾತಲಿಯೇ, ಈ ನನ್ನ ಪ್ರಯೋಜನವು ಇಂದ್ರನಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ.

ಮಾತಲಿ— (ನಗೆಯಿಂದ ಕೂಡಿ) ದೈವಲೇಖನಿಗೆ ತಿಳಿಯದುದು ಮಾನವನು ತಾನೆ ಉಂಟು ? ಎಲೈ ಆಯುಷ್ಮಂತನೇ, ನಡೆ ನಡೆ. ಪೂಜ್ಯರಾದ ಮಂತ್ರಿಗಳು ನೀನಿಗೆ ದರ್ಶನವನ್ನು ಕೊಡುವರು.

ರಾಜಂ— ಎಲೆ ಶಕುಂತಲೆ, ಪುತ್ರನನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ನೋಡಿಸಿ ಪೂಜ್ಯರನ್ನು ನೋಡಲಿಚ್ಛಿಸುವೆನು.

ಶಕುಂ— ಆರ್ಯಪುತ್ರನೊಡನೆ ಗುರುಸನ್ನಿಧಿಗೆ ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ.

ರಾಜಂ— ಸಾಕು, ಸಾಹಕೋಳ್ಳುವುದೇಕೆ ? ಅಭ್ಯುದಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಗನೇ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಬಾ, ಬಾ.

(ರಾಜುರಲ ಸಾಗಿಕೆ)

—ಬರವಸ್ತ್ರ ಪಾಶ್ವಿ

೩. ಕಾದಂಬರಿಯ ದರ್ಶನ

ಬಹುಕ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯು ಜಪವನ್ನು ಮುಗಿಸಿ, — ‘ತರಲಿಕೆ, ನೀನು ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಕಂಡೆಯಾ? ಅಕೆ ಸುಖವಿಂದಿರುವಳೇ? ನನ್ನ ಮಾತು ಮನ್ನಿ ಸುವಳೇ?’ ಎಂದು ಕೇಳಿದ್ದಕ್ಕೆ ತರಲಿಕೆಯು, — ‘ತಾಯಿ, ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ನೋಡಿದೆನು. ಅಕೆ ಸುಖರೂಪ ಇದ್ದಾಳೆ. ನಿನ್ನ ನಿರೋಪವನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ ನಿರ್ವೇದಿಸಿದೆನು. ಅದಕ್ಕೆ ಅಕೆ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿ, ತಿರುಗಿ ಹೇಳಿದ ನಿರೋಪವನು ತನ್ನ ಸಂಗದ ಬಂದ ಅಕೆಯ ಹಣೆ ಹಿಡಿಯುವ ಈ ಕೇಯೂರಕಣೆ ಹೇಳುವನು, ಎಂದು ಸುಮ್ಮನಾದ ಕೂವರೆ, ಅತನು ಮುಂದೆ ಬಂದು — “ತಾಯಿ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ, ಕಾದಂಬರಿ ಹೇಳಿಯು ನೀನುಗೆ ಅರಿಗಿಸಿ, ವಿಚ್ಛಾದಿಸುವದೇನಂದರೆ, ‘ತರಲಿಕೆಯ ಕೂದ ನೀವು ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿದ ನಿರೋಪವೇನು ನನ್ನ ಮನಸು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವದಕ್ಕೋ, ಅಕ್ಕನಾ ನಾನು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಂಡದ್ದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಮೇಲಿನ ಪ್ರಕೋಪವೋ ನನಗರೂ ಏಕೆಯದು. ನಿನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ನನ್ನ ಹೃದಯವು ಪ್ರೇಮಭರಿತವಾದ ದೈವವು ನೀನಿಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದು, ಇಂಥ ನಿಷ್ಕುರ ನಿರೋಪ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದ ಬಗೆ ಏನು? ಮಧುರ ಮಾತಿನ ಮಾನಿನೀ, ನೀನಿಗೆ ಇಂಥ ಕತೋರ ಭಾಷಣವನ್ನು ಯಾರು ಕಲಿಸಿದರು? ಸುಹೃದರ ದುಃಖವಿಂದ ದುಃಖಿತರಾದವರ ಮನಸಿಗೆ ಸುಖದ ಆಶೆಯೂ ಶಾಂತಿಯೂ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿಯವು? ಸೂರ್ಯನ ಸಿಂಹಾಸನದಿಂದ ಮ್ಲಾನವಾದ ಪಡ್ವಿನಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಚಕ್ರವಾಕ ಪಕ್ಷಿಯು ಸದ ವಿಸ್ತವಾಗಿ ಸುಖ ತೊಡೆಯುತ್ತದೆ; ಸಮೃಂಧ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಸುಮ್ಮನಿರುವರೇ? ಪ್ರಿಯನ ವಿರಹದಿಂದ ದುಃಖಿತ ಪ್ರಿಯಸಖಿಯಾದ ನೀನಿಗೆ ಹಗಲೂ ಇರುಳೂ ಮನೆಯಾದ ನನ್ನ ಮನಸು ಪುರುಷನನ್ನು ಇಷ್ಟಿಸುವ ಬಗೆ ಯಾವದು? ವಿರಹ ಮುಖ ಮೂಲಕವಾಗಿ ನೀನು ತಪ್ಪುರೈ ಮಾಡುತ್ತ ದೇಹವನ್ನು ಸಣ್ಣ ಸಿ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವಾಗಲೇ ನಾನು ನಿನ್ನ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಲೆಕ್ಕಿಸದೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೇ? ಆ ಮಾತು ಕನಸು ಮನಸಿನಲ್ಲಿ ಸಹ ತೆಗೆಯಬೇಡ. ನನ್ನ ಜೀವವು ನಿನ್ನ ಕೂದ ಮನದಲ್ಲಿಯೇ ಅದೆ ಎಂದು ತಿಳಿ, ಎಂದು ನಿಮಗೆ ಕೈಮುಗಿದು ಕಾಲು ಜಿಡ್ಡು ಜನ್ನವಿಸಿದಳು” ಎಂದು ಹೇಳಿದನು.

ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯು ಆ ಮಾತು ಕೇಳಿ ಮನದೊಳಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಆಲೋ ಚಿಸಿ, ‘ನೀನು ಹೋಗು, ನಾನೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುತ್ತೇನೆ.’ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕೇಯೂರಕ ನಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಹೋಗಲಪ್ಪಣೆ ಕೊಟ್ಟು, ಚಂದ್ರಾಪೀಡನಿಗೆ — “ಎಲೈ ಭಾಗ್ಯಶಾಲಿ ಯಾದ ರಾಜಕುಮಾರನೇ, ನೀನು ಹೇಮಕೂಟ ಪರ್ವತವನ್ನು ನೋಡಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ!

ಅದರ ಮೇಲೆ ಚಿತ್ರರಥ ಗಂಧರ್ವರಾಜನ ಅತಿ ರಮಣೀಯವಾದ ರಾಜಧಾನಿ. ಯುಂಟು ; ಅದು ಕಿಂಪುರುಷರೂ ಗಂಧರ್ವರೂ ಇರುವ ಕೌಶುಕದ ಸುಂದರ ಲೋಕವು ; ಅಲ್ಲಿ ಸರಳ ಮನಸಿನ ನನ್ನ ಜೀವದ ಗೆಳತಿ ಕಾದಂಬರಿಯು ಇದ್ದಾಳೆ. ದಾರಿ ನಡೆಯುವದರಿಂದ ನಿಮಗೆ ಶ್ರಮವಾಗದ ಹಾಗಿದ್ದರೆ, ನಿಮ್ಮ ಕಾಂಕ್ಷೆಗೆ ಅಡ್ಡಿ ಯಾಗದಂತಿದ್ದರೆ, ಆ ಅಪೂರ್ವ ಲೋಕವನ್ನು ನೋಡುವ ಕೌತುಕವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸ ಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ, ನನ್ನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ವ್ಯರ್ಥ ಮಾಡದ ಹಾಗಿದ್ದರೆ, ಅನು ಗ್ರಹಕ್ಕೆ ನಾವು ಪಾತ್ರರೆಂದು ಮನವರಿಕೆಯಾದರೆ, ನೀವು ದಯೆ ಮಾಡಿ ನನ್ನ ಸಂಗಡ ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಬಂದು, ಕಾದಂಬರಿ ದರ್ಶನ ತಕ್ಕೊಂಡು, ಆಕೆಯ ಹಟ ವನ್ನು ನಿರಸನ ಮಾಡಿ, ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ವಿಶ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡು, ನಾಳೆಗೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಬರಬೇಕು. ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ಬಂಧುತ್ವ ಘಟಿಸಿತು ; ನಿಮ್ಮ ದರ್ಶನ ವಾದಾಗಿನಿಂದ ನನ್ನ ಚಿತ್ತವು ಸ್ವಸ್ಥವಾಗಿದೆ ; ನಿಮಗೆ ನನ್ನ ವೃತ್ತಾಂತವನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇಳಿ ಕೊಂಡುವದಿಂದ ನನ್ನ ಲೋಕವು ಕಡಿಮೆಯಾಯಿತು. ಸಜ್ಜನರ ಸಮಾಗಮದಿಂದ ದುಃಖಿಗಳಿಗೆ ಸಹ ಸಮಾಧಾನವಾಗುತ್ತದೆ. ನಿಮ್ಮಂಥ ಮಹಾಪುರುಷರ ಗುಣೋ ದಯವು ಎರಡನೆಯವರಿಗೆ ಸುಖ ಕೊಡುವದರಲ್ಲಿಯೇ ತತ್ಪರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡಳು. ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ಈ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಚಂದ್ರಾ ಪೀಡನು, —“ ತಾಯಿ, ನಿನ್ನ ದರ್ಶನವಾದಾಗಿನಿಂದ ಈ ದೇಹವು ನಿನ್ನದಾಗಿದೆ ; ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯೇ ನನ್ನ ಇಚ್ಛೆಯು ” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಆಕೆಯ ಸಂಗಡ ಹೇಮಕೂಟ ವರ್ವತಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು.

ಚಂದ್ರಾಪೀಡನೂ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯೂ ಗಮನಕ್ರಮದಿಂದ ಹೇಮಕೂಟ ವರ್ವತವನ್ನೇರಿ ಹೋಗಿ, ಗಂಧರ್ವರಾಜನ ಕೋಟೆಯನ್ನು ದಾಟಿ, ಕನಕ ತೋರಣ ಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುವ ಏಳು ಚೌಕುಗಳೊಳಗಿಂದ ಕನ್ಯಾಂತಃಪುರದ ಮಹಾದ್ವಾರದ ಹತ್ತರ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯನ್ನು ನೋಡಿದ ಕೂಡಲೇ, ಬಂಗಾರದ ಬೆತ್ತ ಹಿಡಿಯುವ ಕಂಚುಕಿಗಳು ಓಡಿ ಮುಂದೆ ಬಂದು, ತಲೆಬಾಗಿ ನೆಲಮುಟ್ಟಿ ಮದನೆ ಮಾಡಿ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ಮಾರ್ಗ ತೋರಿಸಲು, ಆ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಮಹಾ ಶ್ವೇತೆಯೊಡನೆ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು ಒಳಗೆ ಹೊಕ್ಕು ನೋಡುತ್ತಾನೆ, ಆ ಕನ್ಯಾಂತಃ ಪುರದೊಳಗೆ ವಸ್ತ್ರಾಲಂಕಾರಗಳಿಂದ ಭೂಷಿತರಾದ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯರೇ ಇವರು ; ಪುರುಷರ ಸಂವರ್ಕ ಕೂಡ ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದದರಿಂದ ಅದೊಂದು ಸ್ತ್ರೀಮಯ ವಾದ ಎರಡನೆಯ ಲೋಕವೋ ಏನೋ ಅನ್ನುವಂತೆ ಅವನಿಗೆ ತೋರಿತು.

ಆ ಕನ್ಯಾಂತಃಪುರದೊಳಗೆ ಕಾದಂಬರಿಯ ಸೇವೆ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ನೆರವಿದ್ದ ನೂರಾರು ದಾಸಿಯರು ತಟ್ಟನೆ ಇಬ್ಬಾಗವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಹಾಯ್ದು, ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು ಕಾದಂಬರಿಯು ಕುಳಿತ ಮಂಟಪದ ಹತ್ತಿರ ಹೋದನು. ಸುತ್ತು ಮುತ್ತು ನೂರಾರು ಸುಂದರ ಕನ್ಯೆಯರು ಉಲ್ಠಾಸದಿಂದ ಕುಳಿತಿದ್ದಾರೆ : ಎಡ.

ಬಲದಲ್ಲಿ ಬಡನಡು ಬಳುಕುವ ಚೆನ್ನೆಯರಿಬ್ಬರು ನಿಂತುಕೊಂಡು, ರತ್ನವಿಚಿತವಾದ ಕಾವಿನ ಚಾಮರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಸೂಳ್ವರಿದು ತೋಳುಗಳನ್ನು ನೆಗೆವಿ ಫಾಳಿಸು ತ್ತಾರೆ ; ಜಾಯಿಯಿಂದ ಬಂದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿದು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹಾರೈಸಿಕೊಂಡು, ಹಲವು ಹೆಂಗಳೆಯರು ಸಂದಣಿಗೊಂಡು ಮುಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ ; ಆ ಮಂಟಪದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಿದಂತದ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ರೇಶಿಮೆಯ ದಿಂಬುಗಳಿಗೆ ಆತು ಸವಿಯರ ಕೂದ ವಿನೋದದ ಮಾತಗಳನ್ನಾಡುತ್ತ, ಹಾಗೂ ತನ್ನ ಎದುರಿಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ತನ್ನನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವ ಕೇಯೂರಕನ ಕೂಡ, “ಆತನು ಯಾರು ? ಯಾರ ಮಗನು ? ಎಷ್ಟು ವಯಸ್ಸಿನವನು ? ಆತನ ಹೆಸರೇನು ? ಏನು ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದನು ? ಆತನ ಕೂಡ ಮಾತಾಡಿದಿಯಾ ? ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಆತನ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ? ಅವನಿಗೂ ಮಹಾರ್ಜೀತೆಗೂ ಧ್ಯಾನ ಗುರುತಾಯಿತು ? ಆತನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವನೋ ? ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವಂತೆ ಏನು ಉಪಾಯ ಮಾಡಬೇಕು ? ” ಎಂದು ತನ್ನ ಸಂಬಂಧದ ಮಾತುಗಳನ್ನೇ ಮಾತಾಡುತ್ತ ಕುಳಿತ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು ನೋಡಿದನು.

ಲೋಕೋತ್ತರ ಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತಳಾಗಿ, ರೂಪಯೌವನಸಂಪನ್ನಳಾದ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧವಿಲ್ಲದೆ ಯಥೇಚ್ಛವಾಗಿ ನೋಡುವಂಥ ತನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಜನ್ಮಾಂತರದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪುಣ್ಯ ಮಾಡಿದ್ದಾವು ! ಇದೇನು ಕಾದಂಬರಿಯ ರೂಪವೋ ಬ್ರಹ್ಮನು ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಲಾವಣ್ಯದ ನಿಧಿಯೋ ! ಎಂದು ಮನದೊಳಗೆ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತ ಆಶ್ಚರ್ಯಗೊಂಡು ಆದರದಿಂದ ನೋಡುವ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನ ಕಡೆಗೆ ಕಾದಂಬರಿಯ ದೃಷ್ಟಿ ಹೋಯಿತು. ಆಗ ಆತನ ರೂಪಾತಿಶಯವನ್ನು ಕಂಡು ಇಷ್ಟೊತ್ತಿನ ತನಕ ಕೇಯೂರಕನು ವರ್ಣಿಸಿದ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು ಈತನೇ ಆದಾನು ಎಂದು ತಿಳಿದು, ಬೆರಗಾಗಿ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಆತನ ಮುಖವನ್ನು ನೋಡುವಾಗ ಅವಳ ನೇತ್ರಗಳು ಪ್ರಪುಲ್ಲಿತವಾದವು ; ಮೈಮೇಲೆ ರೋಮಾಂಚಗಳಿದ್ದವು ; ಹೃದಯದೊಳಗೆ ನಡುಗೂ ನಾಚಿಕೆಯೂ ಹುಟ್ಟಿದವು. ಇದರಂತೆಯೇ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನಿಗೂ ಕಾಮ ಘನಗಣಾದವು.

ಬಹಳ ದಿವಸಕ್ಕೆ ಮಹಾರ್ಜೀತೆಯ ದರ್ಶನವಾಯಿತೆಂದು ಕಾದಂಬರಿಯು ಆನಂದಭರಿತಳಾಗಿ ಎದ್ದು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಬಂದು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಆಕೆಯ ಕೊರಳಿಗೆ ತೆಕ್ಕೆ ಬೀಳಲು, ಅವಳು ಈಕೆಯನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಳು. ಬಳಿಕ ಮಹಾರ್ಜೀತೆಯು—
“ ಸಖೀ ಕಾದಂಬರೀ, ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿ ಸಮುದ್ರವಲಯಾಂಕಿತ ಪೃಥ್ವಿಯನ್ನು ಆಳುವಂಥ, ಉತ್ತಮರೀತಿಯಿಂದ ಪ್ರಜರನ್ನು ಪಾಲಿಸುವಂಥ ತಾರಾಪೀಡನೆಂಬ ಸಾರ್ವಭೌಮ ರಾಜನಿದ್ದಾನೆಂದು ನೀನು ಕೇಳಿ ಬಲ್ಲಿಯಷ್ಟೆ ; ಆತನ ಮಗನು ಈ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು. ಈ ಪರಾಕ್ರಮಶಾಲಿಯು ದಿಗ್ವಿಜಯಾರ್ಥ ಹೊರಟು ಈ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಈತನ ದರ್ಶನವಾದ ಬಳಿಕ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಈತನಿಗೂ

ನನಗೂ ಬಂಧುತ್ವ ಘಟಿಸಿತು ; ಸರ್ವಸಂಗ ಪರಿತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ ಎರತ್ತವಾದ ನನ್ನ ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಈತನು ತನ್ನ ಸರಳ ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಪ್ರಸನ್ನ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಚಿತ್ತವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅನುಕೂಲತನದಿಂದ ವರ್ತಿಸುವಂಥ, ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಮಿತ್ರತ್ವವನ್ನು ಕಾಯುವಂಥ, ನಿಷ್ಕೃತ್ರಿಮ ಅಂತಃಕರುಣಪ್ರಳಂಭ ಪುರುಷನು ದೊರೆಯುವದು ಬಹಳ ವಿರಳ. ಅದರಿಂದ, ಈತನನ್ನು ನೋಡಿ ರೂಪದ ಸಮಾನತತ್ವವನ್ನೂ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಯೋಗ್ಯನಿವಾಸವನ್ನೂ, ಸತ್ವತಿ ನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಉಂಟಾದ ಸುಖ ರೂಪತನವನ್ನೂ, ದೇವಲೋಕಕ್ಕಿಂತ ಮರ್ತ್ಯಲೋಕದ ಪೋಷಣ್ಣ, ಭಯದ ಕಣ್ಣುಗಳ ಸಾಫಲ್ಯವನ್ನೂ, ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದ ಸುಖ ಕಾರಣವನ್ನೂ, ಬ್ರಹ್ಮನ ಚಾಣೈ ದೈವಾನ್ಯಗಳನ್ನೂ ಸೀಸೂ ನನ್ನಂತೆಯೇ ಎಣಿಸಿ, ಸೀತು ಎಂದು ನಾನು ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಈತನನ್ನು ನಿನ್ನೆದೇ ಕರಕೊಂಡು ಬಂದನು. ಆದರೆ ದೊಸ ದಾಗಿ ದರ್ಶನವಾದವರಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ನಾಚಿಕೆಗೆ ಉಂಟಾಗದೆ, ಮಂತ್ರಿಯ ವಿಲ್ಲದ ಮೂಲಕವಾಗಿ ತೋರುವ ಅವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ತೋರಿದು, ಸ್ವಭಾವ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಹುಟ್ಟುವ ರಂಕಿತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು, ನನ್ನ ಕೂಡ ವರ್ತಿಸಿದಂತೆಯೇ ಈತನ ಕೂಡ ವರ್ತಿಸು. ಈತನು ನಿನ್ನ ಆಪ್ತನು". ಎಂದು ಅಂಕಿ ಮುರಕೊಂಡ ಕೂಡಲೆ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು ಕಾದಂಬರಿಗೆ ಅತಿಶಯವಿಂದ ರಲಿವಾಗಿದನು. ಕಾದಂಬರಿಯೂ ಕತುಮತೆಯ ಕಡೆಗಣ್ಣಿನ ನೋಟದಿಂದ ಅದನ ಮುಖ ನೋಡುತ್ತ, ಮುಗುಳ್ಳಗೆ ನಗುತ್ತ, ಚಂದ್ರಾಪೀಡನ ಚರಣಕ್ಕೆರಗಿದಳು. ಆಗ ಸುತ್ತ ಮುತ್ತ ಕುಳಿತ ಕನ್ನಿಕೆಯರು ಕೌತುಕದಿಂದ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನನ್ನೇ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕಾದಂಬರಿಯು ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ಕೈಯಿಡಿದು ಕರಕೊಂಡು ತನ್ನ ಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡಳು. ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ದಾಸಿಯರು ತವಕದಿಂದ ರಂಜಿಟ್ಟ ಮಣಿಮಂಚದ ಮೇಲೆ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು ಕುಳಿತನು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿಯ ಇಂಗಿತವನ್ನು ತಿಳಿಯುವ ದ್ವಾರವಾಲಿಕೆಯರು ಅಲ್ಲಿ ಆಗುವ ವೇಣು ವೀಣಾ ಮೃದಂಗ ಧ್ವನಿಗಳನ್ನೂ, ಗಾನಗಾರ್ತಿಯರ ಗಾಯನವನ್ನೂ, ಸ್ತುತಿಪಾಠಗೈಯುವ ಸುಂದರಿಯರ ಜಯಜಯಕಾರವನ್ನೂ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ನೋಡಿದರು.

ಆಗ ಕಾದಂಬರಿಯು ಎದ್ದು ದಾಸಿಯರು ತಂದುಕೊಟ್ಟ ಪನ್ನೀರು ತಕ್ಕೊಂಡು ತಾನೇ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ಕಾಲೊಳೆದು ಮೇಲುದಿಂದ ಬರಿಸಿ ಆಸನದ ಮೇಲೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡಳು. ಕಾದಂಬರಿಯ ಜೀವದ ಗೆಳತಿ ಮದರೇಬ ಎಂಬ ವಳು ಚಂದ್ರಾಪೀಡನ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ್ಯೂ ಆಗ್ರಹದಿಂದ ಕೋದುಲ ಹಸ್ತವ ಚಾಚಿ ಆತನ ಕಾಲಹೆಬ್ಬರಳು ಹಿಡಿದು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಪನ್ನೀರಿಂದ ಪಾದಪ್ರಕ್ಷಾಳನ ಮಾಡಿ ತನ್ನ ಸೀರೆಯ ಸೆರೆಗಿನಿಂದ ಬರಿಸಿದಳು.

ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಕಾದಂಬರಿಯ ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಎಡ ದೋಳು ಹಾಕಿ, ಚಾಮರದ ಗಾಳಿಗೆ ಹಾರಿ ಹಣಿಯ ಮೇಲೆ ಬಂದ ಆಕೆಯ

ಮುಂಗುರುಳುಗಳನ್ನು ಬಲಗೈಯೆರಳುಗಳಿಂದ ತಿದ್ದಿ, ಸುಕ್ಷೇಮವನ್ನು ಕೇಳಿದಳು. ಸುಯು ಸಂಕಟದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ತಾನು ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತುಕೊಂಡದ್ದೆಂದು ತಿಳಿಸಿದಳು. ಎಂದು ಕಾದಂಬರಿಯು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸುಖರೂಪದಲ್ಲಿದ್ದೇನೆಂದು ಕಷ್ಟವಾದ ಉತ್ತರಕೊಟ್ಟು, ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ದುಃಖವನ್ನು ಮನದೊಳಗೆ ನೆನಪಿಸಿ, ಅಂಕುರರೂಪಿಣಿಗೆ ಶೋಕಾಪಿಷ್ಠಳಾಗಿ ಅವಳ ಪೋರೆ ನೋಡುತ್ತ, ಸಮ ಸಮನೆ ಹೆಂಡ್ತಾಪ್ತವನ ಮುಖವನ್ನು, ಓರಿ ನೂ ಬಿಡಿದ ನೋಡು ನೋಡು ಅತನ ರೂಪಕ್ಕೆ ಪೋಷಿತವಾದಳು. ಈ ಪರಿವಾಗಿ ಎರಡು ಗಳಿಗೆ ಹೊತ್ತು ಹೋದ ಬಳಿಕ, ಕಾದಂಬರಿಯು ಮಹಾಶ್ವೇತೆಗೆ ತಾಂಬೂಲ ಕೊಡಲನುವಾಗಲು, ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯು, — “ ಸಖೀ ಕಾದಂಬರಿ, ಸಾಂಪ್ಲರೂ ಹೂಸವಾಗಿ ಮನಗೆ ಬಂದ ಹೆಂಡ್ತಾದಿಗಾಗಿ ಸನ್ಮಾನ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದು ; ಮೊದಲು ಅವಳಿಗೆ ತಾಂಬೂಲ ಕೊಡು ” ಎಂದು ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ಮುಖ ನೋಡುತ್ತ, ಕಾದಂಬರಿಯು — “ ಅವಳು ಸನ್ಮಾನ ಪರಿವರವಿಲ್ಲದ ಮೂಲಕ ಅವಳಿಗೆ ತಾಂಬೂಲ ಕೊಡಲಕ್ಕೆ ನಾನು ಸಾಕುತಕ್ಕಾಗುತ್ತೇನೆ : ನೀನೇ ಈ ತಾಂಬೂಲ ತಕ್ಕೊಂಡು ಅವಳಿಗೆ ಕೊಡು ” — ಎಂದು ಮೆಲ್ಲನೆ ನುಡಿಯಲು ಅವಳು ಕಾದಂಬರಿಗೆ, ‘ ನೀನೇ ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು ’ ಎಂದು ಬಿಡು ಬಿಡು ಮುಂದಿಳಿದಳು. ಆದರೂ ಕಾದಂಬರಿಯು ಇನ್ನೊಂದು ಗ್ರಾಮ್ಯ ಸ್ವೀಯಂತೆ ಅಂದುತ್ತ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ಮುಖ ನೋಡುತ್ತ ಹೆಂಡ್ತಾದಿಗಾಗಿ ಕಾದಂಬರಿಯ ಕೈಯನ್ನು ಸಾವಕಾಶ ಚಾಚಿದಳು; ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಹೆಂಡ್ತಾದಿಗಾಗಿ ವಿಸಯವಿರುವ ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗುವುದು ಕೈಯೊಡಲು, ಅವಳು ತನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆತನ ವರಮಾಡುತ್ತಾಳೋ ಎನ್ನೋ ಅನ್ನುವಂತೆ ಅವನ ಕೈಯೊಳಗೆ ತನ್ನ ಕೈಮುಟ್ಟಿ ತಾಂಬೂಲ ಕೊಟ್ಟು, ಸ್ವರ್ಣಮುಖವಿಂದ ಅತಿ ಹರ್ಷಿತಳಾಗಿ, ಕ ತಾರ್ಥವಾದನೆಂದು ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು ಎರಡನೆಯ ತಾಂಬೂಲವನ್ನು ಕೊಡು ಕೊಡು ಮಹಾಶ್ವೇತೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಳು.

ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ ಒಬ್ಬ ಕಂಚುಕಿಯು ಬಂದು ಮಹಾಶ್ವೇತೆಗೆ ತರಬಾಗಿ, — “ ತಾಯಿ ಅಯ್ಯಪ್ಪನಿಗೆ, ಚಿತ್ರರಥರಾಜನೂ ಮದಿರಾದೇವಿಯೂ ನಿಮ್ಮನ್ನು ನೋಡಲು ತ್ಯಂತಿತರಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಮಾರ್ಗ ನೀರಿಕ್ಷಿಸುತ್ತಾರೆ ” ಎಂದು ಹೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯು ಅತ್ತ ಹೋಗಲನುವಾಗಿ — “ ಸಖೀ ಕಾದಂಬರಿ, ಇನ್ನು ಈ ಹೆಂಡ್ತಾದಿಗಾಗಿ ಎಲ್ಲಿರಬೇಕು ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾದಂಬರಿಯು ಮನದೊಳಗೆ ನನ್ನ ಹೃದಯವೇ ಇವನಿಗಿಗ ಮಂದಿರವಾಗಿರಲು, ಇನ್ನು ಬೇರೆ ಸ್ಥಳವೇಕೆ ? ಎಂದು ತುಸು ನಕ್ಕು, — “ ಸಖೀ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ, ನೀನು ಏನಿಗೆ ಕೇಳುವ ಬಗೆಯೇನು ? ಮನಸಿಗೆ ಬಂದಲ್ಲಿ ಇರಲಿ, ಇದ್ದಲ್ಲಿ ಸರ್ವನಾಂತ್ಯದ ಸಿದ್ಧತೆಯುಂಟು ” ಎಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಕಾದಂಬರಿಯು ಈ ಮಾತು ಕೇಳಿ, ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯು — “ ನಿನ್ನ ಪ್ರಾಸಾದದ ಬಳಿಯ ಪ್ರಮದವನದೊಳಗಿನ ಕ್ರಿಡಾ

ಪರ್ವತದ ಮೇಲಿನ ಮಣಿಮಯ ಗೃಹದೊಳಗೆ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು "ಅಯ್ಯೋ ಮನುಷ್ಯನು ಗಂಧರ್ವರಾಜನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು ಅದರೊಡನೆ ಹೊರಬಂದು ಕ್ಷೇಯೂರಕನು ತೋರಿಸಿದ ಸುರ್ವಗವಾದ ಆ ಕಿಷ್ಕಿಂಧರ್ವತದ ಮೇಲಿನ ಮಣಿಮಯ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ಇತ್ತ ಕಿಷ್ಕಿಂಧರಾಜನು ಸುರ್ವಗನು ಯಾರಿಗೆ ಹೋಗಲಿವೆ ಕೊಟ್ಟು ಒಬ್ಬ ಗೆಳತಿಯನ್ನು ಕರೆತಂದು ಶಸ್ತ್ರ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಗೆಲೆಯನ್ನೇರಿದಳು.

ಪ್ರಾಸಾದದ ವಿಜಯವನ್ನು ಪತ್ತಿ, ಕಾಮಬಿಂಬ ಅಗಾಧವಾದ ಕ್ಷೀರಾ ಪರ್ವತದ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿ ನೋಡಿ, ತಿರುತಿರುಗಿ ಬಂದು, ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದ ಮೇಲೆ ಬಂಗಾರವು; ಹೊತ್ತು ಹೋಗುವದಕ್ಕಾಗಿ ಗೆಳತಿಯು ಮೇಲೆ ಬಂದಳು. ಆಗ ಗೋಪದಿ ಎಲ್ಲಿನಿ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚುವಳು: ಬಿಟ್ಟುಹೋಗುವುದು ಕೂಡದು. "ಈಶನನ್ನು ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ನಾನು ಎಂದೂ ನೋಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಂದೂ ಕೇಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಂಥ ಅಪೂರ್ವತನನ್ನು ಬಯಸುವದಕ್ಕೆ ನಾನು ಸ್ವಲ್ಪದೂರ ಕಳೆದುಹೋಗಿ, ಅಲ್ಲಿರುವ ಗೆಳತಿಯರು ನನಗೆ ಮಾತು ಹೇಳುವುದನ್ನು ಬಿಡುವೆನು." ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರವಾದನ ಮನನು ಹ್ಯಾಗೆರುವದೆಂಬುದನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವೆನು. ಅದು ಕಷ್ಟವಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಮನಸ್ಸು ಬಿಟ್ಟಿರುವದು: ಎಂಥ ಮನಗಾಲು ನಾನು! ಗುಡುಗಿರುವರ ಅಂದಿಕೆಯನ್ನೂ ಇವರು ನಿನಗಿರುವದೂ ಅಭಯವನ್ನು ತೋರಿದನು; ಇಂದು ನನ್ನ ಮನಸಿನ ಚಾಂಚಲ್ಯವನ್ನು ಇವರಿಗೆ ತೋರಿಸುವೆನೆಂಬುದು; ಮೋಹದಿಂದ ಕೆಂಗೆಟ್ಟಿನು; ಮಹಾಕ್ಷೀತೆಯ ಮುಖವನ್ನು ನಾನು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟೆನು; ನಾನು ಎಂಥ ಮಂದಮತಿಯು! ಈ ನನ್ನ ದವ್ವತನವೂ ಮರುಳತನವೂ ಈ ಈ ಚತುರ ಸಮಿಯರಿಗೂ ಮದನ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸದ ಆ ಮಹಾಕ್ಷೀತೆಗೂ ತಿಳಿಯುವೋ? ಅಲ್ಪ ಪುಣ್ಯದ ಸಲುವಾಗಿ ನಾನು ಎಲ್ಲಿ ತಡೆಯಿಂದ ಗತಿಗೆಟ್ಟೆನು; ಸುದ್ದಿ ಪತ್ತಿ ದರೆ ನನಗೆ ನನ್ನ ತಾಯಿತಂದೆಗಳೇನೆಂದರು? ಗಂಧರ್ವರೇನೆಂದರು? ಇನ್ನೇನು ಮಾಡಲಿ? ಯಾರಿಗೆ ಹೇಳಲಿ? ಕಾಮಸಂತೂ ಕೂಡುವಂಗಳನ್ನು ಬಯಸು ನನ್ನ ಎದೆ ಹೋಳು ಮಾಡಿದನು; ಮಹಾಕ್ಷೀತೆಯ ದುಃಖದ ವೃತ್ತಾಂತ ಕ್ಷೇತ್ರ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ನೇಮವೇನಾಯಿತು! ಕ್ಷೇಯೂರಕನ ಕೂಡ ಮಹಾಕ್ಷೀತೆಗೆ ರೋಷ ಸ್ತನದ ಪ್ರತಿನಿರೋಧ ಹೇಳಿ ಕಳಿಸಿದನೇನು! ಈಗ ಈ ಅವಸ್ಥೆಗೆ ಬಂದಿರುವೆನು! ನಾನು ಎಂಥ ಚಂಚಲ ಮನಸ್ಸಳು?"--ಎಂದು ಮನದೊಳಗೆ ಆಶೀರ್ವಾದಿಸುತ್ತ ನಾಚಿ ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಹಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಳು. 'ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು ನನ್ನ ಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಬಂದಾನೇ? ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿದ್ದಾನೇ?' ಎಂದು ಆಶೀರ್ವಾದಿಸುತ್ತ, ಚಟ್ಟಿನೇ ಎದ್ದು, ಕಿಡಿಕೆಯ ಜಾಳಿಗೆಯೊಳಗಿಂದ ಕ್ರಿಶ್ಚಾಪರ್ವತದ ಕಡೆಗೆ ಮರಳಿ ಮರಳಿ ನೋಡುತ್ತ ನಿಲ್ಲುವಳು.

ಅತ್ತ ಆ ರಮಣೀಯ ಮಣಿಮಯ ಗೃಹದೊಳಗೆ ಮೃದುಜಾಲ ವಿರಾಸಿಗೆ

ಯನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅವರ ಮೇಲೆ ರತ್ನಗಂಜಿ ಹಾಕಿ, ದಿಂಬುಗಳನ್ನು ಇಟ್ಟಿದ್ದರು. ಅವರ ಮೇಲೆ ಚಂಪ್ರಾ ನೀಡಲು ಸ್ವಚ್ಛಂದದಿಂದ ಕಾಲು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಅಪ್ಪಾ ಗಿದ್ದನು; ಕೈಯೊಳೆಸು ಪಾದಮಾಡು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು; ಕುಶಲ ಕನ್ನಿಕೆಯರು ಸುತ್ತಮುತ್ತ ಕೂಳುಕೊಂಡು, ನಿಜಾ ಪಾದಗಳನ್ನು ಶೈಲಗೊಳಿಸಿ ಬಾರಿಸುತ್ತ ಸುತ್ತಲಿಂದ ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದರು; ಆಗ ಚಂಪ್ರಾ ನೀಡಲು ಕಾದಂಬರಿಯ ಎರಡನೆಯ ಪದ್ಯವೇ: ಸಮಾಧಿ ಅನ್ನುವ ವಾಗೆ ಮನಸಿರೋಗೆ. ಈ ಕಾದಂಬರಿಯ ಪಾಠಾಂಶ ನಿರಾಸಂಗವು ಎಷ್ಟು ಬೆಗ ನನ್ನ ಅಂತಃಕರಣಗಳನ್ನು ಎರತೊಡು! ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡುವಾಗ, ನಾನು ನೋಡುವ ಕೂಡಲೆ ಮುನಿಕೊಂಡು ಮುನ್ನಗೆ ನಕ್ಕು ನಾನು ನೋಡಿದಿರುತ್ತಿದ್ದದ್ದು ನನ್ನ ನಾನು ನಡೆದಿದ್ದು ನಡೆದಿದ್ದು. ಕಾದು ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿರೋ? ಕೇಳಿದು? ಎಂದು ಕೇಳಿದಳು — ನೋಡುವುದೇ? ನಿಜವಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಅವನ್ನು ಹೊರಗಡೆ, ನನ್ನ ನಾಡುವುದನ್ನು ನೋಡುವುದು, ಈಗ ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಆಯಾಸ ಗೊಂಡು ಸ್ವಚ್ಛಂದವು ನಿರಾಸಂಗವು ಎಷ್ಟು ಕೂಳು, ಆ ಕನ್ನಿಕೆಯರ ಕೂಡಲೆ ನಾನು ಕೇಳುವಾಗ ಮಾಡುವುದು ನಾನು ಸುಖಾಶಿತ ಮುಂತಾದ ಕಾಡುವುದು ನಾನು ಕೇಳುವಾಗ ಮಾಡುವುದು, ಅಲ್ಲಿಂದ ಎಷ್ಟು, ಉಪಸಂಹಾರಗಳಿಗೆ ಎರಡು, ಕ್ರಿಡಾ ನಡೆಸತನವು ನಡೆಸತನವು, ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ನೋಡುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡನು.

ಇತ್ತ ಕಾದಂಬರಿಯು ಆ ಚಂಪ್ರಾ ನೀಡಲನ್ನು ನೋಡಿ ಮಹಾಶ್ವೇತಿ ಬರುವ ಮಾರ್ಗ ಪ್ರತಿಕ್ಷೇಪಿಸುವ ನೆನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಸಾಧಾಗ್ರದ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಿ ತರುವಾ ನೀಡಲ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಬರುವ ಹೊತ್ತು ನಿಂತುಕೊಂಡಳು.

(೨೦೦ ೨೦೦೦)

—ಗಂ. ಮ. ಕುರಮರಿ

೭. ಮಾನವಧರ್ಮ

ಮಾನವಧರ್ಮವು ಮಾನವಮಾತ್ರರಿಗೆಲ್ಲ ಅನ್ವಯಿಸುವುದು. ಮಾನವ ಜನಾಂಗವು ತಲೆಮೇಲೆ ಅರಸಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಭಾವನೆಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ಈ ಮಾನವಧರ್ಮವು ವಿಕಾಸವಡೆಯುತ್ತ ಸಾಗುವುದು. ಇದು ದೇಶ ಕಾಲ ವರಿಸಿತಿ.

ಗಳಿಗಾಗಿ ಸಂಬಂಧವಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ ; ಬಿಟ್ಟುಸಿರ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದುದೂ ಅಲ್ಪ. ಮಗಾದರೆ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಈಗಿದ್ದ ಧರ್ಮಗಳ ಗತಿಯೇನು ? ಅದಕ್ಕೆ ಮಾರ್ಗವೆಂದರೇನಾಗಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿಲ್ಲವೇ ? ಆಯಾ ಧರ್ಮಸಂಸ್ಥಾಪಕರ ಧರ್ಮೋಪದೇಶವೇನು ಬಂದಿತ್ತು ? — ಎಂಬವೇ ಸೂಚನೆಯಾದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಸಮಾಧಾನ ಕೊಡಬೇಕು. — ಆದ್ದರಿಂದ ಧರ್ಮವು ದೇಶ ಕಾಲ ವರಿಸ್ತುತಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಸಂಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ತಕ್ಕಂತಾದದ್ದು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದೂ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸತ್ಯವು. ಆ ಸಂಸ್ಥಾಪಕರ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಉದಾತ್ತವಾಗಿತ್ತು. ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗಾಗಿ ಕಲಾ-ಗಾಯನವು ಅತ್ಯಲ್ಪವಾದದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಜನತೆಗಾಗಿ ಅವರು ಕಂಡುಬಂದ ತಕ್ಕ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ಕಲ್ಪಿಸಿಯಿಂದ, ಕಾಲವು ಗಣಿಸಿದಂತೆ ಆ ಸಂಸ್ಥಾಪಕರ ಕಲ್ಪನಾಬಲವು ಮುಂದುವರಿದು ಹೋಗಿ ಅದರಿಂದ, ವ್ಯವಹಾರದ ಜನಜಂಗವುಳ್ಳ ದೇಶವು ಬದುಕುವಂತೆ ಆಯಾ ಮತವಾದ ಅನುಯಾಯಿ ತಲೆದೋರಬಹುದು, ವ್ಯವಹಾರವಾಗದು. ಆಯಾ ಸಂಸ್ಥಾಪಕರು ಪ್ರಚಾರಗೊಳಿಸಿದ ದಾರ್ಶನಿಕ ಭಾವನೆಯು, ದಾರ್ಶನಿಕ ಕಲ್ಪನೆಯ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಲುಕುಳುಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯು ಬಂದಿತು, ಜನಜಂಗ ಸಮಾಜದ ಜಾತೀಯತೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ, ಕಾರಣತರದಲ್ಲಿ ಮತವಾಗದವರ ಮತವು ಬೆಳೆಯಿತು ; ಜಾತಿ-ಜಾತಿಗಳ ಜಗಳಗಳು ಅಸೂಯೆಪಡುತ್ತವೆಂದು ತೋರಿಬಿತ್ತು. ಸದ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾತ್ತವೆನಿಸುವ ಯಾವ ಧರ್ಮವನ್ನು ರಚಿಸುವುದರೂ ಅದು ಮತವ ಮತ ಪಂಥ ಪಂಗಡಗಳ ಸಂಕುಚಿತ ದೃಷ್ಟಿಯು ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಬದುಕಡೆಯನ್ನು ವಡೆದಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಮತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಮೋಕ್ಷಮುಕ್ತವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯನ ಮನನವಬುದ್ಧಿಯು ತಿಳಿಯುವ ಬೆಳಕಿಗೆ, ಅವನಲ್ಲಿ ನಿರ್ದಲವಾಗುವುದು, ಅವರಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದ ಮಾನವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಬಿಲ್ಲವಾಗಿ ಮುಂದುವರಿದು ಧರ್ಮದ ಸತ್ಯವನ್ನರೂಪವು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಇಂತಹ ಧರ್ಮದ ಮಾರ್ಗಮಾರ್ಗಗಳ ಸಂಬಂಧವೆಡುವುದರಿಂದ ಇದು ಮಾನವಧರ್ಮವೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.

ಧರ್ಮದ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ಅವರಲ್ಲಿಯ ಮತದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಮತಿದೃಷ್ಟಿ ಇವುಗಳಿಂದ ಅವರ ಮರೀಚಿಕೆ ಮಾಡುವುದು. ಮತದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬೆರೆತು ರೂಢವಾಗಿರುವ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮಾರ್ಗದ ಧರ್ಮೋಪದೇಶ, ನಿರ್ಮಲವಾದ ಮತಿದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬಲಿತು ರೂಢಗೊಳ್ಳುವ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಜನಜಂಗದ ಧರ್ಮವಾಗಿಯೂ ಪರಿಣಮಿಸುವವು. ಮತದೃಷ್ಟಿಗಾಗಿ ಮಾರ್ಗದ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಮತದೃಷ್ಟಿಯುಂಟು. ಮತಿದೃಷ್ಟಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾಗತಿಕ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ವೈಯಕ್ತಿಕತೆ. ಮಾರ್ಗದ ಮತದೃಷ್ಟಿಯುಂಟು ಅಖಂಡವಾಗಿರುವುದೆಂಬ ಭಾವನೆಬಿರುವುದರಿಂದ ಅದು ಮನುಷ್ಯನ ಬೇಕಾದ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ವಿವಿಧತೆಗೆ ಅವಕಾಶವುಂಟಾಗದು. ಮಾರ್ಗದ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಜಾತೀಯತೆಯ ಕುರುಡು ನಂಬುಗೆ, ಅಕ್ಕವಾಗದ ಅದ್ಭುತಗಳ ಅಚ್ಚರಿ, ಶುಷ್ಕವಾದ ಆಚಾರ ಪದ್ಧತಿಗಳ ಪರಂಪರೆ, ಇದ್ದು ದೊಡ್ಡ ಸರಿಯಾಗದೆ ಸಾಧುವಾಗಿದೆ

ಎಂಬ ಮೂಢ ವಿಚಾರ, ಧರ್ಮಬಂಧುಗಳಲ್ಲದವರಿಗೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ಇಂಜಿಯಲರಿಯದ ಅಂಥತೆ, ಇಂಜಿತ್ತರೂ ಹುಟ್ಟಿನಿಂದ ಬಂದವರಲ್ಲವೆಂಬ ಅಚ್ಚತೆ, ಹೊಂದುಗೇಯಿಂದ ಒಂದಾದವರಲ್ಲ ಮೇಲುಕೀಳುಗಳನ್ನು ಕಾಣುವ ಸಂಕುಚಿತ ವೃತ್ತಿ ಇವೆಲ್ಲ ಮನೆಮಾಡಿ ಕೊಂಡಿರುವವು. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಇಂಥ ಧರ್ಮಾನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಗತಿಪರ ವಿಚಾರ ಗಳೇ ನಿಲುಕವು. ಪ್ರಾಗತಿಕ ಧರ್ಮದ ಕಾಡ್ಯವು ಮಾತ್ರ ಇದರಿಂದ ಭಿನ್ನವಾಗಿರುವದು. ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ಸಂಗತಿಗಳ ಯಥಾರ್ಥಜ್ಞಾನವೇ ಮತಿದೃಷ್ಟಿಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿರುವುದ ರಿಂದ, ಇದ್ದದನ್ನು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳುವ ಇಲ್ಲವೆ ಇಲ್ಲದುದನ್ನು ಇದೆ ಎಂದು ತಿಳಿ ಸುವ ಮಾದಿಲ್ಲ. ಅಸಪೇಕ್ಷಣ ಅತ್ಯಸೇಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ಪ್ರಾಗತಿಕ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಎಳ್ಳಿನಿತು ಇಂದಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯಾಸ್ಪೇಷಣವೂ ಸಮ್ಯಕ್‌ಜ್ಞಾನವೂ ಪ್ರಾಗತಿಕ ಧರ್ಮದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಷಯಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಭಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಇಲ್ಲ; ಮೇಲು ಕೀಳಿನ ಮಾದಿಲ್ಲ; ದ್ವೇಷಾಸೂಯೆಗಳಿಗೆ ಅನಕಾರವಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯ, ಪ್ರೇಮ, ದಯೆ, ಸಮತೆ ಮೊದಲಾದ ಕಲ್ಯಾಣ ಗುಣಗಳ ಅಗರನಾಗಿ ಪ್ರಾಗತಿಕ ಧರ್ಮ ಕಂಗೊಳಿ ಸುವುದು. ಇಂಥ ಪ್ರಾಗತಿಕ ಧರ್ಮದೇ ಮಾನವ ಧರ್ಮ.

ಈ ಮಾನವಧರ್ಮದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಕಷ್ಟವಡವೇಕಾದುದಿಲ್ಲ. ಸುತ್ತುಮುತ್ತಿನ ಸಮೀಪದ ವಸ್ತು-ಬದವಗಳಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಭೂಮಿ- ಸೀಮೆ, ಬಂಧು-ಬಳಿಗೆ ದುಂಡು-ಮಕ್ಕಳು ಮಾತ್ರವೇ ಸಮಾಪೇಕ್ಷಣವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಇದಕ್ಕಿಂತ ಸಮೀಪದ ಕೆಲವು ವಸ್ತುಗಳೂ ಬುಟು. ತನಗೆ ತನ್ನ ದೇಹವೇ ಪ್ರೇಮ ವಾದುದು. 'ತನ್ನಂಗಳಿಕ್ಕಿಂತ ಹಿತವಾವುದೀ ಜಗದಿ?' ಈ ದೇಹಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟ ಧರ್ಮದರಿವಾಲಸದೂ ಉಂಟು. ಅದುಸೇ ದೇಹಧರ್ಮ. ಅದನ್ನರಿತು ಕೊಂಡು ಅದು ಅನುಸರಿಸಮಾನ್ಯರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮಾನವನ ಆದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯ ವಾಗಿರುವುದು. ಆದರೆ ಪೌರಾಣಿಕ ಧರ್ಮವು, ನಿರ್ದೇಶವಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೆ ಪೌರಾ- ಣಿಕ ಧರ್ಮದ ದೇವತೆಯೆನಿಸುವುದು? 'ಹಿಗ್ಗುವಿಕೆಯೇಕೋ?' ಈ ದೇಹಕ್ಕೆ ಎಂದಾ!

ಮಾನವನೇವನು ಸರ್ವಕವಾದುದು; ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಇನ್ನಿತೊಂದು ದೇವು ದೇವ ಉಂದು ದೇವಿ ದೇವತೆಗಳೂ ಸಿದ್ಧವು. ಆದರೆ ಸರ್ವಕವೆಂದು ಅದನ್ನು ಸಾರಣವು. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ದೇವತೆಯೊಳಗೆ ಸ್ವಲ್ಪದ್ದು ದೇವನಿಗೆ ಅನಾಸಕ್ತಿಯೂ, ದೇವನು ಇಂದು ದೇವನು ಮಾನವನಾಗಿದ್ದು ಇತ್ತು. 'ದೇವನೇವಮಂ ಬಲು ಧರ್ಮನೇವಮಂ' ಎಂದಾ ದೇವಿ ದೇವತೆ : 'ಕೂವಲಿ ಕಿಂಗೆನಿಬಲಾ ಬಂದ ಪ್ರಸಾದವಾಯಿತೆ ಕೂಗೆ ಲಾಗದು' ಎಂದೂ ಮಾನವನಾದ್ದು. ಆದರೆ ದೇವದ ಮಾನವಮಾಸ್ತು ಅನುಕೂಲವೆ ಧರ್ಮನಂತೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಧರ್ಮವನ್ನು ಅದು ನೀತು ಅನುಸರಿಸುವುದು? ಧರ್ಮ ಕಾರ್ಯವಾಗುವುದು ಧರ್ಮವನ್ನು ನೆನಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು? ಅದಕ್ಕಾಗಿ ದೇವದ ಪಾಲನೆ ಕೋರಬೇಕೆಂದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಅಳರೆ ನೀರಿ ತಿಂದು ತೇಗಿದವರು

ಅಷ್ಟೇ; ಅನ್ನವಿಲ್ಲದೆ ಬಳಲಿ ಬೆಂದು ಬೇಗುದಿಗೊಂದರೂ ಅಷ್ಟೇ—ಎಂದು ಹೇಳುವುದು ಶರೀರಧರ್ಮವನ್ನರಿತು ಹೇಳುವ ಮಾತಲ್ಲ. ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವು ಹೇಳುತ್ತ ಬಂದ ವಿರತಿಭಾವದಿಂದ ಆದಾವ ಗೌರವದ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ? ತ್ಯಾಗದ ಅತಿರೇಕವು ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಯಾವ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ನಿಲುಕಿಸಿದೆ? ಅಲ್ಪಸಂತೋಷದಿಂದ ಅಳವಟ್ಟಿದ್ದು ತಿರುಪೆಯ ವೃತ್ತಿ, ಬಡತನ, ದುಃಖ, ವಾರಿವೃತ್ತಿ! ಉಪಾತ್ತ ವೈವಭಾವನೆಯೂ ಅಂಗವಿಸಲಿಲ್ಲ; ಸತ್ತು ಸ್ವರಗವನ್ನು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ, ಇದ್ದು ಸುಖವನ್ನೂ ಉಣಲಿಲ್ಲ ಎಂಬಂತಾಗಿದೆ.

ಅನ್ನದೇವರ ಮುಂದೆ ಇನ್ನು ದೇವರು ಉಂಟೆ? ಅನ್ನಕ್ಕಾಗಿ ಕಳವಳ ಕೋಲಾಹಲ! ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಉಂಟಾದ ಕ್ರಾಂತಿಗಳ ಬುಡದಲ್ಲಿ—ಅದು ಅಮೇರಿಕೆಯ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕ್ರಾಂತಿಯೇ ಇರಲಿ, ಫ್ರಾನ್ಸ್‌ನ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಕ್ರಾಂತಿಯೇ ಇರಲಿ, ಇಲ್ಲವೆ ರಶಿಯದ ಕೊಲಿಕಾರರ ಕ್ರಾಂತಿಯೇ ಇರಲಿ ಅದರ ಬುಡದಲ್ಲಿ—ಅಡಗಿದ ಗೂಢವನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕು. ಅದಲ್ಲ ಅನ್ನಕ್ಕಾಗಿ, ಅರಿವೆಗಾಗಿ! ರಾಷ್ಟ್ರದ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯು ಕೆಟ್ಟು, ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಒಟ್ಟು ಮೈಗೆ ಬಟ್ಟೆ ದೊರೆಯದಂಥ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೊದಗಲು ಕ್ರಾಂತಿಯ ಕದಳೆಯೂದಲು ಬೇಕು. ಎಲ್ಲರೂ ಮಾಡುವದು ಹೊಟ್ಟೆಗಾಗಿ, ಗೇಣು ಬಟ್ಟೆಗಾಗಿ. ಅನ್ನ-ಅರಿವೆಗಳಿಗೆ ಬಡಿದಾಟವೇಳುವುದು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾದುದು. ಹಸಿದ ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಬೇಕಾದುದು ಒಟ್ಟು; ಧರ್ಮವಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಧರ್ಮ ಮಾಡೆಂದರೆ ತಲೆ ಸಿಡಿತವೇಳುವುದನ್ನಾದರೂ ನೆನಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ತಿಂದುಂಡು ತೇಗುವ ಅಧಿಕಾರ ನಮಗೆ; ತಿಂದು ಎಂಜಲು ಉಣ್ಣುವ ಅಧಿಕಾರ ನಮಗೆ—ಎಂಬುದು ಗಂಡಸಿನ ಮಾತಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ಕೇಳುವದು ಗಂಡುಗಲಿಯ ಮಾತಂತೂ ಮೊದಲೇ ಅಲ್ಲ.

೨೫ ಲೀಲೆಗಳನ್ನಾಡಿದ ಶಿವನು ಭಿಕ್ಷಾಟನ ಲೀಲೆಯನ್ನು ಆಡಿದನೆಂದು ಪೌರಾಣಿಕ ಧರ್ಮದ ಹೇಳಿಕೆ. ದೇವನೇ ಬಿಕ್ಕಿಬೇಡಿದ ಮೇಲೆ ದೇವಭಕ್ತರಾದ ನಾವು ಏಕೆ ಬೇಡಬಾರದು—ಎಂಬ ಭಾವವು ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಅಂಟಿಕೊಳ್ಳುವದೂ ಸಹಜವಾಯಿತು. ತಿರಿಯುವ ವೃತ್ತಿಯುಳ್ಳವನು ದೇವನೇ ಅಲ್ಲ. ತಿರುಕನೆಂತು ದೇವನಾಗಬಲ್ಲನು? ದೇವನೂ ಸಹ ತಿರುಕನೆಂಬುದು ತಿರುಪೆಯ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದ ಒಂದು ಕಲ್ಪನೆ. ಇಂಥ ಕಲ್ಪನೆಯ ಕನಸಿನಿಂದ ಕಾರ್ಯದ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ತಿರುಕರ ಪಿಡುಗು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಅದರಂತೆ ದೇವನು ಅಲ್ಲಿಹನು, ಇಲ್ಲಿಹನು; ಅದರಲ್ಲಿ ಉಂಟು, ಇದರಲ್ಲಿ ಉಂಟು—ಎಂಬುದು ಬರಿಯ ಕಲ್ಪನೆ. ಅದು ಬರಿಯ ಭ್ರಾಂತಿಯೇ! ಅವನು ಗುಡ್ಡದಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಗವಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಗದ್ದದಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಚಂಡಿಕೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ, ದಾರದಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಕಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಬೆಂಕಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಮರದಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಸಗಡೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಬುಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಕ್ರಾಸಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ, ಕ್ರಿಸೇಟಿನಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಇವಾವುದರಲ್ಲಿಯೂ ದೇವನಿಲ್ಲ! ಧರ್ಮವೂ ಇಲ್ಲ! ಕಲ್ಪನೆಯ ಕನಸಿನಲ್ಲಿ ಆ ದೇವನಿಲ್ಲ.

ಕಾರ್ಯ ನೆನಸಿನಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಕಾಣಬೇಕು.

ಮನುಷ್ಯನಾದವನಿಗೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಅನ್ನ ಅರಿವೆಗಳು ದೊರೆತ ಹೊರತು ಇನ್ನೇನೂ ಬೇಕೆನಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇವು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಿಕ್ಕಬಳಿಕ ಅವನಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ವಿಚಾರಗಳ ಅಂಕುರವು ಮೂಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂಬುದಿಲ್ಲ. ಅನ್ನ ಅರಿವೆಗಳ ಹೊರತು ಅವನಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಔಷಧಗಳ ಸೌಕರ್ಯವು ಬೇಕು. ಜೀವನಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾಗುವ ಈ ಒಡವೆಗಳ ಅನುಕೂಲತೆಯು ಉಂಟಾದ ಬಳಿಕ ಅರಿವಿನ ಕಡೆಗೆ ಅವನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಏಕೆ ಹೊರಳಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ? ಹೊರಳುವದು! ಆಗ ಅನ್ನ ಅರಿವೆ ಆಶ್ರಯ 'ಅವುಷಧ' ಅವು ಇನ್ನೇ ಶಿವವಂಚಾಯತನವಾಗುವವು ಅವನಿಗೆ. ಕಲ್ಯಾಣಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಶಿವವಂಚಾಯತನದಲ್ಲಿರಿಸಿದ ಪೂಜ್ಯಭಾವವು ಪೂಜಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸದೆ ಅದು ಬರಿಯ ಪೂಜಿಯಾಗುವದು. ಕಳ್ಳಪೇಟೆಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ ಧನವ ಗಳಿಸಿ ನೂರು ಕೊಡುವುದು ದಾನವಲ್ಲ, ಧರ್ಮವಲ್ಲ. ಜನತೆಯೇ ದೈವವು. ಜನತೆಯ ಸೇವೆಯೇ—ದೇವಪೂಜೆಯೇ ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಇಂದು ದೇಶಕಾಗಿರುವವು. ಇವು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಒಪಗಿಸಿಕೊಡುವುದೇ ಶಿವವಂಚಾಯತನ ಪೂಜೆಯು. ಆದುದರಿಂದ 'ದೇಹಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸುವುದೂ ಅದನ್ನು ವರಿವಾಲಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಡುವುದೂ ಮಾನವಧರ್ಮದ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿದೆ.

ಮಾನವದೇಹದ ಮಹತಿಯನ್ನರಿತ ಬಳಿಕ ಅದನ್ನು ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ ಕುಂದಿಸಿ ಕುಂದಿಸಿ ಬಂಧನಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿರಿಸಬಾರದು. ಸ್ಥೂಲ ದೇಹವಿರುವ ವರೆಗೆ ಈ ಬಾಹ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯೂ ಅವಶ್ಯವೆನಿಸುವುದರಿಂದ ಕರ್ತಾರನ ಕಮ್ಮಟವೆನಿಸುವ ಈ ಕರ್ಮಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸಿ ನೋಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. 'ಇಹಲೋಕಕ್ಕಿಂತ ಮಿಗಿಲಾದ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಲಾಸಲೋಕಗಳೆಂಬವುಂಟು ; ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಜೀವನವು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು, ಸುಖಮಯವಾದುದು, ಈ ಭೂಲೋಕದಲ್ಲಿಯ ಬಾಳುವೆಯು ದುಃಖಮಯವಾದುದು'—ಎಂದು ಈ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣದ ಲೋಕಗಳ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲುತ್ತದೆ ಅಲಸವೃತ್ತಿಯ ಮನವು. ಕಲ್ಪನೆಯ ಸಟಿಯಾದ ರಾಜ್ಯವೊಂದನ್ನು ಹೊಗಳಿ ಮಾನವ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಯಿಂದಲೂ ಅನುಕೂಲಿಸುವ ದಿಟವಾದ ಈ ಲೋಕವನ್ನು ತೆಗಳಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಮೇಲಾದ ಪೌರಾಣಿಕ ಧರ್ಮದ ಪರಿಣಾಮವೆಂದ. ಶಾಸ್ತ್ರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅನುಭಾವದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅರೆದು ಒರೆದು ನೋಡಿದರೆ, ಈ ನಿಸರ್ಗವು ಈ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಅತಿ ನಿಯಮಬದ್ಧವಾಗಿ ಸಾಗುವುದೆಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವುದು. ಸ್ಥೂಲ ತನುಪಿನ್ನಿರಲು ಈ ವೃದ್ಧಿಯೇ ದೋಷವಾದ ಸ್ಥಾನವೆನಿಸಿದುದು. ಚಂದ್ರ ಮಂಗಳ ಲೋಕಗಳಿಗೆ ದಂಡಯಾತ್ರೆಗೈಯ್ದು ಅಲ್ಲಿಯ ಆವಾಸದ ಸವಿಸುಖವನ್ನು ಬಯಸುವ, ಬಯಸಿ ಹೊಂದಬೇಕೆನ್ನುವ ಸಾಹಸದ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೂ ಅಣಿಯಾಗಿದೆಯೆನ್ನೋಣ. ಆದರೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಮುಟ್ಟುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಯಾವ ಸಿತ್ತಿಯೊಡಗುವುದು ಹೇಳುವರಾರು ? ಒಂದು ದಿವಸದ

ನ್ಯಾಯ-ಅನ್ಯಾಯ, ಸತ್ಯ-ಅಸತ್ಯ, ಸುಖ-ದುಃಖಾದಿಗಳೂ ಸಮತೂಕದ ಪ್ರತಿಯೋಗಿಗಳಾಗಿರುವವು. ಆದುದರಿಂದ ಅನ್ಯಾಯ ಅಸತ್ಯ ದುಃಖಾದಿಗಳ ಬಲವನ್ನು ಕುಗ್ಗಿಸಿ, ನ್ಯಾಯ ಸತ್ಯ ಸುಖಾದಿಗಳ ಬಲವನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸಬೇಕು. ಬುದ್ಧಿ ವಂತನಾದವನು ತನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಕಾಣಬೇಕು. 'ಕರಿ ಘನ ಅಂಕುಶ ಕಿರಿದೆನ್ನಬಹುದೇ! ತಮ್ಮಂಥ ಘನ ಜ್ಯೋತಿ ಕಿರಿದೆನ್ನಬಹುದೇ? ಮರಹು ಘನ ನೆನಸ ಮನ ಕಿರಿದೆನ್ನಬಹುದೇ? ಬಾರದು !' ಎಂಬಂತೆ ಅನ್ಯಾಯಾದಿಗಳು ಎಷ್ಟು ಘನವಾಗಿ ಕಂಡರೂ ನ್ಯಾಯಾದಿಗಳೆದುರು ಕಿರಿದಾಗಿಯೇ ಕಾಣುವವು. ಹಿರಿದೆನಿಸ್ತು ಅನ್ಯಾಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕಿರಿದೆನಿಸ್ತು ನ್ಯಾಯಾದಿಗಳ ಅಂಕಿತಕ್ಕೆ ಒಳಗು ಮಾಡಬೇಕು. ಇದುವೇ ವ್ಯಕ್ತಿಧರ್ಮ, ಇದುವೇ ಮಾನವನ ಧರ್ಮ, ಪಶುಪತಿ ಧರ್ಮನೆಂದರೂ ಇದೇ. ಅನ್ಯಾಯ ಮೊದಲಾದವು ಪಶುವೃತ್ತಿಯ ಲಕ್ಷಣವಾಗಿವೆ. ಅವು ಅಳಿಯುವದಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಬುದ್ಧಿಬಲದಿಂದ ವತಿಯ ಲಕ್ಷಣವಾದ ನ್ಯಾಯ ಮೊದಲಾದವುಗಳ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿಯಿರುವವು. ಹೀಗೆ ಅವು ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿಯಿರುವ ಹೋರಾಡಬೇಕು. ಅದುವೇ ಹರುಷವಾಗುವಾಗಿದು. ದೈವವಾದದ ಅದೃಷ್ಟದ ಮಾತು-ನಂಬುಗೆಗಳು ಭಾರತದೇಶದಲ್ಲಿ ಜೇಡಿಗಳ ಬಲಹೀನರ ತಂಡವನ್ನೇ ನಿರ್ಮಿಸಿದವು : ಆತ್ಮವಿರಾಸದ ಸ್ವಾಭಿಮಾನವನ್ನೇ ಕಳೆದುಬಿಟ್ಟವು ; ನಿಶ್ಚಯ ಧೋರಣೆ, ನಿಶ್ಚಯಾತ್ಮಕ ಬುದ್ಧಿಗಳನ್ನೇ ಹಾಳುಮಾಡಿದವು ; ಮಾನವ ಧರ್ಮವಾವುದು ಎಂಬ ವಿಚಾರಶಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಕುಗ್ಗಿಸಿದವು. ಆದುದರಿಂದ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಮರವಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಈ ದೈವವಾದ ಅದೃಷ್ಟಗಳ ನಂಬುಗೆ ಸಾಕು ; ಮನುಷ್ಯ ವ್ರಯತ್ನದ ಹುಬಲು ಬೇಕು ; ಅರ್ಥಾತ್ ಮಾನವಧರ್ಮ ಪರಿಪಾಲನೆಗೆ ಸಿದ್ಧರಾಗಬೇಕು. ಈ ಅದೃಷ್ಟವಾದದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ನಮ್ಮ ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಜರುಗುವ ಘಟನೆಗಳ ಕಾರ್ಯ-ಕಾರಣಗಳ ಸಂಬಂಧದ ಅರಿವು ಇಲ್ಲದಾಗಿದೆ. ಯಾವ ಘಟನೆಯೇ ಇರಲಿ — ಚಿಕ್ಕದಿರಲಿ ದೊಡ್ಡದಿರಲಿ—ಅವಕ್ಕೊಂದು ಕಾರಣವಿರಲೇಬೇಕು. ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯವಾಗದು. ಶೋಧಕ ಬುದ್ಧಿಗೆ ಆ ಕಾರಣವು ಈಗಲೇ ಕಾಣಬಹುದು ; ಇಲ್ಲವೆ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದೃಷ್ಟವಾದದಿಂದ ಅದನ್ನು ಸಿದ್ಧಿಸಲೆತ್ನಿಸುವುದು ಪುರುಷಾರ್ಥದ ಲಕ್ಷಣವಲ್ಲ. ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ಬುದ್ಧಿ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಲ್ಲಿ ನಂಬುಗೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮಾನವಧರ್ಮವೇ ಆಗಿರುವುದು. ಮಾನವತೆಯ ಅರಿವು ಬೆಳೆದು ಅದರ ಘನತೆಯು ಪ್ರಕಟವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಮಾನವಧರ್ಮ ಪರಿಪಾಲನೆಯು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಸಾಗಬೇಕು.

ಒಟ್ಟಾರೆ, ಪೌರಾಣಿಕ ಧರ್ಮವು ಪುಣ್ಯಶಾಲಿಗಳ ಮೇಲ್ಮೈಯನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಪುಣ್ಯದ ಫಲವು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ದೊರೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಬೋಧಿಸುವುದಾದರೆ, ಮಾನವಧರ್ಮವು ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳು ತಮ್ಮಿಷ್ಟ ಕ್ರೂರನ ಬುದ್ಧಿಯನ್ನವ

ಲಂಜಿಸಿ ರೂಪುಗೊಳ್ಳುವವು—ಎಂದು ತಿಳಿಸಿ ಸಮರ್ಥರಾದ ಮಾನವರ ನಿರ್ಮಾಣ
ಗೊಳಿಸುವುದು. ಪೌರಾಣಿಕ ಧರ್ಮವು ಅವತಾರಿಕರ ಹೆಚ್ಚಳವನ್ನು, ಹೇಳಿ ಮಾನವನು
ಮಾನವನೇ; ದೇವನಾಗಲಾರ ಎಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಿದರೆ, ಮಾನವ ಧರ್ಮವು ಮಾನ
ವನು ಮಹತ್ತರವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಬೇಕು, ತನ್ನ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನರಿತು ಅನ್ಯರು ಅದನ್ನರಿ
ಯುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು—ಎಂದು ಹೇಳಿ ದೇವ-ಮಾನವರಲ್ಲಿ ಹೊಂದುಗೆಯನ್ನು
ನಾರುತ್ತದೆ. ಪೌರಾಣಿಕ ಧರ್ಮವು ಮಾನವನು ಸಾಮಾನ್ಯನಾಗಿ ಜನಿಸಿ ಕ್ಷುದ್ರ
ಜೀವಿಯಾಗಿ ಬಾಳಿ, ಒಂದು ದಿನ ಅಳಿದು ಹೋಗುವನು ಎಂದು ಕ್ಷಣಿಕತ್ವದ
ಮಾತನ್ನು ಒತ್ತೊತ್ತಿ ಹೇಳಿದರೆ, ಮಾನವ ಧರ್ಮವು ಮಾನವನು ಸಾಮಾನ್ಯನಲ್ಲ,
ಅತಿಮಾನವನಾಗುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವು ಅವನಲ್ಲಿದೆ, ಅದುದರಿಂದ ಮಾನವನು ಅತಿ
ಮಾನವನಾಗಬೇಕು—ಎಂಬುದನ್ನು ಎತ್ತಿ ಎತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಪೌರಾಣಿಕ ಧರ್ಮವು
ಕಾರಣವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲಾರದೆ ಘಟನೆಗಳಿಗೆ ದೈವವಾದದ ಮಂತ್ರಸ್ಥಂಭಿಸಿ
ಪುರುಷಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೇ ಅಲ್ಲಗಳೆದು ಕೈಲಾಗದವರ ನೆರವಿಯನ್ನು ಬೇಡುವುದಾದರೆ,
ಮಾನವ ಧರ್ಮವು ಕಾರ್ಯಕ್ಕೊಂದು ಕಾರಣವುಂಟು ಅದನ್ನರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು; ಅದ
ರಲ್ಲಿ ಪುರುಷಾರ್ಥ, ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಪುರುಷಪ್ರಯತ್ನ; ಪುರುಷಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಪುರುಷ,
ಅಮನೆ ಪುರುಷ; ಇಂತಹ ಪುರುಷಮಣಿಯ ನೆರವಿನಿಂದ ಜೀವನದ ಸಾರ್ವತ್ಯವನ್ನು
ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು—ಎಂದು ತಿಳಿಸುವುದು. ಇಂತಹ ಧರ್ಮದ ತಿರುಳು ಜೀವನದ
ಹುರುಳಾಗಲಿ.

(ಮೀನಾ ಕಣ್ಣ)

—ಶ್ರೀ ಕುಮಾರಸ್ವಾಮಿಗಳು

೮. ಸಾವಿಯಬ್ಬೆ

೧

ಸಾವಿಯಬ್ಬೆ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಜೀವನಳಿದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಅವಳ ತಮ್ಮ ಮಾಧವನು ಬಂಕಾಪುರದಲ್ಲಿದ್ದ ಅರಸನಿಗೆ ತಂದು ತಿಳಿಸಿದನು.

ಚಲದುತ್ತರಂಗ ಗಂಗವಜ್ರ ಮಾರಸಿಂಹ ಭೂಪನಿಗೆ ಸಾವಿನ ಸುದ್ದಿ ಕೇಳು ವುದು ಹೊಸತೇನಲ್ಲ. ಆದರೂ ಸೋದರನೊನೆ ಮಡಿದ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನು ಬಹು ದುಃಖಪಟ್ಟನು.

ಸಾವಿ ಮಾರಸಿಂಹನಿಗೆ ಸೋದರನೊನೆಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮಗನೂ ಮಗಳೂ ಆಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದಳು. ಮಾರಸಿಂಹನಿಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದೇ ಹೆಂಡಿರು ನುಡಿದು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯ ಹುಟ್ಟಿತು. ರಾಜನಾದ ಕಾರಣದಿಂದ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯದಿಂದ ಭ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಬಾರದೆಂದು ಅವನು ರಾಜ್ಯರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತಿದ್ದನು. ದಂತವನ್ನು ಅರಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ತಂಗಿ ಜಾಬವೈಯ ಮಗು ಬಂದನ್ನು ದತ್ತು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದೆಂದು ಅವನು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಆಗ ಗರ್ಭಿಣಿಯಾಗಿದ್ದ ಜಾಬವೈ ಹೆಣ್ಣು ಮಗುವನ್ನು ಎತ್ತಳು. ಅರಸನು ಅದನ್ನೇ ತನ್ನದೆಂದು ತಂದು ಸಾಕಿದನು.

ವಿರಕ್ತನಾದ ಸೋದರ ಮಾತುಲನ ರಕ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿ ಒಬ್ಬ ಕುಮಾರನ ತಿಕ್ಕೆಯನ್ನು ಪಡೆದಳು. ಎಳೆಯ ಹುಡುಗಿ ಸಾಕುತಂದೆಯೊಡನೆ ನಿಂತು ಸಮರ ಸನ್ನಾಹ ಯುದ ಕೋಲಾಹಲಗಳ ಸಂಭ್ರಮದ ಗಾಳಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದಳು. ಹನ್ನೆರಡು ವರ್ಷದ ಬಾಲೆ ಅರಗುವರೊಡನೆ ಜೇಟಿಯಾಡಲೋಗಿ, ಕುದುರೆ ಏರುವದರಲ್ಲಿ, ಸರಳನ್ನು ಎಸುವದರಲ್ಲಿ, ಗುರಿಯನ್ನು ಕೆಡಹುವದರಲ್ಲಿ ಜೊತೆಯ ತರುಣಿಗೆ ಸಮ ಎಂಬ ಮಿಗಿಲಾದ ಚಾತುರಿಯನ್ನು ತೋರಿದಳು. ಗಂಗವಜ್ರನು ತನ್ನ ಈ ನೊಸೆ ಮಣಿಪುರದ ಚಿತ್ರಾಂಗದೆಯ ಅಪರಾವತಾರ ಎಂದೊಮ್ಮೆ, ಮಂಗಳರೂಪಿಣಿ ಮಹಿಷಾಸುರಮರ್ದಿನಿ ಜಿನಧನ್ಯದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯಲೆಂದು ಈ ಹುಡುಗಿಯಾಗಿ ಬಂದಿರುವಳೆಂದು ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ, ಹೆಮ್ಮೆಯುಂದುಬ್ಬುವನು.

ಹದಿನಾರು ವರ್ಷ ಜೀವ ಹುಡುಗಿಗೆ ಅರಸು ಮದುವೆ ಮಾಡಲು ಬಯಸಿದನು. ಅರಸನ ಜ್ಞಾತಿವರಗಳಲ್ಲಿ ಹಲವರು ತಕ್ಕ ತರುಣರುಂಟು. ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಒಪ್ಪುವೆಯಾ ಎನ್ನಲು ತರುಣಿ ಅವರೊಂದಿಗೆ ತಾನು ದ್ವಂದ್ವಯುದ್ಧ ಮಾಡಿ ಯಾರ ವಿಕ್ರಮ ತನಗೆ ಒಪ್ಪಿದರೆ ಅವರನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವೆನೆಂದಳು.

ಅರಸನು ತರುಣರನ್ನು ಒಂದುದಯ ಅರಮನೆ ಮುಂದಣ ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ಬರ ಮಾಡಿ ಪರನಾಡಿನ ಒಬ್ಬ ಯೋಧನು ಬಂದಿರುವನೆಂದೂ ಅವರು ಅವನೊಂದಿಗೆ ಕಾದಬೇಕೆಂದೂ ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ಅವರು ಆಗಬಹುದೆಂದರು.

ಸಾವಿ ಗಂಡು ಉಟ್ಟು ವೊಗವಾಡವನ್ನು ಧರಿಸಿ ಪಿಡಾರದಿಂದ ಬಂದಂತೆ ಕಣವನ್ನು ಸಾರಿದಳು. ನಾಲ್ವರು ತರುಣರು ಒಬ್ಬರಾದ ಮೇಲೆ ಒಬ್ಬರು ಅವಳೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧಿಸಿ ಸೋತು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದರು. ಮಾರಸಿಂಹನ ಸೋಲಾದದ ತಾಯಿಯ ಲೋಕಣ ನೊಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ಅವಳ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಸೋಲದೆ ದೃಢವಾಗಿ ನಿಂತನು.

ಅದೇ ಕ್ಷಣ ಆ ಪ್ರಶ್ನೆಯ ಯೋಧಮೂರ್ತಿ ತನ್ನ ಮೊಗವಾಡವನ್ನು ತೆಗೆದು ಲೋಕಣ ನ ಬಳಿಗೆ ನಡೆಯಿತು.

ಕಾಳಗವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಯೋಧನ ದಂಡನಾಯಕರಿಗೆ ಹೇಳತೀರದ ಆಶ್ಚರ್ಯ. ಮಾರಸಿಂಹನೊಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಡಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಪೀಠದಿಂದಿದ್ದು ಕಳದೊಳಕ್ಕೆ ನಡೆದು ಯುವಕನಿಗೆ, “ಈ ಕೂಸನ್ನು ಒಲ್ಲೆಯಾ” ಎಂದನು.

ಲೋಕನು ಆ ಮುನ್ನ ಸಾವಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಮೆಚ್ಚಿದನು. ಆದರೆ ರಾಜನ ಸಾಕುಮಗಳನ್ನು ಬಯಸಿ ಕೇಳುವುದೆಂತು? ಆದುದರಿಂದ ಸುಮ್ಮನಾಗಿದ್ದನು. ಈಗ ಅವನ ಬಯಕೆ ತಾನೇ ಕೈಗೂಡಿ ಬಂದಿತು. ಅವನು, “ನಿಮ್ಮ ಹಸಾದ, ಒಲ್ಲೆನೇಕೆ” ಎಂದನು.

ಲೋಕವಿದ್ಯಾರ್ಥನಿಗೆ ಶ್ರಾವಣ ದೇವಿಗೆ ವಿವಾಹ ಆಯಿತು. ಮಾರಸಿಂಹನು ಅದನ್ನು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಇಲ್ಲದ ವೈಭವದಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಿದನು. ಇವಾಗಿ ಈಗ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷವಾಯಿತು.

ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ಬಡಗಣಿಂದ ಹಗೆಗಳ ಎರಡು ತಂಡ ಮಾತನಾಡಿ ಕೊಂಡು ತನ್ನ ರಾಷ್ಟ್ರದತ್ತ ಹಾಯ್ದು ಬರುತ್ತಿರುವುದಾಗಿ ಅರಸನಿಗೆ ಸುದ್ದಿ ಬಂದಿತು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಾಳೆಯಗಳಿಗೆ ಬೇಹನ್ನಟ್ಟಿ ಅವನು ಗಡಿಯ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಬಾಗಿಯೂರ ಕಡೆಗೆ ತಾನು ಹೋಗುವನೆಂದು ಲೋಕಣ್ಣ ಮುಂದಾದನು.

ಚಲಿದುತ್ತರಂಗನು ತನ್ನಷ್ಟಕ್ಕೆ ಯುದ್ಧವೆಂದರೆ ಹೆದರುವವನಲ್ಲ. ಈ ಸಂದರ್ಭ ಅವನು ಅನೇಕ ದಳಪತಿಗಳನ್ನು ಯುದ್ಧಭೂಮಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದುಂಟು. ತರುಣನಾದ ಲೋಕನನ್ನೂ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದುಂಟು. ಆದರೆ ಈ ಬಾರಿ ಲೋಕನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಇವನಿಗೆ ಬೇಡವೆನ್ನಿಸಿತು. ಲೋಕನು ಸಾವಿಯ ಇವೆಯ ಎಂಬುದಷ್ಟೇ ಇದರ ಕಾರಣ. ಇದನ್ನು ನೆರಪತಿ ಬಲ್ಲನು. ಆದರೆ ಇಂಥ ಕಾರಣ

ಕ್ಯಾಗಿ ಒಬ್ಬ ದಳಪತಿ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಹೋಗಬಾರದೆನ್ನುವುದು ರಾಜಧರ್ಮವಲ್ಲ; ರಂಗವಂಶದ ಧರ್ಮವಲ್ಲ; ಚಲದುತ್ತರಂಗನ ಧರ್ಮವಲ್ಲ; ಹೇಗೆ ಮಾಡುವುದು? ಲೋಕನು ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟರೆ ತಾನು ಬೇಡ ಎನ್ನಬಾರದು, ಎಂದು ದೊರೆ ನಿಶ್ಚಯಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವೇಳೆಗೆ ಸಾವಿ ತನ್ನ ಸಾಕು ತಂದೆಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಳು. ಲೋಕನು ಬಾಗಿಯೂರ ಕಡೆ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಹೊರಟಾಗ ತಾನೂ ಅವನೊಡನೆ ಹೊರಡಲು ಅವನೇ ಬೇಡಿದಳು.

ಸಾವಿ ಸೇನೆಯೊಡನೆ ಹೋಗುವುದು ದೊರೆಗೆ ಹೊಸತಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗಂಡನೊಡನೆ, ಅದರಲ್ಲೂ ಅವನು ಸೇನೆಯನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕಾಗಿರುವ ವೇಳೆ, ಇವಳು ಜೊತೆಗೆ ಹೋಗುವುದೆಂದರೆ ಒಪ್ಪಬಹುದೇ ಎಂದು ಅವನು ಯೋಚಿಸಿದನು. ಕದನದಲ್ಲಿ ಜೀವ ಬಿಡಬೇಕಾಗಿ ಬಂದರೆ ವಾಳೆಯದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಿಯೆಯನ್ನು ನೆನೆದು ಸೇನಾಸಿ ವ್ಯತಿಕಟ್ಟಾಸೋ? ಕೆಟ್ಟರೆ ಹೇಗೆ? ಸೇನೆಯ ಗತಿಯೇನು?

ತಂದೆಯ ಯೋಚನೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದಂತೆ ಸಾವಿ, “ನಾನು ವಾಳೆಯದಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವಷ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ಜೊತೆ ಸಾರುವುದಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮಳಿಯನೊಡನೆ ಕಾಳಗಕ್ಕೂ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಮಗನಂತೆ ಸಾಕಿದಿರಿ. ಈಗ ಒಬ್ಬ ಮಗನಂತೆ ಕಳುಹಿಕೊಡಿ. ಗೆದ್ದರೆ ಇಬ್ಬರೂ ಗೆಲ್ಲುವೆವು. ಸೋತೇವು. ಆಗಲೂ ನಮಗೆ ಗೆಲವೇ. ಅರೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿ, ನಗುತ್ತ ಕಳುಹಿ.” ಎಂದಳು.

ದೊರೆ ನಗಲಾರದೆ ಹೋದನು. ಮಗನಂತೆ ಸಾಕಿದ ಮಾತು ನಿಜ. ಮಗನಂತೆ ಕೊಲ್ಲಲು ಎಣಿಸಿದ್ದಾನೆ? ರಣದೇವತೆಗೆ ಮಗನ ಬಲಿ ಉಂಟು. ಮಗಳ ಬಲಿ ಉಂಟೇ?

ಮಗಳು ಬೇರೆ ಆಗಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲವೇನೋ. ಆದರೆ ಸಾವಿಯಂಥ ಮಗಳು? ಎಲ್ಲ ರಂತೆ ಬಾಳುವುದಕ್ಕೆ ಇಂಥ ದಿಟ್ಟಿ ಹುಟ್ಟಲೇಕೆ? ದೈವದ ಇಚ್ಛೆಯನ್ನು ದೈವ ಬಲ್ಲದು. ಹೀಗೆ ಸಾಕಿದ ದೈವ ಹೇಗೆ ಮರಿಸುವುದೋ? ಅದಕ್ಕೆ ಯುಕ್ತವೆಂದು ತೋರಿದ ವಿತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಲಿ. ಹೊರೆಯಬಹುದಾದರೆ ಹೊರೆದು ಹಿಂದಿರುಗಿಸಲಿ.

ಹೀಗೆಂದು ಯೋಚಿಸಿ ದೊರೆ ಸಮ್ಮತಿಯತ್ತನು. ಅವರನ್ನು ಆ ಗಡಿಯತ್ತ ಕಳುಹಿ ತಾನು ಬಂಕಾಪುರದ ಗಡಿಯತ್ತ ಬಂದನು. ಒಂದು ತಿಂಗಳಾಯಿತು. ಇಂದು ಈ ಸುದ್ದಿ ಬಂದಿತು.

೪

ಬಂಕಾಪುರಕ್ಕೆ ಬಂದ ಒಂದೆರಡು ದಿನದಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಗೆ ದುರ್ನಿಮಿತ್ತಗಳು ತೋರಿದವು. ಅವನು ಅದನ್ನು ಹೇಗೋ ಸಾವಿಯದ್ದೆಯ ಬಾಳುವೆಗೆ ಅನ್ವಯಿಸಿದನು. ಅವಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇಂದಲ್ಲ ನಾಳೆ ಕೆಟ್ಟಸುದ್ದಿ ಬರುವುದು, ಎಂದೇ ಅವನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ತೋಚಿತು.

ಹಗೆ ಬಂಕಾಪುರದ ಕಡೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರದಲ್ಲಿದ್ದನು. ಅರಸು ಪಾಳೆಯದಲ್ಲಿ ದಳಪತಿ ರಾಜಮಲ್ಲನನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ತಾನು ಬಂಕಾಪುರದಲ್ಲಿ ಅಜಿತಸೇನ ಭಟ್ಟಾರಕರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಶ್ರವಣಕ್ಕೆ ನಿಂತನು.

ಸಾವೇನು, ನೋವೇನು, ಬಾಳೇನು, ಬಗೆಯೇನು ಎಂದು ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ದಿನವೂ ಗುರುಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಣಿಪಾತ ಪರಿಪ್ರತ್ಯೆಯಿಂದ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದಿದ್ದ ತಿಳಿವು ಇಂದು ಸಾರ್ಥಕ ಆಗ ಬಂದಿತು.

ದೊರೆ ಮಾಧವನನ್ನು ಸಾವಿ ಮಡದ ತೆರನನ್ನು ಹೇಳು ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಸಾವಿಯ ಆ ನೋವರನು ಕಣ್ಣೀರಿಮತ್ತು ಹೇಳಲಾರದೆ ಆ ಕತೆಯನ್ನು ಹೇಳಿದನು.

ನಾಲ್ಕು ದಿನದ ಹಿಂದೆ ಹಗೆಯ ಸೇನೆ ಬಾಗಿಯೂರ ಬಲಿ ಸ್ವೀಕೃತ. ಗಂಗ ರಾಜನ ಸೇನೆ ಎದ್ದು ಮುಂದರಿಮೆ ಅದನ್ನು ತಾಗಿತು. ಸೇನೆಯ ಮುಂದಲ್ಲಿ ಲೋಕ, ಸಾವಿ ಇದ್ದರು. ಮಾಧವನು ಒಂದು ವಕ್ರದಲ್ಲಿ ಸಹೆಯುತ್ತಿದ್ದನು.

ಬಹು ಹೊತ್ತು ಕದನ ನಡೆಯಿತು. ಇವರ ಸೇನೆ ಗೆಲ್ಲಬೇಕೆಂದೇ ಕಾಂಗುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹಗೆಯ ವಕ್ರದಿಂದ ಒಂದು ಆನೆ ನುಗ್ಗಿ ಬಂದಿತು ; ಲೋಕನ ಕುದುರೆ ಬಿದ್ದಿತು. ಅವನು ಅದನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಹಗೆ ಅವನ ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸರಳನ್ನು ನಾಟಿದನು.

ಲೋಕನು ನೆಲಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದನು. ಸೇನೆಯಲ್ಲಿ 'ಹಾ'ಕಾರ ಎದು ಈ ಸಂಗತಿ ಮಾಧವನಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿತು. ಲೋಕನು ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದರೂ ಸೈನ್ಯ ಮುಂದುವರಿದಿತು. ಅವನನ್ನೂ ಸಾವಿಯನ್ನೂ ಮಧ್ಯೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿಕೊಂಡು ಹಗೆಯನ್ನು ತಡೆಯಿತು.

ಮಾಧವನು ಸಾವಿಗೆ, ಲೋಕವಿದ್ಯಾರ್ಥರನೊಡನೆ ಸೇನೆಯ ಹಿಂಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೋಗಿಲೋಣ, ಎಂದು ಹೇಳಿದನು. ಸಾವಿ, ' ಅವನಿಗೆ ನೆನಪಿದ್ದರೆ ಇಂಥ ಮಾತಿಗೆ ಅವನು ಒಪ್ಪುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮೈಮರೆತನೆಂದು ಇಂಥ ಒಪ್ಪಾಯವನ್ನು ಅವನಿಂದ ಮಾಡಿಸುವುದೇ ? ಚೂಣಿ ಮುಂದರಿಯಲಿ. ನೀನಿಲ್ಲಿರು. ನಾನು ಮುಂದೆ ಹೋಗಿ ಹಗೆಯನ್ನು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿಸಿ ಬರುವೆನು, ' ಎಂದಳು.

ಮಾಧವನು ಲೋಕನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತನು; ಸಾವಿ ಮುಂದರಿವಳು.

ಮತ್ತೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ 'ಹಾಹಾ'ಕಾರವೆದ್ದಿತು. ಹಗೆಯ ಆನೆ ಈ ದಳದ ಮೇಲೆ ನುಗ್ಗಿ ಬಂದಿತು. ಸಾವಿಯ ಕುದುರೆ ಹದರಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹಾರಿತು. ಸಾವಿ ಅದನ್ನು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸುವ ವೇಳೆಗೆ ಇವಳಿದ್ದ ಕಡೆಗೆ ಒಂದು ಸೇರಿದ್ಧಿತು.

ಸಾವಿ ಕುದುರೆಗೆ ಸಾಂತ್ವನ ಹೇಳಿದಳು; ಓಡದಂತೆ ಅದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಹಿಂತಿರುಗಿಸಿದಳು.

ಎದುರಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಆ ಆನೆ. ಅದರ ಮೇಲಿದ್ದ ಆ ಯೋಧನು ಸಾವಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಸರಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು.

ಮಾಧವನು, ' ಎಲವೋ, ಹೇಡಿ, ಹೆಣ್ಣೆಂಬ ಹೇವ ಬೇಡ ? ತಡೆ ಮೂಳ,

ಎಂದು ಮೊರೆದನು.

ಮೊರೆತ ಹಗಲು ಕಿವಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿರಬೇಕು. ಅವನು ಮತ್ತೆ ಸರಳನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮೊದಲು ಬಿಟ್ಟ ಸರಳು ಇವಳ ಪಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ತೂರಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಇವಳು ಕುದುರೆಯಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದಳು; ಗಂಡನ ಕಾಲ ಬಳಿಗೆ ಸರಿದು ಅವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದಳು.

ಲೋಕನ ಜೀವ ಹೋಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವನು ಬದುಕುವನೆಂದು ಹೇಳುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾವಿ ಮಾಧವನನ್ನು ಕರೆದು ತನ್ನ ಉಡಿಯಿಂದ ಒಂದು ಸಂಪುಟವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡೆಂದು ಹೇಳಿದಳು. ಅದು ಏನೆಂದು ತಿಳಿಯದೆ ಇವನು ಅವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಟ್ಟನು. ತರುವೆನು ಅವನ್ನು ತೆಗೆದು ಅದರಿಂದ ಒಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಳು.

ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ತೆಗೆದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮಾಧವನು ಅವನ್ನು ಸಾವಿ ಗಂಡನಿಗೆ ಕೊನೆಯಬಯಸಿದ ಯಾವುದೋ ದೃಷ್ಟಿ ಎಂದು ನೆನಪಿನು. ಯಾವಾಗ ಅವಳೇ ಅವನ್ನು ಬಾಯಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಳೋ ಅಗ ಅವನಿಗೆ, ಅದು ವಿಷ ಇರಬೇಕು, ಎನ್ನಿಸಿತು.

ಈ ಪಕ್ಷಿ ಇದರ ಸೈನ್ಯ ಮತ್ತೆ ಅತ್ತ ಇತ್ತಲಿಂದ ಬಂದಿತು; ಅನೆಯನ್ನು ಕಾದಿತು; ಅವನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆ ತಿರುಗಿಸಿತು. ಕದನ ಮುಖ ನೂರು ಮಾರು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಿತು.

ವಿಷ ನುಂಗಿ ಸಾವಿ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ಗಂಡನ ಕಡೆ ನೋಡಿ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದಳು; ತಮ್ಮನ ಗಲ್ಲವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ತನ್ನ ಬಾಯಿಗೆಟ್ಟುಕೊಂಡಳು; ಲೋಕನನ್ನು ನೋಡಿಕೋ ಎಂದು ಸಸ್ಸ ಮಾಡಿದಳು.

ವಿಷ ಬಹಳ ಪ್ರಬಲವಾದದ್ದಿರಬೇಕು. ಕೆಲವೇ ನಿಮಿಷದಲ್ಲಿ ಅವಳ ಮೈ ತಣ್ಣಗಾಗಿ ಹೋಯಿತು.

ಇದಾದ ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಲೋಕನಿಗೆ ನೆನಪು ಬಂದಿತು. ಅವನು ಕಣ್ಣೆರೆದನು; ' ಸಾವಿಯಲ್ಲಿ ' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

ಮಾಧವನು ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ; ಅವಳ ಕಳೇಬರದತ್ತ ನೋಡಿದನು; ತಡೆಯಲಾರದೆ ಕಣ್ಣೀರು ಬಿಟ್ಟನು.

ಲೋಕನು, ' ತಿಳಿಕೊಂಡಳೆ ? ' ಎಂದನು. ಮಾಧವನು ಹೌದು ಎಂದು ತಲೆ ಆಡಿದನು....

ಲೋಕನು ಮೈದುವನಿಗೆ, ' ಇವನ್ನು ಎಳೆ ಬಾ ', ಎಂದನು. ಮಾಧವನು, ' ವೈದ್ಯ ಬರಲಿ, ರಕ್ತ ಸೋರದಂತೆ ಕಟ್ಟಿ ಮತ್ತೆ ಸರಳನ್ನು ಎಳೆಸುತ್ತೇನೆ ' ಎಂದನು.

ಲೋಕನು, ' ನಾನು ಅಲ್ಲಿ ಹೋದನೆಂದು ನಾನು ಒಪ್ಪಿಯಾಗದಂತೆ ಸಾವಿ ಮಾಡಿದಳು. ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಉಳಿದರೆ ಅವಳು ಚಿಂತೆಗೆ ಈಡಾಗುವಳು. ಬಾ, ಇದನ್ನು

ಎಳೆ. ತಡಮಾಡಬೇಡ, ಎಳೆದುಹಾಕಿ ದಳದೊಡನೆ ಸಾರು. ಹಗೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಇತ್ತ ಬಾ, ಬಾ ತಮ್ಮ ಬೇಗ,' ಎಂದನು.

ಮಾಧವನು ಅವನ ಮಾತನ್ನು ಮೊರಲಾರದೆ ಆ ಸರಳನ್ನು ಎಳೆದು ಹಾಕಿದನು ; ತನ್ನ ಭಾವನ ಜೀವವನ್ನು ತಾನೇ ತೆಗೆದನು.

ಹಗೆ ಸೋತು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದನು. ಇವರ ಪಡೆಗೇ ಜಯವಾಯಿತು. ಲೋಕಜ್ಞ ಸಾವಿ ಮಾತ್ರ ತೀರಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

೫

ತನ್ನ ಅಳಿಯ ಹೇಳಲಾರದೆ ಹೇಳಿದ ಈ ಕತೆಯನ್ನು ನೋಕಂಬಾಂತಕ ಗಂಗೆ ನಜ್ರನು ಕೇಳಲಾರದೆ ಕೇಳಿದನು. ಸಾವಿ ಮಡಿದು ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಜೀವ ಹೋದಂತೆ ತೋರಿತು. ತಾನು ಎತ್ತಿದ ಕೂಸು, ತಾನು ಸಾಕಿದ ಉಸಿರು, ತನ್ನ ಕಣ್ಣನ್ನು ಮುಚ್ಚುವುದೆಂದು ಎಣಿಸಿದ್ದ ಬಾಳುವೆ, ತನ್ನ ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಹೀಗೆ ಮರೆಯಾಗಿ ಹೋಯಿತು. ಇನ್ನು ತಾನು ಇದ್ದೂ ಇಲ್ಲದಂತೆಯೇ.

ಬಾಳೇನು, ಸಾವೇನು, ನೋವೇನು, ನಗೆಯೇನು, ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅರಿತು ನೋಸ ಹೋಗದೆ ನಡೆಯುವ ಬಗೆಯೇನು, ಎಂದು ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಕಾಲ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಉಪದೇಶ ಇಂದು ಫಲಿಸಿತು. ತನ್ನಂಥ ಬಾಳಿಗೆ ಬಗೆಯೇನು, ಎಂಬುದನ್ನು ಅರಸನಿಗೆ ಅವನು ಸಾಕಿದ ಸಾವಿ ತೋರಿದ್ದಳು.

ಭಟ್ಟಾರಕರು ಹೇಳಿದ್ದರು : ಕೃಚ್ಛ್ರದಲ್ಲಿ ಸಲ್ಲೇಖನ ಕರ್ತವ್ಯ ಎಂದು. ಈಗ ಕೃಚ್ಛ್ರ ಒದಗಿತ್ತು. ಗಂಗೆನಜ್ರನು ಸಲ್ಲೇಖನವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಆಗಲೆ ಅಜಿತ ಸೇನ ಗುರುವಿನ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ವಡೆದನು. ಅಂದೇ ಉಪವಾಸವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿ ಮೂರು ದಿನದ ಮೇಲೆ ಉಸಿರನ್ನು ಮುಡುಪಿದನು.

೬

ಸಾವಿಯಬ್ಬಗೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಇನಿಯನ ಒಲವಿನಂತೆ ತಂದೆಯ ವಾತ್ಸಲ್ಯವೂ ಒದಗಿತು. ಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವೀರಗಲ್ಲು ಅವಳ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ನಾರಿತು.

ಶ್ರಾವಕ ಧರ್ಮದೊಳ ದೊರೆಯನಲ್ ಹೆರರಿಲ್ಲೆನೆ ಸಂದ ದೇವತಿ
ಶ್ರಾವಕಿ ತಾನೆ ಸಜ್ಜನಿಕೆಯೊಳ ಜನಕಾತ್ಮಜಿ ತಾನೆ ರೂಪಿನೊಳ
ದೇವಕಿ ತಾನೆ ಪೆಂಪಿನೊಳರುಂಧತಿ ತಾನೆ ಜಿನೇಂದ್ರಭಕ್ತಿ ಸದಾ
ಭಾವದೆ ಸಾವಿಯಬ್ಬೆ ಜಿನಶಾಸನ ದೇವತೆ ತಾನೆ ಕಾಣಿರೇ.

೯. ಯಕ್ಷ ಪ್ರಶ್ನೆ

ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾದರೂ ನಕುಲನು ಬರದಿದ್ದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಸಹದೇವನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಅವನು ಬಂದು ನೋಡಿದರೆ, ಅಣ್ಣನು ಸತ್ತುಬಿದ್ದಿದ್ದಾನೆ ! ತನಗೋ ಸಹಸಲಾರದ ಬಾಯಾರಿಕೆ ; ಆದ್ದರಿಂದ ನೀರು ಕುಡಿಯಲು ಮುಂದುವರಿದಾಗ ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ ಆಕಾಶವಾಣಿಯಾಯಿತು ; ಅದನ್ನು ಅಲಕ್ಷ್ಯ ಮಾಡಿ ನೀರು ಕುಡಿಯಲು ಅವನೂ ಸತ್ತುಬಿದ್ದನು.

ಆ ಮೇಲೆ ಅರ್ಜುನನು ಹೋಗಿ ತಮ್ಮಂದಿರಿಬ್ಬರೂ ಸತ್ತು ಬಿದ್ದಿದ್ದನ್ನು ನೋಡಿದನು ; ಜಿಲ್ಲನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದನು ; ಒಂದು ಪ್ರಾಣಿಯೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ ; ನೀರು ಕುಡಿಯುವದಕ್ಕೆ ಹೋದಾಗ ಹಿಂದಿನಂತೆ ವಾಣಿ ಯಾಯಿತು ; ಅರ್ಜುನನು " ಯಾರದು ? ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳು ಬಾ ; ನೀನು ಮತ್ತೆ ಸೊಲ್ಲೆತ್ತದಂತೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ! " ಎಂದು ಮಂತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದಲೂ ತಬ್ಬ ನೇಫಿ ಬಾಣಗಳಿಂದಲೂ ಹೊಡೆಯಲು ಮೊದಲು ಮಾಡಿದನು. ಆಕಾಶವಲ್ಲ ಬಾಣ ದಿಂದ ತುಂಬಿತು. ತನ್ನ ಬಾಣಗಳೆಲ್ಲಾ ವ್ಯರ್ಥವಾದದ್ದನ್ನು ನೋಡಿ, ಅರ್ಜುನನು ಬಾಯಾರಿಕೆ ಸಹಸಲಾರದೆ ನೀರು ಕುಡಿದು ಕೆಳಕ್ಕೆ ಬಿದ್ದನು. ಆ ಮೇಲೆ ಭೀಮನೂ ಬಂದು ಮಿಕ್ಕವರಂತೆಯೇ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದು ಸತ್ತುಬಿದ್ದನು.

ಧರ್ಮರಾಜನಿಗೆ ತುಂಬ ಚಿಂತೆ ಹತ್ತಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನೂ ಹೊರಟು ಬರಬೇಕಾಯಿತು. ಬಂದು ನೋಡಿದರೆ, ತಮ್ಮಂದಿರೆಲ್ಲರೂ ಸತ್ತು ಮಲಗಿದ್ದಾರೆ ! ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಅವನು ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ತಂದುಕೊಂಡು ಉದ್ವವಾಗಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಜಿಟ್ಟು, ' ಇವರು ಏನು ಕಾರಣದಿಂದ ಸತ್ತಿರಬಹುದು ? ಒಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಆಯುಧದ ವಿಟೆಲ್ಲ ; ಇಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಬ್ಬರ ಹೆಜ್ಜೆಯ ಗುರುತಿಲ್ಲ ; ಯಾವುದೋ ದೊಡ್ಡ ಭೂತವು ಇವೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕೊಂದಿರಬೇಕು. ಇರಲಿ, ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದು ಆ ಮೇಲೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತೇನೆ. ಇದೂ ಒಂದು ದುರ್ಯೋಧನನ ಅಥವಾ ಶಕುನಿಯ ತಂತ್ರವಾಗಿದ್ದೀತೇ ? ಅಥವಾ ಅವರ ಕಡೆಯ ಗೂಢಚಾರರು ಯಾರಾದರೂ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾರೋ ? ಯಾರಾದರೂ ಈ ಸಲೋವರಕ್ಕೆ ವಿಷ ಹಾಕಿದ್ದಾರಾದೀತೇ ? ಇವರ ಪ್ರಸನ್ನವಾದ ಮುಖಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ವಿಷದಿಂದ ಸತ್ತ ಹಾಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಯಮನಲ್ಲದೆ ಮತ್ತಾವನು ಅವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲಬಲ್ಲನು ? ' ಎಂದು ಯೋಚನೆ ಮಾಡುತ್ತ ನೀರಿನೊಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಲು, ಅಂತರಿಕ್ಷದಿಂದ " ನಾನು ಇಲ್ಲಿಯ ಮೀನನ್ನು ತಿಂದು ಜೀವಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಒಂದು ಬಕ. ನಿನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನು ಸಾಯಿಸಿದವನು ನಾನು. ನನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರ

ಕೊಡದೆ ಅಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮಾಡಿದರೆ ಅವರ ಜೊತೆಗೆ ನೀನು ಇದಸೆಯುವನಾಗುವೆ. ಸಾಹಸ ಮಾಡಬೇಡವು ! ಈ ಕೊಳ ನನ್ನದು ; ಪ್ರಶ್ನೆಗಾಗಿ ಉತ್ತರ ಹೇಳಿ ಆ ಮೇಲೆ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿ, ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು" ಎಂದು ಅತ್ತರವಾನಿ ಕೇಳಿಸಿತು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು " ಅಯ್ಯಾ, ನೀನು ಯಾರು ? ಇದು ಹಕ್ಕಿ ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸವಲ್ಲ; ನೀನು ರುದ್ರರು ವಸುಗಳು ಮರುತರು ಇವರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೋ ಪ್ರಧಾನ ವಾದ ದೇವತೆಯಾಗಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಈ ಹಿಮವಂತ ಪಾರಿಯಾತ್ರ ಬಂಧ್ಯ ಮಲಯ ಪರ್ವತಗಳನ್ನು ಉರುಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನೀನು ಮಾಡಿರುವ ಕೆಲಸ ದೇವ ದಾನವ ಗಂಧರ್ವ ರಾಕ್ಷಸರಿಂದಲೂ ಆಗದಂಥ ಅದ್ಭುತವಾದ ಕಾರ್ಯ. ಇದರಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಉದ್ದೇಶವೇನೋ ತಿಳಿಯದು. ನನಗೆ ತುಂಬ ಕುತೂಹಲವಾಗಿದೆ. ನಿನಗೆಯೂ ಉಂಟಾಗಿದೆ. ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕಳವಳ ಉಂಟಾಗಿ ತಲೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಿದೆ. ಸ್ವಾಮೀ, ನೀನು ಯಾರು ?" ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಅದಕ್ಕೆ "ನಾನು ಯಕ್ಷ ; ನೀರ ಹಕ್ಕಿಯಲ್ಲ ; ನಿನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನು ಕೊಂದವನು ನಾನು !" ಎಂದು ಉತ್ತರ ಬಂತು. ಅನಂತರ ತಾಳೆಯ ಮರದಂತೆ ಭೂತಾಕಾರವಾಗಿ, ವಿಹಾರವಾದ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸೂರ್ಯಾಗ್ನಿಗಳಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತ ಆ ಯಕ್ಷನು ಸರೋವರದ ತೀರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡು, " ಮಹಾರಾಜ ! ನಿನ್ನ ಈ ತಮ್ಮಂದಿರು ಬೇಡ ಬೇಡ ವೆಂದರೂ ಕೇಳದೆ ನಿರ್ಬಂಧವಾಗಿ ನೀರನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಹೋದರು ; ನಾನು ಅವರನ್ನು ಕೊಂದೆ. ಜೀವದ ಮೇಲೆ ಆಸೆಯಿರುವವರು ಇಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿಯ ಕೂಡದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಾಹಸ ಮಾಡಬೇಡ ; ಇದು ನನ್ನದು ; ಪ್ರಶ್ನೆಗಾಗಿ ಉತ್ತರ ಹೇಳಿ ಆ ಮೇಲೆ ನೀರನ್ನು ಕುಡಿದು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗು" ಎಂದು ಮೇಘ ಗುಡುಗಿದಂತೆ ಗಂಭೀರವಾದ ಧ್ವನಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದನು.

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ— ಅಯ್ಯಾ ಯಕ್ಷ ! ನಾನು ನಿನ್ನ ವಚಾರ್ಥವನ್ನು ಬಯಸುವೆದಿಲ್ಲ; ಅದು ಸಜ್ಜನರು ಮೆಚ್ಚುವ ಕೆಲಸವಲ್ಲ; ನನ್ನನ್ನು ನಾಚೆ ಹೊಗಳಿಕೊಳ್ಳ ಬಾರದು; ಆದ್ದರಿಂದ ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಗೆ ತಿಳಿದಂತೆ ಉತ್ತರ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ; ನಿನ್ನ ಪ್ರಶ್ನೆ ವಿನು ಕೇಳು.

ಯಕ್ಷ— ಸೂರ್ಯನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಉದಯಿಸಿ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡುವವರು ಯಾರು ? ಅವನ ಸುತ್ತ ಚರಿಸುವವರು ಯಾರು ? ಅವನ ಅಸ್ತನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವವರು ಯಾರು ? ಅವನ ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ?

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ— ಬ್ರಹ್ಮನು ಸೂರ್ಯನನ್ನು ಉದಯಿಸಿ ಮೇಲೆ ಬರುವಂತೆ ಮಾಡುವನು. ಅವನ ಸುತ್ತ ಚರಿಸುವವರು ದೇವತೆಗಳು; ಧರ್ಮವು ಅವನನ್ನು ಅಸ್ತನಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಸತ್ಯವು ಅವನ ನೆಲೆ.

ಯಕ್ಷ— ಶ್ರೋತ್ರಿಯನಾಗುವುದು ಏತರಿಂದ ? ಮಹತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಹೇಗೆ ? ಸಹಾಯವಾವುದು ? ಬುದ್ಧಿವಂತನಾಗುವುದು ಹೇಗೆ ?

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ— ಶ್ರುತಿಯ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ಶ್ರೋತ್ರಿಯನಾಗುತ್ತಾನೆ ; ತಪಸ್ಸಿನಿಂದ ಮಹತ್ತು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಧೈರ್ಯವೇ ಸಹಾಯ ; ಹಿರಿಯರ ನೇನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಬುದ್ಧಿ ವಂತನಾಗಬಹುದು.

ಯಕ್ಷ— ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದೇವತನ ಏತರಿಂದ ? ಅವರನ್ನು ಉತ್ತಮರಾಗಿ ಸುವ ಧರ್ಮ ಯಾವುದು ? ಮನುಷ್ಯತ್ವ ಏತರಿಂದ ? ಅವರು ಕೆಟ್ಟವರಾಗುವುದು ಏತರಿಂದ ?

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ— ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ದೇವತನ ಅಧ್ಯಯನದಿಂದ ; ಅವರನ್ನು ಉತ್ತಮರಾಗಿಸುವ ಧರ್ಮ, ತಪಸ್ಸು. ಮರಣದಿಂದಲೇ ಮನುಷ್ಯತ್ವ ; ಕೆಟ್ಟವರಾಗುವುದು ದೂಷಣೆಯಿಂದ.

ಯಕ್ಷ— ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ದೇವತನ ಏತರಿಂದ ? ಅವರನ್ನು ಉತ್ತಮರಾಗಿಸುವ ಧರ್ಮ ಯಾವುದು ? ಮನುಷ್ಯತ್ವ ಏತರಿಂದ ? ಅವರು ಕೆಟ್ಟವರಾಗುವುದು ಏತರಿಂದ ?

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ— ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ದೇವತನ ಶಸ್ತ್ರಾಸ್ತ್ರಗಳಿಂದ ; ಅವರನ್ನು ಉತ್ತಮರಾಗಿಸುವ ಧರ್ಮ, ಯಜ್ಞ ; ಭಯದಿಂದಲೇ ಮನುಷ್ಯತ್ವ ; ಅವರು ಕೆಟ್ಟವರಾಗುವುದು ಮರೆ ಮೋಹದರನ್ನು ಕೈಬಿಡುವದರಿಂದ.

ಯಕ್ಷ— ಭೂಮಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡ ವಸ್ತು ಯಾವುದು ? ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಎತ್ತರವಾದದ್ದು ಯಾವುದು ? ಗಾಳಿಗಿಂತ ವೇಗವಾದದ್ದು ಯಾವುದು ? ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಬಹಳವಾಗಿರುವುದು ಯಾವುದು ?

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ— ಭೂಮಿಗಿಂತ ದೊಡ್ಡ ವಸ್ತು ತಾಯಿ ; ಅಂತರಿಕ್ಷಕ್ಕಿಂತ ಎತ್ತರವಾದ ವಸ್ತು ತಂದೆ ; ಗಾಳಿಗಿಂತ ವೇಗವಾದದ್ದು ಮನಸ್ಸು ; ಮನುಷ್ಯರಿಗೆ ಬಹಳವಾಗಿರುವುದು ಚಿಂತೆ.

ಯಕ್ಷ— ಧರ್ಮವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇರುವುದು ಎಲ್ಲಿ ? ಯಶಸ್ಸು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇರುವುದು ಎಲ್ಲಿ ? ಸ್ವರ್ಗ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇರುವುದು ಎಲ್ಲಿ ? ಸುಖ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇರುವುದು ಎಲ್ಲಿ ?

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ— ಧರ್ಮವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇರುವುದು ದಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ; ಯಶಸ್ಸು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇರುವುದು ವಾನದಲ್ಲಿ ; ಸ್ವರ್ಗ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇರುವುದು ಸತ್ಯದಲ್ಲಿ ; ಸುಖವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಇರುವುದು ಶೀಲದಲ್ಲಿ.

ಯಕ್ಷ— ಧನಕ್ಕೆ ಸಾಧನವಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದದ್ದು ಯಾವುದು ? ಧನಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದದ್ದು ಯಾವುದು ? ಲಾಭಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದದ್ದು ಯಾವುದು ? ಸುಖಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮವಾದದ್ದು ಯಾವುದು ?

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ— ದಕ್ಷತೆಯು ಧನಸಾಧನಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಉತ್ತಮ ; ವಿದ್ಯಾಧನವು ಧನಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಉತ್ತಮ ; ಆರೋಗ್ಯ ಲಾಭವು ಲಾಭಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ ಉತ್ತಮ ; ತೃಪ್ತಿಯು ಸುಖಗಳೆಲ್ಲಾ ಉತ್ತಮ.

ಯಕ್ಷ— ಯಾವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಪ್ರಿಯನಾಗುತ್ತಾನೆ? ಯಾವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ದುಃಖವಾಗುವದಿಲ್ಲ? ಯಾವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಧನವಂತನಾಗುತ್ತಾನೆ? ಯಾವುದನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಸುಖಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ?

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ— ಗರ್ವವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಪ್ರಿಯನಾಗುತ್ತಾನೆ; ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ದುಃಖವಾಗುವದಿಲ್ಲ; ಕಾಮವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಧನವಂತನಾಗುತ್ತಾನೆ; ಲೋಭವನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಸುಖಿಯಾಗುತ್ತಾನೆ.

ಯಕ್ಷ— ಸರಿ; ಈಗ ನಿನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲಿ ಯಾರು ಬದುಕಲಿ?

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ— ಯಕ್ಷ! ನಕುಲನು ಬದುಕಲಿ.

ಯಕ್ಷ— ಭೀಮಸೇನನು ನಿನಗೆ ತುಂಬ ಪ್ರೀತಿವಾತ್ಸ; ಅರ್ಜುನನು ಸಮೆಲ್ಲರಿಗೂ ದಿಕ್ಕು; ಹೀಗಿದ್ದರೂ ನಿನ್ನ ಮಲತಾಯಿಯ ಮಗನಾದ ನಕುಲನು ಬದುಕಲಿ ಎಂದು ಏಕೆ ಕೇಳುತ್ತೀಯೇ?

ಯುಧಿಷ್ಠಿರ— ಆನ್ಯಕಂಸ್ಯವೇ (ದಯಾಲಿಲತೆಯೇ) ಪರಮಧರ್ಮ, ಪರಮಾರ್ಥ, ಎಂದು ನಾನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಆ ಆನ್ಯಕಂಸ್ಯವನ್ನು ಕಾಂಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಅನುಷ್ಠಿಸಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ನಕುಲನು ಬದುಕಲಿ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ; ನನ್ನನ್ನು ಧರ್ಮತೀಲನಾದ ರಾಜನೆಂದು ಜನರು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ; ನನಗೆ ನನ್ನ ಧರ್ಮದಿಂದ ಕದಲಲು ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ; ಆದ್ದರಿಂದ ನಕುಲನು ಬದುಕಲಿ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ; ನನಗೆ ಕುಂತಿ ಹೇಗೋ ಮಾದ್ರಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ; ಅವರವರಿಗೆ ಭೇದವಿಲ್ಲ; ಅವರಿಬ್ಬರನ್ನೂ ಸಮನಾಗಿ ಕಾಣಬೇಕೆಂಬುದು ನನ್ನ ಇಷ್ಟ; ಆದ್ದರಿಂದ ನಕುಲನು ಬದುಕಲಿ ಎಂದು ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ, ಯಕ್ಷ!

ಯಕ್ಷ— ನಿನಗೆ ಅರ್ಥಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕಾಮಕ್ಕಿಂತಲೂ ಆನ್ಯಕಂಸ್ಯವೇ ದೊಡ್ಡದಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಎಲೈ ಭರತಶ್ರೇಷ್ಠ! ನಿನ್ನ ತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲರೂ ಬದುಕಿಕೊಳ್ಳಲಿ!

ಕೂಡಲೆ, ಸತ್ತು ಮಲಗಿದ್ದ ವಾಂದವರೆಲ್ಲರೂ ಎದ್ದರು. ಅನರಹಸಿವು ನೀರಡಿಕೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಮಾಯವಾದುವು. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನು ಆ ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಲಿನ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದ್ದ ಆ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ, “ ದೇವ! ನೀನು ಯಕ್ಷನೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುವುದಿಲ್ಲ; ವಸುಗಳೆಲ್ಲೋ, ರುದ್ರರಲ್ಲಿಯೋ, ಮರುತ್ತರದಲ್ಲಿಯೋ, ಒಬ್ಬ ಸಾಗಿರಬೇಕು; ಅಥವಾ ವಜ್ರಾಯುಧಧಾರಿಯಾದ ದೇವೇಂದ್ರನೇ ಆಗಿರಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸತ್ತು ಬಿದ್ದವರು ಹೀಗೆ ನಿದ್ರೆ ತಿಳಿದು ಎಚ್ಚತ್ತವರಂತೆ ವಿಳುವುದೆಂದರೇನು!” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು. ಯಕ್ಷನು “ ಅಯ್ಯಾ ಭರತ ಶ್ರೇಷ್ಠ, ನಾನು ನಿನ್ನ ತಂದೆಯಾದ ಧರ್ಮ; ನಿನ್ನನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗೋಣವೆಂದು ಬಂದೆ. ಯಶಸ್ಸು ಸತ್ಯದವು ಶೌಚ ಋಜುತ್ವ ನಾಚಿಕೆ ಚಾವಲ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವಿಕೆ ದಾನ ತಪಸ್ಸು ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ

ಇವು ನನ್ನ ದೇಹ ; ಅಹಂಸೆ ಸಮತೆ ಶಾಂತಿ ತಪಸ್ಸು ಶಾಚ ಅಸೂಯೆಯಿಲ್ಲದಿರು
ವುದು ಇವು ನನ್ನನ್ನು ಕಾಣುವ ಮಾರ್ಗಗಳು. ನಿನ್ನ ಆನೃತಂಸ್ಯವನ್ನು ನೋಡಿ
ನನಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ನಿನಗೆ ಏನು ಬೇಕು ಕೇಳು ” ಎಂದನು. ಯುಧಿಷ್ಠಿ
ರನು ಅರಣಿಯ ಜೊತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಧರ್ಮನು ತಾನೇ ಮೃಗವಾಗಿ ಅದನ್ನು
ಎತ್ತಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದನೆಂದು ಹೇಳಿ ಅದನ್ನು ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಹನ್ನೆರಡು
ವರ್ಷ ವನವಾಸ ಆಗ ತಾನೇ ಮುಗಿದಿದ್ದು ಮುಂದೆ ತಾವು ಅಜ್ಞಾತವಾಸ ಮಾಡ
ಬೇಕಾಗಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮನ್ನು ಯಾರೂ ಗುರುತಿಸದಿರಲೆಂದು
ಇನ್ನೊಂದು ವರವನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಅವಕ್ಕೆ ಆಗಲೆಂದು ಹೇಳಿ ಧರ್ಮನು, “ ನೀವು
ನಿಮ್ಮ ನಿಮ್ಮ ನಿಜರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರೂ ಯಾರೂ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಗುರುತಿಸುವದಿಲ್ಲ.
ನಿಮಗೆ ಇಷ್ಟ ಬಂದ ವೇಷವನ್ನು ನೀವು ಧರಿಸಬಹುದು. ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಮೂರ
ನೆಯದಾಗಿ ಇನ್ನೊಂದು ವರವನ್ನೂ ಕೇಳು, ಕೊಡುತ್ತೇನೆ ” ಎಂದನು. ಯುಧಿ
ಷ್ಠಿರನು “ ದೇವ ದೇವ, ನಾನು ಲೋಭವೋಹಗಳನ್ನೂ ಕ್ರೋಧವನ್ನೂ ಜಯಿ
ಸುವಂತಾಗಲಿ ! ದಾಸ ತವಸ್ಸು ಸತ್ಯ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಯಾವಾಗಲೂ
ನೆಲೆಸಿರಲಿ ! ” ಎಂದು ಕೋರಿದನು. ಧರ್ಮನು “ ಯುಧಿಷ್ಠಿರ ! ಸ್ವಭಾವದಿಂದಲೇ
ಈ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲವೂ ನಿನಗಿವೆ ! ನೀನು ಧರ್ಮವೇ ! ನಿನ್ನ ಇಷ್ಟದಂತೆ ಆಗಲಿ ! ”
ಎಂದು ಅಂತರ್ಧಾನವಾದನು. ಅನಂತರ ಎಲ್ಲರೂ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಬಂದರು ; ಬ್ರಾಹ್ಮ
ಣನ ಅರಣಿ ಅವನಿಗೆ ದೊರೆತಿತು.

(ಪದನಿರ್ಭಾರತ)

— ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿ

೧೦. ಮೈಸೂರು ರುಮಾಲು

ಮೆನಕುವ ಮನಃಕೃಷ್ಣೇಯಬಹುದು ; ನೀರಿನಲ್ಲಿರುವ ಮಿನಿನ ಕಾಲನ್ನು
ಕಾಣಬಹುದು ; ಅದೃಷ್ಟವಲ್ಲ ಏನು ಬರೆದಿದೆಯೆಂದು ಗುಣಿಸಬಹುದು ; ಮೃತ್ಯುವಿನ
ಬಿಸಿರನ್ನೇ ಬಗಿದು ಬದುಕಿ ಹೊರಕ್ಕೆ ಬರಬಹುದು. ಆದರೆ ರುಮಾಲನ್ನು ಕಡಿಸದೆ
ಯಾವಾಗಲೂ ಸರಿಯಾಗಿಯೇ ಕಟ್ಟುತ್ತೇನೆನ್ನುವುದು ಒಂದು ಮಾತ್ರ ಅಸಾಧ್ಯ.
ಹಾಗೆ ಕಟ್ಟುತ್ತೇನೆಂದು ಹೇಳಬಲ್ಲ ಗಂಡನ್ನು ನಾನು ಈವರೆಗೂ ನೋಡಿಲ್ಲ. ನಾನು
ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಸೊಗಸುಗಾರರನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ, ಕದೀಮರನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದೇನೆ.

ಅವರ ರುಮಾಲು ಚೆನ್ನಾಗಿರುವಾಗ ಪ್ರಶಂಸೆ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಅಳಿದು ಕಟ್ಟಿದಂತೆ, ಒಂದೇ ಸಮನಾಗಿ ರುಮಾಲು ಕಟ್ಟಬಲ್ಲ ಅವರ ಕೌಶಲವನ್ನು ಬಹುವಾಗಿ ಶ್ಲಾಘಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಅಂಥಾ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ನನಗೂ ಕೊಡಬಾರದೆ, ದೇವರೇ ? ಏನು ಈ ಪಕ್ಷ ಪಾತ, ಎಂದು ನೋಡಿಯಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. ಅಂಥವರೂ ಎಷ್ಟೋ ಬಾಂ 'ಗಸ್ತು' ತಿನ್ನುವರಂತೆ ! ಮುಗಿವವರೆಗೂ ಅದು ಸರಿಯಾಗುತ್ತದೆಂದು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳಿ ಪಂದ್ಯ ಹಾಕಿ ಗೆಲ್ಲಬಲ್ಲವನು ಈ ಹೊತ್ತಿನವರೆಗೂ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ; ಇನ್ನು ಮುಂದೆಯೂ ಹುಟ್ಟಬಾರದೆಂದು ದೇವರ ಇಚ್ಛೆ. ನಮ್ಮ ರುಮಾಲಿನ ಮಹತ್ವದ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣ ಅದಕ್ಕೆ ಮನಸ್ಸು ಬರಬೇಕು. ಅದು ಸರಿಹೋಗಬೇಕು. ಅದನ್ನು ನಾವು ಅನುಸರಿಸಬೇಕೇ ಹೊರತು ಜೋರು ಮಾಡಿವರೆ ಏನೇನೂ ನಡೆಯುವದಿಲ್ಲ. ಮಾರುಷದ ಪ್ರಯೋಗವು ಪ್ರಯೋಜನಕಾರಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ನಾನು ಆಡುತ್ತಿರುವುದು ಮೈಸೂರು ರುಮಾಲಿನ ಮಾತು. ಆಫೀಲೆ ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಿದನೆಂದು ವಾದಿಸಿರಿ. ಧಾರವಾಡದ್ದಾದರೆ ಕಟ್ಟಬಹುದು. ಪಂಜಾಬಿನದಾದರೆ ಕಟ್ಟಬಹುದು. ಕೊನೆಗೆ ಗುಜರಾತಿ ಮಾರವಾಡಿ ರುಮಾಲುಗಳನ್ನಾದರೂ ಕಟ್ಟಬಹುದು. ಮದ್ರಾಸಿನವರು ಈ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವಲ್ಲ ! ಹುಟ್ಟಿದವರು ಹುಟ್ಟಿದ ಹಾಗೆಯೇ ಇದ್ದು ಹೋಗುವ ಮಹಾನುಭಾವರು ಅವರು. ಮೈಮುಚ್ಚುವ ಅಗತ್ಯವೇ ಇಲ್ಲದಂತೆ ದೇವರು ಅವರಿಗೆ ಅನುಕೂಲಪಡಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಅಂಥ ಮುಕ್ತರ ಮಾತು ನಮಗೇಕೆ ? ಮಿಕ್ಕ ಪ್ರಾಂತಗಳವರ ರುಮಾಲುಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕೈಗೆ ಹಬ್ಬುತ್ತವೆ. ಹೇಗೆ ಸುತ್ತಿದರೂ ಸರಿಬರುತ್ತವೆ. ಸರಿ ಬರಲೇಬೇಕು. ಅವಕ್ಕೆ ನಿಯಮವಿಲ್ಲ. ಕಟ್ಟಲು ಹೆಚ್ಚಿನ ಕಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ವಕ್ರವಾಗಿದ್ದಷ್ಟೂ ಎರೇಷ. ಆದರೆ ಮೈಸೂರು ರುಮಾಲೋ ? ಎಲ್ಲಿಂದೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಲಿಕೆ ? ಬದುಕಿದರೆ ಬಂತೆ ಭಾಗ್ಯ ? ಸುಮ್ಮನೆ ನಮ್ಮನ್ನು ನೋಗಸುಗಾರರು, ಬಯಲು ಹಂಬದವರು ಎಂದು ತಿಳಿದವರು ಆಕ್ಷೇಪಣೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ : ಒರಟು ಜನ, ಗುಣಾವಗುಣ ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡತಕ್ಕ ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲವನರು. ಈ ಸುಖ, ಈ ನಯ, ಈ ಸುಖವ ಈ ನಯ, ಈ ನಯದ ಈ ಸುಖ, ಇವು ಅನುಭವಿಸಿದವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತು. ಇತರರಿಗೆ ಹೇಗೆ ಗೊತ್ತಾದೀತು ? ಈ ಹೊರಜುಬವನ್ನೇ ಆಗಲಿ ಎದ್ದು ಜನ ಎಲೆಗೆ ಮನೋಹರವಾಗಿ ಮಾಡಿಯಾರು ? ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಾಧ್ಯವೋ ? ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ನಮಗೆ, ಮಾಡಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಪಟ್ಟು, ಕೈಲಿ ಹರಿಯದೆ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿರುವವರಿಗೆ ಈ ಇಬ್ಬರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅದರ ಕಷ್ಟಸುಖಗಳು ಗೊತ್ತು. ನಮ್ಮವರು ರಂಗಕ್ಕಿಳಿದರೆ ಎದುರು ನಿಲ್ಲುವ ಧೀರನು ಯಾರು ? ಮೈಸೂರು ನಯ, ನಾಚೋಕು, ಎತರಣೆ, ಐಟಕ್ಕು—ಇವು ಸುಮ್ಮನೆ ಬಂದಾವೆ ? ದೇವರಲ್ಲಿ ವರವನ್ನು ಪಡೆದು ಇಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕು. ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಅವು ದೊರೆಯುವಾದರೆ ಮುಂದಿನ ಜನ್ಮಕ್ಕಾದರೂ ದೊರೆಯಲೆಂದು ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿಯೂ ತವಸ್ಸು ಮಾಡಬೇಕು.

ಮೈಸೂರು ರುಮಾಲಿನ ವಿಶೇಷವೇನು, ಎನ್ನುವಿರೋ? ಅದು ಎಂಥವರಿ
ಗಾದರೂ ಹಾಕ್ವೆಣ್ಣುವಿಲ್ಲದೆ 'ಗಸ್ತು' ಕೊಡುವುದು. ಅದರ ವಿಷಯವಾಗಿ ಉದಾಸೀನ
ತೋರಿಸಿದರೂ ಸರಿಯೆ, ಘೋರಣಿ ಮಾಡಿದರೂ ಸರಿಯೆ. ಹಾಗೆ ಮಾಡುವವರು
ಋಣಿತ ಬೇಸ್ತು ಬೀಳುತ್ತಾರೆ. ಆದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ತಾತ್ಸಾರ ಮಾಡಬೇಡಿ.
ನೀವು ಅಲಸ್ಯ ತೋರಿಸಿದರೆ ನೀವು ಬೇಹುಷಾರಾಗಿರುವ ಸಮಯ ಕಾದುಕೊಂಡು
ಇದ್ದು ಮೆಲ್ಲಗೆ ಬಾಲವಿಚ್ಛ ನಿನಗೆ ಕೆಲಸ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಅದು ಮಾಡಬಲ್ಲ ಅವ-
ಮಾನ ಸಾಧಾರಣವಾದುದಲ್ಲ. ನೀವು ಸ್ವಲ್ಪ ಮುನ್ನರಾಗಿದ್ದರೆಂತೂ ನಿಮ್ಮ ಪಾಡು
ನಾಯಿ ಬಾಡು. ಎಲ್ಲರ ಅನುಭವದ ಮಾತನ್ನೇ ನಾನು ಹೇಳುತ್ತಿರುವುದು. ಯಾರನ್ನೂ
ಬೇಕಾದರೂ ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಿರಿ, ನಾನು ಹೇಳುವುದು ನಿಜವೋ ಸುಳ್ಳೋ ಗೋತ್ತಾಗು
ವುದು. ಅವರ ಅಂವವು ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯ ವಿಶೇಷ. ಬೇರೆ ಯಾವ ರುಮಾಲು,
ತೂಕ, ಬಣ್ಣ, ಗಾತ್ರ, ನಯಗಳಲ್ಲಿ ಇವಕ್ಕೆ ಜೋಡಲ್ಲ. ಎಷ್ಟು ಕವ್ವಿಯಿಂದರೂ
೧೦-೧೨ ರೂಪಾಯಿಗಳಿಗೆ ಕಡಿಮೆಯ ಬೆಲೆಗೆ ದೊರಕದಿರುವುದು ಎರಡನೆಯ
ವಿಶೇಷ. ಕೋರು ರುಮಾಲು ಬೇಕಾದರೆ ಏರ್ಚು ಮಾಡಬೇಕು. ಅದೇನು
ಪೋಸ್ಟಾಫೀಸು ಹೆಂಡು ರುಮಾಲು ಕೆಟ್ಟು ಹೋಯಿತೆ? ಒಳ್ಳೆಯ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ
ಯಾವಾಗಲೂ ಬೆಲೆ ಹೆಚ್ಚಿ. ಎಷ್ಟೇ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟು ಮಾಡಿದರೂ, ಮುರುಗು
ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಾರದೆ ಹೋಗುವುದು. ಸರಿಗೆಯ ಬಣ್ಣ ಕಪ್ಪಾಗುವುದು, ಸರಿಗೆ ಮುದುರಿ
ಕೊಳ್ಳುವುದು. ಅಗಸನಿಗೆ ಅಪಕೀರ್ತಿಯನ್ನೂ, ಯಜಮಾನನಿಗೆ ಅಸಮಾಧಾನ
ವನ್ನೂ ತರುವುದು. ಆರ್ಯ ಆರ್ಯಭಟ್ಟನೇ ಲೆಕ್ಕ ಹಾಕಲಿ. ಅಳತೆಯ ಸುತ್ತು
ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ಆರು ಸಲ ಕಟ್ಟಿ, ನೂರು ಸಲ ಬಿಚ್ಚಿ, ಕಟ್ಟುತ್ತ ಬಿಚ್ಚುತ್ತ
ಬೇಸರವಾಗುವುದು. ತೆರೆಗೆ ಉರಿಬಂದು ಕವ್ವ ಮುಖವೂ ಕೆಂಪಾಗಿ ಮೈ ಬೆವರಿ,
ಅನ್ನೇರನ್ನೇರಿ, ಕೊನೆಗೆ ರುಮಾಲು ಕೊಳೆಯಾಗಿ ಅಂಟಾಗಿ ಕಾಲಿಂದ 'ಹೈ ಕಿಕ್'
ಹೊಡೆದು ಬಿಡೋಣವೇ ಎನ್ನು ಶುನವಷ್ಟು ರೋಷ ತರುವುದು—ಮೂರನೆಯ ವಿಶೇಷ.
ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೀರಿ ಸಮಯ, ಸಂದರ್ಭ, ಉತ್ಸವ ಮುಂತಾದ ಕಾಲಗಳಲ್ಲೇ
ಬೇಕೆಂದು ಕೆಟ್ಟು ಹೋಗುವುದು ಮಹಾ ವಿಶೇಷ. ನಾಲ್ಕು ಜನ ಹೊಡೆದವರು
ನೇರುವ ಕಡೆ ಹೋಗಬೇಕು, ರೈಲಿಗೆ ಹೊತ್ತಾಯಿತು, ಕಛೇರಿಗೆ ಕಾಲ ಮೀರಿತು,
ಸಾಹೇಬರನ್ನು ನೋಡಬೇಕು, ಪೊಲೀಸರಿಗೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು, ದರ್ಬಾರಿಗೆ ದಯ
ಮಾಡಿಸಬೇಕು, ಹಲವೇನು - ಈ ಹೊತ್ತು ರುಮಾಲು ಜೀಗ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು,
ಎಂದು ಯಾವಾಗ ಅಂದುಕೊಳ್ಳುವೆವೋ ಆಗಲೇ ಕಟ್ಟಿತು ! ಒಗೆಗೆ ಅನಂತ ಗುಣ
ವಿಶೇಷಗಳಿಂದ ವಿಶೇಷಿತವಾಗಿರುವ ಮಹಾ ವಸ್ತುವಿಗೆ ಇದೇ ವಿಶೇಷ. ಅದೇ ವಿಶೇಷ
ನೆಂದು ಸುಲಭವಾಗಿ ಹೇಳಿ ಮುಗಿಸುವುದು ಹೇಗೆ? ಹಾಗಲ್ಲ ಒಗೆಗಲ್ಲ ಎಂದು
ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಪರಪ್ರಹ್ಮವಸ್ತುವಿಗೆ ಹೇಳುವಂತೆ ನಮ್ಮ ರುಮಾಲಿಗೂ 'ನೇತಿ-ನೇತಿ'
ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಮನವು ನಿಜಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರ ಬರಬಹುದು. ಇದೇ ಪರಮವಿಶೇಷ.

ರುಮಾಲು ಎಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಅದರೊಳಗೆ ಪೇಟಾ ಸೇರುವದಿಲ್ಲ ಎಂದುಕೊಳ್ಳಬೇಡಿ. ರುಮಾಲು, ಪೇಟಾ ಎರಡೂ ಒಂದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಯಾವುದು ರುಮಾಲು, ಯಾವುದು ಪೇಟಾ ಎಂಬುದು ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಬಾಲಂಗೋಷಿಯ ಹಾಗೆ ಕತ್ತರಿಸುವುದು ಪೇಟೆವೊ ರುಮಾಲೋ ? ಕತ್ತರಿಸದೆ ಒಂದೇ ಕಡೆ ಜರಿಯಿರುವುದು ? ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೆ ಈ ಹೆಸರು, ಒಂದಕ್ಕೆ ಆ ಹೆಸರು ಎಂದು ಮಾತ್ರ ಗೊತ್ತಿದೆ. ಎರಡರಿಂದಲೂ ಪ್ರಯೋಜನ ಒಂದೆ—ಮುದ್ದಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನ ಜರ್ಜು ರುಮಾಲು ಕಟ್ಟಬಹುದು. ಇವು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದವನ್ನೇಕೆ ಎಣಿಸಬೇಕು ? ಆದುದರಿಂದಲೇ ನಾನೂ ನಿತಾಂತವಾಗಿ ಇದು ಹೀಗೆ ಎಂದು ತಿಳಿದು ದೃಢಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅಷ್ಟಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಪಡಲಿಲ್ಲ. ಇತರರು ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಅವುಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ನನಗೆ ತಿಳಿಯ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೇನು ? ಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಷಯಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ತಾನೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತಾವು ? ಕೇಮಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದು ರೂಪಾಯಿ, ಇದು ಸೋಟು ಎಂದು ಜನರು ಹೇಗೆ ಭೇದವೆಣಿಸುವರೋ ಹಾಗೆಯೇ ತಿಳಿದವರು ಇದು ರುಮಾಲು, ಇದು ಪೇಟಾ ಎಂಬ ಭೇದವೆಣಿಸರು. ನಾನು ಎಣಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ನೀವೂ ನನ್ನ ಹಾಗೆಯೇ ಮಾಡಿ.

ಮೈಸೂರಿನವರು ನಾವು ರಸಿಕರು. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪ್ರಪಂಚವೇ ಬಲ್ಲದೆಂದೂ ನಮಗೆ ಗೊತ್ತಿರುವುದು. ರಸಿಕತೆಯನ್ನು ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಏನನ್ನು ಬೇಕಾದರೂ ಮಾಡಲು ಸಿದ್ಧರಾಗಿರುವೆವು. ಅದರಲ್ಲಿನ ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಬಡತನ ಬಂದೀತೆಂದು ಅಂಜಿವು. ಇತರರು ಹೇಳಿದಾರೊಂದು ಲೆಕ್ಕಿಸೆವು. ಕಾಯಿಲೆ ಬಿದ್ದೇನೆಂದು ಹೆದರಿವು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಸರ್ವಸ್ವವನ್ನೂ ವೆಚ್ಚಮಾಡಲು ಹಿಂಜರಿಯೆವು. ಅದೂ ಒಂದು ಪುಣ್ಯ. ನಾಳಿಗೆ ಹೇಗಪ್ಪ ಎಂದು ಚಿಂತಿಸಿ ಕಂದಿ ಜೀಳಿವು. ಅಂಥವರು ಏನು ಮನುಷ್ಯರು, ಹೇಳಿ. ಇರುವಷ್ಟು ಕಾಲವೂ ಸುಖವಾಗಿ ಕಲೆಗಳ ವ್ಯವಸಾಯದಲ್ಲಿಯೇ ಸುಂದರ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುವ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮಗ್ನರಾಗಿರುವೆವು. ಮೈಸೂರಿನವರಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ಅತಿಯಲ್ಲ. ಉಡುಗೆ-ತೊಡುಗೆ, ಉಟಿ-ಉಪಚಾರ, ಮಾತು-ಕಥೆ, ಧನ-ಧಾನ್ಯ, ಧೈರ್ಯ-ಸಾಹಸ ಎಲ್ಲವೂ ಮಿತ; ಸಮಧಾತು. ಅರಿಸೊಟ್ಟಿಲು ಹೇಳಿರುವ 'ಉಪಾತ್ತ' (High-minded man) ಸ್ವಭಾವದವರು.

ಭೋಗಸಂವತ್ತಿಯನ್ನು ದೇವರು ಬೇಕಾದಷ್ಟು ಒದಗಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಎಂಥವರಿಗೂ ಇಲ್ಲಿ ಸುಖಾಪೇಕ್ಷೆ ಬರುವುದು. ವಿರಾಮ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೊರಕುವುದು. ಸ್ವಲ್ಪ ಶ್ರಮಪಟ್ಟರೆ ಅತಿಯಾದ ಪ್ರಯೋಜನ ದೊರಕುವುದು. ಎಂಥ ತತ್ಪರೋಧಕರಿಗಾಗಲಿ, ಎಂಜಿನಿಯರುಗಳಿಗಾಗಲಿ, ಸ್ವದೇಶದವರಿಗಾಗಲಿ, ವಿದೇಶದವರಿಗಾಗಲಿ ಸ್ತೋಮವಾಗಿ ಮೈ ಬೆಳೆಯುವುದು. ಕಣ್ಣು ತುಂಬ ನಿವ್ರ ಬರುವುದು. ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ತಾನೇ ಏತಕ್ಕೆ ಮಾಡಬೇಕು ? ಅವಶ್ಯಕತೆ ಏನು ? ನಮ್ಮದು ರಾಮ

ರಾಜ್ಯ, ಭೋಗರಾಜ್ಯ, ಶೃಂಗಾರರಾಜ್ಯ, ಮೈಸೂರಿನ ಚೆಲುವು-ಬೆಡಗುಗಳ ಧ್ಯಾನವೊಂದೇ ಸಾಲದೆ ? ಹದವಾದ ಅಲ್ಲಿನ ವಾಯುಗುಣವೊಂದೇ ಸಾಲದೆ ? ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಗಂಧದ ಸೌಗಂಧವೊಂದೇ ಸಾಲದೆ ? ನಮ್ಮ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಹೂ, ವೀಳೆಯದೆಲೆ, ಬದನೆಕಾಯಿಗಳ ಸವಿ ಸೌಕುಮಾರ್ಯ ವರಿಮಳಗಳೇ ಸಾಲವೆ ? ಆದುದರಿಂದಲೇ ಇತರರು ನಮ್ಮ ಎಷ್ಟು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದರೂ ನಮ್ಮಲ್ಲಿಗೆ ಜೀವಿಯ ಬಾಗಿಲಿನ ಕಡೆಯಿಂದಲ್ಲದಿದ್ದ ಹಿತ್ತಲ ಬಾಗಿಲಿಂದಲಾದರೂ, ಕದ್ದಾದರೂ ತಂಡ ತಂಡವಾಗಿ ಬಂದು ನೆಲಿಸಿ, ತಾನ್ಮಾ ಮೈಸೂರಿನವರೆನಿಸಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಭೋಗ-ಭಾಗ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ದಿನೇ ದಿನೇ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಭಾಗಿಗಳಾಗಲು ಹಾರೈಸುತ್ತಿರುವುದು ; ನಮಗೇ ಉಳಿಯದಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಿರುವುದು. ಇನ್ನು ನಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯೋ! ಎಲ್ಲಿ ನೋಡಿದರಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣನ್ನು ಮೋಹಿಸಿ, ಬಗೆಯನ್ನು ಬಂದಿ ಹಿಡಿಯುವ ಉವವನಗಳು, ರಾಜ-ಪೀಠಗಳು, ಸೌಧಗಳು, ಮೇಳತಾಳಗಳು, ಸಂಗೀತ, ತಿಲ್ಪಕಲಾ ಚಾತುರಿ, ಚಿತ್ರ, ಸೌಂದರ್ಯ ದೃಶ್ಯಗಳು. ಇವು ಯಾರಿಗೆ ಉಂಟು ಯಾರಿಗೆ ಇಲ್ಲ ? ಕೊನೆಗೆ ಅಲ್ಲಿನ ಮಡಿವಾಳಿಗಳಂತೆ ಬಟ್ಟೆ ಒಗೆಯುವವರಾರು ? ಅಲ್ಲಿನ ಆಯುಷ್ಯರತ್ನದವರಂತೆ ಕಲೆಗಾರರಾರು ? ಸಣ್ಣವರಿಂದ ಹಿಡಿದು ದೊಡ್ಡವರ ವರೆಗೂ ಎಲ್ಲರೂ ಕಲೆಗಾರರೇ. ಇಂಥ ಊರಿನ—ಇಂಥ ದೇಶದ ಮರ್ಯಾದೆಗೆ ತಕ್ಕ ಹಾಗಿರಬೇಕಲ್ಲವೆ ರುಮಾಲು ? ರುಮಾಲು ತಿರಸ್ಸಿಗೆ ಭೂಷಣ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ನಮ್ಮ ರುಮಾಲು ಅಷ್ಟು ಮನೋಹರವಾಗಿರುವುದು. ದಕ್ಷಿಣದವರ ದಿಗಂಬರತೆಯಲ್ಲಿ ? ಉತ್ತರದವರ ವಕ್ರ ವರಕೀಯತೆಗಳಲ್ಲಿ ? ಮೈಸೂರಿನವರ ಶುದ್ಧ ಸೌಂದರ್ಯ ಸಂಪ್ರದಾಯವೆಲ್ಲಿ ? ಉತ್ತರದವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರ ರುಮಾಲು ನಮ್ಮೂರು ಕರಗದಂತೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವರದು ಸೇದುವ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಹಣೆಗೆ ಮಂಕರಿ ಹಣೆದಂತಿರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವರದು ನಾಟಕದ ವೇಷಗಳಂತಿರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವು ನಾನಾ ರಂಗಿನವು. ನಮ್ಮದೋ ? ಬಹು ಉದ್ದವಲ್ಲ, ಬಲು ಚಿಕ್ಕದಲ್ಲ ; ಬಹು ಭಾರವಲ್ಲ, ಬಹು ಹಗುರವಲ್ಲ ; ರಂಗಿನದಲ್ಲ, ಚುಂಗಿನದಲ್ಲ ; ಬೆಳ್ಳಗೆ ಒಲ್ಲಿಯ ಪರೆಯಂತೆ ಇರುವುದು. ಸಾತ್ವಿಕ ಸ್ವಭಾವದ್ದು. ತಲೆಗೆ ಅಲಂಕಾರ, ಮುಖಕ್ಕೆ ಕಾಂತಿ. ಯಾವ ಯಾವ ಬಣ್ಣಕ್ಕಾಗಲಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲರ ಪ್ರೀತಿಗೂ ಮರ್ಯಾದೆಗೂ ಪಾತ್ರವಾಗುವುದು. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಅದಕ್ಕೂ ನಮಗೂ ಕೀರ್ತಿ. ಯಾರು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರಮಪಡುವರೋ ಅಂಥವರಿಗೇ ಅದು ಒಲಿಯತಕ್ಕದ್ದು. ಯಾರು ಸಂತತವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಉತ್ತಮಗೊಳಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿರುವರೋ ಅಂಥವರಿಗೇ ವರವನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕದ್ದು. ಯಾರು ಆ ಪ್ರಯತ್ನ ನಿಲ್ಲಿಸುವರೋ ಅಂಥವರು ಪುನಃ ನೆಗೆದಾಡಿದರೂ ಅದನ್ನು ಬೇರೆ ರೀತಿ ರೂಪುಗೊಳಿಸಲು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಬಲ್ಲದ್ದು. ಅವರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೇ ನಿಲ್ಲಿಸುವಂಥಾದ್ದು. ಯಾರು ಘೋರಣೆ ಮಾಡುವರೋ ಔದ್ಧತ್ಯದಿಂದ ವರ್ತಿಸುವರೋ ಅವರ ಸೊಕ್ಕು ಮುರಿ

ಯುವರು. ನಾನು ಹೀಗೆ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ, ಹಾಗೆ ಸುತ್ತುತ್ತೇನೆ, ನೋಡಿ ಎಂದು ಜಂಬು ಹೊಡೆದರೆ ಆಯಿತು, ಶಾಸ್ತಿ! ಮುದ್ದಾಗಿ ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಕುಳಿತ ದಿನವೇ ಅಕ್ಷ-ರವೂ ಬರವಣಿಗೆಯೂ ಕೆಟ್ಟು ಹಾಳಾಗುವಂತೆ! ಹೀಗೆ ನಮ್ಮ ರುಮಾಲು ನಮ್ಮ ಜನರ ಶೀಲ ಸಂಸ್ಕಾರಕ್ಕೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಬಹು ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಸಹಕಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ಮೈಸೂರು, ರುಮಾಲು, ರಸಿಕತೆ, ಇವು ಮೂರೂ ಸಮಾನಾರ್ಥಕ ಸೂಚಕಗಳು. ರುಮಾಲನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸುತ್ತುವುದು ಸುಲಭವಲ್ಲವೆಂಬುದು ಇದುವರೆಗೇ ತಿಳಿಯಬಂದಿರಬಹುದಷ್ಟೆ? ಅದನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಸುತ್ತಬೇಕಾದರೆ ಅನೇಕ ರುಮಾಲಿನ ರಚನೆಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕು. ಕಟ್ಟುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಗುರುವಿನ ಮೂಲಕವೋ ಹತ್ತಾರು ಕಡೆ ಧ್ಯಾನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನೋಡಿಯೋ ತಿಳಿದು ಬಹು ಕಾಲದ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಕೈ ಹತೋಟಿಗೆ ತಂದುಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಕಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟಿ ಕೈ ವಳಗಿಸಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಮೇಲಾಗಿ ವಿನಯವನ್ನಾಚರಿಸಬೇಕು. ಒಂದೆರಡು ಅಕ್ಷರಗಳಿದ್ದರೆ ಹತ್ತನೆರಡು ಅಕ್ಷರಗಳಿದ್ದರೆ ಎರಡು ಉರು ತಿರುಗಿ, ಬಟ್ಟೆ ಜರತಾರಿ ಎರಡೂ ಚೆನ್ನಾಗಿರುವ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ಮೊದಲು ಕೊಂಡು ತರಬೇಕು. ಜರತಾರಿಯ ಪರೀಕ್ಷೆ ನಿಜವಾಗಿ ವರಪರೀಕ್ಷೆ; ಐ. ಸಿ. ಯಸ್. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಾದರೂ ತೇರಣೆ ಹೊಂದಬಹುದು. ಈ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತೇರಣೆ ಹೊಂದಿದರೆ ಅದರಲ್ಲಿ ವಿವಿಧವಾಗಿ ಮೊದಲಿಗಿರಾಗಿ ಪ್ರಾಸಾಗಬಹುದು. ಅಂಗಡಿಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ತಂದಮೇಲೆ ಮನೆಮಾತು ಮಗಳಂತೆ ಅದನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆರೈಕೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಅಷ್ಟಾದರೂ ನಿಮ್ಮ ಮರ್ಯಾದೆಯಲ್ಲಿ, ನಿಮ್ಮ ಸೌಖ್ಯವೆಲ್ಲ ನಿಮ್ಮ ಅಗನನ ಕೈಲಿದೆ. ಅವನ ಮೇಲೆ ರೇಗಾಡಿರಿ. ಅವನು ಒಗೆ ಕೆಡಿಸಿದರೆ ಪುನಃ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರೇ ಬಂದರೂ ಅವನು ಕೆಡಿಸಿದ ಕೆಲಸ ಸರಿಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಎಷ್ಟೇ ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದರೂ ಕಮ್ಮಿಯೇ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ರುಮಾಲು ಸುತ್ತಬಲ್ಲವನು ಮೂರು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲಬಲ್ಲನು. ಆರು ಲೋಕಗಳನ್ನು ಆಳಬಲ್ಲನು. ಪ್ರಪಂಚವನ್ನೇ ಒಲಿಸಬಲ್ಲನು. ಅನಂತ ವಿಶ್ರಾಂತವಾದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬಲ್ಲನು. ನೀವು ರಸಿಕರು ಹೌದೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಯಾವಾಗಲಾದರೂ ನಿಮಗೆ ಸಂಶಯ ಬಂದರೆ ನಿಮ್ಮ ರುಮಾಲನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿ. ನಾನು ಹೇಳಿರುವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಅಲ್ಲಿದ್ದು ನಾನು ಮುಂದೆ ಸೂಚಿಸುವ ಅವಲಕ್ಷಣಗಳು ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನೀವು ರಸಿಕರು ನಿಜವೆಂದು ನಂಬಿ. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ನೀವು ರಸಿಕರಲ್ಲ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ರುಮಾಲು ಕಟ್ಟುವುದು ಹೇಗೆ? ಯಾವುದಾದರೂ ನಿಯಮಗಳಿವೆಯೇ? ಇದ್ದರೆ ಅವು ಯಾವವು? ಎಂದು ಯಾರಾದರೂ ನಿಮ್ಮನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಮಾನವಾಗಿರಿ. ಮಾನವೇ ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ. ಬ್ರಹ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಉಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಗುರುವಿನ ಉತ್ತರವೇನು? ಮಾನ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಹಾಗೆಯೇ, ಇದರ ಸ್ವರೂಪವೂ ಅತಿ ಗಹನವಾದುದು. ಅತಿ ಗಂಭೀರ

ವಾದುದು. ಆದರೂ ತಿಳಿದಿರಬೇಕಾದ ಅಂಶಗಳು ಮಾತ್ರ ಒಂದೆರಡಿನಿವೆ. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ತಲೆಗೆ ಒಂದೊಂದು ಅಳತೆಯು ಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ತಲೆಯೂ ರುಮಾಲೂ ಪರಸ್ಪರ ಆಧಾರಾಧೇಯಗಳು. ಅವರವರಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಅವರವರೇ ನಿರ್ಧರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ದೇವರು ಕೊಟ್ಟ ಬುದ್ಧಿ ಬೇಕು. ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕಾಣುವ ಕಣ್ಣು ಬೇಕು. ನಿಯಮಶಾಸನಗಳಿಂದ ಇದು ನಡೆಯುವ ಕೆಲಸವಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಬರೆದರೆಯೇ ಕಾವ್ಯವು ಸುಂದರವಾಗುವುದು ಎಂದು ಹಟಮಾಡುವುದು ಎಷ್ಟರ ಮುಢಾಳತನವೋ, ತಲೆ ಹೇಗೆ ಇರಲಿ, ಈ ಅಳತೆ ಈ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರೆಯೇ ರುಮಾಲು ಚೆನ್ನಾಗಬೇಕಾದರೆ ಎಂದು ವಾದಿಸುವುದೂ ಅಷ್ಟೇ ದೊಡ್ಡ ಮುಢಾಳತನ; ಆದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಮಾಟ, ಇವು, ಇಂಥವು. ನಿಮಗೂ ಕಣ್ಣಿದೆ, ನಾಲ್ಕು ಕಡೆ ನೋಡಿ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಿ, ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಿ; ಇನ್ನೇನೂ ಹೆಚ್ಚು ಹೇಳುವದಕ್ಕಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಹತ್ತಿರ ಬನ್ನಿ. ಸರಿಯಾಗಿ ದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಆಗ ಹೇಳುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿಬಿಡಿ. ಆ ಮೇಲೆ ಅವರ ತಲೆಪಾಡು. ಜಿಲ್ಲೇಬಿಯ ಪಾಕಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಒಂದು ಹದವಿದೆಯೋ, ಪಕ್ಕಾನ್ನಕ್ಕೆ ಹೇಗೆ ಒಂದು ಪಾಕವಿದೆಯೋ, ಹಾಗೆಯೇ ಮೈಸೂರು ರುಮಾಲು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಹದವಿದೆ. ಆದರೆ, ಅಟ್ಟ ಪದಾರ್ಥವನ್ನು ನೋಡಿದ ಮೇಲೆಯೇ ಸರಿಯಾದ ಹದ ಬಂದಿದೆಯೇ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗಬೇಕು.

ಸತ್ಯವ್ಯವು ಕೈಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಭೇಷ. ಇದು ರಸವತ್ಯಾವ್ಯ ಎಂದು ಅದರ ಸವಿಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿ ಹೇಗೆ ಆನಂದಿಸುವೆವೋ, ಒಳ್ಳೆಯ ರುಮಾಲನ್ನು ಕಂಡಾಗಲೂ ಹಾಗೆಯೇ ಮೆಚ್ಚಿ ಅದಕ್ಕೆ ಕೈಮುಗಿಯುತ್ತೇವೆ. ಆದರೂ ಅನುಭವಸ್ಥರಾದ ನನ್ನಂಥವರು ಹೀಗೆ ಮಾಡಬೇಡಿ, ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಡಿ ಎಂದು ಒಂದೆರಡು ವಿಶೇಷ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಬಹುದು. ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ಸುರಿಸಿ—ನೀರು ಸುರಿಯುವ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ರಕ್ತ ಸುರಿಸಿ, ನೊಂದು ಬಳಲಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿದ್ದರೇನೇ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಅನುಭವವೆಂಬ ಹೆಸರು ಸಲ್ಲಬೇಕಾದರೆ ! ಎಷ್ಟು ನೊಂದಿದ್ದರೆ ಅಷ್ಟೂ ಅಷ್ಟು ಆ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಗೌರವ ಹೆಚ್ಚು. ನನ್ನ ಸೂಚನೆಗಳು ಯಾವುವೆಂದರೆ—ಬಟ್ಟೆ ರುಗಳಂತೆ ರುಮಾಲು ಸುತ್ತಬೇಡಿ, ರುಮಾಲಿಗೆ ಅಂಟಾಕಾರ ಬರದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿ. ರುಮಾಲಿನೊಳಗೆ ಸೇರಿರುವ ಕೂದಲು ಗಂಟು ಹೆಚ್ಚಾಗದೆ ಇರಲಿ. ನಿಮ್ಮ ಬೋಳು ತಲೆಯೂ ಕೂದಲೂ ಹೊರಗೆ ಕಾಣದಂತೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಿ. ರುಮಾಲನ್ನು ಪೂರ್ತಿ ಪಟ್ಟಿ ಮಡಿಸಿ ಕಟ್ಟಬೇಡಿ. ತಿಗಳರ ಮುನಿಶಾವಿಯಂತೆ ಕಾಣುವಿರಿ ; ಸೆಕ್ರೆಟೇರಿಯಟ್ ಜವಾನರಂತೆ ಕಾಣುವಿರಿ. ರುಮಾಲಿನ ಜರಿ ಅತಿ ಕಮ್ಮಿಯಾಗಿ ಆಗಲಿ, ಅತಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯಾಗಲಿ ಇರಬಾರದು. ಅತಿ ಕಮ್ಮಿಯಾಗಿ ಕಡ್ಡಿ ಅಂಚಾವರೆ ಓಹೋ ! ಇವರ್ಯಾರೋ ಗುಮಾಸ್ತರಪ್ಪ ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ದಾಯಿತು ಅನ್ನಿ. ಓಹೋ ಇವರು ತಿಪಟೂರು ಸಾಹುಕಾರ್ ಸಿದ್ಧಯ್ಯ

ನವರವ್ರ ಅನ್ನುವರು. ನನ್ನನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ ಜರಿ ಒಂದು ಹೆಬ್ಬೆರಳು ಅಥವಾ ಮುಕ್ಕಾಲುಗುಲಕ್ಕೆ ಎಂದಿಗೂ ವಿಲಿರಿಸಿಕೊಡದು. ಬರೆ ಜವತ್ತಾಗಿ ಇದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಬಾಬಯ್ಯನ ಹಬ್ಬದ ಉಪಯೋಗಕ್ಕೆ ಇರಿಸಿಬಿಡಿ. ಅದರ ಬಯಕೆಯು ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಒಂದು ತೆರೆದ ಒತ್ತೆಗಳ ಕಂಬಿಯಂಚು ಇರುವುದನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಬೇನೆ ಇಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ. ಜರಿ ಅಂತೂ ಏನೇ ಆಗಲಿ ಮಿರು ಮಿರು ಚಿನ್ನದಂತೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿರಬೇಕು. ಸಾಧ್ಯವಾದರೆ ಇಷ್ಟು ಮಾಡಿ, ಸಾಕು. ಸ್ವಲ್ಪ ತಾಳಿ ; ಇನ್ನೊಂದು ಹೇಳುವುದು ಮರೆತುಬಿಟ್ಟಿದೆ. ದಾಡೀಗೂ ಮೈಸೂರು ರುಮಾಲಿಗೂ ಹೊಂದಿಕೆ ಇಲ್ಲ. ರಸಿ ಕರಿಗೂ ದಾಡೀಗೂ ದೂರ. ಆದುದರಿಂದಲೇ ಹದಿನಾರಾಣೆ ಮೈಸೂರಿನವರಾಕೂ ದಾಡೀ ಬೆಳೆಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ.

ರುಮಾಲಿನಿಂದ ಮಂಗಳ. ಮದುವೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಾಗಲಿ, ಅರಮನೆಗಳಲ್ಲಾಗಲಿ ಕೇಳಿ, ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಮೇಲಿನವರಿಗೆ ನೀವು ಮರ್ಮದ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ನಿಮ್ಮ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ರುಮಾಲು ಇರಬೇಕು. ನಿಮಗೆ ಇತರರು ಮರ್ಮದ ಮಾಡಬೇಕಾದರೆ ನಿಮ್ಮ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ ರುಮಾಲು ಇರಬೇಕು. ಚೆನ್ನಾಗಿ ರುಮಾಲು ಕಟ್ಟಿ ಠಾಕೋರೀಕಾಗಿರುವವರನ್ನು ಕಂಡರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಹತ್ತಿರ ಬಸ್ಸಿವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಯಾವ ಅಂಗದಿಯಲ್ಲೇ ಆಗಲಿ, ಬ್ಯಾಂಕಿನಲ್ಲಾಗಲಿ ಸಾಲ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಸಾಲ ತೀರಿಸದಿದ್ದರೂ ಪರವಾ ಇಲ್ಲ. ಕೋರು ರುಮಾಲು ನಂಬಿಕೆ ಉಳಿಸುತ್ತದೆ. ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರೋಲೀಸಿನವನು ನಿಮಿರಿ ನಿಂತು ಸಲಾಮು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬನ್ನಿರೆಂದು ಕರೆದು ಕೂಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಪಾಸಾ ಹಾರ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆ. ಕಂಡ ಕಂಡವರು ಕೈಮುಗಿದು ಮುಗುಳ್ಳಗೆ ನಕ್ಕು ಸ್ವಾಗತ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಕ್ಷೇಮಸಮಾಚಾರ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರ ತಾಂಬೂಲ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಲಂಚರುಷುವತ್ತುಗಳಿಲ್ಲದೆ ಕೆಲಸವಾಗುತ್ತದೆ. ತಾಲ್ಲೂಕು ಅಮಲ್ದಾರರು ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಕುರ್ಚಿಯ ಮೇಲೆ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ಕೊನೆಗೆ ಟಿಕೆಟ್ ಕಲೆಕ್ಟರ್ ಕೂಡ ನಿಮ್ಮ ಗೊಡವೆಗೆ ಬಾರದೆ ನೀವು ಮೂರನೆಯ ಕ್ಲಾಸ ಟಿಕೆಟ್ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮೊದಲನೆಯ ಕ್ಲಾಸ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿ ನಿದ್ರೆಮಾಡುತ್ತ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದರೂ ನಿಮಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡದೆ ಹೊರಟು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ. ಕೆಟ್ಟದ್ದಾಗಲಿ, ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಲಿ ಏನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾದರೂ ಧೈರ್ಯಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಮಂಗಳಕ್ಕೆ ಮಂಗಳ, ಮರ್ಮದ ಮರ್ಮದ, ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕೆ ಪ್ರಯೋಜನ, ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೆ ಅಲಂಕಾರ, ಇಂಥ ಅನುಕೂಲಗಳು ಬೇರೆ ಯಾವುದರಿಂದ ದೊರೆಯುತ್ತವೆ ?

ಇಂಥ ರುಮಾಲಿನ ವ್ಯವಸಾಯವು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾಮದಾಮರಗಳು ಪ್ರಬಲಿಸುತ್ತಿವೆ. ದೇಶದ ಸಂಪತ್ತು, ವ್ಯಾಪಾರ, ಅಧಿಕಾರ, ಎಲ್ಲವೂ ಪರಕೀಯರ ವಶವಾಗುತ್ತಿವೆ. ಶಿಷ್ಟಸಂಪ್ರದಾಯಗಳು ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ

ಅಯಾ ಅಧಿದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಕೋಪವಿಲ್ಲ. ಅವು ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾಗಿರುವಾಗ ಜನರು ಅವುಗಳನ್ನು ವಿಲಿವಿಲಿ ' ಪರದೇಶಿ ' ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೆ ಒಳಗಾದರೆ ಅವು ಸಹಿಸಿ ಕೊಂಡು ಸುಮ್ಮನಿವಾಪ ? ದೇಶದ ಅತ್ಯುನ್ನತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಕೂಡ ಈ ದೇವತೆಗಳು ಅವಿಧೇಯತೆಯನ್ನು ಸಹಿಸವು. ಈ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ನಾವು ತ್ವರೆಯಿಂದ ಗಮನಕೊಡದಿದ್ದರೆ ದೇಶವು ಪೂರಿಯಾಗಿ ಪರರ ಭೋಜನಭೂಮಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮ ಕೈತಪ್ಪ ಹೋಗುವುದು ಒಂದಿತ. ಪ್ಲೇಟೊ, ಮೋರ್, ವೇಲ್ಸ್, ವ್ರಭೃತಿಗಳು ಆದರ್ಶ ರಾಜ್ಯ—ಆದರ್ಶ ಜೀವನ ರೀತಿಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಅವರ ವಿಚಾರದ ಫಲಿತಾಂಶಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂಥ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನರ ಶಿರೋಭೂಷಣವು ಹೇಗಿರಬೇಕೆಂಬ ವಿಚಾರಮಾಡಿ ಪ್ರವಂಚದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹುಡುಕಿದ್ದರೆ ಮೈಸೂರು ರುಮಾಲೆ? ಅಂಥಾ ಭೂದಳಿ ಎಂದು ಅವರು ತೀರ್ಮಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರಲ್ಲಿ ಆದರೈದ್ದು. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಬಂದಿರುವ ಶುದ್ಧ ಮೈಸೂರ ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇದು—ಸತ್ಯ—ಏಕೆ—ಸತ್ಯದ ತಿರುಳು ಎಂದು ಗೊತ್ತಾಗುವುದು. ಅದು ಇದ್ದಂತೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಪ್ರತಿ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ, ಪ್ರತಿ ಸಂಪರ್ಕದಲ್ಲಿಯೂ ಮೊರೆತ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಉಡುಪನ್ನು ಸರ್ವಾನುಗುಣವಾಗಿ ಮಾಡುವೆ. ನಮಗೆ ಗುಣ ಪ್ರಧಾನ. ಎಲ್ಲಿ ಗುಣವನ್ನು ಕಂಡರೂ ಅದನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುವೆವು. ಸ್ವೀಕರಿಸಿದುದನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಹಜಗುಣವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸುಖವಡುವೆವು. ಶತಮಾನಗಳು ಕಳೆದುಹೋದರೂ, ಅನೇಕ ರಾಜರು ನಮ್ಮ ಮೇಲೆ ದಾಳಿಬಂದು ಇಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಹೂಡಿದ್ದರೂ, ನಾವು ನಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಉಡುಪು ಅಲಂಕಾರಗಳು ಎಷ್ಟು ಸುಂದರವಾದವು ! ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಹೇಗೆ ಒಪ್ಪುವವು ! ಕಾಲಿಗೆ ಕಾಶೀಯಾತ್ರೆಯ ಜೋಡು. ನಿನ ತೀಡಿ ಕಚ್ಚೆತೀಡಿ ಕಾಲುತುಂಬ ಉಟ್ಟ ಬೆಳ್ಳನೆಯ ಅಂಚಿನ ಪಂಚೆ. ಬೆರಳಿಗೆ ಹರಳಿನ ಉಂಗುರ, ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ರೇಷ್ಮೆಯ ವಸ್ತ್ರ, ನಶ್ಯದ ಡಬ್ಬ ; ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ಬೆತ್ತ ಅಥವಾ ಭತ್ತ ; ತುಂಬುಕುತ್ತಿಗೆಯ ಅಂಗಿ ; ಕಂಕುಳುದೂರಿ ಭುಜಪೇರಿ ಒಂದೆ ಮುಂದೆ ಮರಾಠೆಯಿಂದ ಈಸಾಡುವ ಉತ್ತರಿಯ ; ಕಿವಿಯ ಕಡುಕು ; ತಿರುಪು ಪೊನೆ ; ಹಣೆಗೆ ಅಕ್ಷತೆ ; ಕೋರು ರುಮಾಲು ! ದೇವಂದ್ರನಿಗೇ ಕಳೆಕೊಡಬಲ್ಲವುಗಳು. ಹಾಗೆಯೇ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿ. ಉಳಿದವರೆಲ್ಲರೂ ಸುಮಾರು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಶರಣುಹೋದರು. ಮೈಸೂರಿನ ಉಡುಗೆ, ರುಮಾಲು, ರಸಿಕತೆ ಇವುಗಳು ಮಾತ್ರ ಶರಣುಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಇವುಗಳು ತಮ್ಮ ಸಹಜಗುಣವನ್ನೂ ಮಾನವನ್ನೂ ಈವರೆಗೂ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡವು. ಎಲ್ಲ ಕಷ್ಟಗಳಿಂದಲೂ ಪಾರಾಗಿ ಉಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಜೀವಶಕ್ತಿಯು ನಮ್ಮ ರುಮಾಲಿಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೀಗಾಗುತ್ತಿದ್ದಿತೆ ? ಎಂದಿಗೂ ಇಲ್ಲ. ಮೈಸೂರಿನವರೇ ಎಚ್ಚರಗೊಳ್ಳಿರಿ. ನಿಮ್ಮ ದೇಶದ ಕೀರ್ತಿ, ನಿಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಗೌರವ, ನಿಮ್ಮ ಸಮಾಜದ

ನೆಲೆಗಟ್ಟು, ನಿಮ್ಮ ಸಹಜ ಭೂಷಣ—ಇವುಗಳು ವಿಲವಾಗದಂತೆ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಕಾಲವು ಬಂದಿರುವುದು. ಇದು ನಿಮ್ಮ ಗುರುತರ ಕರ್ತವ್ಯ. ನಿಮ್ಮ ರುಮಾಲು ನಿಮ್ಮ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಚಿಹ್ನೆ. ನಿಮ್ಮ ನೈನ್ಯದ ನಿಶಾನೆ, ನಿಮ್ಮ ಮೇಲ್ಮೈಯ ಕುರುಹು, ನಿಮ್ಮ ಬಾಳುವೆಯ ಸರ್ವಸ್ವ; ಇದನ್ನಾದರೂ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಿ.

—ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ

೧೧. ಧರ್ಮಮ್ಮ

ಹಳೆ ಹಳೆ ಕತೆ ; ಬಹಳ ಹಳೆಯ ಕತೆ. ನಾಡಿನ ಜನುಗಲ್ಲ ಆಗ ನಿಂತಿಂತೆ. ಸತ್ಯದ ಕಾಲ. ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಮಳೆ ; ಕೃಷಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆ. ತಂದೆಯ ವೃತ್ತಿಯೇ ಮಗನಿಗೆ ; ತಾಯಿಯ ನಡತೆಯೇ ಮಗನಿಗೆ. ಅರಸನಿಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳೇ ದೇವರು ; ಪ್ರಜೆಗಳು ಅರಸನಿಗೆ ಪೂರ್ಣ ವಿಧೇಯರು. ಹೊಟ್ಟೆ ತುಂಬುವಷ್ಟು ಹಿಟ್ಟುರೊಟ್ಟಿ ; ಮಾನ ಮುಚ್ಚುವಷ್ಟು ಬಟ್ಟೆಬರೆ. ಮನೆತುಂಬ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿ ; ಕೊಟ್ಟಿಗೆ ತುಂಬ ದನಕರು. ಬಾಯಿತುಂಬ ಸವಿನುಡಿ ; ಮನಸ್ಸು ತುಂಬ ಸತ್ಯ ವಿಚಾರ ; ಕೈತುಂಬ ಪರೋಪಕಾರ.

ಅಂತಹ ಕಾಲ ! ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗಂಭದ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಗಂಭರಾಯನೆಂಬ ಅರಸ ನಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೊಬ್ಬ ಮಹಾಮಂತ್ರಿ. ಅರಸು ಮಂತ್ರಿ ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಒಳನಾಡಿಗಳು, ಗೆಳೆಯರು, ಆಪ್ತರು. ಇಬ್ಬರೂ ಗಂಭೀರ ವಿಚಾರಶೀಲರು. ಮಂತ್ರಿಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಅರಸನು ಎಂದೂ ತಳ್ಳಿದವನಲ್ಲ ; ಅರಸನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮಂತ್ರಿ ಎಂದೂ ಕಲಕಿದವನಲ್ಲ. ಸರೋವರದಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡುವ ಪಾಜಹಂಸ ಗಳಂತೆ ಅವರು ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಒಂದು ದಿನ ಬೈಗಿನಲ್ಲಿ ಅರಸನೂ ಮಂತ್ರಿಯೂ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ತಿರುಗಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಅರಸನು “ ಸುಖ ದೊರೆಯುವುದು ಯಾವುದರಲ್ಲಿ ? ” ಎಂದು ಮಂತ್ರಿಯೊಡನೆ ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದನು.

“ ಮೆಚ್ಚಿದುದರಲ್ಲಿ ” ಎಂದನು ಮಂತ್ರಿ.

“ ಯಾವುದು ಮೆಚ್ಚು ? ”

“ ಮನಸ್ಸೇ ಮೆಚ್ಚು ; ಅಭ್ಯಾಸವೇ ಮೆಚ್ಚು ; ಸ್ವಭಾವವೇ ಮೆಚ್ಚು.

“ ಇವುಗಳೊಳಗೆ ಯಾವುದು ಹೆಚ್ಚು ? ”

“ ಸ್ವಭಾವ ಹೆಚ್ಚು ? ”

ಅರಸನು ಮುಂದೆ ಮಾತಾಡಲಿಲ್ಲ. ಸಂಜೆಯ ವರೆಗೆ ಇಬ್ಬರೂ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಅತ್ತಿತ್ತ ಸಂಚರಿಸಿದರು. ಒಬ್ಬರೂ ತುಟಿಯಲುಗಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಅರಸನಿಗೆ ಒಬ್ಬಳು ರಾಣಿ ಇದ್ದಳು. ಲಿಂಬಹಣ್ಣಿನ ಬಣ್ಣದ ಮೈ ; ಚಂದ್ರ ಕಾಂತಿಯ ಮುಂಡು ಮೋಗ. ತುಂಬಿಗಣ್ಣು, ಸಂವೆಗೆಮೂಗು. ಬಳ್ಳಿಗೈ, ಸೆಳೆನಡು. ಮಾತೋ ? ಮಲ್ಲಿಗೆ. ಮನಸ್ಸೋ ? ಮಂದಾರ. ಪ್ರೀತಿಯೋ ? ಪನ್ನೀರು. ಆದರೆ. ಆದರೇನು ! ಅರಸನಿಗೆ ಅವಳಲ್ಲಿ ಎರಕವಿಲ್ಲ ! ಅಂತಹ ಅರಸಿಯಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಅರಸನಿಗೆ ಸಲುವೆನಿಲ್ಲ. ಮುಂಜಾವದ ಪನಿಯೊಳಗೆ ಮುಂಬೆಳಕಿನ ಕಿರಣ ಸೇರುವದಿಲ್ಲ ! ಇದೇನು ? ಅರಸನು ತನ್ನೊಳಗೆ ಪರಿಭಾವಿಸಿದನು ; ತನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದನು ; ಪ್ರೀತಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು ವ್ಯರ್ಥ. ಅವಳಲ್ಲಿ ದೋಷಗಳನ್ನು ಹುಡುಕತೊಡಗಿದನು ; ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅವಳ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಲ ಕಳೆಯತೊಡಗಿದನು ; ಎಣ್ಣೆ ನೀರು ಬೆರೆಸಿದಂತಾಯಿತು. ಸರಸವಿಲ್ಲ, ಸಮರಸವಿಲ್ಲ ! ಆದರೆ, ಅರಸಿಯಲ್ಲಿ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ ; ಅರಸನಲ್ಲಿ ಕಪಟವಿಲ್ಲ ! ಅರಸನಿಗೆ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಸುಖವಿಲ್ಲ.

ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳು ನೆಂದುವು. ಒಂದು ದಿನ ಇಳಿಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅರಸನೂ ಮಂತ್ರಿಯೂ ಕೋಟೆಯ ಹೊರಬಾಗಿಲ ಶಿಲಾವೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಬಳಿಯ ಹೂಮರಗಳಿಂದ ಜೀಸುವ ಹೂಗಾಳಿ ಮೂಗಿಗೆ ಕಂಪನ್ನೂ ಮೈಗೆ ತಂಪನ್ನೂ ತರುತ್ತಿತ್ತು. ಅರಸನ ಮನಸ್ಸು ಸಮಭೂಮಿಯ ಹೊಳೆಯಂತೆ ಮಂದಗತಿಯಿಂದ ಎತ್ತಲೋ ಹಲೆಯುತ್ತಿತ್ತು ; ದಡದ ಗಿಡಬಳ್ಳಿಗಳಿಂದ ಉದುರಿದ ಹಳೆ ಹೂಗಳ ಎಸಳುಗಳಂತೆ ಯಾವುವೋ ಭಾವಗಳು ಅದರಲ್ಲಿ ತೇಲುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುವು. ಅರಸನು ಅರೆಮುಚ್ಚಿದ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ನೆಲವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಂತ್ರಿಗಲ್ಲಕ್ಕೆ ಕೈಯಿಟ್ಟು ಅಲೋಚನಾಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದನು. ಪಕ್ಕನೆ ಒಂದು ಕೋಮಲ ಕಂಠಧ್ವನಿ ಅವರ ಅಕ್ಕಿವನ್ನು ಇದಿರಿಗೆ ಎಳೆಯಿತು. ಅರಸನ ಕಣ್ಣು ಜಲಕ್ ಎಂದಿತು. ಹೊಳೆಹೊಳೆಯುವ ಕರೆಯ ಬಣ್ಣದ ಹೊಸ ಹೆಣ್ಣು, ‘ ಬೆಳ್ಳಿ ’ಯಂತೆ ನಗುತ್ತ ಹಾಡತೊಡಗಿದ್ದಳೆ ! ಕೆಂಛೂಳಿಯಿಂದ ಕಮನೀಯವಾದ ಅವಳ ಮುಂಗುರುಳು ಗಾಳಿಗೆ ಕುಣಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳ ಮುಂಡುಮಂಡಾದ ಅವಯವಗಳಲ್ಲಿ ಯೌವನವು ತುಳುಕುತ್ತಿತ್ತು. ಕೈ ಕಾಲಿನ ತೋರತೋರದ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಬಳೆಗಳು ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಬಂಧಿಸಿಟ್ಟು ಕೋಳಗಳಂತಿದ್ದುವು. ಕೈಕದವುಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಚ್ಚಿದ ಹಚ್ಚೆ ಅವಳ ದೇಹಕಾಂತಿಯ ನೀಲಸರೋವರದಲ್ಲಿ ತೇಲುವ ಹಾವಸೆಯೆಂಬಂತಿತ್ತು. ಅವಳ ಸ್ಮರಣೋ, ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಎಲ್ಲ ಇಂದ್ರಿಯಗಳ ಮಾರ್ಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನುಗ್ಗಿ ಎದೆಯನ್ನು ಜಕ್ಕುಲಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅರಸನ ಬಾಯಿ ತೆರೆಯಿತು—“ಸುಂದರೀ! ನೀನು ಯಾವ ನಾಡಿನವಳು ? ”

“ ಸಾಮಿ ! ಕೊಂಗುನಾಡಿನವಳು. ”

“ ನಿನಗೆ ಪಾತಾರರು ಯಾರಿರುವರು ? ”

“ ಉರಾಳುವ ಅರಸರು ! ”

“ ಯಾವ ಉರ ಅರಸರು ? ಕೊಂಗುನಾಡಿನ ದೊರೆಗಳೋ ? ”

“ ಕೊಂಗುನಾಡಲ್ಲಿ ಕೊಂಗರಸರು ; ಗಂಧದ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಗಂಧರಸರು ! ”

“ ನಿನ್ನ ವೃತ್ತಿಯೇನು ? ”

“ ಹಾಡುವುದು, ಬೇಡುವುದು ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಕೊರಮರ ಹೆಣ್ಣು ಪುನಃ ಹಾಡತೊಡಗಿದಳು. ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ತಂಪು ತಂಪಾದ ಮುಚು ಮೊರೆ ಟಿತು !

ಅರಸನ ಹೃದಯವು ದ್ರವಿಸಿತು.

“ ಮಂತ್ರಿ ! ಇವಳಂತಹ ಸುಂದರಿಯನ್ನು ನೋಡಿರುವೆಯಾ ? ” ಎಂದು ಅರಸು ಕೇಳಿದನು. ಮಂತ್ರಿಯ ಮುಖ ಗಂಭೀರವಾಗಿತ್ತು. ಮಂಜಿನ ಹೊಗೆ ಮುಸುಕಿದ್ದ ಪ್ರಾತಃಕಾಲದ ಹೊವಿನಂತೆ ಅರಸನೆಯೊಂದು ತಡವಾಗಿ ಅವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಎಸಳು ಬಿಟ್ಟಿತು.

ಮಂತ್ರಿಯ ನಗೆಯಲ್ಲಿ ಅರಸನು ತನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಸಮ್ಮತಿಯನ್ನು ಕಂಡನು !
“ ಇಂತಹ ಹೆಣ್ಣು ಬಿಕ್ಕಿ ಬೇಡಬೇಕೆ ? ” ಎಂದು ಕೊಂಡನು.

ಅರಸನು ಸುಂದರಿಯೊಡನೆ, “ ನಿನಗೆ ನನ್ನ ಪರಿಚಯವಾಯಿತೆ ? ” ಎಂದು ಕೇಳಿದನು.

“ ಮುಖ ನೋಡಿದರೆ ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲವೆ ತಾವು ದೊಡ್ಡ ಸಾಮಿ ಎಂದು ? ”

ಅರಸನು ಅವಳ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾದ ಬುದ್ಧಿಜಾತುರಿಯನ್ನು ಕಂಡನು !
“ ನೀನು ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಬರುವೆಯಾ ? ” ಎಂದನು.

“ ತಮ್ಮ ಮನೆಗೇ ಹೊರಟವಳು ಸಾಮಿ ! ” ಎಂದಳು

‘ ಇವಳೇನು ದೈವವೇ ತನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಕಳುಹಿದ ದೇವತೆಯೇ ? ’ ಎಂದು ಅರಸನು ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡನು.

ಅರಸನು ಎದ್ದನು. ಆ ಸುಂದರಿಯನ್ನು ಬಾರಿಸಿದನು ಕರೆದನು. ಅವಳು ಕಣ್ಣಲೆಯಿಸುತ್ತ ಮೈಯಲೆಯಿಸುತ್ತ ಹಿಂಬಾಲಿಸಿದಳು.

ಮಂತ್ರಿ ಕಣ್ಣರಳಿಸಿ ಆಕಾಶವನ್ನು ನೋಡಿ ನೀರವವಾಗಿ ಜಿಲ್ಲಗೆ ನಕ್ಕನು.

ಆ ಸುಂದರಿ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿದೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ದಾಸಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಕಂಡು, “ಧರ್ಮಮ್ಮಾ ! ” ಎಂದಳು. ದಾಸಿ ಆವಾಕ್ಯಾದಳು ! ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅರಸನು ಒಂದಿಷ್ಟು ಸಂಕೋಚಪಟ್ಟನು. “ತನ್ನ ಭಾಗ್ಯದ ಅರಿವಾದಾಗ ಬಗೆ ಬೇರಾಗುವದು” ಎಂದು ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಸುಂದರಿಯನ್ನು ಏಕಾಂತಕ್ಕೆ ಕರೆದೊಯ್ದನು. “ರಮಣೀ ! ಇಂದಿನಿಂದ ನೀನು ನನ್ನ ಹೃದಯೇಶ್ವರಿ ! ಈ

ಅರಮನೆಯೆಲ್ಲ ನಿನ್ನದು; ಇಲ್ಲಿರುವವರೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಪಾದಸೇವಕಿಯರು” ಎಂದು ತಿಳಿಸಿದನು. ಕೊರಮರ ಹೆಣ್ಣು ಮೊದಲು ನಕ್ಕಳು; ಅರಸನ ಮಾತನ್ನು ನಂಬಲಿಲ್ಲ. ಅರಸನು ನಂಬಿಸಿದನು; ಅವಳು ಬೆದರಿದಳು; ಬೆವರಿದಳು. ಅರಸನು ಸಂತಪ್ತನಾದನು; ಸಂತಪ್ತನಾದ ಅತ್ತಳು; ಮುಗುಳು ನಕ್ಕಳು, ನಗಾಡಿದಳು, ಹಾಡಿ ಕುಣಿದಳು !

ಅರಸನಿಗೆ ಆನಂದವಾಯಿತು. ದಾಸಿಯರನ್ನು ಕರೆದನು. ಅವಳಿಗೆ ಮಂಗಳ ಸ್ನಾನ ಮಾಡಿಸಿ, ನಲ್ಮೆಯರಸಿಯ ವದವಿಗೊಪ್ಪುವ ವೇಷಭೂಷಣಗಳನ್ನು ತೊಡಿಸಲು ಅವಳೆಣಿಕೊಟ್ಟನು.

ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಉತ್ಸವವಾಯಿತು. ಅರಸನ ಜೀವವೃಕ್ಷ ಹೂ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಅವನು ಆ ಸುಂದರಿಯನ್ನು ಒಂದು ಗಳಿಗೆಯೂ ಅಗಲದಿದ್ದನು. ಅವಳ ನೋಟಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಕಣ್ಣು ಉಯ್ಯಾಲಾಡುತ್ತಿತ್ತು. ಅವಳ ಬಣ್ಣದುಟಿಯ ಅಲುಗಾಟದಲ್ಲಿ ಅವನೆದೆ ಅರಳೋ ಮುಗುಳೋ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನ ಜೀವದ ಗಿಳಿ ಅರಸು ತಿದ್ದ ನೇಲಿಲಹಣ್ಣು ಕೊನೆಗೆ ಹೇಗೂ ದೂರಕಿತು.

ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆರೂಢಕಾಂಡಿನಿಂದ ಆ ನವ್ಯಸುಂದರಿ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಬಣ್ಣವೇರುತ್ತಿದ್ದಳು ; ಅರಸನ ಸಂತೋಷಸೇವಂತಿಗೆ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ದಳವೇರುತ್ತಿತ್ತು.

ಕೆಲವು ತಿಂಗಳು ಸುಂದ್ರವು. ಕಿರಿಯರಸಿಗೆ ಆಗಾಗ ಆಕಳಿಕೆ : ಮುಖ ಕೊಂದು ಮೋಡ. ನೋಟ ಮಂದ ಮಂದ ; ಮಾತು ಬಿಂದು ಬಿಂದು. ಪ್ರಯತ್ನದ ನಗೆ ; ಕಾರಣವಿಲ್ಲದ ಕೋಪ. ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಅರುಚಿ, ವಿಹಾರದಲ್ಲಿ ಬೇಸರ; ಸಿಂಗರದಲ್ಲಿ ತಾತ್ಸಾರ. ಮಲಗಿದಲ್ಲಿ ಕೇಳು, ಕುಳಿತಲ್ಲಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರು. ಇದೇನಿರಬೇಕು ? ಅರಸು ಕೇಳಿದರೆ ಅಳುವಳು, ದಾಸಿಯರು ಕೇಳಿದರೆ ಸಿಡಿಯುವಳು ; ಹಿರಿಯರಸಿ ನೋಡಲು ಬಂದರೆ ಅಡಗುವಳು. ದೇಹ ಕೃತವಾಯಿತು ; ಮೈ ಬಣ್ಣ ಗೆಟ್ಟಿತು.

ರಾಜವೈದ್ಯರು ಬಂದರು, ಪರೀಕ್ಷಿಸಿದರು ; ಯಾವ ‘ರೋಗ’ವೂ ಇಲ್ಲವೆಂದರು. ರಾಜಮಾಂತ್ರಿಕರು ಬಂದರು, ಮಂತ್ರಿಸಿದರು ; ಯಾವ ‘ಬಾಧೆ’ಯೂ ಇಲ್ಲವೆಂದರು. ನಲ್ಮೆಯರಸಿ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಕಂದಿ ಕುಂದಿದಳು. ಅರಸನ ಹೃದಯ, ರಜನಿಗೆ ಅನಂತವಾದ ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಸಮೀಪಿಸುವಂತೆ ಕಂಡಿತು.

ಮಂತ್ರೀಶನು ಬಂದನು ; ಅಂತಃಪುರದ ವಿಕಾಂತಮಂದಿರವನ್ನು ಹೊಕ್ಕನು. ಅರಸನ ಕವಪಿಗೊತ್ತಿದ ಕೈಯಿಂದ ನೀರು ಮೊಳಕೈಯಲ್ಲಿ ಇಳಿಯುತ್ತಿತ್ತು ; ಮುಖ ವಿವರ್ಣವಾಗಿತ್ತು.

“ ಮಂತ್ರೀ ! ನನ್ನ ಆರಗಿಳಿಯನ್ನುಳಿಸಲಾರೆಯಾ ? ”

“ ಪ್ರಭೋ ! ಉಳಿಸಬಲ್ಲೆ. ಆದರೆ. ”

“ ಆದರೇನು ? ಅಳುಕಬೇಡ ! ಯಾವ ತ್ಯಾಗಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವೆನು. ”

“ ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಒಡೆಯರು ಆಕೆಯನ್ನು ಅಗಲರವೇಕಾಗುವುದು. ”

“ ಅದೇಕೆ ? ”

“ ಪ್ರಭುಗಳು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬಾರದು. ”

ಅರಸು ಒಪ್ಪಿದನು.

ಅರಮನೆಗೆ ಅರ್ಧ ಹರದಾರಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಅದರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಬ್ಬರು ಆಪ್ತಸೇವಕರ ಮನೆಗಳೂ ಸ್ಥಿರವಾದುವು. ಸುತ್ತಲೂ ಎತ್ತರವಾದ ಪ್ರಾಕಾರವೇರಿತು. ನಲ್ಲಿಯರಸಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯಲಾಯಿತು. ಆ ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯ ಅವಳ ವಾಸಗೃಹವಾಯಿತು.

ಮಂತ್ರಿಯೊಬ್ಬನಲ್ಲದೆ ಬೇರಾರಿಗೂ ಪ್ರಾಕಾರದೊಳಗೆ ಪ್ರವೇಶವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಅರಸನಿಗೆ ಮೂವತ್ತು ದಿನವೆಂಬುದು ಮುನ್ನೂರಾಗಿ ಕಂಡಿತು. ಅಷ್ಟುದಿನ ಅವನು ಕಿರಿಯರಸಿಯ ಅಂತಃಪುರದಿಂದ ಹೊರಬರಲಿಲ್ಲ.

ತಿಂಗಳು ಕಳೆಯಿತು. ಪ್ರಾತಃಕಾಲ ಮಂತ್ರಿ ಬಂದು ಅರಸನನ್ನು ಕಂಡನು. ಉತ್ಕಂಠನಾದ ಅರಸನು “ ಹೇಗಿರುವಳು ? ” ಎಂದನು.

ಮಂತ್ರಿ ಮುಗುಳುನಗುತ್ತ “ ಕೊಬ್ಬಿದ ಕೃಷ್ಣ ಮೈಗಿಯಂತೆ ! ” ಎಂದನು.

ಅರಸನ ರೋಮರಂವ್ರಗಳೆಲ್ಲ ಹರ್ಷ ಸಂಚಾರವಾಯಿತು; ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿದನು. “ ಅವಳನ್ನಿಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆಯಿಸು ” ಎಂದನು.

“ ನಾವೇ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ‘ ರಾಣಿ ’ ಯನ್ನು ಕರೆತರುವುದು ಉಚಿತ ” ಎಂದನು ಮಂತ್ರಿ.

ಅರಸನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಗರಿ ಮೂಡಿತು. ಇಬ್ಬರೂ ಕೈಕೈ ಹಿಡಿದು ನಡೆದರು. ಅರಸನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮಾತಿನ ಹೂಮಳೆ. ಮಂತ್ರಿಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿತ್ತವಾದ ನೋಟ.

ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯದ ಪ್ರಾಕಾರವನ್ನು ದಾಟಿದರು. ರಾಣಿಯ ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯದ ಸುತ್ತಲೂ ಉದ್ಯಾನವಿಲ್ಲ; ಲತಾಮಂಟಪಗಳಿಲ್ಲ; ಸಾಕಷ್ಟು ಸ್ವಚ್ಛತೆಯೂ ಇಲ್ಲ;—ಅರಸನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತುಗಳು ಹಾದುಹೋದವು.

ಚಿಕಿತ್ಸಾಲಯದ ಮೆಟ್ಟಿಲನ್ನೇರಿದರು. ಒಳಗಿನಿಂದ ದಿವ್ಯವಾದ ಕಂಠಧ್ವನಿ ! ಹಾಡು ಕೇಳುತ್ತಿದೆ ! ಅರಸನ ಎದೆ ಕುಣಿಯಿತು ; “ ಸುಂದರೀ !—ಎಂದು ಬಾಯಿ ತೆರೆಯುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿ ಸನ್ನೆಮಾಡಿದನು.

ಇಬ್ಬರೂ ಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಕಿಟಕಿಯಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣೆಕ್ಕಿದರು.

ಅರಸನು ನೋಡಿದನು ; ನೋಡಿ ಕೇಳಿದನು. ಕೇಳುತ್ತ ನೋಡುತ್ತ ರೆಪ್ಪೆಯಲುಗದೆ, ಉಸಿರೆಳೆಯದೆ ನಿಂತನು !

ಅದರೊಳಗೆ ಏನಿತ್ತು ? ಹೇಗಿತ್ತು ?

ಅದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ಚಿತ್ರಶಾಲೆ. ಗೋಡೆ ತುಂಬ ಚಿತ್ರಗಳು ; ತರತರದ

ಹೆಂಗಸರು, ಗಂಡಸರು, ಮಕ್ಕಳು. ಜೀದಿಯ ದೃಶ್ಯಗಳು ; ಮನೆಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಮುತ್ತೈದೆಯರು. ಎಡೆಯಡೆಯಲ್ಲಿ, ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಕೂರಿದ ಗೂಡುಗಳು. ಗೂಡುಗಳಲ್ಲಿ—ಒಂದರಲ್ಲಿ ಅನ್ನ, ಇನ್ನೊಂದರಲ್ಲಿ ರೊಟ್ಟಿ, ಮತ್ತೊಂದರಲ್ಲಿ ಪಲ್ಯ ; ಮಗುಳೊಂದರಲ್ಲಿ ಕಡಲೆ, ಬೇರೊಂದರಲ್ಲಿ ಹುರಿಯಕ್ಕಿ. ಹೀಗೆ ಒಂದೊಂದರಲ್ಲಿ ಒಂದೊಂದು ವಸ್ತು. ' ರಾಣಿ ' ಯಾವುದಾದರೊಂದು ಗೂಡಿನ ಬಳಿಗೆ, “ ಧರ್ಮಮ್ಮಾ ! ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಮೈಯೊಲೆದೊಲೆದು ನಗುನಗುತ್ತ ಬರುವಳು ; ಹಾಡುವಳು. ಹುಬ್ಬು ಕುಣಿಸಿ, ಕೂರಳು ಕೊಂಕಿಸಿ, ಕಣ್ಣಲೆಯಿಸಿ ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ, “ ಧರ್ಮಮ್ಮಾ ! ” ಎಂದು ಕೂಗುವಳು. ಮೈಬಾಗಿ ಗೂಡಿನೊಳಗಿಂದ ಒಂದಿಷ್ಟು ತಿಂಡಿ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವಳು, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಹಾಗೆಯೇ ತಿನ್ನುವಳು ; ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸೆರಗಿನಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುವಳು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಗೂಡುಗಳ ಮುಂದೆ ನಡೆದ ಬಳಿಕ ಜೀದಿಯ ಚಿತ್ರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು, ಸೆರಗಿನೊಳಗಿಂದ ತೆಗೆದು ತಿನ್ನುತ್ತಾ ಹೊತ್ತು ಕಳೆಯುವಳು. ಒಮ್ಮೆ ಯಾರೊಡನೆಯೋ ಮಾತಾಡುವಂತೆ, ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಜಗಳಾಡುವಂತೆ, ಏನೋ ಹೇಳುವಳು. ಅಲ್ಲೇ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಮಲಗುವಳು. ಎದ್ದು ತಿರುಗಿ ಅದೇ ಹಾಡು !

ಅರಸನು ಇದನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಎರಡು ಗಳಿಗೆ ನಿಂತನು. ಅವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ನಗೆಯಿರಲಿಲ್ಲ ; ವ್ಯಸನವೂ ಕಂಡುಬರಲಿಲ್ಲ.

“ ಮಂತ್ರಿ ! ಇವಳೇ ಕಿರಿಯ ರಾಣಿಯೋ ? ”

“ ಹೌದು ಮಹಾಪ್ರಭೋ ! ”

“ ಅಲ್ಲ ! ಇವಳಿಗೆ ರಾಣಿಯಿಲ್ಲ ; ಕೊರಮರ ಹೆಣ್ಣು . ”

“ ಪ್ರಭುಗಳ ಚಿತ್ತ ! ” ಎಂದು ಮಂತ್ರಿ ಎದೆಯ ಭಾರವನ್ನು ಉಸಿರಿನಲ್ಲಿ ಇಳಿಸಿದನು.

ಚಿತ್ರಶಾಲೆಯ ಬಾಗಿಲನ್ನು ಸೇವಕನು ತೆರೆದನು. ಕೊಂಗುನಾಡಿನ ಕೊರಮರ ಹೆಣ್ಣು ಬಾಗಿಲ ಬಳಿಗೆ ಬಂದಳು. ಅರಸನನ್ನು ಕಂಡು ಬೆಚ್ಚಿದಳು !

“ ಸ್ವಾಮಿ ! ” ಎಂದು ನಡನಡುಗಿ ಕೈಮುಗಿದಳು.

ಅವಳ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರುಂಡ ದೃಷ್ಟಿಧಾರೆ ಅವನ ಎದೆಯನ್ನು ಸೀಳಿತು !

“ ಮಂತ್ರಿ ! ಈ ಕೊರಮರ ಹೆಣ್ಣು ರಾಣಿಯಾಗಬಲ್ಲಳೆ ? ”

“ ಪ್ರಭುಗಳ ಚಿತ್ತ ! ”

“ ಹಾಗಾದರೆ ಇವಳು ರಾಣಿಯಾಗಲಿ ! ”

“ ಪ್ರಭುಚಿತ್ತ ! ”

ಮಂತ್ರಿ ಮತ್ತೊಂದು ನಿಟ್ಟುಸಿರೆಳೆದುಕೊಂಡನು.

ಕೊಬ್ಬಿದ ಕಿರಿಯರಸಿ ಹೊಳೆಹೊಳೆಯುತ್ತ ಅರಮನೆಗೆ ಬಂದಳು. ಬಂದವಳೇ ಸಿಂಗರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ವಾಸಿಯರನ್ನು ಕಂಡು, “ ಧರ್ಮಮ್ಮಾ ! ” ಎಂದಳು. ಅವರೊ-

ಆಗ ನವಯುವತಿಯೊಬ್ಬಳು ಕಿಲಕಿಲನೆ ನಕ್ಕಳು; ಓಡಿಹೋಗಿ ಹಿರಿಯರನ್ನೊಡನೆ, “ಧರ್ಮಮ್ಮರಸಿ ಬಿಜಯಂಗೆದಿರುವರು !” ಎಂದು ಹೇಳಿ ಮತ್ತೆತ್ತಮ್ಮ ನಕ್ಕಳು. ಮಹಾರಾಣಿ ಅವಳನ್ನು ಕೆರಳಿ ನೋಡಿದಳು! ಯುವತಿ ತಲೆತಗ್ಗಿಸಿದಳು. ಸ್ವಲ್ಪ ತಡೆದು ಮಹಾರಾಣಿಯೂ ತಲೆಬಾಗಿ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿದಳು.

ಕಿರಿಯರಸಿಗೆ ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲೇ ಅರುಚಿ ತಲೆದೋರಿತು ; ಆಕೆಗೆ ಹುಟ್ಟಿತು; ಆಯಾಸವುಂಟಾಯಿತು. ಅರಸನು ಒಬ್ಬನೇ ಕುಳಿತು ಚಿಂತಿಸಿದನು.

ಅರಸನು ಮಂತ್ರಿಯನ್ನು ಬಳಿಗೆ ಕರೆದನು. ತನ್ನ ನಿರ್ಧಾರವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದನು! “ಪ್ರಭುಗಳ ಚಿತ್ತ!” ಎಂದು ಗಂಭೀರವಾಗಿ ಮಂತ್ರಿ ಮುಖವನ್ನು.

ಮರುದಿನ ಮುಂಜಾವದಲ್ಲಿ ದಾಸಿಯರು ನೇವೆಗೆ ಬಂದಾಗ, ಸಜ್ಜೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬರಿಯ ಹಾಸಿಗೆ! ಬರಿಯ ಉಡಿಗೆ ತೊಡಿಗೆ! ಅರಸನಿಲ್ಲ! ಅವನ ಸತ್ವಿಯ ಅರಸಿಯೂ ಇಲ್ಲ !

ಮಂತ್ರಿ ಹಿರಿಯರಸಿಯನ್ನು ಕಂಡು ನಮಿಸಿ ರಾಜಮುಂದಿ ಕೆಯನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸಿದನು. ಆಕೆ ಎದ್ದು ನಿಂತು ಆ ಉಂಗುರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸೀಮಂತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿಟ್ಟು, ಕಣ್ಣಿಗೊತ್ತಿಕೊಂಡು, ‘ರಾಜಾಜ್ಞೆ!’ ಎಂದು ನುಡಿದು ತನ್ನ ಉಂಗೈಯಲ್ಲಿ ಧರಿಸಿಕೊಂಡಳು.

ಅರಸನು ಕಿರಿಯರಸಿಯೊಡನೆ ರಾಜ್ಯತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿದುದನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಜಮಾತೆ ನಿಟ್ಟುಸಿರು ಬಿಟ್ಟಳು. ಆಕೆಯ ದಾಸಿ ‘ಅಯ್ಯೋ’ ಎಂದು ಅತ್ತಳು.

ಅಂತಃಪುರಚಾರಿಣಿಯಾದ ನವಯುವತಿಯೊಬ್ಬಳು ಒಂದು ನಿರ್ಜನ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಓಡಿ, “ಧರ್ಮಮ್ಮ ಅರಸನನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಓಡಿಹೋದಳು!” ಎಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಕಿಲಕಿಲನೆ ನಕ್ಕಳು !

ಕೊಂಗುನಾಡಿನ ಕೊರಮರ ಹೆಣ್ಣು ಅರಸನನ್ನು ಹಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋದಳಂತೆ—ಎಂದು ಊರೆಲ್ಲ ಗಜಬಜಿಸಿತು.

ಕೊರಮಸುಂದರಿಗಾಗಿ ಅರಸನು ಕೊರಮನಂತೆಯೇ ಮೈಮಂಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅವಳ ಒಲೈ ಇಮ್ಮಡಿಸಿತು. ಇದರಿಂದ ಅರಸುಕೊರಮನ ಸುಖ ಕೊನೆಯಾಯಿತು. ಅವರು ಹಗಲೆಲ್ಲ ಜಕ್ಕವಕ್ಕಗಳಂತೆ ಸಹಜರಸುಗೀಯುವಾದ ವನ ನದೀತೀರಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದರು; ಇರುಳೆಲ್ಲ ಚಕ್ರೋರಗಳಂತೆ ಜಿಜಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಹರಿಸಿದರು. ಕಾಡುಮೇಡುಗಳಲ್ಲಿ ನವಿಲುಗಳಂತೆ ಕುಣಿದರು. ಪಾನಿವಾಳಗಳಂತೆ ಊರ್ದಿಂದೂರಿಗೆ ಹಾರಾಡಿದರು. ಕಿರುಮಕ್ಕಳಂತೆ ಪೀಡಿಯ ಬಳಿಯ ಧೂಳಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಹೊರಳಾಡಿದರು; ಮಳೆನೀರಲ್ಲಿ ನಡೆದಾಡಿದರು. ಮಣ್ಣೊಂದಿಗೆ ಮಣ್ಣಾಗಿ, ನೀರೊಂದಿಗೆ ನೀರಾಗಿ, ಗಾಳಿಯೊಂದಿಗೆ ಗಾಳಿಯಾಗಿ ಸುಲಿಸಿದರು.

ಆರು ವರ್ಷಗಳು ಹೀಗೆ ಸಂದುವು. ಅವರು ಹಲವು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಿ ಕೊಂಗುನಾಡಿಗೆ ಬಂದರು. ಒಂದೂರ ಬಳಿಯ ಆಲದ ಮರದಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಸಿಲಿಗೆ

ವಿಶ್ರಮಿಸಿದರು. ದಾರಿಗನೊಬ್ಬನನ್ನು ಕೊರಮರಸಿ ದೂರದಲ್ಲಿ ಕಂಡಳು. ತನ್ನ-
ರಸನೊಡನೆ “ನಾವು ಬೇಗನೆ ಇಲ್ಲಿಂದ ಮರೆಯಾಗುವ!” ಎಂದಳು.

“ಅದೇಕೆ?” ಎಂದನು ಅರಸು.

ಕೊರಮರಸಿಯ ಕಣ್ಣು ಅತಿತರಲವಾಗಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ಓಡಿತು. ಅವಳ ಕೆಂದುಟಿ
ಆಗ ಬಿಳುವೇರಿತು.

“ಎಕೆ ಹೆವರುನೆ?” ಎಂದನು ಅರಸು.

ಅವಳ ವನಿ ನಡುಗಿತು. “ನಾನು ಈವೂರವಳು” ಎಂದಳವಳು.

“ಅದರಿಂದೇನು ಭಯ?”

ಕೊರಮರಸಿ ತಲೆಬಾಗಿಸಿ, ಕಣ್ಣೀರು ಹರಿಸಿ, “ನಾನು ಮೊದಲೊಬ್ಬ ಕೊರಮ
ನನ್ನು ಕೈಹಿಡಿದಿದ್ದೆ” ಎಂದಳು. ಅರಸು ನಕ್ಕನು. “ನಾನೂ ಮೊದಲೊಬ್ಬಳು
ರಾಜಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗಿದ್ದೆ!” ಎಂದನು. ಕೊರಮರಸಿಯ ಭಯ ತೊಲ
ಗಲಿಲ್ಲ.

ದಾರಿಗನು ಸಮೀಪಿಸಿದನು. ಅವಳು ತಲ್ಲಣಿಸಿದಳು! ಅರಸನ ಕಿವಿಯಲ್ಲಿ
“ಇವನೇ ನನ್ನ ಕೈಹಿಡಿದವನು!” ಎಂದಳು.

ಅರಸನು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದನು.

ಆ ದಡಿಗನು ಇದಿರಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತನು, ನೋಡಿದನು, ದಿಟ್ಟಿಸಿದನು;
ಹುಚ್ಚತ್ತಿ ದಿಟ್ಟಿಸಿದನು—“ಓಹೋ! ನೀನು ಇದ್ದೀಯಾ? ಆ ಗೌಡನ ಜತೆಯಲ್ಲಿ
ಓಡಿಹೋದವಳು, ಅವನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇವನನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದೀಯಾ? ಬಾ ಹೆಣ್ಣೆ!
ಬಾರೇ! ಇಲ್ಲಿ ಬಾರೇ!” ಎಂದು ಒದರುತ್ತ ಕೊರಮರಸಿಯ ಬಳಿಗೆ ಬಂದನು.

ಅರಸನು ಸಹಿಸದೆ, “ದೂರ ಸರಿ! ಸರಿದು ನಿಲ್ಲು!” ಎಂದನು. ಕೆಂಗಣ್ಣಿನ
ದಡಿಗನು “ಹಹಾ! ನನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ಬಳಿಗೆ ನಾ ಬರುವಾಗ, ನೀನೇನೋ ತಡೆಯು
ವವನು? ಇವನನ್ನು ಹಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದು ನಾಚಿಕೆಗೆಟ್ಟು ಮಾತಾಡುತ್ತಾನೆ,
ಕಳ್ಳ!” ಎಂದು ಹೇಳಿದವನೇ, ಜಿಗರಿಯಂತೆ ವಿಹ್ವಲೆಯಾಗಿದ್ದ ಕೊರಮರಸಿಯ
ಮುಡಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದನು.

ಅರಸನಿಗೆ ತಡೆಯಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಧಟ್ಟನೆ ಮುಂದೆ ಹಾರಿ, ದಡಿಗನನ್ನು ದೂಡಿ
ಅರಸಿಯ ಕೈಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ದಡಿಗನು ಹಲ್ಲು ಕಚ್ಚಿ, ಅರಸನನ್ನು
ಕುತ್ತಿಗೆ ಹಿಡಿದು ದೂರ ಪಪ್ಪದನು, ಕೊರಮರಸಿಯ ತುರುಬು ಹಿಡಿದು ಎಳೆದನು.

“ಅಯ್ಯೋ! ಏತು! ನಿನ್ನೊಟ್ಟಿಗೆ ಬರುತ್ತೇನಪ್ಪಾ ಬರುತ್ತೇನೆ! ಇನ್ನು ಓಡಿ
ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ. ದಮ್ಮಯ್ಯ! ಏತು! ಕೊಲ್ಲಬೇಡ!” ಎಂದವಳು ಬೊಬ್ಬಿಡುತ್ತಿ
ರುವಾಗಲೇ ಅವಳ ಬೆನ್ನಿಗೊಂದು ಗುದ್ದಿದನು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅರಸನು ಎದ್ದು ಬಂದು ಮುಷ್ಟಿ ಬಿಗಿದು ತೀವಿಯಿಂದ “ನಾನು
ಯಾರೆಂದು ತಿಳಿದೆ?” ಎಂದು ಗರ್ಜಿಸಿದನು. ದಡಿಗನು ಗರ್ವದಿಂದ ನಕ್ಕು “ಎಲ್ಲ

ಬಲ್ಲೆ! ಮುಚ್ಚು ಬಾಯಿ! ಹೆಣ್ಣುಗಳ್ಳು!” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ ಅರಸಿಯನ್ನು ಎಳೆದು ಕೊಂಡು ಹೋಗಿಯೇ ಬಿಟ್ಟನು !

ಕೊರಮರಸಿ ಹಿಂತಿರುಗಿ ಕೂಡ ನೋಡಲಿಲ್ಲ !

ಅರಸನು ಅಲ್ಲೇ ಸ್ತಂಭಿತನಾದನು !

ಒಂದು ದಿನ ಸಂಜೆ ಮಹಾಮಂತ್ರಿ ಕೋಟೆಯ ಹೊರಗಿನ ತಿಲಾಪೇದಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಬಳಿಯ ಸುರಗಿಯ ಮರದಿಂದ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಹೂಗಳು ಉದುರುತ್ತಿದ್ದವು. ತುಂಬಿಗಳು ಮರದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಗುಂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಮೂರದಿಂದೊಂದು ಕಲಕಂಠವು “ಕುಹೂ” ಎಂದಿತು.

ಪಾಂಥನೊಬ್ಬನು ಕೋಟೆಯ ಬಾಗಿಲ ಕಡೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಲಿನ ವಸ್ತ್ರ, ಮಾಸಿದ ಮೈ, ಕ್ಷೀಣ ದೇಹ ; ಹೊದರು ಗಡ್ಡ, ತಿದ್ದಿದ ಮೀಸೆ, ಬಾಡಿದ ಕೋರೆ; ಆದರೂ ಕಣ್ಣಲ್ಲೊಂದು ಕಾಂತಿ, ಹಣೆಯಲ್ಲೊಂದು ಹಿರಿಮೆ.

ಪಾಂಥನು ವೇದಿಕೆಯನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿದನು.

ಮಂತ್ರಿಯ ಕಣ್ಣರಳಿತು ; ಮೊಗವುಬಿತ್ತು. ಅವನು ವೇದಿಕೆಯಿಂದ ಕೆಳಗಿಳಿದನು. ಪಾಂಥನಿಗಿದಿರಾಗಿ ಎರಡು ಹೆಜ್ಜೆ ನಡೆದನು.

ಪಾಂಥನು ತಲೆಬಾಗಿ ನಿಂತನು.

ಮಂತ್ರಿಯ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ತಟಕ್ಕನೆ ಹನಿಯುದುರಿತು ; “ ಪ್ರಭೋ ! ಬಂದೆಯಾ ! ” ಎಂದು ಆಲಿಂಗನಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ದೀರ್ಘ ಬಾಹುಗಳನ್ನು ನೀಡಿದನು.

ಪಾಂಥನು ಕೊಸರಿಕೊಂಡು ಹಿಂದೆ ಸರಿದನು. “ ನಾನು ಪ್ರಭುವಲ್ಲ ; ಕೊರಮನು ! ” ಎಂದನು. ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳು ನೀರಿಳಿಯುವ ನಕ್ಷತ್ರಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಮಂತ್ರಿ ಕ್ಷಣಮಾತ್ರ ನಿಂತನು. ಪಕ್ಕನೆ ಕೈಚಾಚಿ “ ಗೆಳೆಯಾ ! ” ಎಂದು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಅರಸನೂ ಗಾಢವಾಗಿ ಆಲಿಂಗಿಸಿದನು. ಅವನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದಿಳಿದ ಬಿಸಿಲುಮಳೆಯಲ್ಲಿ ನೆಲ ನಾಂದಿತು.

ಮರುದಿನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಹೋತ್ಸವವಾಯಿತು. ಮಹಾರಾಣಿ ಮಂತ್ರಿಯ ಸಂಮುಖದಲ್ಲಿ ಅರಸನಿಗೆ ಮುದ್ರೆಯುಂಗುರವನ್ನು ತೊಡಿಸಿ ಸಮಿಸಿದಳು.

ಅರಸನು ತನ್ನ ಹೃದಯಪೀಠದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಣಿಗೆ ಮಹಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿದನು.

ಒಂದುದಿನ ಅಪರಾಹ್ನ ಸೂರ್ಯನು ಸುಖಕರನಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಅರಸನೂ ಮಂತ್ರಿಯೂ ಉದ್ಯಾನವೀಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಬ್ಬರೂ ಮಾತಾಡದಿದ್ದರು.

ಅರಸನು ತಲೆಯೆತ್ತಿದನು. “ ಮಂತ್ರೀ, ನೀನಂದು ಹೇಳಿದುದು ಅರ್ಥ ಸತ್ಯ ! ” ಎಂದನು.

“ ಅಲ್ಲ, ಪ್ರಭೋ ! ಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯ. ”

ಅರಸನು ಪುನರ್ವಿಚಾರಮಗ್ನನಾದನು. ಮಂತ್ರಿ ಸ್ವಸ್ಥನಾಗಿದ್ದನು.

“ ಮಂತ್ರಿ ! ಸಮಾಧಾನವಾಗಲಿಲ್ಲ ” ಎಂದನು ಅರಸು.

“ ಪ್ರಭೋ ! ಸತ್ಯದ ವಿವರ ಕರ್ಕಶವಾಗಿದೆ ! ” ಎಂದನು ಮಂತ್ರಿ.

ಅರಸನು ನಕ್ಕನು. “ ಸತ್ಯವು ಎಂದಿದ್ದರೂ ಸೇವ್ಯ ! ” ಎಂದನು.

ಮಂತ್ರಿ ಒಂದಿಷ್ಟು ತಡೆದನು. “ ಅಂತಾದರೆ ಪ್ರಭುಗಳು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬೇಕು ” ಎಂದನು.

“ ಮಂತ್ರಿ ! ನೀನು ‘ ಮನಸ್ಸೇ ಮೆಚ್ಚು ’ ಎಂದೆ. ”

“ ಹೌದು, ಪ್ರಭೋ ! ”

“ ಕೋರಮರ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ಮಾರುವೋಮದರಲ್ಲಿ ಆ ಸತ್ಯ ಸ್ಫುಟಿ ವಾಯಿತು. ”

“ ಸ್ಫುಟಿವಾಯಿತು, ಪ್ರಭೋ ! ”

“ ನೀನು ‘ ಅಭ್ಯಾಸವೇ ಮೆಚ್ಚು ’ ಎಂದೆ. ”

“ ನಿಜ, ಪ್ರಭೋ ! ”

ಕೋರಮರ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಅರಮನೆ ಅಸಹ್ಯವಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ ಮಾತಿನ ಸತ್ಯ ನೆಗೆದು ನಿಂತಿತು.

“ ಸರಿ, ಮಹಾಪ್ರಭೋ ! ”

“ ನೀನು ‘ ಸ್ವಭಾವವೇ ಮೆಚ್ಚು ’ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ”

“ ಹೇಳಿದೆ ಪ್ರಭೋ ! ”

“ ಅದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವೆಲ್ಲ ? ”

“ ಕೋರಮತನಕ್ಕೆ ಹೇಸಿ ನನ್ನ ಪ್ರಭು ಹಿಂತಿರುಗಿದುದರಲ್ಲಿ. ”

“ ಮಂತ್ರಿ ! ನೀನು ‘ ಸ್ವಭಾವವೇ ಹೆಚ್ಚು ’ ಎಂದೆಯಲ್ಲವೇ ? ”

“ ಸತ್ಯ, ಪ್ರಭೋ ! ”

“ ಸ್ವಭಾವಕ್ಕೆ ಪ್ರಧಾನ ಕಾರಣವಾವುದು ? ”

“ ಹುಟ್ಟು, ಮಹಾಪ್ರಭೋ ! ”

ಅರಸನು ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಮೌನಿಯಾಗಿದ್ದನು.

“ ಮಂತ್ರಿತ್ವರ ! ರಾಜಪುತ್ರನಾದ ನಾನು ಅಷ್ಟು ದಿನ ಕೋರಮತನದಲ್ಲಿ ರಮಿಸಿದೆ ! ”

“ ಯಥಾರ್ಥ ಪ್ರಭೋ ! ”

“ ಸ್ವಭಾವದ ಹೆಚ್ಚು ಗಾರಿಕೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಲಿಲ್ಲ ! ”

ಮಂತ್ರಿ ಗಂಭೀರವಾದ ಮೌನವನ್ನು ತಾಳಿದನು. ಇಬ್ಬರೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತು ಅತ್ತಿತ್ತ ನಡೆದರು.

“ ಪ್ರಭುಗಳು ಅರಮನೆಗೆ ದಯೆಮಾಡಿಸಬೇಕು ” ಎಂದನು ಮಂತ್ರಿ.

ಮಹಾಮಂತ್ರಿ ಅರಸನನ್ನು ವೃದ್ಧಿಯಾದ ರಾಜಮಾತೆಯ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ಕರೆ ದೊಯ್ದನು. ಅರಸನು ಮಾತೃಶ್ರೀಯ ಪಾದಗಳಿಗೆ ಅಭಿವಂದಿಸಿದನು. ರಾಜಮಾತೆ ತನ್ನ ನಿಡುದೋಳುಗಳಿಂದ ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ಹರಸಿದಳು. ಅರಸನು ಆಕೆಯ ಬಳಿ ಮಂಚದಲ್ಲಿ ಆಸೀನನಾದನು. ಮಂತ್ರಿ ಕೈಮುಗಿಮು ನಿಂತನು.

“ಮಹಾತಾಯಿ! ಇಂದು ಸತ್ಯವು ಪ್ರಕಟವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ” ಎಂದನು ಮಂತ್ರಿ.

ರಾಜಮಾತೆ ಗಳಗಲನೆ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸಿದಳು.

“ಅಮ್ಮಾ! ಅದೆಷ್ಟು ನಿಷ್ಕರವಾದರೂ ಸಹಿಸಬಲ್ಲೆ!” ಎಂದನು ಅರಸು.

ರಾಜಮಾತೆ ಹೇಳಿದಳು—ಆಕೆ ವಂಧ್ಯ; ಆದರೆ ಆಕೆಯನ್ನು ಆರಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದ ‘ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ’ ಸವತಿಯನ್ನು ತಂದು ರಾಜಮಾತೆಯ ಪದವಿಯನ್ನೂ ಆಕೆಗೆ ತಪ್ಪಿಸಲೊಲ್ಲನು; ಆದುದರಿಂದ ರಾಜ್ಯನಿರ್ವಹಣಕ್ಕಾಗಿ ಆಪ್ತ ಸವಿಯ ಪುತ್ರರತ್ನವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿನಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಮಗನೆಂದು ಆಕೆ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಳು.

ಅರಸನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಯಾವ ವಿಕಾರವೂ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ರಾಜಮಾತೆಗೆ ನಮಿಸಿದನು. “ಮಂತ್ರಿ! ನನ್ನ ನಿಜಜನನಿ ಎಲ್ಲಿ?” ಎಂದನು.

ರಾಜಮಾತೆಯ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ದೃಢಕಾಯಕಾದ ಕೃಷ್ಣವರ್ಣದ ವೃದ್ಧ ದಾಸಿಯೊಬ್ಬಳು ತಲೆಬಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದಳು.

ಮಂತ್ರಿನು ಅರಸನಿಗೆ ಅವಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು.

ಅರಸನು ಎದ್ದುನಿಂತು ಅವಳ ಪಾದವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಆಕೆ ಮಗನನ್ನು ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ ಜಿಗಿಯಾಗಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಗೊಳ್ಳನೆ ಅತ್ತಳು! ಹೊಳೆ ಹೊಳೆಯುವ ಅವಳ ವರ್ತುಲವಾದ ಕೈ ಮೈಗಳಲ್ಲಿ, ತನ್ನ ಅವಯವರಚನೆಯ ಮಾತೃಕೆಯನ್ನು ಅರಸನು ಕಂಡುಕೊಂಡನು. ಹರಿಯುತ್ತಿದ್ದ ಕಣ್ಣೀರು ಆರುವ ವರೆಗೆ ಅರಸನು ತಾಯಿಯ ತಕ್ಕೆಯನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ.

ಅರಸನೂ ಮಂತ್ರಿಯೂ ರಾಜಮಾತೆಯ ಮಂದಿರದಿಂದ ಹೊರಟರು.

ಅಂತಃಪುರದ ಸಾಲುಗಂಬದ ಹೊರಜಗಲಿಯಲ್ಲಿ ಅರಸು ಮಂತ್ರಿ ಮೆಲ್ಲ ಮೆಲ್ಲನೆ ಹೆಜ್ಜೆ ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದರು.

“ಮಂತ್ರಿ! ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಮಾಧಾನವಿನ್ನೂ ದೊರಕಲಿಲ್ಲ!”

“ಪ್ರಭುಗಳು ಪ್ರಶ್ನಿಸಬೇಕು.”

“ಸಹಜ ಸ್ವಭಾವದ ಪ್ರಬಲತೆಯ ಸತ್ಯವು ಒಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಾಶಿತವಾದಾಗ ಇನ್ನೊಂದೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾದಂತಿದೆ!”

“ಪ್ರಭುಗಳು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಬೇಕು!”

“ಹುಟ್ಟು ಕೊರಮನು ಕೊರಮೆಯಲ್ಲಿ ಸಹಜಸುಖವನ್ನು ಕಂಡು ಕೊನೆಗೆ ಹೇಸಿ ಬಂದುದರಲ್ಲಿ ಸಹಜಭಾವದ ಪ್ರಾಬಲ್ಯ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ!”

ಮಂತ್ರಿ ಉತ್ತರ ಕೊಡಲಿಲ್ಲ.

ಅಂತಃಪುರದ ಅದೊಂದು ಜನರೊನ್ನು ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅರಸನನ್ನು ಮಂತ್ರಿ ಕಳೆದೊಯ್ದನು. ಅದೊಂದು ಕೋಣೆಯ ಜಾಗಿಲು ಭದ್ರವಾಗಿ ಮುದ್ರಿತವಾಗಿತ್ತು ಮಂತ್ರಿ ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದಲೇ ಅವರ ಜೀಗಮುದ್ರೆಯನ್ನು ತೆಗೆದು, ಕದವನ್ನು ದೂಡಿದನು. ಬೆರಕು ಕೋಣೆಗೆ ಸುಗ್ಗಿತು; ಸ್ತರ್ಭೋ! ಪರಾಂಬರಿಸಬೇಕು!” ಎಂದನು.

ಬಳಗೋದೆಯಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಚಿತ್ರ!

ದೀರ್ಘದೇಹದ ಗೌರವರ್ಣದ ವಿಶಾಲಾಕ್ಷಿಯಾದ ಮಹಾರಾಣಿ, ಹೆಚ್ಚು ಕೊಬ್ಬಿದ ಕದವಿನ ಕೃಷ್ಣಕಾಂತಿಯ ಸುಂದರ ಯುವತಿಯ ಕೈಯ ಕೆಂಡಗಳನ್ನು, ಶುಭ್ರ ಶರೀರವೂ ವಿಶಾಲಭಾಲವೂ ಆದ ಆಳದ ಮಹಾರಾಜನ ಕೈಗೆ ಸಮರ್ಪಿಸುವ ರಹಸ್ಯಭೇದಕವಾದ ಉದ್ವಲ ಚಿತ್ರ!

ರಾಜೇಂದ್ರನು ತಲೆದೂಗಿದನು. “ಮಹಾಮಂತ್ರಿ! ತೃಪ್ತನಾದೆ!” ಎಂದನು.

“ಪ್ರಭುವಿನ ಬಲವು!” ಎಂದನು ಮಂತ್ರಿ.

“ಜನ್ಮವೇಗಿ ನೂತನವಾಯಿತು.”

“ಚಿರನೂತನ ಮಹಾಪ್ರಭೋ!”

ಅರಸನು ಮಂತ್ರಿಯೊಡನೆ ಅರಸಿಯ ಅಂತಃಪುರಕ್ಕೆ ನಡೆದನು,

ಅರಸಿ ಜಾಗಿಲ್ಲ ಕಾದು ನಿಂತಿದ್ದಳು.

ಅರಸನು ಗಂಭೀರ ಭಾವಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮುಗುಳು ನಕ್ಕನು !

ಅರಸಿಯ ಸೋಟಿದಲ್ಲಿ ಧನ್ಯತೆ ಹೊಮ್ಮಿತು !

ಆ ರಾಜದಂಪತಿಗಳ ನೈತ್ಯವೃಂದಗಳು ರಸಮಯವಾಗಿ ಏಕೀಭವಿಸಿದವು !

ಮಂತ್ರಿಯ ಮುಖಸುಂದರವು ಪ್ರಪುಲ್ಲಿತವಾಯಿತು ! ಅವನು ಹಾಗೆಯೇ ಮುಖವನ್ನೂ ಮೇಲೆತ್ತಿ, ಅರ್ಧನಿಮಿಲಿತನಯನನಾಗಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ತಲೆಬಾಗಿರ್ದನು.

(ಪಳಮೆಗಳು)

— ಸೀರಿಯಾಪು ಕೃಷ್ಣಭಟ್ಟ

೧೨. ಕನ್ನಡ ಗರತಿ

ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಮಹಿಳೆಯರ ಬೇರನ್ನವತ್ತು. ಅವರ ಬಾಳುಗುರಿಯನ್ನು ಅರಿಯಬೇಕಾದರೆ ಗರತಿಯರ ಬಗೆಗೆ ರಚಿತವಾದ ಕನ್ನಡ ಜಾನಪದ ಗೀತೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕು. ವಾಕ್ಯ ಮಾತುರ ಸಾಮಾಜಿಕ, ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಪ್ರಭಾವದಿಂದಾಗಿ ಈಗ ನಿಜವಾದ ತರ್ನಾಟಕ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನೇ ನಾವೆಂದು ಮರೆತುಹೋದಿದೆ. ಸಮೃ

ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಹಳೆಯ ಆಚಾರ-ವಿಚಾರಗಳು ದೂರವಾಗಿವೆ ; ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳು ಇನ್ನೂ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗಿಲ್ಲ. ಹಳೆ-ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳ, ಸಂಸ್ಕೃತಾಯುಗಳ ಮಧ್ಯಂತರದಲ್ಲಿ ನಾವಿಂದು ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು, ಬಾಳಿನ ಆದರ್ಶವನ್ನು ನಾವು ಕಡೆಗಣಿಸಲಾಗದು. ಒಂದಿನ ಹೊಸ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಇಂದಿನ ವಾತಾವರಣಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಂಡು ಬಾಳುವುದು ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಗವಯಿರ ಬಾಳು ಆದರ್ಶ ಪ್ರಾಯವಾಗಿದೆ. ತ್ಯಾಗ ಭಕ್ತಿ ಶ್ರದ್ಧೆ ಮಮತೆಗಳ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ ಕನ್ನಡ ಗರತಿ. ಯೋಗ್ಯತಾದ ಮಗಳು, ಮಮತೆಯ ಮುದು, ಪ್ರೀತಿಯ ಸೆರೆಸೆ, ಸಾತ್ತ್ವ-ಲ್ಯದ ತಾಯಿಯಾದ ಜೆಣ್ಣಿನ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳನ್ನು ಗವಯಿರ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣುತ್ತೇವೆ. ಈ ಹಾಡುಗಳು ರಾಜಾರ್ಜುನಶ್ವರ ದಂಡಮಂಡ ಸ್ಮೃತವಾದುವಲ್ಲ. ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪಾಂಡಿತ್ಯದಿಂದ ಕಾವ್ಯಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಅರವರದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಬಗೆಯ ವರ್ಣನೆಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ದೊರೆಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅವರ ವಸ್ತು ನಿಶ್ಚಯವಾದವಲ್ಲ ಅರಿತು ಅನುಭವಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಗರತಿಯು ಸರಸ ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಮೂರದೊಮ್ಮೆ ದ್ದಾಳೆ. ದೇವರಲ್ಲಿಯ ಭಕ್ತಿ, ಸಂವನಿಗಾಗಿ ಪ್ರೀತಿ, ಮಗುವ ಬಗೆಗೆ ಸಾತ್ತ್ವಿಕ, ತವರುಘನೆಯ ಅಕ್ಕರೆ, ಅತ್ತಿಯ ಮನೆಯ ವಿರಸ ಇತ್ಯಾದಿ ಅನುಭವಗಳಲ್ಲ ಹೃದಯಾಂತರಾಳದಿಂದ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿವೆ.

ಗರತಿ ತನ್ನ ದಿನಗಲಸವನ್ನು ಜಿಕ್ಕಿಚಿಕ್ಕಿ ಮೂಡಿದಾಗ ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಉದಯಕಾಲದ ಪ್ರಶಾಂತ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ, ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ ಸಕ್ಕರೆಯ ಸಂಸಿದ್ಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ದನ ಕರುಗಳೆಲ್ಲ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಬಾಸ ಎನ್ನುತ್ತಿರುವಾಗ, ಜೀಸುವ ಕಲ್ಲಿನ ಗರ-ಗರ ಸವಳ ಕನ್ನಡ ಗರತಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನೀಯುತ್ತಿತ್ತು. ಬೀಸುವ ಕಲ್ಲಿನ ಸವಳವೇ ಅವಳ ಸಂಗೀತಕ್ಕೆ ಹಿಂಬದಿಯ ಪಾಡು. ಸಂಸಾರದ ನೋವು ತಾಪತ್ರಯಗಳನ್ನು ಮರೆತು ಭಕ್ತಿಗೀತೆಗಳಿಂದ ಗರತಿಯು ದಿನಚರೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸುತ್ತಾಳೆ :

ಶಿವಶಿವ ಎಂದರೆ ಸಿಡಿಲೆಲ್ಲ ಬಯಲಾಗಿ |
ಕಲ್ಲು ಬಂದೆರಗಿ ಕಡೆಗಾಗಿ | ಎಲೆ ಮನವೆ,
ಶಿವನೆಂಬ ಶಬ್ದದ ಬಿಡಬ್ಬಾಡ ||

ಎಂಬ ಏಕನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ದೇವರನ್ನು ನಂಬಿ ಸ್ತುತಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಸ್ವಾರ್ಥ ಮಯವಾದ ಈ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯವರನ್ನು ತನ್ನ ಸಹಾಯಕ್ಕಾಗಿ ನಂಬಿ ನಿರಾಶಳಾದ ಗರತಿಯು :

ಮಂದಿಮಂದಿಯೆಂದು ಮಂದಿ ನಂಬಲಿ ಹೋದ |
ಮಂದಿ ಬಿಟ್ಟಾರ ನಡುನೀರ | ಮಲ್ಲಯ್ಯ
ತಂದಿ ನನ ಕೈಯ ಬಿಡಬ್ಬಾಡ ||

ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಕಲನ

ಎಂಬ ಅವನ ಹಂಬಲ ಸಾರ್ಥಕವಾಗುವದು. ನಂಬಿದ ಗರತಿಯನ್ನು ಕಾಯಲು ಪರಶಿವನ ಕರುಣೆ ಸದಾ ಸಿದ್ಧವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ಮಂದೇನ ಕೊಟ್ಟೀತ ಮನವೇನು ದಣದೀತ !

ಮಂಜಾನವಾನ ಗಿರಿಮಲ್ಲ | ಕೊಟ್ಟಿರ

ಮನಿಕುಂಜಿ ನಮ್ಮ ಮನ ಕುಂಜಿ ||

ದೇವನೊಲಿವರೆ ಮನ-ಮನಗನು ರುಂಜಿ ತುಳುಕಾಮವನು. ಇಂತಹ ಶ್ರದ್ಧೆಗೆ ಭಕ್ತಪ್ರಿಯ ಶಿವನು ಬಲವಂತ ಇರಬಹುದೇ ? ಗರಿಯು ಅಂತಹ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಬೊಲೆಯುವ ಅಶಕ್ತಿಕವಾದ ಅನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾಳೆ. ವಿಶ್ವಾಸಿತ್ವದಿಂದ ಬೀಸುವ ಗರತಿ ಧಾ ನವಲ್ಲಿ ಶಕಾಗುತ್ತಾಳೆ, ಭಕ್ತಿಪರವಶಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ದೈವೀ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ಮನ-ಮನಗನ್ನು ರುಂಜಿಕೊಂಡ ಕನ್ನಡ ಗರತಿ ಪಾವನೆ ಯಾಗಿದ್ದಾಳೆ.

ಶರಣ ನೆನೆದರ ಸರಗೀಯ ಇಟ್ಟಂಗ |

ಅರ್ಥ ಮಲ್ಲಿಗೆ ಮುಡಿವಂಗ | ಕಲ್ಯಾಣ

ಶರಣ ನೆನೆಯೋ ನನ ಮನವೆ ||

ಎಂದು ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಎತ್ತರವೆ ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ. ಸುತ್ತಲೂ ಹರಿವಾಮವ ಮನಸ್ಸು ಯಾವಾಗಲೂ ಶರಣವನ್ನು ನೆನೆಯುತ್ತಿರಲಿ ಎಂದು ಆಕೆ ಪಡುತ್ತಾಳೆ. ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಆಭರಣ, ಹೂ ಎಂದರೆ ಬಲು ಪ್ರೀತಿ. ಶನ್ನೆ ಪ್ರೀತಿಯ ಆಭರಣವಾದ ಸರಿಯೆ ನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಕನ್ನಡ ಗರತಿಗೆ ಶರಣವನ್ನು ನೆನೆಯುವಾಗಿನ ಅನಂದದ ಅನು ಭವವಾಗಿದೆ. ಹೂವಿನಲ್ಲಿ ದೈವೀ ಅಂಶವಿರುತ್ತದೆ. ಆಸ್ತಿಕ್ಯೇ ಆಗಲಿ, ನಾಸ್ತಿಕ್ಯೇ ಆಗಲಿ, ಹೂವನ್ನು ಕಂಡು ಉತ್ಸಾಹಗೊಳ್ಳುವವರಿಲ್ಲ; ಅದರಲ್ಲೂ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಹೂವಿನ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಆಸೆ. ಮಲ್ಲಿಗೆಯನ್ನು ಮುಡಿಮೆಕ್ಕೊಂಡು ಆ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಪರಿಮಳ ದಿಂದ ಉಲ್ಲಸಿತರಾಗದವರಲ್ಲಿ—ಹೂವನ್ನು ಮುಡಿಮೆಕ್ಕೊಂಡಾಗ ಗರತಿ ಶರಣರನ್ನು ನೆನೆಯುವಾಗಿನ ಸುಖವನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಶರಣರನ್ನು ನೆನೆಯುವದೊಂದೇ ಅವಳ ಬಾಳ ಗುರಿ. “ಕರಣ ಬಂದರ ಕಾಯೊ, ಮರಣ ಬಂದರ ಬಯ್ಯೊ ! ಕರುಣೆ ಕಲ್ಯಾಣ ಬಸವೊ” ಎನ್ನುವ ಗರತಿ ಸ್ತಿತ್ವಜ್ಞಳೆಂದೂ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಎಷ್ಟೊಂದು ಬೇಕುವ ಕೆಲಸ ಮುಗಿಸಿದ ಕನ್ನಡ ಗರತಿ ಎತ್ತಿನ ಕೊಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಹಸಿವಾಗಿದುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಧಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಮನಸ್ಸು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ದೈವದ ಧ್ಯಾನದಲ್ಲಿವ ಗರತಿಗೆ, ಕಸ-ವೆಣೆಗೆ ಹೊಲಿಳು ಎನ್ನಿಸು ವದಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವೂ ಮುಕ್ತವೇ ಆವಳಿಗೆ :

ಕಸವು ಹೊಡೆದ ಕೈಯು ಕಸೂರಿ ನಾತವ |

ಬಸವಗ್ಗಿ ನಿನ್ನ ಸಗಡೀಯ | ಬಳಿದ ಕೈ

ಎಸಳ ಯಾಲಕ್ಕಿ ಗೊಣಿ ನಾತ ||

ಎನ್ನುವ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ' ದೃಷ್ಟಿಯಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿ ' ಎಂದೆನಿಸದೆ ಇರಲಾರದು. ಒಳಗೆ ಭಾವ ಶುದ್ಧವಾದಲ್ಲಿ, ಮನ ಪವಿತ್ರವಾದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರೂ ಪವಿತ್ರ ಭಾವನೆ ಬರುವದು ; ಕನ ಸೆಗಣೆಗಳಲ್ಲೂ, ಕಸ್ತೂರಿ ಯಾಲಕ್ಕಿಗಳ ಕಂಪಿನ ವಾಸನೆ ಕಾಣುವ ಗರತಿಯ ದೃಷ್ಟಿ ಉದಾತ್ತವಾದುದು.

ಅಸರಕಿ ಅಳದಿಟ್ಟ ಬ್ಯಾಸರಕಿ ಬಳದಿಟ್ಟ |
ಚಿಂತಿಯ ಕಾಲಾಗ ತುಳಿದಿಟ್ಟ | ಈ ದೇಹ
ಶೀಲ ಮಾಡಿಟ್ಟ ಜನದಾಗ ||

ಧೀರ ಗರತಿ ಅಸರಿಕೆ ಬೇಸರಿಕೆಗಳನ್ನರಿಯದವಳು. ದೇಹವನ್ನು ಮನೆಯ ಜನರ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಸುಣ್ಣದ್ದರಳಿನಂತೆ ಸುಡುವವಳು, ಕರ್ಮಜೋಗಿನಿಯಾಗಿ ಮರ್ತ್ಯ ವನ್ನು ಗೆದೆಯುವವಳು ಕನ್ನಡದ ಗರತಿ.

ಕನ್ನಡ ಗರತಿಯ ಸಂಸಾರ ದೊಡ್ಡದು. ಅದರೆ ಬಡತನವು. ಪತಿ ಬಡವ ನೆಂದು ಕೊರಗುವದಿಲ್ಲ ಆಕೆ.

ಕೂಲಿ ಮಾಡಿದರೇನ ಕೋರಿ ಹೊತ್ತರೇನ |
ನಮಗ ನಮ ರಾಯ ಬಡವೇನ | ಬಂಗಾರ
ಮಾಲ ಇದ್ದಾಂಗ ಮನಿಯಾಗ ||

ಗರತಿಯ ಇಂಥ ಭಾವನೆ ಹಿರಿದಾದುದು. ಬಡತನವಿದ್ದರೇನು ಪತಿಯೇ ಬಂಗಾರ ಅವಳಿಗೆ. ಪ್ರೇಮವೇ ದೇವತೆಯವಳಿಗೆ. ಪತಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಸೌಭಾಗ್ಯವನ್ನು ಕಾಣುವದೇ ಹೆಣ್ಣಿನ ಹಿರಿಸು. ' ನಮಗ ನಮ ರಾಯ ಬಡವೇನ ' ಎಂಬ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಪತಿಯ ಬಗೆಗೆ ಗರತಿಗಿದ್ದ ಆದರ ಅಭಿಮಾನಗಳು ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತವೆ.

ಬಾಣಂತಿತನಕ್ಕೆ ತೌರಿಗೆ ಹೋದ ಗರತಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಗು ಹುಟ್ಟಿದರೂ ಆಗ ಅವಳಿಗೆ ಬೆಸರವಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ರಕ್ತಮಾಂಸಗಳಿಂದ ನಿರ್ಮಿತವಾದ ಆ ಸುಂದರ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಸಂತಸಪಡುವಳು. ತನಗೆ ಹೆಣ್ಣು, ಗಂಡು ಎಲ್ಲವೂ ಅಷ್ಟೇ— ಎಂದು ತಿಳಿಯುವಳು. ಹೆಣ್ಣೆಂದರೆ ಪತಿಗೆಲ್ಲಿ ಅಸಮಾಧಾನವೋ ಎಂದು ಹೆದರಿ,

ಹೆಣ್ಣು ಹುಟ್ಟಿದಂತ ಹೇಳಿ ಏಳುವಲಿ ಬ್ಯಾಡ |
ಹೆಣ್ಣೆಂದರವರು ಹೆದರ್ಕಾರ | ಕಂದವು
ಹೆಣ್ಣೆಲ್ಲ ನಮಗ ರವಿಚಿನ್ನ

ಎಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ತಾಯಿಗೆ ಮಗುವಿನಿಂದಲೇ ಸ್ವರ್ಗಸೌಖ್ಯ. ಆ ಸೌಖ್ಯ ದೆದುರು ಸ್ವರ್ಗವೂ ಅವಳಿಗೆ ಬೇಡ. ಕೂಸು ನಕ್ಕರೆ ಸಂತೋಷದಿಂದ ಹೃದಯ ತುಂಬಿ ಬರುವದು. ಅತ್ತರೆ ಮನದಲ್ಲಿ ಕಸವಿಸಿ ಪಡುವಳು.

ಕೂಸು ನೀ ಅಳಬ್ಯಾಡ, ಕುಸುಮಲ್ಲಿಗಳ ಬ್ಯಾಡ |
ರಾಸಿ ಬಂಗಾರ ಅಳಬ್ಯಾಡ | ನನ ಬಾಳ
ಭಂಗಾರ ಬಾರ ಬಗಲಾಗ ||

ಅಳುವ ಕಂದನನ್ನು ತೊಟ್ಟಿಲ್ಲಲ್ಲಿ ಮಲಗಿಸುತ್ತಾಳೆ. ಗರತಿಯ ಅಕ್ಕರೆಯ ಜೋಗುಳ
ಕೇಳಿ ಅಳುವ ಮಗು ನಮಾಘಾನವದುತ್ತದೆ.

ನನ್ನ ಕಂದಾ ಮುದ್ದು ಹೊನ್ನ ತಾಪರಿ ಮುದ್ದು |
ಹಬ್ಬಲ್ವ ಗಿಡಕೆ ಗಿಣಿ ಮುದ್ದು | ಕಂದವ್ವ
ನೀ ಮುದ್ದು ನನ್ನ ಬಳಗಕ ||

ತಾವರೆಯ ನೊಬಗು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದುದು. ಅದರಲ್ಲಿ ಹೊನ್ನುತಾವರಿ ಮುದ್ದಾ
ಗಿಯೇ ಇರಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಗರತಿಗೆ, ಗರತಿಯ ಬಳಗಕ್ಕೆ ಆ ಮಗುವೂ ತಾವರಿ
ಯಷ್ಟು ಮುದ್ದಾಗಿ ಕಂಡಿರಬೇಕು. ಅವಳ ವಾತ್ಸಲ್ಯವೇ ಅವಕ್ಕೆ ಕಾರಣ.

ಗರತಿಯ ತವರುಮನೆಯಿಂದ ತೊಟ್ಟಿಲ ಬಟ್ಟಲಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೊಸ ಸೀರೆ
ಯನ್ನುಟ್ಟು ಕಂದನನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಾಳೆ. ಆಗ ಅವಳಿ
ಗನ್ನಿಸುವದು : ನನಗಾಗಿ ಇಷ್ಟೊಂದು ಮಾಡಿದ ತವರಿನವರಿಗೆ ನಾನೇನು ಕೊಡ
ಬಲ್ಲೆ ? ತವರುಮನೆಯಿಂದ ಆಭರಣ, ಸೀರೆಗಳನ್ನೊಯ್ಯುವದು ಮಾತ್ರ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ
ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ. ಅವಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ತಾನು ಹೃದಯಾಂತರಾಳದಿಂದ ಹರಕೆ
ಕೊಡುವುದೊಂದೇ ದಾದಿಯೆಂದು ಬಗೆಯುತ್ತಾಳೆ.

ಹಾಲುಂಡ ತವರಿಗೆ ಏನೆಂದು ಹಾಡಲೆ |
ಹೊಳೆದಂಜಿರಿರುವ ಕರಕೀಯ | ಕುಡಿಯಂಗ
ಹಬ್ಬಲೆ ಅವರ ರಸಬಳ್ಳಿ ||

ಎಂಬ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯೊಂದಿಗೆ ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅತ್ತೆ,
ನಾದಿವಿ, ನೆಗೆಣ್ಣಿ, ಭಾವ ಸೊದಲಾದವರ ನುಂದೆ ಮಗುವಿನ ಚೆಲುವಿಕೆಯ
ವರ್ಣನೆ ಮಾಡುವಳು,

ತವರೂರಿಗೊಡ್ಡಾಗ ನವಿಲ ಬಣ್ಣದ ಪತ್ರಿ |
ತಲಿಬ್ಬಾನಿಯೆದ್ದು ಅಳತಿತ್ತ | ಕಂದನ
ಭಲುವೀಕಿ ನೋಡಿ ನಗತಿತ್ತ ||

ಅಳುತ್ತಿರುವ ಹಕ್ಕಿಯೂ ಕೂಡ ಮಗುವಿನ ಸೌಂದರ್ಯಕ್ಕೆ ತಲೆದೂಗಿ ನಗುತ್ತಿತ್ತಂತೆ.
ಮಗುವಿನ ಬಗೆಗೆ ಅವಳಿಗಿರುವ ಮಮತೆಯೇ ಆ ರೀತಿ ಅವಳಿಂದ ಮಾತನಾಡಿಸು
ತ್ತದೆ. ತನ್ನ ಮಗು ಅತ್ತರೆ ಮುತ್ತು ಉದುರುವವೆಂದೂ, ಭಾವ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳಿರೆಂದೂ
ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಎಲ್ಲರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಆರಗಿಯಂತೆ ಆಡುತ್ತ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವ ಮಗು
ಕೂಡುವದನ್ನು ಕಲಿತಾಗ ತಾಯಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಸೆ ಜಿಗುರೊಡೆಯುತ್ತಿದೆ.

ಕುಂತಾಡು ಮಗಳಿಗೆ ಕೂದಲ ಬಿಟ್ಟೀನಿ !
ನಗರದ ಜಾರಿ ತರಸೇನಿ ! ಮನಿಯಾನ
ತಮ್ಮಗ ಧಾರಿ ಎರದೇನಿ ||

ಎಂಬ ಹಂಬಲ ಆಕೆಗೆ ತಲೆದೋರುತ್ತದೆ. ಮಗಳು ದೊಡ್ಡ ಸಾಧನವೆನಿಸಿ ತಮ್ಮನಿಗೆ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಅಂದರೆ ತವರುಮನೆ ತನ್ನವಾಗುವದೆಂಬ ಆಲಿ ಗವಳಿಗೆ, ತಮ್ಮನಿಗೆ ಹೊರಗಿನ ಹೆಣ್ಣು ತಂದೆ ತವರುಮನೆ ತನ್ನಗೆ ಎರವಾಗುವದೇನೋ ಎಂಬ ಅಂಜಿಕೆಯಿದೆ ಆಕೆಗೆ. ಗುರುತು ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದ ಮನೆಗೆ ಮಗಳು ಹೋಗಿ ಬಾಳುವೆ ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲ ಎನ್ನುವ ಚಿಂತೆಯೂ ಇದೆ.

ಅಲ್ಲಿ ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಯವರು ಮಗಳಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಟ್ಟಿರೆ ಹೇಗೆ ? ಇಲ್ಲಿ ತವರುಮನೆಯಲ್ಲಾದರೆ, ತನ್ನ ತಾಯಿ ಇರುತ್ತಾಳೆ; ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ಆಗದಂತೆ ಮಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ ಎಂಬ ಯೋಚನೆಯೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಎಲ್ಲವೂ ದೈವಾಧೀನ.

ಮಗಳು ದಿನಗಳೆದಂತೆ ಬೆಳೆದು ದೊಡ್ಡವಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಅರಿವನ್ನೆಚ್ಚಿದ ಮಾರಿ, ಸರಪಟ್ಟಿಚ್ಚಿದ ವಾಲಿಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಯುವತಿ.

ಕಟ್ಟಾಣಿ ಕಟ್ಟಾಳ ಕಟ್ಟಮ್ಮಾಳೆ ನಿಂತಾಳೆ !
ಬಟ್ಟಲಗಣ್ಣು ತಿರುಪ್ಪಾಳ, ಕಂದಮ್ಮ
ದಿಟ್ಟ ಸೋಂಕಾವ ಒಳಗೊಣ್ಣಿ ||

ಎಂದೂ ಮಗಳಿಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಮಗಳ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ನೆಲೆಮೊರೆ ಯವರು ದೃಷ್ಟಿಬಿಟ್ಟಾರು, ದೃಷ್ಟಿತಾಗಿದರೆ ಮಗಳ ಮುಖ ಬಾಡೀತೆಂಬ ಭಯವಿದೆ.

ತಮ್ಮನಿಗೆ ಮಗಳನ್ನು ಕೊಡಲಾಗದೆ ಜೀರಿ ವರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಲಗ್ನ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಒಂಭತ್ತು ತಿಂಗಳು ಹೊತ್ತು, ಹೆತ್ತ ಕರುಳನ್ನು ಹೆರವರ ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಬೇಕಾದಾಗ ಅವಳ ಮನ ದುಃಖದಿಂದ ತುಂಬುತ್ತದೆ.

ಹತ್ತು ತಿಂಗಳು ನಿನ್ನ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ತಿರುಗೇನಿಸಿ !
ಮುತ್ತು ಸುರುವಿದರ ಬರಿ ಉದಿಯು
ಮುತ್ತು ಸುರಿವಿದರ ಬರಿ ಉದಿಯು ! ನನ ಮಗಳ
ಅತ್ತೇರಿಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಡಲ್ವಾಂಗ ||

ಎಂಬ ಕೊರಗೂ ಇದೆ. ಮಗಳು ಬಟ್ಟಲ ಬೆಳಗುವವನ್ನೂ ಅರಿಯಳು. ತನ್ನೆ ಎದ್ದು ಹಾಲನ್ನವನ್ನೊಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಮಂಚದಲ್ಲಿ ಕೂತು ಕಳೆ ಕಟ್ಟಿ ಹೇಳುತ್ತ, ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಆನಂದವನ್ನಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಇಂತಹ ಮಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿ ಬಾಳುವೆನೆಂದು ? ಕಷ್ಟರದ ಗುಡ್ಡಕ್ಕೇ ಉರಿ ಹತ್ತಿದಂತೆ ಆಯಿತು ತಂದೆಗೆ. ಮಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿ ಕೊಡಬೇಕಲ್ಲ ಎಂಬ ತಳಮಳ ಅವನಿಗೂ ಉಂಟು. ಗಂಡುಸಾ ನಾದರೇನು ಕರುಳಿನ ಕೊರಗು ಬಿಟ್ಟೀತೇ ? ಸಣ್ಣ ತಮ್ಮನಾಗಿದ್ದರೆ ಸರಿಪಾಲು

ತಕ್ಕೊಂದು ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದೆಯಲ್ಲ ಎಂದು ಅಜ್ಜನೂ ದುಃಖಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸುಗ್ಗವ ಭಟ್ಟಿಗೆ ತಣ್ಣೀರು ಹೊಯ್ದಂತಾಗುವದು. ಇಡೀ ಬಳಗದಲ್ಲೇ ಇದ್ದೀರು ಕಲಿಯುವದು, ಎಷ್ಟು ದುಃಖಪಟ್ಟೀನು ? ಕೊಟ್ಟ ಹಣ ಕುಲಕ್ಕೆ ವಿನಿಯೋಗ ? ಮಗಳನ್ನು ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಲೇಬೇಕಷ್ಟೇ ? ಅವಳನ್ನಿ ಗಂಡನ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನು ಕರೆದು, ಇದಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಮಗಳಲ್ಲ ನಮ್ಮ ಮಗಳು ಎಂದು ಕಾಣುವುದಕ್ಕೆ ನನ್ನವ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರುವರು.

ಮನೆಯ ಛಾಯೆ ಅಕ್ಕಿಯಾಗಿ ನೋನೆ ಮನೆ ತುಂಬುವಳೆಂದು ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಯವಳು ಕೂಗುತ್ತಾಳೆ. ಗಂಡನೋ ತನ್ನ ಮನವನ್ನು, ಜೀವದ ಜೊತೆ ಗಾಳಿ, ಲವಸಾಧನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಡೆಸ.

ಹೆಣ್ಣೋ, ಮಗ ಮಗಳುಗಳ ಸಂಕರ. ಪತಿಯ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವ ಎಲ್ಲ ಗತಿಯಂತೆ ತಾನೂ ತನ್ನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬಾಳುವ ಸಂತೋಷ ಬಂದೆಡೆಯಾದರೆ, ಹುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂದ ಹೆಣ್ಣು ಮನೆಯನ್ನೂ, ಪಾತ್ಸಲ್ಯದ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳನ್ನೂ, ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟು ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದ ಹೊಸ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ಎಂಬ ಪ್ರಭೆ :

ಶಾವರಿಯ ಗಿಡ ಮುಟ್ಟಿ ದೇವರಿಗೆ ನೆರಳಾಡೆ |

ನಾ ಹುಟ್ಟಿ ಮನೆಗೆ ಎರವಾಡೆ | ಹದದವ್ವ

ನೀ ಕೊಟ್ಟಿ ಮನೆಗೆ ಹೆಸರಾಡೆ ||

ಅಂಥಾ ಮಗಳು ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಅಲ್ಲಿಯ ವಾತಾವರಣವೇ ಹೊಸದು ಅವಳಿಗೆ. ಮನೆಯ ಹಳಿದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ಕಣ್ಣೊಂಟಿಯಾಗಿ ಬೆಳೆದವಳು. ಅತ್ತೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ, ಕೂಡಲೆ ಜನಸ್ಥಳವೋ, ನಿಂತರೆ ಏನನ್ನು ಮಾಡೋ ಬುದಿ ಬಂದೆ ಸುತ್ತಲೂ ಅಂತಃಕರಣದ ಬಡಸಾಧಿಗಳಿಲ್ಲ. ಪತಿಯು ಪ್ರೇಮದ ಗಾಂಧೀಯರಂತೂ ಇನ್ನು ಅವರಿಗಿಂತ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಅರೆ ಅರೆ ಎಣ್ಣೆಗಳನ್ನು ಮಗು, ಅತ್ತೆ-ಮಾವಂದಿರಿಗಿಂತ ಬಾಳಬೇಕು. ತನ್ನಿಷ್ಟೆಯಂತೆ ನಡೆಯಬೇಕು. ಗಲಿಗೆಗೊತ್ತು ತಾಯ್ತಂದೆಯರ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ. ತವರು ಮನೆಯ ಸ್ವನಿಶ್ಚಿತ. ಬಾಡಲಾದ ನಿಸ್ಸಹ ಬರುತ್ತದೆ.

ಬಂಗಾರ ಬಳೆಯವರು ತಿಂಗಳ ಹಾಡೆವರು |

ನನ್ನ ತೊಟ್ಟಾಕ ಮರಾಕ | ಮಾವಿನ

ಹಣ್ಣು ಬುಣುಸಾಗ ನೆನಪಾರ ||

ಎಂಬ ಭಾವವೂ ಮನೆಯ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ದಿನಗಳೆದಂತೆ ಬಂದ ಮನೆಗೆ ಹೊಂದಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. ಪತಿಯ ಪ್ರೇಮದ ರಾಣಿಯಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಅವನ ಪ್ರೇಮಸಾಗರದಲ್ಲಿ ಮೀಂದು ತಂದೆತಾಯಿಗಳ ನೆನಪನ್ನು ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಮರೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಇನ್ನು ಈ ಮನೆಯೇ ತನ್ನದು, ತವರೆಯೇ ಕೆಲವು ಸಾಲ್ಪು ದಿನದ ಜಿಮ್‌ನ ಪೇಳೆಯದೆಂಬ

ಭಾವ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ತಾಯಿಯ ವಾತ್ಸಲ್ಯ ಅವಳ ಮನವನ್ನು ಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ತಾಯಿ ತನ್ನ ಮೇಲೆ ಬಲು ಪ್ರೀತಿ; ಅವಳನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಕಾಶಿಗೆ ಹೋಗಿ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರನ ದರ್ಶನ ಪಡೆದರೆ ಜನ್ಮ ಸಾರ್ಥಕವೆಂಬ ಭಾವನೆ ಭಾರತೀಯರಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಕೆನ್ನಡ ಗಂಭೀರವಾದ ತನ್ನ ತಾಯಿಯ ಹತ್ತಿರನೇ ಕಾಶಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಲ್ಲಳು. ಕುಸುಮ, ವಸದ ಮದ್ಯದಲ್ಲೊಂದು ವಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಶಿಯನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುವಂತೆ :

ಕಾಶೀಗೆ ಹೋಗಲಕ ಏನೊಂದು ದಿನ ಬೇಕ |

ತಾಸೊತ್ತಿನ್ನಾದಿ ತವರೂರ | ಮನಿಯಾಗ

ಕಾಶಿ ಕುಂತಾಳ ಹಡೆದವ್ವ ||

ಓಮ್ಮೆ ತಾಯಿಯನ್ನು ಕಂಡರೆ ಸಾಕು, ತನ್ನ ಜನ್ಮ ಸಾರ್ಥಕವೆಂದು ಭಾವಿಸುತ್ತಾಳೆ. ತಾಯಿಗೂ ಮಗಳನ್ನು ನೋಡುವ ಹುಂಬು. ತಾನೇ ಹೋಗಿ ಮಗನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರಬೇಕೆಂದು ಮಗಳ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಾಳೆ. ಮಗನು ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಗಂಡನ ಮನೆಯ ವಾತಾವರಣಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾಳೆ.

ಸರದಾರ ನಿಮ್ಮಿಂದ ಸರುವೆಲ್ಲ ಮರತೇನ |

ಸರದಾರ ಇರುವ ಗುಳದಾಳಿ | ನಿಮ್ಮಿಂದ

ಸರುವ ಬಳಗೆಲ್ಲ ಮರತೇನ ||

ತಾಯಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಮಗಳಿಗೆ ಆನಂದವಾಗುತ್ತದೆ. ಎಳೆತನದ ಆಟಪಾಟಗಳೆಲ್ಲ ನೆನಪಾಗುತ್ತವೆ. ತಂದೆಯನ್ನು, ಸೊದರ-ಸೋದರಿಯರನ್ನು ಕಾಣಲು ತವಕ. ತವರುಮನೆಗೆ ಹೋಗಲು ಪತಿಯ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾಳೆ. ಹೊಸಪಾಗಿ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಮಡದಿ ತನ್ನ ಮನೆಯನ್ನೂ, ಮನವನ್ನೂ ತುಂಬಿದಾಗ ಅವಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿರಲು ಅವನೊಪ್ಪಲಾರೆ.

ಕಮಳದ ಹೂ ನಿನ್ನ ಕಾಣದೆ ಇರಲಾರೆ |

ಮಲ್ಲಿಗೆ ಮಾಯ ಬಿಡಲಾರೆ | ಕೇದಿಗೆ

ಗರಿ ನಿನ್ನ ನಗಲಿ ಇರಲಾರೆ ||

ಎಂದು ಗಂಡ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, ಮಗಳು ತಾಯಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಾಳೆ :

ಹಚ್ಚಡದ ಪದರಾಗ ಅಚ್ಚಮಲ್ಲಿಗೆ ಹೂವ,

ಬಿಚ್ಚಿ ನನ ಮ್ಯಾಲ ಒಗೆವಂಥ | ರಾಯರನ

ಬಿಟ್ಟಾಂಗ ಬರಲಿ ಹಡೆದವ್ವ ||

ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದರೂ ತವರು ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಪಂಚಮಿಗೆ ತವರುಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಗೆಳತಿಯೊಂದಿಗೆ ಓಡಾಡಬೇಕೆನ್ನುತ್ತಾಳೆ. ತಾಯಿಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರೂ ಅತ್ತೆಮನೆಯವರ ಮನವೊಲಿಸಿ ತವರೂರಿಗೆ ಹೊರಡುತ್ತಾರೆ.

ನಾಗರ ಪಂಚಮಿ ನಾಡ ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ಹಬ್ಬ |
ನಾಗಪ್ಪಗ್ಗಾಲ ಎರೆಯೋಣ | ನನ ಗೆಳತಿ,
ನಾಗರ ಹೆಡಿಯ್ದಾಂಗ ಆಡೋಣ ||

ಬೆಕ್ಕಂದಿನ ಗೆಳತಿಯರಿಬ್ಬರೂ ಬಹಳ ದಿನಗಳ ನಂತರ ಕೂಡುತ್ತಾರೆ. ಚಂದ್ರ
ಕಾಳಿಯ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಾ, ಚಂದ್ರಕುಪ್ಪನ ತೊಟ್ಟು ಆನಂದವಿಂದ ಗೆಳತಿಯರು
ಜೋಕಾಳಿ ಅಡುತ್ತಾರೆ. ಗರತಿ ಗೆಳತಿಯ ಮುಂದೆ ಗಂಡನ ಮನೆಯ ಬಾಳುವೆ
ಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ. ತಾಯಿಯ ಮನೆಯ ಸುಖದ ಬಗೆಗೆ ಹಾಡುತ್ತಾಳೆ:

ತಾಯಿಯ ಮನೆಯೋಗಿ ಬಾಯಿ ಬೇಡಿದ್ದುಂಡೆ |
ಸ್ಯಾಪೀಗಿ ಉಂಡೆ ಸೈದಾನ | ಹವೆದಾನ್ವ
ಮಾನಿ ನೋಡಿ ಉಂಡೆ ಮೊಲೆಹಾಲ ||

ತವರುಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸುಖ-ಹುಣ್ಣಿವೆ ಮಾಡಿ, ಮನ ಬಯಸಿದ್ದನ್ನುಂಡು, ಗೆಳತಿಯರ
ಕೂಡ ಆಡಿ ಹಾಡಿ, ಬೆಳಗವರೊಂದಿಗೆ ಸರಸದಿಂದ ದಿನಗಳೆದು ಹೊಸ ಉತ್ಸಾಹ
ದಿಂದ ಗರತಿ ಗಂಡನ ಮನೆಗೆ ಬರುವಳು. ತನ್ನನ್ನಗಲಿ ಬಹಳ ದಿನ ಹೆಂಡತಿ
ತವರೊಳಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆಂದು ಗಂಡ ಸಿಟ್ಟಾಗಿದ್ದಾನೆ.

ಕಟ್ಟಾಣಿ ಗುಂಡೀಗಿ ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡಲಿ ಬ್ಯಾಡ |
ಬಿಟ್ಟು ಬಂದಿದ ಬಳಗಿಲ್ಲ | ಪತಿಪುರುಷ,
ಕಟ್ಟಾರ ತಮ್ಮ ಪದರಾಗ ||

ಪತ್ತಿಯ ಈ ಕರುಣೆಯ ನಡಿಗೆ, ಅಗಲಿದ ಅವಳ ಮುಗುಳ್ಳಗೆಯನ್ನು ನೋಡಿ
ಸಿಟ್ಟಿನೆಲ್ಲ ಗಂಡ ಮರೆಮುತ್ತಾನೆ. ಹೆಣ್ಣಿನ ವಾಣಿಯಲ್ಲಿಯ ಶಕ್ತಿಯೇ ಅಂಥದು.

ಗಂಡ ಹೆಂಡರ ಜಗಳಾ ಗಂಧ ತೀರಿದ್ದಾಂಗ |
ಲಿಂಗಕ ನೀರ ಎರಿದಾಂಗ | ಹರಿಹೊಳೆಯ
ಗಂಗವ್ವ ಸಾಗಿ ಹರಿದಂಗ ||

ಗರತಿಯು ಮತ್ತೆ ತನ್ನ ದಿನದ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ, ಪತಿಯ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತಳಾಗುತ್ತಾಳೆ.
ಪತಿಗೆ ಬಹಳ ದಿನ ತವರಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದ ಪತ್ತಿಯೊಡನೆ ಸರಸವಾಡಬೇಕೆನಿಸು
ತ್ತದೆ. ಪತ್ತಿಗೆ ಲಿಟ್ಟ, ಮನೆಯ ಜನರ ಭಯ.

ಹಣ್ಣಿ ಬಟ್ಟಿನಕ್ಕೆಯ ಒತ್ತಿ ಹಿಡಿಯಲಿ ಬ್ಯಾಡ |
ನೆತ್ತರಿಳಿದಾವು ಬೆರಳೀಗಿ | ನನ ರಾಯ,
ಆತ್ತಿ ಬೈದಾಳು ಕೈಬಡೋ ||

ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಹೊರಡುತ್ತಾಳೆ. ದಾಂಪತ್ಯದ ನೌಕೆ ಶಾಂತವಾಗಿ
ಸಾಗಿದ್ದರೂ ಒಟ್ಟು ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿಯ ಗರತಿಗೆ ಸುತ್ತಲಿನ ಜನರಿಂದ ತೊಂದರೆ
ತಪ್ಪಿದ್ದಲ್ಲ; ಮಾರಾಯರು ಬಯ್ಯಲಿ ಕಣ್ಣೀರು ಬಾರವು; ಮಾರಾಯರ ತಮ್ಮ
ಮೈದುನ ಬಯ್ಯಲಿ ಮುಖವಡುವಳು. ಹಣ್ಣು ಮೆಣಸಿನಕಾಯಿ ನೋಡಲು ಕೆಂಪ

ಗಿದ್ದರೇನು, ಅದನ್ನು ತಿನ್ನಬಹುದೇ? ಅದೇ ನೀರಿನ ನೆನೆಗೆ ಸ್ವಲ್ಪವೇ. ಅದಕ್ಕಾದಿಷ್ಟ ಕೊಂಕು ಮಾತುಗಳು ಗರಕಿಗೆ ಬೆಣ್ಣೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳ್ಳು ಮುಳ್ಳು ಹಾಕುತ್ತವೆ. 'ಅತ್ತಿಯ ಮನೆಯಾಗ ಅದವತ್ತು ಗಂಗಳೆಗಳನ್ನಾವರೂ ಬೆಳೆಸುತ್ತೇನೆ. ಅತ್ತಿಮ್ಮಾ ಜ್ವಿಡ್ಡೆ. ತವರುಮನೆಯಲ್ಲಿ ನರಮುತ್ತು ಮಾವು ನಡುವಿದ್ದರು, ಹೀಗೊಂದು ಹೇಳುವ ಸೊನೆಯ ನುಡಿಯನ್ನು ಕೇಳುವ ಅತ್ತಿಗೆ ರಾತ್ನ ಮಗ್ಗು ಮಕ್ಕಳ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರೂ ಇದಕಂತೆ ಎರವಸೆಯವರು ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ, ಎಂದುಕೊಂಡು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಬಾಳುತ್ತಾಳೆ.

ಅರಳು ರೂಕದ ನೆಲ್ಲ ಗರಿಸುವ ಮೈರೂನ |

ನದಿಸಿಕೊಳುವತ್ತಿ ಸಿರಿಗಂಗಿ | ಮನಿಯಾಗ

ಬದುಕು ಮಾಡದು ಅರಿದೇನ ||

ಅತ್ತಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ದೇವವನ್ನು ಮುರಿದು, ಸಮಾಧಿ : ಕಡೆಯ ಸ್ವಲ್ಪ ದ್ವರಕೆಂತೆ ನುಡುತ್ತಾಳೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತ ಸ್ವಾರ್ಥಕ್ಕಿಲ್ಲದವಳಾದ ಅತ್ತಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮುನಿ ಮಕ್ಕಳೊಳಗೆ ಉಡಾಗೊಂದಿ ವೇಕ |

ನಂದೀಯ ಶಿವನ ವಯದಿಂದ | ಹೋಗಾಗ

ಮಂದಿ ಬಾಯಾಗ ಇರವೇಕ ||

ಇದೇ ಇವಳ ಬಾಳ ಗುರಿ. ಒಳ್ಳೆಯ ಮಗನಾಗಿ ತಂದೆರಾಯನಿಗೆ ಸಂತಸ ಪಡಿಸಬಹುದು. ಪ್ರೀತಿಯ ಪತ್ನಿಯಾಗಿ ಮದುವೆ ಆದವನ್ನು ಪಡೆದು. ಮಕ್ಕಳಾದ ತಾಯಾಗಿ ಬಾಲಯನು ಪಾಡುತ್ತ ಮಗುವನ್ನು ಬಂಗಾರ ಮಾಡಿ ಸಂತೋಷವಾಗ. ಅತ್ತಿಯಾಗಿ,

ತನ್ನಂಗ ನೋಡಿದರ ಭಿನ್ನಿಲ್ಲ ಭೇದಿಲ್ಲ |

ತನ್ನಂಗ ತನ್ನ ಮಗಳಂಗ | ನೋಡಿದರ

ಕಣ್ಣ ಮುಂದಾದ ಕೈಲಾಸ ||

ಎಂಬ ಭಾವವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡಳು. ಇದನ್ನರದ ಮುಗಿಸಿದರನ್ನೂ ಗರತಿ ಮಾಡುವ ತ್ತಾಳೆ. ಅತ್ತೆಯ ಬಾಳು ಆದರ್ಶಮಯವಾಗಿದೆ, ಅದೇವರಾಯನಾಗಿದೆ. ಅದೇ ಅನುಭವ ನವೆ ನುಡಿ ಜಿನ್ನವಾಗಿದೆ. ಶಿವನ ವಯಕ್ಕೆ ಅದೇ ಬಾಳ ಬಾಳು. ತನ್ನಂತೆ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಕಾಣುವವೇ ಅವಳ ಧರ್ಮ. ಕೇವಲ ಅಕ್ಕರ ವಾಯಕ್ಕೆ ಅವಳದಲ್ಲ. ಅನುಭಾವನೇ ಅವಳ ಸಾರಸರ್ವಸ್ವ. ಜಿಣ್ಣಿಚಿಕ್ಕ ಮೂಡಿದವಳಿದ್ದು ಮನೆಗೆಲಸ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ ಗರತಿಯ ದಿನಚರಿ ರಾತ್ರಿ ಹತ್ತು ಗಂಟೆಯಾದರೂ ಮುಗಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಬಿಡುವಿಲ್ಲದೆ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡುವ ಕರ್ಮದೋಗಿನಿಗೆ ದೇವರ ಧರ್ಮ ಮಾಡಲೂ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ವೇಳೆ ದೊರೆಯದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವಳು ಬೆಂಗೆ ಬೀಸಲು ಕೂತರೆ ಕಲ್ಲನ್ನು ಕೊಟ್ಟುನಕ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪಾಡನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸುತ್ತಾಳೆ :

ಕಲ್ಲು ಕೊಟ್ಟಿವ್ಯಗ ಎಲ್ಲ ಬಾಗ್ಯೋವಿರಲಿ |
ಮಲ್ಲಿಗೆ ಮುಡಿವ ಮಗನಿರಲಿ | ಹೇಮ್ಪದ್ವಿ
ಮಲ್ಲವ್ಯಸಂಘ ಸೊಸಿ ಇರಲಿ ||

ಎಂಬ ಮುಘಂಜದ ಸಂಕೇತವಾಗಿ ಕಲ್ಲಿಗೆ ಮುಕ್ಕು ಹಾಕುತ್ತ ಬೀಸಹತ್ತಿದಳೆಂದರೆ
ತನ್ನನ್ನು ತಾನೇ ಮರೆಯುತ್ತಾಳೆ.

ಸಾರಾಯಣಾ ನಿನ್ನ ನಾಮದ ಬೀಜವ
ನಾನೆಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತಿ ಬೆಳೆಯಲಿ | ನಿನ ನಾಮ
ನಾಲಿಗೆ ಮೇಲೆ ಬೆಳೆದೇನೋ ||

ನಾನಿಗೆ ಮೇಲೆ ಬೆಳೆದ ನಾಮವನ್ನೂ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಮನದಲ್ಲಿ
ನಿಜೆಯನ್ನೂ ಗವಸಿ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾಳೆ.

ಎಲ್ಲ ದಿಕ್ಕಿನ ಗಾಳಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಬೀಸುವ
ಕಲ್ಲಾಗ ಗಾಳಿ ಬಲು ಬೀಸಿ | ನಾಡಾಗ
ಎಲ್ಲಾ ರೊಕ್ಕಾಕರ ಶಿವ ಸುಡಿಯ

ಕಲ್ಲಾಗದೆ ಕ್ರೂರವಿರುವ ಬೆಳೆದ ಶಿವಭಕ್ತಿಯ ಕಥೆಯೆಲ್ಲ ಅವಳ ಬಾಯಿಂದ
ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ಹೊರೆಯೊಬ್ಬಿದೆ. ಜಾತಿಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಕೃಷ್ಣ, ರಾಮ, ಹನುಮ
ವೀರಭದ್ರ, ಬಿಜ್ಜ, ಸಂಗಮನಾಥರನ್ನೆಲ್ಲ ನೆನೆಯುವಳು. ಅವಳ ಧರ್ಮ ಸರ್ವ
ಧರ್ಮ ಸಮನ್ವಯವಾದದ್ದು. ಬೀಸುವಾಗ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದು ಅಳುತ್ತಿದರೆ ಮಕ್ಕಳ
ಮೇಲೆ ಬಾಡುವತ್ತಿರುತ್ತಾಳೆ. ಆದಿ ಬಂದ ಮಗನ ಅಂಗಾಲನ್ನು ತೆಂಗಿನ ಕಾಯ ತಿಳಿ
ನೀರಿಸಿದ ತೊಳೆಯುತ್ತಾಳೆ. ಆ ಕಂದನ ತುಟಿ ಅವಳಿಗೆ ಹವಳದ ಕುಡಿಯಂತೆ
ತೋರುವದು. ಕೊನ್ನೆಲ್ಲ ಕುಂದದವಾಗಿ ಕಾಣುವದು. ತವರುಮನೆಯ ನೆನಪಾ
ವರೆತೂ ಸು. ಎಲ್ಲ ಬೆಳೆಗಳನ್ನೂ ವಿವಿಧ ರೀತಿಯಿಂದ ಹೊಗಳುವಳು. ಅತ್ತೆಯ
ಮನೆಯಲ್ಲಿರುವದು ತೋರಬಯಸಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನೂ ಬೀಸುವ ಕ್ಷಣ ಸ್ಮರಣೆಯ
ದಿಗೆ ಬರುವವರೆ ಎಲ್ಲಾ ಕಥೆ ಹೇಳುವದು. ಗೆಳತಿಯ ವರ್ಣನೆ ಬೇವರ
ಮೂರು. ಮದುವೆ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಗವಸಿಯ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಬೀಸುವ ಕಣ್ಣಿನಿಂದ
ಹಾಯ್ದು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಗವಸಿಯು ಸಿದ್ಧಾಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ಹಿಡಿದ
ಲಿಲ್ಲ. ಅಭ್ಯಾಸ್ತಿಕರ ಮನವನ್ನು ಕೂರಿತು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲವನ್ನೂ
ತನ್ನ ದಿನದ ಬಾಂವಿ ಕುಡಿದಳು. ಅಕ್ಕವಳಿದ್ದಾಗ ಅವಳೇಳಿದ ಕಥೆಗಳು, ನಂತರ
ಕೇಳಿದ ಪ್ರಾಣಿ ಕಥೆಗಳು, ತಾನು ಅನುಭವಿಸಿದ ಸುಖದುಃಖಗಳು ಗವಸಿಯ
ಹಾದಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತೆ. ಕನ್ನಡ ಗವಸಿಯ ಕರುಣೆ, ವಾತ್ಸಲ್ಯ,
ವೋಷ, ಆತ್ಮಿ, ಅಕಾಂಕ್ಷೆಗಳೆಲ್ಲ ಆಗಿತು ಮೂ ಬಿಟ್ಟಿವೆ. ಬೀಸುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೆಳಗಿನ
ಶಾಂತ ವಾತಾವರಣ ಅವಳಲ್ಲಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯನ್ನು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿಸುತ್ತದೆ. ಬೀಸುವ
ಕಾಳು ಮುಗಿದಮೇಲೆ ನಾಡು ಮುಗಿಯದಂಥ ಹಾದಿನ ಸಂಗ್ರಹ ಅವಳಲ್ಲಿದೆ.

ಆದಾವ ನಮ ಜೋಳ ಉಳಿದಾವ ನಮ ಹಾಡೆ ;
 ಈಗ ಸಾಕವ್ವ ನಿನ ಕಲ್ಲ | ಕೈಯಾನ
 ಹಾಕಿದುಂಗುರ ಸವಿದಾವ ||

ಆಗೂವ ಮುಕ್ಕಿಗೆ ನಾ ಯಾರ ನೆನೆಯಲೆ |
 ರಾಜೀವ ಸಲುವ ಬಸವಣ್ಣನ | ಹೇಣಾತಿ |
 ನೀಲವನ ಹಾಡಿ ನಿಲಸೇನ ||

ಅವಳು ಬೀಸುವದನ್ನು ಮುಗಿಸುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕ್ಷೇಮಗುರಿಗೆ ವಿಶಾಲ ಪ್ರಪಂಚದ ಪರಿಚಯವೇ ಆಗಬಲ್ಲದು.

ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಗರತಿಯರ ಬಾಳು ಪವಿತ್ರವಾಗಿದೆ. ಅಸರೆಲ್ಲ ಮನೆಗಾಗಿ, ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ದೇಹ ಸವೆಸಿದ ಸ್ವಾರ್ಥತ್ಯಾಗಿಗಳು ; ಎದೆಬಿಡದೆ ಕಾರ್ಯಗೈದ ಕರ್ಮಯೋಗಿನಿಯರು ; ಭಕ್ತಿ ಶ್ರದ್ಧೆಗಳ ಸಾಕಾರ ಮೂರುತಿಗಳು. ಸುತಿಕ್ಷಿತರಲ್ಲ ವಾದರೂ ಅವರದು ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಜೀವನ. ಕನ್ನಡ ಗರತಿಯರ ಆಚಾರ ವಿಚಾರ ಉವಾತ್ತವಾಗಿದ್ದವು. ಅವರ ಬಾಳು ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿತ್ತು.

ಗರತಿಯ ಹಾಡುಗಳಲ್ಲಿಯ ಬಾಳು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವಾಗಿದೆ. ಅದು ಇಂದಿನ ಕನ್ನಡತಿಯರ ಬಾಳಿಗೆ ಬೆಳಕಾಗಬಲ್ಲದು.

(ಕನ್ನಡ ತಾಯಿ)

— ಶಾಂತಾದೇವಿ ಮಾಳವಾಡ

೧೩. ತಿರುಕನ ಹಾಡು

ನಾನೊಬ್ಬ ತಿಳಿತಿಳುವಿನ ತಿರುಕ, ತಿರುಳುಗನ್ನಡ ತಿರುಕ. ಕಾಡಿ ಬೇಡುವವ ನಲ್ಲ, ಬೇಡಿ ಬಾಳಿದವನಲ್ಲ. ನೋಡಿ ಬಿಟ್ಟವನಲ್ಲ. ಮಹಾಕವಿಗಳು ಒಗೆದು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದ ಎಂಜಲವನ್ನು ಪ್ರಸಾದವೆಂದೆತ್ತಿ ತಂದು, ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ ಹಸಿದ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲ ರನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡ ತಿರುಕ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ತಲೆತಿರುಕನೊಬ್ಬನನ್ನು ತಳಕು ಹಾಕಿ ಕೊಂಡ ತಿರುಕ. ಹೊರಗನ್ನು ನೋಡಿ, ಒಳಗನ್ನರಿಯದವರ ಒಳಗನ್ನೆಯಬೇಕೆಂದು ತಿರುಗಾಡಿದ ತಿರುಕ. ಈ ಹಂಚಿನ ಮೈಬಣ್ಣದ ತಿರುಕನನ್ನು ಮಿಂಚಿನ ಬಳ್ಳಿಯ ನನ್ನ ಮಿತ್ರರು, ಮಿಂಚಿದ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಏಕೆ ಕರೆದರೋ ತಿಳಿಯದು. ಕರೆದರು ' ಓ ' ಎಂದೆ. ಹೂವಿನಿಂದ ನಾರು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೊದರು.

ಹೂ ' ಎಂದೆ. ನಾನು ಕವಿಯಲ್ಲ, ಕವನಗಾರನಲ್ಲ, ಕತೆಗಾರನಲ್ಲ. ಆದರೂ

ನಾನೊಂದ ಹಾಡುಹಾಡುವೆ. ಪ್ರಾಸವಿಲ್ಲದ ಹಾಡು. ಮೌನದ ಹಾಡು. ಅದನ್ನು ನೆನೆದಾಗೆಲ್ಲ ಉದುರುವ ಕಂಬನಿಗಳೇ ಅದರ ನುಡಿಗಳು. ನನ್ನ ಹಾಡನ್ನು ಬರೆದುಳಿಸ ಬೇಕೆಂಬ ಹಂಬಲ ನನ್ನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಬರೆದೆ. ಮುಂದಣ ಪೀಳಿಗೆಯ ಏಳಿಗೆ ಗಾಗಿ, ಸುಖಜೀವಿಗಳಾದ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗಾಗಿ ಅಲ್ಲ ; ಕಷ್ಟ ಜೀವನದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತಿಗಳಿಗಾಗಿ, ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ಜಿಟ್ಟುಹೋದ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸರಸ್ವತಿಯ ಪುತ್ರನಿಗಾಗಿ, ಬಡತನದ ಗೋಳಿನಲ್ಲಿ ಬಾಳುವವರಿಗಾಗಿ, ಸಾಹಿತ್ಯಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಕರುಣಾಂತರ ಗೊಂಡ ಕಂಗೆಟ್ಟ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗಾಗಿ.

ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿಯಾದ ನನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಾಡಾದರೂ ಇತರ ಶ್ಲೋಕಗಳಂತೆ ಶೋಕಮಯವಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ಮನೋಧರ್ಮವನ್ನರಿಯದೆ ಈ ಹಾಡನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿಂದ ಆ ಬಗೆಗೆ ಒಂದರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಹದಿನೆಂಟು ವಯಸ್ಸಿನವನಾದಾಗ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಒಂದು ಜಾಗೃತಿ ಯುಂಟಾಯಿತೆಂದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ್ದೇನೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆ (ಅಧ್ಯಾಯ ೨-೬೯) ಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ಜಗತ್ತಿನ ರಾತ್ರಿಯು ಮುನಿಗೆ ಹಗಲೂ, ಹಗಲು ಮುನಿಗೆ ರಾತ್ರಿಯೂ ಆಗಿ ತೋರುವದೆಂಬ ಮಾತು ನನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಶಃ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದರೆ ಅತ್ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತಿಯಾಗದು. ಮುನಿಯ ರಾತ್ರಿ ಎಂದರೆ ನನ್ನ ಜಾಗೃತಾವಸ್ಥೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳು ಹುಟ್ಟುವದು ಕಡಿಮೆ. ಮುನಿಯ ಹಗಲೆಂದರೆ ನನ್ನ ಸ್ವಪ್ನಾವಸ್ಥೆ. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸವಿಚಾರ ತರಂಗಗಳಿದ್ದು ಮಿಂಚಿನ ಕುದುರಿಯಂತೆ ಬಹುವೇಗದಿಂದ ಸಾಗಹತ್ತುವವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿಯುವದಕ್ಕೆ ರೇಡಿಯೋ ಯಂತ್ರದಂತಹ ಯಾವದೊಂದು ಸಾಧನೆ ಇಲ್ಲವೆ ಅತ್ಯಂತ ತೀಕ್ಷ್ಣವಾದ ಜ್ಞಾಪಕಶಕ್ತಿ ನನ್ನಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಒಂದು ಗ್ರಂಥಭಾಂಡಾರವೇ ನನ್ನಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತೆಂದು ಕೆಂಕೋತ್ತವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ಬೆಳಗಾದೊಡನೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಯೋಚನೆಗಳು ಹರಿದುಹೋಗಿ ಮನಸ್ಸು ಶುಭ್ರವಾದ ಆಕಾಶದಂತಾಗುವದು. ನನ್ನ ಸ್ವಪ್ನಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಮೊಕದ ಎಷ್ಟೋ ದಲೆಯುಳ್ಳ ವಿಚಾರಗಳು ಒಮ್ಮೆ ಮರೆತು ಹೋದರೆ ತಿರುಗಿಬಾರವು. ಇಂತಹ ಸಂಕಟ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಅನುಭವ ಮಾಡಿದ ಒಬ್ಬ ಘಂಟ ಪತ್ರಿಕಾಕರ್ತನು ತಿರುಗಿಬಾರದ ಅಪಸ್ಥಿತಿವಾದ ಒಂದು ಯೋಜನೆ ಗಾಗಿ ಆತ್ಮಹತ್ಯಮಾಡಿಕೊಂಡ ಉದಾಹರಣೆಯು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿದೆ.

ನನ್ನ ಪ್ರೇಮದ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರ. ನಾನು ೨೫ ವರ್ಷ ಪ್ರಾಚ್ಯ ಪಾಶ್ಚ್ಯ ತತ್ವದರ್ಶನಗಳ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡಿರುವೆ. ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರವು ಕೊನೆಗೆ ಗಣಿತ ಶಾಸ್ತ್ರಜ್ಞರ ವರ್ಯವಾಸ ಹೊಂದುವದೆಂದು ನನ್ನ ಮತ. ಹೀಗಾಗಿ ಒಂದು ವೇಳೆ ಬರದಿದ್ದರೆ ' Mathematics of Philosophy ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವೊಂದನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ದರ್ಶನಗಳೆಲ್ಲ ಏಕದೇಶೀಯವಾಗಿದ್ದು ಪ್ರತಿ ಒಂದು ತತ್ವವು ಕೊನೆಗೆ ನಿಲುಕಡೆ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗುವದೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದುದರಿಂದ ಆ

ವಿಷಯವಾಗಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಜಿಗುಪ್ಸೆ ಉಂಟಾಯಿತು. ನನಗೆ ಇಷ್ಟವಿದ್ದ ತತ್ವ ಶಾಸ್ತ್ರದ ಹಾಡೇ ಹೀಗಾದ ಬಳಿಕ ಇಷ್ಟವಲ್ಲದ ಭಾಷಾರಾಸ್ಯವಂತೂ ಬದು ದೂರ ಉಳಿಯಿತು. ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೂ ನನಗೂ ಇರುವ ಸ್ನೇಹ, ಹಾವಿಗೂ ಹದ್ದಿಗೂ ಇದ್ದಂತೆ. ಹೀಗೆ ವಿಷಯವೂ ವಿಷಯಸಾಧನವೂ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಶೂನ್ಯವಾಗಿ ಹೋದುದರಿಂದ ಗ್ರಂಥರಚನೆಯನ್ನು ಜಿಟ್ಟು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ಒಂದು ದಿನ ಈ ಲೋಕವನ್ನು ಜಿಟ್ಟು ಹೋದರಾಯಿತು ಎಂದು ನನ್ನೊಳಗೆ ನಿಷ್ಕರ್ಷೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡೆ. ಹೀಗೆ ಭಗ್ವಾತನಾಗಿ ನಾಗುತ್ತಿದ್ದ ನನ್ನ ಜೀವನದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞನೆಂಬ ತಿರುಕನ ಸಂದರ್ಶನವಾಯಿತು. ಉಭಯರೂ ಹಾದು ಗಳು ಒಂದೇ ತರದವುಗಳೆಂದು ಗೊತ್ತಾಯಿತು. ಆಗ ನನ್ನನ್ನು ಅವನಲ್ಲಿ ಕಂಡೆ. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಮೇಳವಾಯಿತು. 'ಕರಿಗೆ ಕರಿ ಕೂದಿ' ದಂತಾಗಿ ಪರಸ್ಪರರಲ್ಲಿ 'ಹಿರಿದು ಸ್ನೇಹ' ಗಳುಂಟಾದವು. ಪ್ರಿಯನು ಪ್ರೇಯಸಿಯ ಭಾವವನ್ನು ಕಲಿಯುವಂತೆ ನಾನು ಸರ್ವಜ್ಞನಿಂದ ಸರ್ವಜ್ಞನಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕಲಿತೆ. ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣ, ಭಂದಸ್ಸು, ಕಾವ್ಯ, ಅಲಂಕಾರ ಮುಂತಾದ ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದಿದ್ದು ಸರ್ವಜ್ಞನ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡ ನಂತರ. ನಾನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಧರ್ಮ ವನ್ನರಿತುಕೊಳ್ಳಲೆತ್ತಿಸಿದ್ದು ಸರ್ವಜ್ಞನಿಗಾಗಿಯೇ. ಇನ್ನೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ 'ಜ್ಞಾನ ವೆಂದರೆ ಕ್ರಿಯೆ, ಕ್ರಿಯೆ ಎಂದರೆ ಜ್ಞಾನ' ವೆಂದು ನನಗೆ ಮನನವಿಳಿಯದುದರಿಂದ ಕ್ರಿಯಾರಹಿತವಾದ ತತ್ವವಿಚಾರಕ್ಕೆ ವಿಮುಖನಾಗಿ ಕ್ರಿಯಾಸಹಿತವಾದ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಅಭಿಮುಖಿಯಾದೆ. ಮತ್ತು ಕಳೆದುಕೊಂಡವನಿಗೆ ಮಾರ್ಗಿಕವು ದೊರೆತಂತಾಯಿತು. ನನ್ನಿಂದ ಶೋಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ 'ಅನುಭವ ಮಂಟಪವು' ನನಗೆ ನೆರೆಮನೆ ಯಾಯಿತು. 'ಅನುಭವಿಯ ನೇದವೇ ಪೇದ'ವೆಂಬ ಸರ್ವಜ್ಞನ ಅನುಭವ-ಸೂತ್ರವು ನನಗೆ ಮಂಗಳಸೂತ್ರವಾಯಿತು. ಅನುಭವದ ಆಗರಗಳಾದ ಉಪ-ನಿಷತ್ತು, ಭಗವದ್ಗೀತೆ, ವಚನಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂತಾದ ಉದ್ಗ್ರಂಥಗಳು ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರವಾದವು. ಪ್ಲೇಟೋ, ಕ್ಯಾಂಟರ್, ಬ್ರಾಡ್ಲೆ ಮುಂತಾದವರ ಮೇಲಿದ್ದ ಪ್ರೇಮವು ವಿಲ್ಯಮ್ ಜೇಮ್ಸ್, ಬರ್ಗಸನ್, ಬೊಹಮೆ ಮುಂತಾದ ಅನುಭಾವಿಗಳತ್ತ ಹೊರಳಿತು. ಸರ್ವಜ್ಞನ ಗ್ರಂಥವು ನನ್ನ ಹಿಂ ಪ್ರಥಮ ಸಾಹಿತ್ಯವಾಯಿತು.

ಇತ್ತ ಸರ್ವಜ್ಞನಿಗಾಗಿ ನಾನು ಕನ್ನಡಭಾಷಾ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದಾಗ ಅತ್ತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಯುದ್ಧವೂ ಬಹುಭರದಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಲೇಖನಿ ಮತ್ತೊಂದು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಖದ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಈ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಸರ್ವಜ್ಞನ ಗ್ರಂಥಾಭ್ಯಾಸವು ೧೯೧೫ ರಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿದ್ದರೂ ಮೊತ್ತಮೊದಲು ನನ್ನಿಂದ ಮೊರಟ ಗ್ರಂಥವೆಂದರೆ "ಬನಾರಸಕ್ಕೆ ಬೆತ್ತೆ ಹೇಮಿನ ವಿನಂತಿ" ಎಂಬದು. ಇದು ಮಿತನರಸಿಗೂ ನನಗೂ ಉಂಟಾದ ತಿಕ್ಕಾಟದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹೊರಟದ್ದು. ಈ ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ಕುರಿತು

ಹಿಂದೆ ನೋಡಿಸಿರುವೆ. ಮಿರೆನ್ನಿನವರು ಇದನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೋದುದರಿಂದ ನಾನು ಸ್ವಂತ ಹಣ ಪಡೆವಾದ ಅಚ್ಚು ದಾಕನವೇಕಾಯಿತು. ಇದು ೧೯೦೧ ರಲ್ಲಿ ಧಾರವಾಡದ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣವಾಗಿದೆ. ಇದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಇನ್ನೊಂದು ಗ್ರಂಥವೆಂದರೆ “ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದ ಒಳ ಚರಿತೆ” ಎಂಬುದು. ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಂಘಟನೆಗೆ ವಿಫಲವಾಗಿರುವ ವಾತಿಯ ದುರ್ದೈವನಾದವನನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಇದು ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದನ್ನು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಾಧಾರಗಳಿಂದಲೂ ವಿಲಾಸಿನಿಗಳ ಆಧಾರಗಳಿಂದಲೂ ಸಮರ್ಥಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇದನ್ನು ಸಹ ಮಿರೆನ್ನಿನವರು ಮುದ್ರಿಸಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೋದುದರಿಂದ ಸುಮಾರು ೫೦ ರೂಪಾಯಿ ಸಾಲಗೂ ಅಚ್ಚು ದಾಕನವೇಕಾಯಿತು. ಇದು ೧೯೦೨ ರಲ್ಲಿ ಲೋಮನಾ ಕೆಳಗೂ ಕೊಳೆಯುರಾ ಬಾಯುರಾ ಮುದ್ರಣಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಗಿದೆ. ಮುಂದೆ ೧೯೦೩ ರಲ್ಲಿ ಭಾರತದಿಂದ ಬಾಹ್ಯ ಸಂಪಾದನೆಯನ್ನು ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರಯೋಜನಕ್ಕಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವುದು ವಶವಾದ “ಕುಕ್ಕಿ” ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆ “ಪ್ರಜ್ಞಾ” ಹೊರಟಿತು. ಇದು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾಯಿತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಸಮುದಾಯಕ್ಕೆ ಸ್ವತಃ ಸಹ ದೇಶಾಭಿಮಾನಿಗಳೂ ರಾಜ್ಯಭಕ್ತರೂ ಆಗಿರಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ದುರ್ವಾತನ ಮಾದರಿಯ ದೇಶಾಭಿಮಾನದಿಂದ ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತ್ತಿದ್ದ ಮಹಾರಾಜರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಕರ್ನಾಟಕ ವಾಮನ ಅಲಕ ಇವರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೆ ತಂದಿರುವೆ. ಇದು ಕನ್ನಡ ಮಿರೆನ್ನಿನವರಿಂದ ೧೯೦೩ ರಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣವಾಗಿದೆ. ಮುಂದೆ ೧೯೦೪ ರಲ್ಲಿ “ಅನುಭವ ಮಂಟಪ”ವು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಹೊರಬಿದ್ದು ಅಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲೂ ಸಂಕಲಿತವಾದ ಕನ್ನಡಿ ಸಲ್ಲಟ್ಟಿದೆ. ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಇನ್ನೊಂದು ಗ್ರಂಥವೆಂದರೆ “ಜನಪ್ರೇಕ್ಷಕನೂ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯರ ಉದ್ಧಾರಕ್ಕೂ” ಎಂಬುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಈಗ ಮುಂಬಯಿ ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲದಲ್ಲಿ ಉಪಮಂತ್ರಿಗಳಿದ್ದ ಶ್ರೀ ಕೆ. ಎಫ್. ಪಾಟೀಲರಿಂದಲೂ ಒಂದು ಮುದ್ರಣವನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು. ಇದು ಮಹಾತ್ಮಾ ಗಾಂಧಿಯವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು ೧೯೩೩ ರಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣವಾಗಿ ಲಾಂಛನ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣವಾಗಿದೆ. ಹಿಂದೂ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಕ್ಷೇತ್ರ ಉಪದೇಶಕ್ಕಿಂತ ಕ್ಷೇತ್ರ ಜೀವನವೇ ಹೆಚ್ಚು ಅನರ್ಥವೆಂದು ನನಗೆ ತೋರಿಬಂದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿರುವೆ. ಇದು ನಾಳು ಸುಂದರವೆಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದ್ದು ಇದಕ್ಕೆ “ದೃಷ್ಟಾಂತ ದೃಢ”ವೆಂದು ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಇದು ೧೯೩೯ ರಲ್ಲಿ ಬಾಸೆಲ್ ಮಿರೆನ್ನಿನವರಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾದದ್ದು. ಇನ್ನು ಸರ್ವಜ್ಞ ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿಷಯವಾಗಿ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಮಾಜಗೊಳಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಕ್ರಾಂತಿಕಾರನಾದ ನನ್ನಿಂದ ಹೊರಟ ಎಲ್ಲ ಗ್ರಂಥಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ

ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕಗಳಾಗಿವೆ. ಸರ್ವಜ್ಞನ ಸಾಹಿತ್ಯಗ್ರಂಥವೂ ಅದೇ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರುವುದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಒಬ್ಬ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರ ಪ್ರರುಷ. ನನಗೆ ಇವನ ಪರಿಚಯವಾದುದು ಒಬ್ಬ ವಿದೇಶಿಯ ಮಿಶನರಿಯಿಂದ. ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞನ ಬಗೆಗೆ ಅವರು ಮಾಡಿದ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳು ವಿಚಾರಾರ್ಹವಾಗಿದ್ದವು. ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಅವನ ಉದಾತ್ತ ವಿಚಾರ, ಜಾತಿ, ಮೂರ್ತಿಪೂಜೆಯ ಪಿಂಡನೆ ಮುಂತಾದುವುಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮ ಪರಿಣಾಮ ಇವನ ಮೇಲೆ ಆಗಿರಬಹುದೆಂದು ಅವರು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು. ಅನುಭಾವಿಗಳೆಲ್ಲರು ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಮಿಶನರಿಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ವಚನಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಈ ತರದ ವಿಚಾರಗಳು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ದೊರೆಯುವವರಿಂದಲೂ ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮದ ಪರಿಣಾಮ ಅಗುವ ಅಗತ್ಯತೆ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹಿಂದಿನಿಂದ ನನಗೆ ತಿಳಿದು ಬಂತು. ಏನೇ ಇರಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಮೈಲು ದೂರದಿಂದ ಬಂದ ಮಿಶನರಿಯವರು ತಮ್ಮ ದೇಶದ ಕವಿಯಲ್ಲದ ಸರ್ವಜ್ಞನ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಕೃತೂಹಲವುಳ್ಳವರಾಗಿರಲು ಕನ್ನಡಿಗನೂ ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಜನಿಸಿದ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದವನೂ ಆಗಿರುವ ನಾನು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಿಶ್ಚಿಂತನಾಗಿ ಕೈಮುಚ್ಚಿ ಕೂತುಕೊಳ್ಳುವುದು ಕೇವಲ ಲಾಂಛನವೆಂದು ತಿಳಿದು ಸರ್ವಜ್ಞನ ಸೇವೆಗೆ ಕಂಕಣಬದ್ಧನಾದೆ. ಇವನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಹಚ್ಚಿದಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಅವನ ವಚನಗಳನ್ನು ಭಾಷಾಂತರಿಸಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಸಬೇಕೆಂಬ ಯೋಚನೆ ನನ್ನಲ್ಲಿತ್ತಲ್ಲದೆ ಅವನ ಬಗೆಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಾನು ಒಂದು ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆಯಬಹುದೆಂದು ಕನಸು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೂ ನೆನೆಸಿದ್ದಿಲ್ಲ. ತರಜುಮೆಗಾಗಿ ಅವನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಅಭ್ಯಸಿಸುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿ ಪದ್ಯಗಳು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕೆಟ್ಟುಹೋಗಿರುವವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದುದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ಭಾಷಾಂತರದ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಗ್ರಂಥಸಂಸ್ಕರಣ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಹಚ್ಚಿದೆ. ಇಂತಹ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಅನನುಭವಿಯಾದುದರಿಂದ 'ದಯವಿಟ್ಟು ಕೆಲವು ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಸಹಾಯಮಾಡಬೇಕೆ'ಂದು ಪರಿಷತ್ತಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಕಾಗದ ಬರೆದೆ. ಇಷ್ಟರೊಳಗಾಗಿ ಉತ್ತಮವಾದ ಒಂದು ಗ್ರಂಥವು ತಮ್ಮಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದಿರುವುದರಿಂದ 'ನೀವು ಕೈಕೊಂಡ ಕಾರ್ಯವು ಬಹುಶಃ ಸಫಲವಾಗದು' ಎಂದು ಸಲಹೆ ಕೊಟ್ಟರು. ಇದನ್ನು ತರಿಸಿನೋಡಲಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ದೋಷಗಳಿರುವುದಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದುದರಿಂದ ಕೆಲವು ಟೀಕಾತ್ಮಕ ಲೇಖಗಳನ್ನು 'ವಾಗ್ಭೂಷಣ'ವೆಂಬ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಸಿದೆ. ಪರಿಷತ್ತಿನವರು ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಬರೆಯದೆ ಹೋದುದರಿಂದ ಪರಿಷತ್ತಿಗೂ ನನಗೂ ಇದ್ದ ಸ್ನೇಹವು ಅಷ್ಟಕ್ಕೆ ನಿಂತಿತು. ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಪಂಡಿತರಿಗಿಂತ ಮೂಲ ಪ್ರತಿಗಳ ಸಹಾಯವೇ ಮುಖ್ಯವಾದುದೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ಓಲೆಗಳ ಕುಬೇರರಾದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಆರ್. ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರಿಗೆ ಕಾಗದ ಬರೆದೆ. ಆದರೆ ಅವರಿಂದಲೂ ವಿಶೇಷ ಸಹಾಯ

ವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರಕಾರ ನಿರಾಶೆಗೊಳಗಾದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಜೇರಿ ಕಡೆಯಿಂದ ಸುಮಾರು ಇವತ್ತು ಪ್ರತಿಗಳು ಹಸ್ತಗತವಾದವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಓದಿ ನೋಡುತ್ತಿರಲಾಗಿ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿಯೇ ಬರೆಯುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬಂತು. ಇದೇ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ಅದಷ್ಟು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಯ್ಯಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆಯೂ ಉಂಟಾಯಿತು. ಹೀಗಾಗಿ ವಚನಗಳ ವಿಷಯ ವರ್ಗೀಕರಣಕ್ಕೆ ಕೈಹಚ್ಚಲು ನಮಾಜು ಮಾಡಲು ಹೋಗಿ ಮತ್ತೀದೆಯೇ ಕೊಠಳಿಗೆ ಬಿದ್ದಂತಾಯಿತು. ಇನ್ನತ್ತು ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಸುಮಾರು ಎರಡು ಸಾವಿರ ವಚನಗಳನ್ನು ವರ್ಗೀಕರಿಸಬೇಕಾದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕುಪ್ರತಿಗಳಾಗಿ ಸಾರಿ ಓದುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಿತ್ತು. ಇದರಿಂದ ನನ್ನ ಜ್ಞಾನತಂತುಗಳು ಬಲಹೀನವಾಗಿ ಜನರ ಮುಖದ ಗುರುತು ಸಿಗದಷ್ಟು ಕಣ್ಣಿನ ದೃಷ್ಟಿಯು ಸುಂಟವಾಯಿತು. ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೃತ್ತಿಯೆಯು ನಿಂತುಹೋಗಿ ನನ್ನ ತಂದೆಯವರು ತೀರಿಕೊಂಡರು. ಇದು ಸಿಡಿಲು ಬಡಿದಂತಾಗಿ ನಾನು ಕಠಿಣ ಅಸ್ವಸ್ಥನಾಗಿದ್ದೆ. ಆರು ತಿಂಗಳ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಹೊಂದಿದರೂ ಗುಣಮುಖ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಮರಣಕ್ಕೆ ತುತ್ತಾಗುವದು ನಿಶ್ಚಯವೆಂದು ತಿಳಿದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನೊಳಗೆ ಎಷ್ಟು ಸಂಕಟವಿರಬಹುದೆಂದು ಸಹೃದಯರು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ನಾನು ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊರಳುತ್ತಿರುವಾಗೆಲ್ಲ ಸಾಯಬೇಕಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಎಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೂ ನನ್ನನ್ನು ಕಾಡದೆ ಕೈಕೊಂಡ ಕೆಲಸವು ವ್ಯವಹಾರವಿಲ್ಲ ಎಂಬ ಚಿಂತೆಯೊಂದೇ ನನ್ನನ್ನು ಕೊಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಈಶ್ವರನನ್ನು ಕುರಿತು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದ್ದೇನೆಂದರೆ : -- ' ಸರ್ವಜ್ಞನೇ, ಸರ್ವರ ಹೃದಯದಂತರಂಗವನ್ನರಿತವನೇ, ನಾನು ಈ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪಭವಾನುಮಾನಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಕೈಕೊಂಡಿರುವದಾದರೆ, ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿಬಿಡು. ಸರ್ವಜ್ಞನ ಸೇವೆಯು ದೇಶವೇ ಮತ್ತೆ ನಿನ್ನ ಉಪಾಸನೆ ಆಗಿದ್ದರೆ, ಅಲ್ಲನಾದ ಸನ್ನಿಹಿತ ಈ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನೀನು ಇಷ್ಟ ಪಟ್ಟರೆ ನನ್ನನ್ನು ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ದಿನವ ಉಳಿಸು' ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಗುಣಾಂತವು ತೋರಿತು. ನಾನು ಸಂಪೂರ್ಣ ಕ್ಷೇಮ ಹೊಂದಿ ಸುಮಾರು ಆರು ವರ್ಷ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಬಳಿಕ ಕೈಬರಹದ ಗ್ರಂಥವು ಅಚ್ಚಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತು. ಇದರ ಪ್ರಕಟನೆಗಾಗಿ ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಅನೇಕ ಮಹನೀಯರ ಮನೆಗೆ ಎಡತಾಕಿ ಬೇಸತ್ತು. ತಿರುಕನ ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವ ಕೊಡವವರಾರೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಿಂಟಿಂಗ್ ವರ್ಕ್ಸ್‌ದ ಒಡೆಯರಾದ ಟ್ರಿನೋನ್ ಮತ್ತವಂತರಾವ ಜಕಾರ ಇವರು ಇದರ ಮುದ್ರಣಕ್ಕಾಗಿ ಅಭಯಕೊಟ್ಟರು. ಇವರು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡದ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಅದು ಇದು ವರೆಗೆ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತೋ ಇಲ್ಲವೋ ಹೇಳುವುದು ಕಷ್ಟ. ವಚನಗಳು ಅಚ್ಚಾದರೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ ಇಲ್ಲದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥವು ಮೂಲೆಯನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೂತುದರಿಂದ ಅಚ್ಚು ಹಾಕಿಸಿದವರಿಗೂ ವ್ಯಸನವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಅದು

ದೀರ್ಘವಾದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯೊಂದಿಗೆ ಕನ್ನಡಿಗರ ಕೈಗೆ ಬಂದೊಡನೆ ವಿಶೇಷವಾದ ಮನ್ನಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿತು. ನನಗೆ ಕ್ಷೇಮವಾಗುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ನನ್ನ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಗೆ ಕಾಯಿಲೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ವರ್ಷಗಳಾದರೂ ಆಕೆ ಹಾಸಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಏಳಲು ರಕ್ತಳಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸರ್ವಜ್ಞಗ್ರಂಥವು ಹೊರ ಬಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಯುದ್ಧವೂ ಕಠೋರವಾಗಿ ನಡೆದಿತ್ತು. ನಾನು ದೊಡ್ಡ ಊರಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಚಳವಳಿಯು ಹೆಚ್ಚಾಗುವದೆಂದು ಸುರಕ್ಷಿಸುವರು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡು ಊರಿಗೆ ಅಂದರೆ ಹಾವೇರಿಗೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಿದರು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಾಹಿತ್ಯಕಾದ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸುಮಾರು ೫೦೦ ರೂ. ಸಾಲವಾಗಿತ್ತು. ಇವನ್ನು ತೀರಿಸದೆ ನಾನು ಮರಣದೆಯಿಂದ ಧಾರವಾಡವನ್ನು ಬಿಡುವಂತಿಷ್ಟಿಲ್ಲ. ಮಡತಿಯು ಬಟ್ಟೆ ಗೇರಿಯ ಆಪ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಳು. ಹೀಗೆ ಉಭಯ ಸಂಕಟಕ್ಕೊಳಗಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮಿತ್ರರಾದ ತ್ರೀಮಾನ್ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಸರ್ವಜ್ಞನ ಒಂದು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಆ ವರ್ಷದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಲನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿ ನೇಮಕವಾಗಿದ್ದ ತ್ರೀಮಾನ್ ಬೆನ- ಗಲ್ ರಾಮರಾಯರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟು ನಾನು ಬೆಳಗಾವಿಯ ಸಮ್ಮೇಲನಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕೆಂದು ಆಪ್ತಾಲೋಚನೆ ಕೊಟ್ಟರು. ನಾನು ಅವರ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಕಾರ್ಯ ವನ್ನು ಮಾಡಿ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಲನಕ್ಕೂ ಹೋದೆ. ಇಂತಹ ಸಮ್ಮೇಲನದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಟ್ಟುದು ಇದೇ ಮೊದಲನೆಯ ಸಾರಿ. ಅಲ್ಲಿ ತ್ರೀಮಾನ್ ನಾಮವಾರ ದಳವಿ ಯವರಿಂದ ಒಂದು ನೂರು ರೂಪಾಯಿ, ತ್ರೀಮಾನ್ ಗರುಡವರಿಂದ ಸುಮಾರು ಮುನ್ನೂರು, ರೂಪಾಯಿ ತ್ರೀಮಾನ್ ಸರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಐವತ್ತು, ವಿದ್ಯಾವರ್ಧಕ ಸಂಘದಿಂದ ಐವತ್ತು, ಅಂತಃ ೫೦೦ ರೂಪಾಯಿಗಳು ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿ ನಾನು ಹಾವೇರಿಗೆ ಹೋಗುವದಕ್ಕೆ ಎಂಟು ದಿನದ ಮುಂಚಿತ ವಾಗಿಯೇ ನನ್ನ ಕೈಸೇರಿದ್ದರಿಂದ ನಾನು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದ ಧಾರವಾಡವನ್ನು ಬಿಡುವಂತಾಯಿತು. ಇಂತಹ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ನನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಾರೆ ಬಂದಿದ್ದು ಈಶ್ವರನ ಕೃಪಾಹಸ್ತದಿಂದ ನಡೆಸಲ್ಪಟ್ಟು ನಾನು ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಬಂದಿರುವೆ. ಸರ್ವಜ್ಞನ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅಚ್ಚಿಗೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಶಿಕ್ಷೆ ಕೊಡುವ ನನ್ನ ಸಹಭಾಗಿನಿಗೆ ನೆರವಾದುದು ಕನ್ನಡಮಾತೆಗೊಂದು ಛೂಷಣ.

ಸರ್ವಜ್ಞಗ್ರಂಥವು ಹೊರಬಿದ್ದು ಇಂದಿಗೆ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷಗಳಾದವು. (೧೯೨೪-೪೪) ನಾಲ್ಕು ತರದ ಆವೃತ್ತಿಗಳು ಹೊರಬಿಟ್ಟು. ಇಂದಿಗೆ ಸುಮಾರು ಹತ್ತುಸಾವಿರ ಪ್ರತಿಗಳು ಕನ್ನಡಿಗರ ಕೈಸೇರಿದವು. ಆದುದರಿಂದ ಅವನ ಬಗೆಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಮಧ್ಯಮತರದ ಜನರಲ್ಲಿಯೂ ವಿದ್ಯಾವಂತರಲ್ಲಿಯೂ ವಿಶೇಷ ಜಾಗೃತೆಯುಂಟಾಗಿದೆ ಎಂದು ಕೈಎತ್ತಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಸರ್ವಜ್ಞನ ತುತ್ತು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಸವಿ. ತಿರುಳುಗನ್ನಡ ತಿರುಕನು ಈ ಬೋನವನ್ನಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಸವಿಯು ಇಮ್ಮಡಿಯಾಯಿತು ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನೊಬ್ಬ. 'ಈ ಸವಿಯೂಟವನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ

ಬಡಿಸದೆ ಕಾಲಹಾಗುಸೇನೋ ಎಂದು ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ನರಳಿ ಈಶ್ವರನನ್ನು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿದೆನು. ಈಶ್ವರನ ಪ್ರಸಾದವಿಂದಲೋ ತಿರುಕನ ಮನೋಬಲದಿಂದಲೋ ಸ್ವಪ್ನಜನ ಸುಕೃತದಿಂದಲೋ ಕನ್ನಡಿಗರ ಪುಣ್ಯಬಲದಿಂದಲೋ ತಿರುಕನು ಹಾಸಿಗೆಯಿಂದ ಎದ್ದನು. ಸರ್ವಜ್ಞನು ಹೊರವಿದ್ಯನು ' ಎಂದು ಹರಸಿದನು ಇನ್ನೊಬ್ಬ. 'ಚೆನ್ನಪ್ಪನವರು ವಿನುರ್ವಕರು, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ತಳಹದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿದವರು, ವಿಮರ್ಶೆ ರಬ್ಬದ ತಿರುಳು ಅವರ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಡೆದು ಕಾಣುತ್ತದೆ ' ಎಂದು ಹೇಳಿದನು ವಿನುರ್ವಕನೊಬ್ಬ. ' ಹಸಿದವಗೆ ಹಣ್ಣು ಸಿತ್ತಂತೆ ಕೈಸ್ತರ ನಿನ್ನು ಕಾಣಯ್ಯ ' ಎಂದು ಹಾಸಿದನು. ಕಾನ್ಯಾಸಂದನೊಬ್ಬ. ' ಪಿನ್ನಸಾದರೂ ಚೆನ್ನದಂತಹ ಚೆನ್ನನೆಂದು ಕೀರ್ತಿಸಿದರು ' ತೀರ್ತನ ಕೇಸರಿಯೊಬ್ಬ. ' ಹೆಸರು ಚೆನ್ನನಾಗಿ ವಿನು ? ಕೈತಿಯು ಚೆನ್ನವರವರಿ ? ' ಎಂದು ಕೇಳಿದನು ಕವೀಂದ್ರನೊಬ್ಬ. ಇದನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸ್ವಪ್ನಜನು ಸ್ನೇಹ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದನೋ ಇಲ್ಲವೆ ನಾನು ಸ್ವಪ್ನಜನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಗೆ ಬಂದನೋ ಹೇಳುವುದು ಕಠಿಣ. ಸಿದ್ಧವನಹಳ್ಳಿಯ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮರು ಸ್ವಪ್ನಜನನ್ನು ನೋಡಿ ಕುಣಿದರು. ಬಟ್ಟೆಗೇರಿಯ ಕೃಷ್ಣಶರ್ಮರು ಅವನನ್ನು ಕುಣಿಸಿದರು. ತಾತಾ ಶರ್ಮರು ಅವನಿಗೆ ಮಣಿದರು. ಅ. ನ. ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಅವನ ಧ್ವಜವನ್ನೆತ್ತಿ ನೋಡಿದರು. ತಿಪಟೂರಿನ ಮಹಾರಾಯರು ಅವನ ದಿನಾಚರಣೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ತಣಿದರು. ಪಂಜೆ ಮಂಗಳೇಶರಾಯರು ಅವನ ಶಿಕ್ಷಣವದ್ಧತಿಯನ್ನರಿಯಲು ದಣಿದರು. ಪ್ರೊಫೆಸರ ಗೋಕಾಕರವರು ಅವನ ವಚನಗಳನ್ನು ಅಂಗ್ಲದಲ್ಲಿ ಹಣಿದರು. ಅರ್ಥಗಮ್ಯ ಚಿಚ್ಚಕೋರನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಹಾರಿಹೋಗಿ ಅವನ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಸಂಪ್ರದಿಸಿದನು. ಇನ್ನೆಲ್ಲೋ ಕನ್ನಡಿಗರು ಎಷ್ಟೋ ಪರಿಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ಮೆರಗಾದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಕನ್ನಡನಾಡು ಸರ್ವಜ್ಞನಿಗೆ ಚಿರಮಣಿಯಾಗಿದೆ ಎಂಬ ಸಂಗತಿಯು ಸರ್ವರ ಕೈಯೊಳಗಿನ ಕನ್ನಡಿಯಂತಿದೆ.

ಕನ್ನಡವು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಮೆರೆಯುವ ಕಾಲವು ಸಮೀಪಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರತಿ ಬಣ್ಣ ಕನ್ನಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯು ಸುಮಾರು ೫೦೦ ವಚನಗಳನ್ನು ಕಂಠ ಪಾಠ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅನೇಕ ಶಿಕ್ಷಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿದೆ. ಇದಕ್ಕಾಗಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾದ್ವಂದಿಯೊಂದನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಸರ್ವಜ್ಞ ವಚನಗಳು ಸುಲಭವಾಗಿದ್ದರೂ ಕೆಲವೆಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹು ಮೂರ್ಛಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಇದಕ್ಕೂ ಒಂದು ಟೀಕೆಯು ಅವಶ್ಯವೆಂದು ತ್ರಿಮನಾ ಜೀವಿಯವರ ಹೇಳಿಕೆ. ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಇಷ್ಟ ರೀತಿಯಾಗಿ ಸವಿಸಿಕ್ಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಸಾಲ್ವ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಚ್ಚಿಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ದೃಷ್ಟಾಂತ ದರ್ಪಣದ ಉಳಿದ ಭಾಗಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗಿದ್ದು ಅಚ್ಚಿಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿವೆ. ಭಾರತೀಯರಿಗಾಗಿ ಯೇಸುವಿನ ಜೀವನಚರಿತೆಯೊಂದನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂಬ ಆಶೆಯು ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿ

ಕೊಂಡಿದೆ. ಕನ್ನಡಕ್ಕೂ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇದೆ ಎಂಬ ವಿಷಯ ವಾಗಿಯೂ ಉಪನಿಷತ್ತು, ವಚನಾಂಶಗಳ ತುಲನಾತ್ಮಕ ತತ್ವವಿಷಯವಾಗಿಯೂ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಲೇಖಗಳನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ನನ್ನ ಹಬ್ಬಯಕೆ. ಕನ್ನಡ ಗಾದೆಗಳು, ಕನ್ನಡ ನುಡಿಗಟ್ಟುಗಳು, ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದಗಳು ಇವುಗಳಲ್ಲಿರುವ ಕನ್ನಡತನವನ್ನು ಬಯಲಿಗೆಳೆದು ಅದನ್ನು ಕನ್ನಡಿಗರ ಮುಂದೆ ಇಡಬೇಕೆಂಬುದೊಂದು ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ. ಆದರೆ ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಇಳಿವಯಸ್ಸಿನ ಬಯಕೆಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಿನವುಗಳನ್ನು ಭಾವೀ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಪೂರೈಸುವರೆಂದು ತುಂಬಾ ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಕನ್ನಡನಾಡು ಇಂತಹ ಅನೇಕ ಸಾಹಿತ್ಯಸಿದ್ಧರನ್ನು ಕಾಣಲೆಂದು ನನ್ನ ಹುಕೆ. ನನ್ನ ೬೦ ನೆಯ ವರ್ಷದ ಹಬ್ಬದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪಜ್ಞಸಿಗಾಗಿ ನಾನು ರಚಿಸಿದ ಹಾಡಿನ ಕಡೆಯ ಶ್ಲೋಕದಿಂದ ಮಂಗಲಮಾಡಿ ಈ ನನ್ನ ಹಾಡನ್ನು ಮುಗಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಮಂಗಲ

ತಿರುಳುಗನ್ನಡ ತಿರುಕ ಮರುಳನಾದನು ಅವಗೆ
ಅರಳಿಹೋಯಿತು ಅವನ ಸರಳಭಾವಕೆ ಮನವು
ನಿರುತ ಕೊರತೆಯಲಿದ್ದು ಇರುಳು ಸೇವೆಯಿಗೈದು
ವರುಷ ಇರವತ್ತಾಯ್ತು ಇರವು ಅರವತ್ತಾಯ್ತು
ತರುಣರೆಲ್ಲರ ಕೀಳಿ ನಿರುತ ಸೇವೆಗೆ ಏಳಿ
ಭರತಮಾತೆಯ ಪುತ್ರನಿರುವ ಕನ್ನಡ ಮಿಕ್ಕ.

(ಸಾಹಿತ್ಯಜ್ಞ ರ ಅಪ್ಪಕ್ಕಥೆ)

— ಉತ್ತರ ಚನ್ನಪ್ಪ

೧೪. ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷನಾದ ಸಮಾಜಪುರುಷ

ಒಂದೆರಡು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅಂಬಾವಾಸ ಪಟ್ಟೀಲನೆಂಬ ರಾಜಕೀಯ ಕೈದಿಯನ್ನೂ ವಿಜಾಪುರಕ್ಕೆ ವರ್ಗಾಯಿಸಲಾಯಿತು. ನರಹರಿಯ ಕೋಣೆಯ ಒದಿಗೆ ಪಟ್ಟೀಲನ ಕೋಣೆಯಿತ್ತು. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಅಸಹಕಾರದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕ ಸೆರೆಯಾಳುಗಳು. ಒಬ್ಬರ ಕೋಣೆಯನ್ನೊಬ್ಬರೂ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಬಾರದಿದ್ದರೂ ಮುಂಜಾನೆ ಸಂಜೆ ಹೊರಗೆ ತಿರುಗಾಡುವಾಗಲೇ ಇಂತಹ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು

ಸಂಭವಗಳಲ್ಲಿಯಾಗಿರುವವು ಬಹು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಆಗಿನ ಕೆಲವು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಇವರು ಗುರುತಿಸಿದ್ದರು. ಈಗ ಇವರ ನಾರ್ವಿಕ್ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಕ ಜೇರಿ ಬಂದಿದ್ದ. ಅವನು ಇವರ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಆಗಿನೇ ತೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಕೆಲವು ಗುರುತಿಸಿದವು ಇವರು ಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿ ಕಳೆಯ ಬಹುದಾಗಿತ್ತು.

[illegible]

ಈಗ ಮುಖ್ಯವಾದುದು ಏನು? ಮುಖ್ಯವಾದುದು ಸುಮ್ಮನೆ ನಡೆಯುವ ಮಾತನಾಡಬಹುದಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಸುಮ್ಮನಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ವಿದ್ವಂಸನಲ್ಲಿ ನೋಡಿದ ರುಚಿ ದೊಡ್ಡದಷ್ಟು ನಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಸ್ವಾಮಿಯವರು ನಡೆಯುವ ದಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡುವ; ಮುಖ್ಯವಾದ ಚಿಂತನೆಗೆ ದೊರೆತ ಅದ್ಭುತವಾದ ಪೂರಣಶಕ್ತಿ. ನಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದ ತನ್ನದೇ ಆದ ಒಂದು ಸ್ವಾಮ್ಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವ. ಮೊಕೆತೆ, ಮಿಡ್ಲಿ ಮುಂತಿಗಳಿದ್ದ ಶೀನೂನಲ್ಲಿ

ಒಂದು ಆದರ್ಮದ ಪ್ರೇರಕ ಇಲ್ಲವೆ ನಿರ್ಮಾಣಶಕ್ತಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಕನಿಯೂ ಕಾರ್ಯೋತ್ಸಾಹಿಯೂ ಆದ ವಿಷ್ಣು ಕಾವ್ಯ ಕಾರ್ಯೋತ್ಸಾಹಗಳ ನಡುವೆ ಹೊಯ್ದಾಡುತ್ತಿದ್ದ. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಆಳವನ್ನು ನರಹರಿಯಂತೆ ಇಲ್ಲವೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಗತಿಯನ್ನು ಅಂಬಾದಾಸನಂತೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯದ ಅಗಾಧ ಆಳವನ್ನೂ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಮತೆಯ ಅಪೂರ್ವ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನೂ ಕೂಡಿಯೇ ಸಾಧಿಸಲು ನರಹರಿಯು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಅಂತೇ ಅಂಬಾದಾಸನ ಕಾರ್ಯಶಕ್ತಿ ಅವನ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಸೆಳೆಯಿತು. ಇದರ ಬೀಜವನ್ನು ಅವನು ಪಾಂಡುರಂಗನಲ್ಲಿ ಕಂಡಿದ್ದ. ಆದರೆ ಬರೆ ಸಾತ್ವಿಕತೆ ಹಾಗೂ ಆದರ್ಶಪ್ರಿಯತೆಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ, ಸಿಂತು ಆ ಬೀಜ ಮುಂದೆ ಮೊಳೆತೀರಲಿಲ್ಲ. ಅವನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರದ ತ್ರಿವೇದಿ-ಕಾಮತರಲ್ಲಿಯೂ ಇದರ ಅಂಶವಿತ್ತು. ತ್ರಿವೇದಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಕಾಮತನಲ್ಲಿ ಶ್ಲಾಘ್ಯ ಮಾಲ್ಯಗಳು ಅನುದಾತ್ತ ಸಾಧನೆಗಳೊಡನೆ ಬೆರೆತಿದ್ದವು. ಇವೆರಡನ್ನೇ ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಅಂಬಾದಾಸನ ಆದರ್ಮವಾದವು ಓರ್ವ ತೇಜಸ್ವಿ ತವಸ್ವಿಯ ತವಸ್ವಿನಂತೆ ಕಣ್ಣು ಕುಕ್ಕಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

ಅಂಬಾದಾಸನೊಡನೆ ಮಾತನಾಡಿದಾಗಲೇ ಈ ಪ್ರೀತಿಯು ನರಹರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಇತ್ತ ಅಂಬಾದಾಸನೂ ನರಹರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಅನೇಕ ಮುಖಗಳಿಗೆ ಮರುಳಾಗಿದ್ದ. ಹೀಗಾಗಿ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಅವರ ನಡುವೆ ಗಾಢ ಸ್ನೇಹವು ಬೆಳೆಯಿತು.

ಅಂಬಾದಾಸನೊಡನೆ ಆಡಿದ ಮಾತುಗಳಿಂದ ನರಹರಿಯ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಇನ್ನೊಂದು ಸಮಸ್ಯೆಗೆ ಉತ್ಕಟ ಸ್ವರೂಪವು ಬಂತು. ಗುಜರಾಢದಲ್ಲಿಯೆ ಚಳವಳಿಯ ಮುಖಂಡರಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದ ವಿರಸವನ್ನೂ ಭೇದಭಾವಗಳನ್ನೂ ಅಂಬಾದಾಸನು ಆಗ್ನೇಯ ಉಲ್ಲೇಖಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಇಂತಹ ಮಾತುಗಳು 'ಅಂಡರ್ ಪ್ರಾಯಲ್' ಎಂದು ಧಾರವಾಡದ ಜೇಲಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ನರಹರಿಯ ದೃಷ್ಟಿಗೂ ಬಿದ್ದಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿರುವ 'ಬಿಲಾಪತ್-ಕಾಂಗ್ರೆಸ್' ಪಂಗಡಗಳು, ಅಲ್ಲಿಯ ಹಿಂದು-ಮುಸ್ಲಿಂ ಉಟ-ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಯುದ್ಧದ ಸೈನಿಕರಲ್ಲಿಯೂ ಹೀಗೆ ಎರಡು ಗುಂಪುಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇದಲ್ಲದೆ ವೈಕ್ರಿಗತವಾದ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯ, ಕೀರ್ತಿಲಾಲಸೆ, ಮಾತ್ಸರ್ಯ - ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ನಡುವೆಯೇ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ವೈಮನಸ್ಸುಳ್ಳ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದೇ ಧ್ವಜಕ್ಕೆ ಎಲ್ಲರೂ ಮಣೆದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಬಾಗುವ ಒಂದೊಂದು ತಲೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೊಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರುವಂತೆ ಕಂಡಿತು. ಈ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಒಂದುಗೂಡುವದೆಂದು ? ಇದಲ್ಲದೆ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ನಡೆದು ಬಂದ ಜಾತಿ ಮತಗಳ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ತುಂಡಾಗಿಸಿತ್ತು. ಕೂಡಲೆಳೆಯಿಂದ ಸಮಾಜಪುರುಷನ ಕುತ್ತಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಯ್ದಿತ್ತು. ಮುಂದುವರಿದವರು, ಹಿಂದುಳಿದವರು, ಸಿಂಹಿಗರು, ಬಡಿಗರು, ದೈತ್ಯಿಗಳು, ಪಶ್ಚಿಮದೈತ್ಯಿಗಳು, ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರು, ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕರು—ಒಂದಲ್ಲ ಎರಡಲ್ಲ ನೂರು ಭೇದ.

ಗಳು ಸಮಾಜವನ್ನು ಸುರ್ಲೋಕಗೊಳಿಸಿದ್ದವು. ಮಾಡುವ ಉದ್ಯೋಗ, ಅಡುವ ಮಾತು ಗ್ರಾಹ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿದ ತತ್ತ್ವ, ಎಲ್ಲವೂ ಕೂಡ ಸಮಾಜವನ್ನು ತುಂಡರಿಸಿ ಬಗೆದಿದ್ದವು. ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರು ತಮ್ಮ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಮರೆತು ಅಲ್ಪಸಂಖ್ಯಾಕರೆಂದೇ ಹಿಂಜರಿಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಹುಸಂಖ್ಯಾಕರು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ವಿಕಾಸವೇ ಬಾಳಿನ ಗೊರಿಯೆಂಬುದನ್ನು ಮರೆತು ಬಹುಸಂಖ್ಯಾ ತತ್ತ್ವದಿಂದಲೇ ಮೈಮಕೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವು ತರಬಲ್ಲ ಸಮತೆಯ ರಾಜ್ಯವು ಸಹ ಮೇಗೆ ಒಳಭೇದಗಳಿಂದ ಜರ್ಜರಿತವಾಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಒಂದು ಮತದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದವ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ತಾನು ಒಂದು ಮತದ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವನು ಮರೆತು ತಾನು ಹುಟ್ಟಿದ ಮನೆಯ ತತ್ತ್ವವೇ ಕ್ರೈಷ್ಣನೆಂಬ ಕುರುಡುಸಂಬಳವೆಂಬ ಮುಂದುಮರೆಯುತ್ತಿದ್ದ. ಉಳಿದ ಮತಸ್ಥರೂ ಹೀಗೆಯೇ ನಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಎಲ್ಲ ಕೋರಾಹುಲದಲ್ಲಿ ಏಕಮತ್ಯವು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ? ಭಾರತೀಯರೆಂದು ಹೇಗೆ ಹೇಳುವ ಬಂದಿತು? ಮನುಕುಲವೇ ಒಂದಾಗಿ ನಡೆಯಬೇಕೆಂಬ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇಹಂತಹ ಭೇದಕರ ರೋಗವು ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಬಡಿದು ಕೊಡಿತು! ಒಂದು ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದವ ಇನ್ನೊಂದು ಉದ್ಯೋಗವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಸಂತಪಿಸುವುದೇ ಬಾಕಿ ಮಾಡುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಒಂದು ತತ್ತ್ವಕ್ಕೆ ಶರಣೆಂದವ ಇನ್ನೊಂದು ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಸಂಬದವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರು ಕುಡಿಯುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ! ವಿಷಮತೆಯು ಅತಿರೇಕಕ್ಕಟ್ಟಿತ್ತು. ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ಎತ್ತಿದ ಕೈಯ್ಯಾದ ಭಾರತ ಇದುವ ಪ್ರತೀಕವೆಂಬ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿತ್ತು!

ಏಕಮತ್ಯವನ್ನು ಸ್ವಾಧೀನವು ಹಂಕಿಮೆಸಿದ ಚಳವಳಿಗಳು ಸಮಾಜವನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಧ್ವಂಸಿಸಿದ್ದವು. ಒಂದು, ಮುಸ್ಲಿಂ ಏಕೈಕವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಸೀಖು ಮತವು ಸೀಖು ಸ್ವಾಧೀನವೆತ್ತು; ಇನ್ನೊಂದು ಜಾತಿಯು ಭಾರತದ ಜಾತಿ-ಮತಗಳ ಅಂಕಿ-ಸಂಖ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡಿತು. ಕ್ರೈಸ್ತಧರ್ಮವು ತನ್ನ ಒಳಭೇದಗಳನ್ನು ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಹೇರಿದ್ದಲ್ಲದೆ ಇತ್ತೀಚೆಯ ವ್ಯಾಭೇದಗಳನ್ನೂ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಎತ್ತಿಕೊಂಡಿತು. ಇತ್ತೀಚಿಗೆ ಅಂತರ ಜಾತಿಯ ವಿವಾಹಗಳೂ ನಿದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದವು. ಇಂತಹ ವಿವಾಹಗೊಂಡ ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದ ಮೇಳಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಜಾತಿಯಾಗುವದಲ್ಲಿದ್ದು. ಸಮಾಜವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಮನುಷ್ಯತ್ವದ ಸಾಮರಸ್ಯಗುರು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗುವದರ ಬದಲು ಒಬ್ಬ ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯೂ ಒಂದೊಂದು ಸಮಾಜವಾಗುವ ಕಾಲ ಬಂದಿತ್ತು. ಒಂದೊಂದು ಮನೆಯೂ ಒಂದೊಂದು ಮದವಾಗಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕೂ ದಾರುಣವಾದ ಅಸನತಿ ಯಾವುದೂ? ಬರಿ ಜೀವಾತ್ಮನ ಉಸಾಸನೆಯನ್ನು ನೆನೆಸಿ ಭಾರತವು ವಿಕಾತ್ಮವನ್ನು ಮರೆತುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ತೋರಿತು. ಜೀವಾತ್ಮನ ವ್ಯಕ್ತಿಭೇದವೊಂದನ್ನು ಮಾತ್ರ ನೆನೆದು ಅಲ್ಲಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವ ಎಲ್ಲದ ಏಕೈಕವನ್ನೇ ಮರೆತಂತೆ ಕಂಡಿತು. ಇದರ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಜೀವಾತ್ಮನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಭಾರತವು ಅಹಂಭಾವವನ್ನು ಪೂಜಿಸತೊಡಗಿತ್ತು. ಏಳಿದ ಒಳತಿರುಳಿಲ್ಲ ಮಾಯವಾಗಿ ಬರಿ ಡಂಭಾಚಾರ

ಬೆಳೆದು ಸ್ವಾರ್ಥವೇ ಭಾರತದ ಫರ್ಮವಾಗಿತ್ತು ! ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಂತಹ ಅಧಃಪಾತ ವಾಗುತ್ತಿತ್ತೇ ?

ಅಂಬಾದಾಸನು ಹೇಳಿದ ಒಂದು ಮಾತು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ನರಹರಿಯ ಹೃದಯವನ್ನು ಇರಿಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂಬಾದಾಸನ ತಂದೆ ಬಾಹುಬಲಕೃಷ್ಣ ಬಂದು ಮುಂಬಯಿಯ ಒಂದು ಉಪವಿಸ್ತರಣದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ. ಅವರ ಸಂಸಾರದ ಬೇತೆಗೆ ಅಂಬಾದಾಸನ ಮುದುಕಿ ಅಪ್ಪಯ್ಯಾ ಬಂದಿದ್ದರು. ಈ ಅಪ್ಪಯ್ಯಾ ಮುದುಕಿಯಿಗೆ ವಿಪರೀತಕ್ಕೈಟ್ಟಿತ್ತು. ಮುಂಬಯಿಯಲ್ಲಿ ರುದ್ರಗೊಳಿಸಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕಾಗಿರುವ ಹಾಯ್ದು ಬರುವ ನೀರನ್ನು ಮೈಲಿಗೆಯಿಂದ ಆ ಮುದುಕಿ ಮುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದಳು. ಅದನ್ನು ಕುಡಿಯುವದಂತೂ ದೂರದ ಮಾತು. ಅವಳಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಬಾವಿಯನ್ನು ತೋಡಿ ಸಲು ಅಂಬಾದಾಸನ ತಂದೆಯು ಮನೆಯ ಮಾಲಿಕನಿಗೆ ಕೇಳಿಕೊಂಡ. ಆ ಯಜಮಾನ ಒಂದು ಬಾವಿಯನ್ನು ತೋಡಿಸಿಕೊಟ್ಟು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟಂಥ ಮನೆಯ ಬಾಡಿಗೆಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದ. ಆ ಬಾವಿಯಿಂದ ಜಗ್ಗಿದ ನೀರಿನಿಂದ ನಮ್ಮ ಮುದುಕಿ ಪೈ ತೋಳಿಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆ ನೀರನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದಳು !

ಎರಿಸಿದ ಈ ಬಾಡಿಗೆ ನರಹರಿಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಂಕೇತಿಕವಾಗಿ ಕಂಡಿತು. “ಸಹನಾವತು ಸಹನಾ ಭುನಕ್ತು” ಎಂಬ ಉಪದೇಶವು ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಈ ಆಚರಣೆ ಎಷ್ಟು ವಿರುದ್ಧವಾಗಿತ್ತು ! ನೆರೆಹೊರೆಯ ಲಕ್ಷ್ಯವು ಜನರಲ್ಲಿ ಕುಡಿಯುವ ನೀರು ನಮಗೆ ತ್ಯಾಜ್ಯ. ನಮಗಾಗಿ ಒಂದೊಂದು ಬಾವಿಯನ್ನು ತೋಡಿಸಿ ಕೊಂಡು ಅದಕ್ಕಾಗಿ ತಪ್ಪು ದಂಡವನ್ನು ತೆತ್ತುತ್ತೇವೆ. ಈ ತಪ್ಪು ದಂಡಕ್ಕೆ ಫರ್ಮವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅದರ ಬಗ್ಗೆ ಅಭಿಮಾನಪಡುತ್ತೇವೆ ! ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮಾತ್ರಗೆ ಒಂದೊಂದು ಬಾವಿ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಹೊಂದಿಕೆಯಾಗುವ ಒಂದು ಬಾವಿಯನ್ನು. ಒಂದು ಊಟದ ಮನೆಯಿಲ್ಲ, ಒಂದು ನಡುಮನೆಯಿಲ್ಲ, ಅನರ್ವರ ಬಾವಿಯನ್ನು ತಮಿಗಾಗಿ ತೋಡಿ ಬೇತಾಳದಂತೆ ದೇಶದಲ್ಲಿ ತಿರುಗಾಡುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಆ ಬಾವಿಗಳಲ್ಲಿ ಹುಗಿದಾಗ ಭಾರತದ ಉದ್ಧಾರವಾದೀತೆಂದು ನರಹರಿಯು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಹಿಂದೆ ತೋರಿಸಿದ ಉಪಾದಯಗಳೆಲ್ಲ ನಿರೂಪಾಯವಾದುದೇಕೆ ? ಅವು ಕೃತ್ರಿಮವಾಗಿದ್ದವು. ಐಕ್ಯದ ಮೀಮಾಂಸೆಯನ್ನರಿಯದ ಜನರ ಮೇಲೆ ಇಕ್ಕದ ವಿಧಾನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಹೇರಿದಾಗ, ಅದರಿಂದ ಅನೈಕ್ಯ ಇನ್ನಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚುತ್ತದೆ ! ಒಮ್ಮೆಗೆ ಯಾದ ಒಂದೊಂದು ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಜನ ತುಳಿಯುತ್ತ ಹೋಗದೇಕೆ. ಮೊದಲು ಮೊದಲು ಐಕ್ಯದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆ ಆತ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಗುವದು ಅವಶ್ಯ. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಈ ಐಕ್ಯ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬೇಕು. ಮುಂದೆ ಅದು ಮನದಲ್ಲಿ ಮೂಳತೀತು, ಕೃತ್ರಿಮವಾಗಿ ಕಂಡೀತು, ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆನೆಲೆಯಾಗಿ ನಿಂತೀತು. ಹೀಗೆ ಅದು ಬರಿ ಕೆಲವು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪಿತವಾಗಿರಬಾರದು. ಇದು ಜನತೆಯ ಹೃದಯವೇ ಅದರ ತವರಾಗಬೇಕು. ಆಗ ಅಂತರ್ಜಾತೀಯ ಪಿಡಾರಗಳು ಮನೆ

ಮಾತಾದಾಳು. ಆಗ ದೇವನಿಲ್ಲವೂ ಒಂದು ರಕ್ತಸಂಬಂಧವಾದೀತು. ಅಂದಮೇಲೆ ಸಮಷ್ಟಿಯ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಐಕ್ಯದ ಪ್ರತಿಷ್ಠಾಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವದು ಹೇಗೆ ?

ಆಗ ನರಹರಿಯು ಸಮಾಜದ ಮೂಲವನ್ನೇ ಕುರಿತು ಆಳವಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿದ. ಮಲ್ಲಮಲ್ಲನೆ ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿಕಾಸವಾಗಿತ್ತು. ಚತುಷ್ಪಾದ ಪಶುಗಳ ಉತ್ಪತ್ತಿಯಾಗಿ ಮುಂದೆ ದ್ವಿಪಾದ ಪಶುವಾದ ಮಾನವನು ಜನಿಸಿದ್ದ. ಆದರೆ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿದ್ದ ನೈವಿದ್ಯವೆಲ್ಲ ಮನುಕುಲದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆನೆಯಂತಹ ಜನ, ಕರಡಿ ಯಂತಹ ಜನ, ವ್ಯಾಘ್ರಗಳಂತೆ ಕ್ರೂರರಾದ ಜನ, ನರಿಯಂತೆ ಮೋಸಗೊಳಿಸುವ ಜನ ; ಸಂಚಿತಂತ್ರದ ಹಿಂಡೆಲ್ಲ ನೆರೆದು ಮನುಕುಲವಾಗಿತ್ತು. ಪಾತರಗಿತ್ತಿಯಂತೆ ಮನವು ಹರಿದಾಡುವ ಜನರು ; ಕಪ್ಪೆಯಂತೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಅಪಸ್ವರಕ್ಕೆ ದಾಸರಾದ ಜನರು ; ಕತ್ತೆಯಂತೆ ಮೊಸರಾಗಿ ದುಡಿಯುವ ಜನರು ; ಪಶು-ಪಕ್ಷಿ ಸಂಕುಲದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಭೇದಗಳೆಲ್ಲ ದ್ವಿಪಾದಪಶುವಾದ ಮಾನವನ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಅದೊಂದು ಸ್ವಭಾವಗಳ ಸಂತೆಯೇ ನೆರೆದಂತಿತ್ತು.

ಆದರೆ ದ್ವಿಪಾದ ಪಶುಗಳಾಗಿ ಜನಿಸಿದರೂ ಬುದ್ಧ-ಕ್ರಿಸ್ತನಂತಹ ಕೆಲವು ಮಾನವರು ದೇವತ್ವದ ತಿಖರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ್ದರು. ದ್ವಿಪಾದಪಶುವಿನ ರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ದೇವತ್ವವು ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಓರ್ವ ಮಾನವನಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾದುದು ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೂ ಸಾಧ್ಯ. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿಯೆ ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಗೆ ಈ ದೇವತ್ವದ ವಟ್ಟಗಟ್ಟಿಬೇಕು. ದ್ವಿಪಾದ ಪಶುವಿನ ರಚನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ದೇವತ್ವವನ್ನು ಅರಳಿಸುವ ಕಲೆಯನ್ನು ಮಾನವನಿಗೆ ಬೇರಿ ಓಣಿಗೊಬ್ಬ ಸೂಲಗಿತ್ತಿಯಂತೆ ಮನೆಗೊಬ್ಬ ಇಂತಹ ಕಲಾವಿದರಾಗಬೇಕು. ಎಳೆಯರಿಗೆ ಕಲಿಸಿದರೆ ಇಂತಹ ಕಲೆಯನ್ನು ಕಲಿಸಬೇಕು. ಅಂದಿಗೆ ಪಾಶನೇ ಸಮಾಜ ಆದರ್ಶ ಸಮಾಜವಾದೀತು. ಭೂಮಿಯೇ ಸ್ವರ್ಗೋಪವಾದೀತು. ಅನೇಕ ಪ್ರವಾದಿಗಳು ಸ್ವರ್ಣಯುಗದ ಈ ಸ್ವರ್ಣಸ್ವಪ್ನವನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದರು. ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆ ಅದು ಸತ್ಯಸೃಷ್ಟಿಗಳಿಯುವದು ನಿಜ. ಅದರ ಬರವಣಿಗೆ ನಾವು ವಿಠ್ಠಲಪತ್ತಜೇಕು, ಬದುಕಬೇಕು....

ದೇವತ್ವವರಳಿದ ಮಾನವರು ಒಬ್ಬ ಮನುಕುಲದೊಡನೆ ಒಂದಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ವಿಶ್ವದೊಡನೆ ಒಂದಾಗಿದ್ದರು. ಕಲ್ಲನ್ನೂ ಹುಲ್ಲನ್ನೂ ಪಕ್ಷಿಯನ್ನೂ ಪಶುವನ್ನೂ ವಿಶ್ವಬಾಂಧವ್ಯದ ಸಮರಸ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದ್ದರು. ಆಕಾಶದಲ್ಲಿಯೆ ನಕ್ಷತ್ರದಕ್ಷಿಣಾಯಾನಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಜೀವತಾರೆಗಳು ಲಕಲಕನೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು....

ಅಂತೂ ಮನುಕುಲದ ಉದಯವಾಗಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಗಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಜನಜಂಗುಳಿ ಬೆಳೆದಿತ್ತು. ಹಸಿವೆ, ನೀರಡಿಕೆ, ತಲೆಯಿಡಲೊಂದು ನೆಲಗಟ್ಟು—ಹೀಗೆ ಸಕಲರಿಗೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಕೆಲವೊಂದು ಕೂರತೆಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಜನಜಂಗುಳಿಯು ಗುಂಪುಗಟ್ಟುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಹೀಗೆ ಒಂದುಗೂಡಿಸುವ ಭೌತಿಕ

ಕಾರಣಗಳೇ ಬೇರ್ಪಡಿಸಲು ಸಹ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಒಂದು ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಕಾರಣ ಇನ್ನೊಂದು ಗುಂಪಿನ ಭಯ ; ಒಂದು ಗುಂಪಿಗೆ ಮೇಲೆತ ಅನ್ನ ಸಮೃದ್ಧಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಗುಂಪಿನ ಆಸೆ ; ಪ್ರೇತವರ್ಣದವರಿಗೆ ಶ್ಯಾಮವರ್ಣದವರನ್ನು ಕಂಡರೆ ತಾತ್ಸಾರ ; ಹೀಗೆ ವರ್ಣ, ವಿತ್ತ, ಘನವತ್ತಾದ ನೆಲ--ಎಲ್ಲವೂ ದ್ವೇಷಕ್ಕೆ, ಕಲಹಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಂದಿನ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಈ ಕೊಳ್ಳೆದವುಗಳೇ ಬ್ರಹ್ಮರಾಕ್ಷಸಗಳಾಗಿದ್ದವು; ಒಂದೊಂದು "ಇದು" ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು ಧೂಮಕೇತುವಿನಂತೆ ಮಾನವನ ಭಾವವೈಷಮ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಲೆದಾಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ಕಾಮ, ಕೀರ್ತಿಲಾಲನೆ, ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷೆ--ಈ ಮೂರು ಮಹಾಭಾವಗಳೇ ಮನೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿದ್ದವು ; ಬಣಗನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದವು ; ಅದರೇ ಈ ಮಾನವನ ಗಳಿಗೆ ಗುಂಪುಗಳ, ಬಣಗಳ ನಾತಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದವು. ಓರ್ವ ಹೆಲನ್-ಗಾಗಿ ಟ್ರಾಯದಹನ, ಓರ್ವ ಸೀತೆಗಾಗಿ ಲಂಕಾದಹನ, ಅರೆಕ್ಷಾಂಡರ, ತ್ಯಮೂರಲಿಂಗ, ನೆಪೋಲಿಯನ್ ; ಮಾನವನ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗೆ ಮಿತಿ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಬುದ್ಧಿಯೂ ದ್ರೋಹ ಬಗೆಯುವ ಸಾಧನವಾಗಿತ್ತು. ಅನಾಗರಿಕನನ್ನು ನಾಗರಿಕನನ್ನಾಗಿಸುವ ಬುದ್ಧಿ ನಾಗರಿಕತೆಯನ್ನೇ ಸಮೂಲವಾಗಿ ನಾಶಗೊಳಿಸುವ ಸಂಹಾರಸಾಧನಗಳನ್ನು ಶೋಧಿಸಿತ್ತು. ಕಾಡನ್ನು ನಾಡಾಗಿ ಮಾರ್ಪಡಿಸಲು ಸಹಾಯಕವಾದ ಬುದ್ಧಿ ವ್ಯಕ್ತಿ-ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನೂ ಪಂಗಡ-ಪಂಗಡವನ್ನೂ ವಿಭಾಗಿಸಿತ್ತು. ಐಕ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅನೈಕ್ಯವನ್ನು ತರಲು ಮಾತ್ರ ಅದರ ಬಳಕೆಯಾಗಿತ್ತು.....

ಆತ್ಮದ ವ್ಯಜವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಮುಂದುವರಿದ ಧರ್ಮಗಳು ಎಷ್ಟೊಂದು ಅನಾಹುತಗಳನ್ನು ತಂದಿರಲಿಲ್ಲ ! ಧಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಜನಿಸಿ ಬಂದ ಧರ್ಮಗಳು ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಳಯಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದವು. ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಾದ ರಕ್ತವಾತ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿಯ ಮೂಲೆ-ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿಯ ನೆಲವನ್ನೂ ಹಸಿಯಾಗಿಸಿತ್ತು. ದೇವರೇ ದೇವನಾಗಿ ಧರ್ಮೇ ಅಧರ್ಮಕ್ಕಿಟ್ಟಾಗ ಮಾನವನು ರಾಕ್ಷಸನಾಗಿದ್ದಲ್ಲ ವಿನಾಶಾರ್ಥ ?

ಹೀಗೆ ಅದೊಂದು ವಿಚಿತ್ರ ದ್ವಂದ್ವಮಾಲಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಮಾನವನ ಸಮಾಜವು ನಿಂತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಲು ನೆರವಾದ ಒಲವುಗಳೇ ಅದರ ಸಂಹಾರಕ್ಕೆ ಅಣಿ ಗೊಂಡಿದ್ದವು. ಹೊಂದಿಸಿದ ಶಕ್ತಿಗಳೇ ಬಿಡಿಸಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು. ಅದರ ಭವಿತವ್ಯತೆಯೇನು ? ಯಾವ ವಿಶ್ವಕಲ್ಪನೆಯು ಸಮಾಜವೇಹದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು ?

ಸಹಸ್ರಶೀರ್ಷನಾದ ಪುರುಷನೆಂದು ಸಮಾಜವನ್ನು ವರ್ಣಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಓರ್ವ ಪುರುಷನ ತಲೆಯೊಡೆದು ಸಾವಿರ ಹೋಳುಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಎಲ್ಲ ತಲೆಗಳ ಗವಿಯನ್ನು ಒಂದೇ ಬೆಳಕು ತುಂಬಿತ್ತು. ಎಲ್ಲ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಒಂದಾದ ದಿವ್ಯಚೇತನವು ಮನೆಮಾಡಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಈ ಚೇತನೆಯನು ಜಾಗ್ರತಗೊಳಿಸಿದರೆ ಮಾತ್ರ ಅನೇಕ ಮುಖವಾದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಏಕಮೇವತೆ

ಯನ್ನು ತರಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಈ ಜೇತನೆಯೊಂದೇ ದ್ವಂದ್ವಗಳನ್ನು ಮೀರಿ ನಿಂತಿತ್ತು. ಈ ನೆಲಗಟ್ಟಿನ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿದ ಕಟ್ಟಡ ಕೊನೆವರೆಗೆ ಬಾಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಉಳಿದು ದೆಲ್ಲ ಗುಬ್ಬಿಯ ಮನೆಯ ಸಂಸಾರ, ಸಮುದ್ರದ ಮಳಲಿನ ಮೇಲೆ ಕಟ್ಟಿದ ಉಸು ಏನ ಗೊತ್ತು !

ಒಗ್ಗೆ ಸಮಷ್ಟಿಯಾಗಿ ಅರಳುವದರಲ್ಲಿಯೇ ಸಮಾಜದ ಸಾರ್ಥಕತೆಯಿತ್ತು : ಇದೇ ಅದರ ಉಜ್ವಲ ಭವಿತವ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಇದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಸಮಾಜವು ಹುಟ್ಟಿ ಬಂದಿತ್ತು. ಓರ್ವ ಹಿಟ್ಟಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಜವು ಕೈಗೊಂಡೆಯಾಗಿ ತನ್ನ ಜೇತನ ವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ನಿರಂಕುಶ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮದ್ಯಪಾನ ಮಾಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯಂತೆ ಸಮಾಜದ ಅಪಂಭಾವವು ಕೊಬ್ಬುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆಂತರಿಕ ಜೇತ ನೆಯು ಜಗತ್ತಿಗೊಂಡ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಾಮರಸ್ಯವೂ ಸಮತೆಯೂ ನೆಲೆಗೊಂಡು ಅಪಂಭಾವವೂ, ಸಹಸ್ರೋತ್ತರಾಗಿ ಸಮಾಜವು ಭವಿಷ್ಯಕುಶಲವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. . .

ಹಾಗಾದರೆ ಈ ಭವಿತವ್ಯವು ಫಲಮೂಲವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುವ ಬಗೆ ಹೇಗೆ ? ಈಶ್ವರ ಸಂಕೇತ ಪ್ರವಾದಗಳೇ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಹುದು. ಮಾನವನ ಸಾಹಸವು ಇಲ್ಲಿ ಕುಂಠಿತವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅನೇಕ ಮಹಾಯುದ್ಧಗಳೊಳಗಿಂದ ಜಗತ್ತನ್ನು ಹಾಯಿಸಿದ ದೈನವೇ ಸಮಾಜವನ್ನು ಈ ಪೂಜ್ಯವಿಕಾಸದ ದಾರಿಗೊಯ್ಯಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಮಾನವನು ಮಾಡಬೇಕಾದುದೆಂದರೆ ಹಿಂದೆ ತ್ರೀಕೃಷ್ಣನೂ ಪಾರ್ಥನೂ ಕೂಡಿ ಸಾಧಿಸಿದ ಸವಿಯೋಗ.

ಯತ್ರ ಯೋಗೇಶ್ವರಃ ಕೃಷ್ಣೋ ಯತ್ರ ಪಾರ್ಥೋ ಧನುರ್ಧರಃ |

ತತ್ರ ಶ್ರೀರ್ವಿಜಯೋ ಭೂತಿಧ್ರುವಾ ನೀತಿರ್ಮತಿರ್ಮಮ ||

ನರಹರಿಯು ತಾನು ಯೋಗೇಶ್ವರನೆಂದು ಎಂದಿಗೂ ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಯೋಗದ ಹಾದಿಯು ಕ್ಷೀಲಿದ್ದ ಓರ್ವ ಎಳೆಯನಾಗಿ ನರಹರಿಯು ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದ. ಅಂಬಾ ದಾಸನು ಪಾರ್ಥನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವನು ಪಾರ್ಥನ ಪಡಿಯಚ್ಚಿನಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳೆಯುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದ. ಇಂತಹ ಸಸ್ಯಯೋಗದ ಯುಗಲಗಳು ಹಾಕಿದ ಹೊಸ ಹೊಂಚಿನಿಂದ ಸಮಾಜದ ಕತ್ತಲೆಯು ಚಲಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು.

ಭಾರತವು ಮೆದಲಿನಿಂದ ದಿವ್ಯ ಜೇತನೆಯ ತವರಾಗಿತ್ತು. ಈ ಜೇತನದ ಸಂಚಯವು ಆಗಬೇಕಾಗಿದ್ದದ್ದು ಮೊದಲು ಭಾರತದಲ್ಲಿ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಅದರ ಜ್ಯೋತಿ ಎಲ್ಲ ಮಂಡಗಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಬಹುದು. ಆದರೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ಸಮಾಜಪುರುಷ ಕ್ಷಯ ರೋಗದಿಂದ ಬಳಲುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನಿಗೆ ತನ್ನರಿವೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮೊದಲು ಈ ಸಮಾಜ ಪುರುಷನ ದೇಹದಲ್ಲಿಯೂ ಮನದಲ್ಲಿಯೂ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ತಂದರೆ ಅವನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಅಮೃತಕಲಶವನ್ನು ನೀಡುವ ಧನ್ವಂತರಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ. ಅದೇ ಇಂದಿನ

ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಯುದ್ಧವು ಅದರ ಬರಿ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿತ್ತು.

ಇದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವದು ಹೇಗೆ? ಅಂಬಾಡಾಸನಿಂದ ನೆರೆಯ ಹರಿಯು ನಡೆಯಿಸಿದ ಚರ್ಚೆಗಳೆಲ್ಲ ಇದೇ ಮುಖ್ಯ ಉಪಯೋಗವಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಭಾಗವತನು ದೇವಸೇವಕನು— ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಕಾರ್ಯವೇನು? ಬರಿ ದೇವಸೇವಕನಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಜನವಿರಲಿಲ್ಲ. ದೇವಸೇವಕನಾಗಿ ದೇವಸೇವೆಯನ್ನು ತನ್ನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಭಾಗವೆಂದು ಪ್ರಿಯವನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಯಾವ ನವೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರಪಡಿಸಲು? ಅದರ ನಿಯಮಗಳೇನು? ಭಾರತದ ಉಚ್ಚ ಪದವಿಯನ್ನು ಅಂಜಿಸಿ ಒಗ್ಗಟ್ಟಿಗೆ ಹೊಂದಿಸಿ ಎರಡನ್ನೂ ದಿವ್ಯ ಜೀವನದಡೆಗೆ ಒಯ್ಯುವುದು ಯಾವುದು? ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಸುದೀರ್ಘ ಚರ್ಚೆಯಾಯಿತು. ಚರ್ಚೆಯೆಂದರೆ— ಅಂಬಾಡಾಸನ ನೆನಪಿನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನರಹರಿಯು ಹರಿಬಿಟ್ಟ ತನ್ನ ವಿಚಾರವೃತ್ತಿಯಿಂದರ್ಥ. ನರಹರಿಯ ವಿಚಾರಗಳಿಗೆ ಅಂಬಾಡಾಸನು ಒಲೆಗಲ್ಲಾಗಿದ್ದ. ಚಿನ್ನದ ಗಣಿಯೊಂದಿದ್ದರೂ ಚಿನ್ನದ ಒಲೆಗಲ್ಲಾಗಿದ್ದ ಅಂಬಾಡಾಸ. ಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ರಾತ್ರಿ ಈತನು ತನ್ನ ವಿಚಾರಗಳ ಸಾರವನ್ನು ನರಹರಿಯು ಒಂಬತ್ತು ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ.

- (೧) ಹೃದ್ವೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ಜ್ಯೋತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೂ ಒಂದಾಗುತ್ತಾರೆ. ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಮಾಡುವಾಗ ಈ ಹೃದಯವ್ರಾತದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ವಿಚಾರ ಮಾಡು. ಜಾಗತಿಕ ಏಕೈಕ ಲಗನವೇ ಇಲ್ಲಿದೆ.
- (೨) ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೆಂದರೆ ಸಂಘರ್ಷಣದ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲ, ಸಾಧನೆಯಾದ ಮುನ್ನ ಮನವದು. ಏಕಮೇವದ ಸಮೃದ್ಧಿಯನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸುವ, 'ಅವೇಶ'ದ ಏಕಸೂತ್ರತೆಯನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುವ ಅದರ ಲಗನವಾಗಿದೆ.
- (೩) ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದಂತೆ ರಾಷ್ಟ್ರದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೂ ಇದೆ. ಅಂತೇ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ರಾಷ್ಟ್ರವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗದೆ ಜಗತ್ತು ಸಮೃದ್ಧವಾಗದು.
- (೪) ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ಮತಗಳಿಗೂ ಜಾತಿಗಳಿಗೂ ಧರ್ಮಗಳಿಗೂ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಆದರೆ ಯಾವ ಭಾಷಾತೀತಕ್ಕೂ ಜಾತಿತೀತಕ್ಕೂ ಧರ್ಮಾಧತೆಗೂ ಸ್ಥಾನವಿಲ್ಲ.
- (೫) ನಿಜವಾದ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳ ಅರಿವು ಯಾವ ನಿಜವಾದುದಲ್ಲವೂ ಇಲ್ಲ. ಔಚಿತ್ಯವನ್ನರಿತ ಮನೋಧರ್ಮದಲ್ಲಿದೆ. ಕಿರಿಯ ಆದರ್ಶವನ್ನು ಕಿರಿಯ ಆದರವು ಕೊಲ್ಲಲಾರದು, ತನ್ನ ತನ್ನ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಆದರ್ಶವೇ ಚೆನ್ನ.
- (೬) ಮನುಕುಲ ಒಂದೇ ಕುಲ. ನಿನಗೆ ಒಗ್ಗಿದ ಆಹಾರವನ್ನು ಯಾವ ಕೈಯಿಂದಾದರೂ ಉಣ್ಣು. ಮರಗಳಿತ್ತು ಆಹಾರವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವ.

ಮಾತನ ಸ್ವನಿಮದ್ದೇಕೆ ತ್ಯಾಜ್ಯ ? ದೇವನ ದೇಗುಲವಾದ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ
ನುಡಿ-ಮೈಲನೆಗಳಿಲ್ಲ.

- (೨) ನಿನ್ನ ಶಾಸ್ತ್ರಿಯ ಅರ್ಥಪಾಲನ್ನು ಸಮಾಜಪುರುಷನಿಗೆ ಕೊಡು.
ಇಲ್ಲಿಂದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ ಪೂರ್ಣವಾಗಲಾರದು. ಸ್ವಾವಲಂಬಿ
ಯಾಗಿ ಸಮಾಜವನ್ನು ಕೋಷಿಸು. ಅದರ ಸಂವರ್ಧನೆಗಾಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು
ನಿಯಂತ್ರಿಸಿಕೊಳ್ಳು.
- (೩) ಬೇರನಕ್ಕೆ ಕೈಕಟ್ಟದಾಯಿನಿಯಾದ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನೆನೆಪಿಡು ;
ಇದರೊಡನೆ ಕಾಯ್ದುಕೊಳ್ಳು. ಮಾದಕವಾದುದನ್ನು ಸಮುದ್ರ
ದಡ್ಡು ಮುಳುಗಿಸಿದಡೆ.
- (೪) ಇನ್ನೂ ಏನೇನಾಗಿ ಜನ್ಮಪ್ರಪ್ತಿಯ ಎಲ್ಲ ಅಂದೋಲನಗಳನ್ನು ಬಲಪಡಿಸು.
ಬೇಕಾದ ಮುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೆತ್ತಿಗೆ. ದಯೆಯು ಹೃದಯದ ಧರ್ಮ.
ಸ್ವಾಯಂಜೀವಿತ ಬುದ್ಧಿಯ ಧರ್ಮ. ಈ ಚಂದ್ರ-ಸೂರ್ಯರ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ
ವಾಸಿ ಶುಭವುಂಟು ವರ್ತಿಸಾಗು.

ಮುಂದಿನ ಮುಂಬಿನೆ ಅಂಬಾದಾಸನಿಗೆ ಈ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದಾಗ
ಸಾಹಿತ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮವಾದ ನಿವರತ್ನ ದೀಪಗಳೆಂದು ಅಂಬಾದಾಸನು ಅವುಗಳನ್ನು ಕೊಂಡಾ
ಡಿದ. ಇಡೀ ಅನನ್ಯ ಸಮಯ ಸಿಕ್ಕಾಗ ಅವನು ಮಾತಾಡಿದ್ದು ಈ ಒಂಬತ್ತು
ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಭಾಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಈ
ಸೂತ್ರಗಳ ಪಟವನ್ನು ಹಾಕು ವಾಕವೇಕು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕಾಲೆಯ ಸಭಾಭವನ
ದಲ್ಲಿ ಅವನ್ನು ಲಗನವಿಡತಕ್ಕ ವ್ಯವಸ್ಥಿಸಬೇಕು. ಓಣಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಡಂಗುರ
ಸಾರಬೇಕು. ಅಂಬಾದಾಸನ ಉತ್ಸಾಹಕ್ಕೆ ಮಿತಿಮೀರಲಿಲ್ಲ.

“ಆಗುವುದು. ಆದರೆ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬೇಕಾಗಿದ್ದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿ ಈ
ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಓದಬೇಕೆಂಬಲ್ಲಿ ತರುವದು” ಎಂದು ನರಹರಿಯು ನಕ್ಕ.

“ಆದರೆ ಅಂಬಾದಾಸನು, ಆದರೆ ಪ್ರತಿನಿತ್ಯ ಈ ಶಬ್ದಗಳ ಹಿಂದಿರುವ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು
ಸಂಭವವಾಗುವಂತೆ, ಸ್ಮರಣಮೆಲ್ಲವೂ ಅದರ ಉಪಾಸನೆಯೆಂಬೀಕು. ಆ ಶಬ್ದ
ಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸ್ವಿಚ್ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದ ಬಲುಗಳಂತೆ
ವಿದ್ಯುತ್ಪ್ರಸಾರ ಸಂಭವವಿಲ್ಲವು. ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಬರಿ ಕಾಡುಗೊಳವಿಗಳಾದವು”
ಎಂದು ಅಂಬಾದಾಸನು ಹೇಳಿದ.

ಅಂದು ರಾತ್ರಿ ಈ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನೇ ನೆನೆಯುತ್ತ ನರಹರಿಯು ಮಲಗಿಕೊಂಡ.
ಆಗ ಅವನಿಗೆ ಏಕಾಕ್ಷ ಕನಸೊಂದು ಬಂತು. ಸಾವಿತ್ರಿ ಅರುಂಧತಿಯಂತಹ
ಕವಸ್ತಿಸಿದವಳು. ಮಂದಸ್ಥಿತೆಯಾಗಿ ಬಂದು ನರಹರಿಯನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಿ
ದಳು. ನರಹರಿಯು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಮುಖಮಲಿನ ಕಾಂಡಪಟದ ಮೇಲೆ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ
ರೇಖೆಯುಂಟು ವಾದದಿಂದ ತೆಗೆದಿದ್ದ ನವಸೂತ್ರಗಳ ಚಿತ್ರಮಾಲಿಕೆಯೊಂದನ್ನು ಹಿಡಿದು

ಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದ. ತಪಸ್ವಿನಿಯು ಅವನ್ನು ನೋಡುತ್ತ : “ ಇವೇನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ? ” ಎಂದು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಕೇಳಿದಳು.

“ ಇದು ನಾನು ತಯಾರಿಸಿದ ನವರತ್ನ ಮಾಲಿಕೆ. ನವೀನ ಸಮಾಜದ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಇದು ನಾಂದಿಯಂತಿದೆ ” ಎಂದು ನರಹರಿಯು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹೇಳಿದ.

“ ಹೀಗೇನು ? ” ಎಂದು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ತಪಸ್ವಿನಿಯು ಅವನ್ನು ಇಸಿದು ಕೊಂಡು ತೆರೆದು ನೋಡಿದಳು. “ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ ” ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದಳು. ಆಗ ಸದಭಿಮಾನದಿಂದ ನರಹರಿಯ ಕಂಠ ಜಿಗಿದುಬಂತು.

ಅದರೆ ಮರುಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೇ ತಪಸ್ವಿನಿಯು ಬೆಳೆಯತೊಡಗಿದ್ದಳು. ಅವಳ ಆಕೃತಿಯು ನಿಳು ಮುಗಿಲೆತ್ತರವಾಗಿ ನಿಂತಿತು. ಅಕೆಯ ತಲೆಯ ಮೇಲಿದ್ದ ರೇಶಿ ಮೆಯ ವಸ್ತ್ರವೇ ಕಾಣುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಬಂದೆಡೆಗೆ ಚಂದ್ರನನ್ನು ಅನ್ನೊಂದೆಡೆಗೆ ಸೂರ್ಯ ನನ್ನೂ ಬರೆದು ಕೊರೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದ ತಿಲಾಶಾಸನದಂತೆ ಆ ಆಕೃತಿಯು ಕಂಡು ಅವರ ಮಸ್ತಕದ ಹತ್ತಿರ ಎಡಬಲಕ್ಕೆ ಸೂರ್ಯ-ಚಂದ್ರರು ಸೂಳರು. ಹಾಗೆನು ಬಂದು ಕೋಲ್ಮಿಂಚು ಹೊಳೆದು ನಕ್ಷತ್ರಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಅಕ್ಷರವಾಗಿಸಿಕೊಂಡ. ಎರಡು ವ್ಯೋಮ ಪಟವೊಂದು ಆ ತಪಸ್ವಿನಿಯ ಕೈಯಿಂದ ಮೆಲ್ಲನೆ ಹರವಿ ಬಂತು. ನರಹರಿಯು ನೋಡಿದ ; ಅವರಲ್ಲಿ ನವೀನ ಸಮಾಜದ ನವೋದಯ ಸೂತ್ರಗೂಡವು ! ಅತ್ಯಂತ ಉತ್ಸುಕನಾಗಿ ನರಹರಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಓದಿದ.

ಮಗು !

ನಿನ್ನ ಅಂತಃಕರಣ ಉಕ್ಕುತ್ತಿರಲಿ

ಸತ್ಯದ ಗೆಲುವಿನಲ್ಲಿ ಅಚಲ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿರಲಿ

ಪಡೆದ ಸಂಕಲ್ಪ ಸದಾ ಜಾಗೃತವಿರಲು

ಸಂತತ ಪ್ರಗತಿ ದಿನದ ಬದುಕಾಗಲಿ !

ಇಳೆಯ ನ್ಯಾಯಾಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ

ಅನ್ಯಾಯ ಸುಳಿವುದೆಂದೆನಿಸಿದಾಗ

ಮುನಿಸು ಚಿತ್ತವನ್ನು ಮುತ್ತದಿರಲಿ !

ನಿನ್ನ ಗೆಯ್ಯೆಯೆಲ್ಲ ಚೊಕ್ಕಾಗಿರಲಿ

ಅದರೊಳಗೆ ನಿನ್ನಾತ್ಮವೇ ಪಡಿಮೂಡಲಿ

ನಿನಗೆ ಸೋಲು ಸಿದ್ಧವೆಂದು

ಸಾಲಾಗಿ ನಿಂತು ಜನ ತನ್ನೆಟೆ ಬಡಿದರೂ

ಕರ್ಮಯೋಗಕ್ಕೆ ಚ್ಯುತಿ ಬಾರದಿರಲಿ !

ಸರಿಜಾಮವೇನೆ ಇರಲಿ
 ಸತ್ಯಸಂಧನಾಗು
 ಬಿತ್ತಿದ ಬೀಜ ಮೊಳೆಯಲು
 ಯುಗ-ಯುಗಗಳು ಸಂದರೂ
 ಶಾಂತನಾಗಿ ದಾರಿ ಕಾಯು.
 ಸತ್ಯಕ್ಕೆ ಸಾವಿಲ್ಲ. ಮರೆಯದಿರು !

ನೂರು ಅಗ್ನಿದಿವ್ಯದೊಳಗಿಂದ ಹಾಯ್ದ ರೂ
 ಬಂದು ಕಹಿಸುಡಿಗೂ ಎದೆ ದೊರೆಯದಿರಲಿ.
 ನೂರು ಸೋಲುಗಳನ್ನು ಸೋತರೂ
 ಅಂತಿಮ ವಿಜಯಕ್ಕಾಗಿ ಸನ್ನಿಹಿತನಾಗು !
 ಅಜೇಯನಾಗಿರಲಿ ನಿನ್ನ ಫೈರ್ !

ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ತಂಪಿನಲ್ಲಿ
 ಸುಖದಲ್ಲಿ ದುಃಖದಲ್ಲಿ .
 ಅತ್ಯವಿನೋದಿಯಾಗು !
 ಮಂದಾರದಂತಹ ಮಂದಹಾಸ
 ಶುಭಗಳನ್ನು ಸಿಂಗರಿಸಿರಲಿ !

ಗೆಲುವು ಬಂದು ಮಾಲೆ ಹಾಕಿದಾಗ
 ಮದ ಬಂದು ಗೆಲ್ಲದಿರಲಿ ನಿನ್ನ !
 ಅನ್ಯವಿಗಿಂತ ಮಿಗಿಲೆಂಬ ಭಾವ
 ನಿನ್ನೆದೆಯ ಮಲಿನಗೊಳಿಸದಿರಲಿ !

ಗುಣಗ್ರಾಹಿಯಾಗು.
 ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ವಿಜಯಕ್ಕಾಗಿ
 ಇವ್ವ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವಿನಿಯೋಗಿಸು !
 ನ್ಯಾಯಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಜಾಳು
 ನಿಯಮಕ್ಕೆ ತಲೆಬಾಗು
 ಇದರ ನೆನಪು ನಿನ್ನ ರಕ್ಷಾಕವಚವಾಗಲಿ
 ಓ ನನ್ನ ಮಗುನೆ !

ತಪಸ್ವಿನಿಯು ಮತ್ತೆ ಮಾನವೀಯ ಆಕಾರವನ್ನು ಧರಿಸಿ ನರಹರಿಯ ಮೈದ-
ಡವಿ ಮಾಯವಾಗಿದ್ದಳು. ಆ ಅಮೃತಸ್ವರಕ್ಕೆ ಎಚ್ಚತ್ತಂತೆ ನರಹರಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ
ಯಾಯಿತು. ಎದ್ದೊಡನೆ ಕಾಗದ-ವೆನ್ನಿಲ್ಲಿಗಾಗಿ ಅವನು ಧಾವಿಸಿದ. ಆದರೆ ಆ ನೆರೆ
ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಗದವೆಲ್ಲಿಂದ ಬರಬೇಕು ? ಆಗ ನರಹರಿಗೆ ತಾನು ಕಾದಿಟ್ಟ ಇದ್ದ
ಲಿಯ ತುಂಡಿನ ನೆನಪಾಯಿತು. ಆ ತುಂಡನ್ನೇ ಲೆಕ್ಕಣಿಕೆಯಾಗಿಸಿ ತನಗೆ ಸೆನಪುಳಿದ
ಹಾಗೆ ಆ ತಪಸ್ವಿನಿಯು ಮೂಡಿಸಿದ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ನರಹರಿಯು ಗೋಡೆಯ
ಮೇಲೆ ಬರೆದಿಟ್ಟ. ಈ ಅದ್ಭುತ ಅನುಭವವನ್ನು ಸೆನೆದು ಅವನ ನೈಯೆಲ್ಲ
ರೋಮಾಂಚವೆದ್ದಿತು. ಮರುದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಭಿಟ್ಟಿಯಾದಾಗ ಅಂಬಾದಾಸನಿಗೆ ನಡೆದು
ದನ್ನೆಲ್ಲ ನರಹರಿಯು ಹೇಳಿದ. ತಪಸ್ವಿನಿಯ ಸಂದೇಶವನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಸಾಕ್ಷ್ಯ
ವಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿಸಿದ. ಆಗ ಅಂಬಾದಾಸನಿಗೂ ಮೆಚ್ಚುಗೆಯಿಂದ ಆನಂದವಾಯಿತು.
ಸಂದೇಶವು ಉಜ್ವಲವಾಗಿತ್ತು. ನರಹರಿಯ ನವಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿಗ್ರಾಹ್ಯವಾದ
ನೀತಿ-ಜಾಣ್ಮೆಗಳ ಅಂಶವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಈ ಸಂದೇಶದಲ್ಲಿ ದೇವಸೇವಕ
ನಾಗಬೇಕಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಒಳಹೊರಗಳನ್ನೇ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ರೂಪಿಸ
ಲಾಗಿತ್ತು. ಮೇಲಾಗಿ ಒಂದು ಅದ್ಭುತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅದು ನರಹರಿಗೆ ಪ್ರಕಟ
ವಾಗಿತ್ತು. ಇದೊಂದು ಹೊಸತಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಸಂಸಾರದ ಅರುಣೋದಯವೆಂದು
ತಿಳಿದು ಗೆಳೆಯರಿಬ್ಬರೂ ಪುಲಕಿತರಾದರು.

(' ಸಮರಸವೇ ಜೀವನ ' ಕಾದಂಬರಿ)

— ವಿ. ಕೆ. ಗೋಕಾಕ

೧೫. ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಓಲಗ

ಏಳನೆಯ ಪ್ರವೇಶ

(ಸ್ಥಾನ : ವ್ಯಾರಾಜನೆಯಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಒಡ್ಡೋಲಗ)

ಉದ್ಭವವೂ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅದ ವೇದಿಕೆಯ ಮೇಲೆ ಹೊಯಿಸಳ ಕುಲದ ರತ್ನಖಚಿತ ಪಾದ ಸಿಂಹಾಸನದ ಮೇಲೆ ಕೂಳೊಡುತ್ತಿದೆ. ಅದರ ಮೇಲೆ ಕೆರೆಬೆದ್ದ ಬೆಳುಗೊಡೆ, ಅದ ರಿಂದ ಅಂಚುತವು. ತೆಗಳಲ್ಲಿ ಓಲಗಿರುವ ಮಂತ್ರಿನ ವಜ್ರದ ಪಚ್ಚೆಯ ಕೆಂಪಿನ ಗೊಂಡೆಗಳು ಸೂನಕಗಳು. ಮತ್ತೂ ಕೆಳದಿಗುಸುರಿಯ ಸಿಂಹಗಳು ವಿರಾಜಿಸುತ್ತಿವೆ. ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಎತ್ತರವಾಗಿ ಬಜ್ಜದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿದ ಸೂಸು ಹೂವಿನನ್ನು ಹೊಯ್ದು ಹಳೆಯಗೆ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟವಣೆಯ ಮೇಲಣ ಹೊನ್ನ ಕುಸುರಿಯ ಕಳುವೆಗಳೂ ಎಗ್ಗಿನೆ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದು ಹೊಯಿಸಳರ ವೈಭವವನ್ನು ಎತ್ತಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿರುತ್ತವೆ. ಬೀದಿವಳಿಗೆ ಅನಿತು ದೂರದಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಜ ವೈಭವಕ್ಕೆ ಎಕ್ಕವೆವತೆಗೆ ಬೀದಿರಡು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಅಸನಗಳು ಇವೆ. ವೇದಿಕೆಯ ಎದುರು ಕೆಳ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಕಡೆ ಉಚಿತವಂತು ದಂಡವಾಸರು, ದಂಡನಾಯಕರು, ಪಡವಳರು. ಗುರುಪನಗಳು. ಹಿರಿಯರು, ಭರಿಸಿಹಿತರು, ಕವಿಗಮಕಿಗಳು, ನಾಡಿಗೆರು ಮುಂತಾದವರು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕುಳಿತಿರುವರು. ತಲೆತಾಡಿಸುವ ಒಂದ ಬೀದಿಗಳ ದಣಾಯಕ ಅಡವಳಾನನೂ ಅವನ ಅನುಯಾಯಿಗಳೂ ಉಚಿತವಂತು ಕುಳಿತಿರುವರು. ಸಹವಣ ಗುಂಡನೆಯ ಹಾಸುಗಲ್ಲಿನ ಸುತ್ತ ಒಂಟರ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಿ ವಾದ್ಯಗಳು ನಿರತಗೊಂಡು ಸಜ್ಜಾಗಿರುವುವು. ಉಳಿಗದವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ನಿರ್ದೇಶದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿರುವರು.]

ಹೊರಗೆ— (ಮಹಾರಾಜ ಮಂಗಳ ವಾದ್ಯಗಳು ಮೊಳಗುವವು)

ಒಳಗೆ — (ಸಭಿಕರ ಅಂಕಿಗದನದ ಕೋರಾಸಲವಡಗಿ ನಿಲ್ಲುವುದು)

ವಾದ್ಯಗಳು — (ನಿಲ್ಲುವವು)

ವಂದಿಗಳು— (ಕೂಡಗೊಂದಲೇ) ಹೋ! ಅವಧಾನ! ಅವಧಾನ! ಮಹಾ ರಾಜ ಸನ್ನಿಧಾನ!

ಸಭಿಕರು — (ಎದ್ದು ಕಡಗಲನ್ನು ಮುಗಿದಿರುವರು)

ವಂದಿಗಳು — (ಪ್ರವೇಶಿಸಿ) ಸ್ವಸ್ತಿ ಸಮಗತ ಮಹಾಮಹಾಶಬ್ದ ಮಹಾಮಂಡ ಲೇಶ್ವರ! ವ್ಯಾರಾಜನ! ಪುಷ್ಪವೇಷ್ಣವ!

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ — (ಪ್ರವೇಶಿಸಿ, ಪಟ್ಟವಣೆಯತ್ತ ಹಾಸಿದ ನಡೆಮಡಿಯ ಮೇಲೆ ನೆಲೆವಿರುವವನು)

ವಲ್ಲರೂ — (ಬಾಗಿ, ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಮಿಸುತ್ತಿರುವರು)

ಉದಯಾದಿತ್ಯ— (ಮಹಾರಾಜನ ಹಿಂದಿರುವನು)

ಎರೆಯಂಗ— (ಉದಯಾದಿತ್ಯನ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿರುವನು)

ಪರಿವಾರ— (ಹಿಂದಿರುವುದು)

ವನ್ನಿಗಳು— (ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ ನಡೆದು)

ಯದುಕುಳ ಕಳಶಕಳಿತ ನೃಪಧರ್ಮ ಹರ್ಷ ಮೂಲಸ್ತಂಭ

ಅಪ್ರತಿಹತವೃತ್ತಾಪ ವಿವಿಧ ವಿಜಯಾರಂಭ !

ವಾಸಸ್ಥಿಕಾ ದೇವೀಲಬ್ಧ ನರ ಪ್ರಸಾದ !

ಶ್ರೀಮನ್ಮುಕುಂದ ಪಾವಾರವಿಂದ ವಸ್ತನ ವಿಸೋದ !

ಸಂಗೀತ ಪ್ರಸಂಗ ಭಂಗೀಸಂಗತ ಚತುರಧರತ !

ತರ್ಕವಿದ್ಯಾ ವಿಚಾರದ ವಿಚಾರನೀರತ !

ಶಬ್ದವಿದ್ಯಾ ಸಮಗ್ರ ಲಕ್ಷಣ ಸುಪಿಕ್ವ !

ನೇದವಿದ್ಯಾ ಪರೀಕ್ಷಾ ದಕ್ಷ !

ಗಜರಾಜ ಗಂಡ ಎಜಯ ಇಂದಿನಾಯ ಮಾನೋಹರ ಮಧುಕರ ಪಟ

ಘಟಿತ ಪಿಂಚ್ಚಾತಪತ್ರ !

ಪರವಳೂ ಪುತ್ರ !

ಕರಾಳ ಕರವಾಳ ಶಾದ್ಧೂಳ ನಿರ್ಧೂತ ಮಂಜಳಿತ ಮೃಗಮೂಢ !

ಗಂಡಗಿರಿನಾಥ !

ಪಾಂಡ್ಯ ಗಂಡ ಶೈಲ ನಿರ್ಭೇದನಾ ಕಾಳದಂಭೋಲಿ !

ತುಳುನೃಪಾಳ ಹೃದಯ ವಿದಳನ ಪ್ರಕಟಿ ರಣಕೇಲಿ !

ಜಗದ್ವೇನ ಬಳವಿಳಯ ಭೈರವ !

ಸೋಮಶ್ವರ ಪ್ರಚಂಡನೇ ದಂಡ ಕಬಳನಪ್ರಬಲ ಕಂಠೀರವ !

ಚಕ್ರಕೂಟ ಪೀಠ ಮಾಣಿಕ್ಯದೇವೀ ಸಮಕ್ಷ ಲಕ್ಷ ಸಮರಾಪೋಷ !

ನಿಪುಣ ಚಾಪ !

ಚೆಂಗಿರಿ ಭುಜಂಗ ಭಂಗ ಕರಬಿಡ್ಲ ಮಗರಾಜ !

ಮಲೆರಾಜ ರಾಜ !

ಇರುಂಗೊಳು ಕುಂತಳ ಕದಲಿ ವನ ವಿದಳನ ಕರಾಳ ಶುಂಢಾಳ !

ಬಳಪದೋಡ್ಡೂತ ಧೂಳಿ ಧೂಸರಿತ ದಿಕ್ಪಾಳ !

ನೊಳಂಬವಾಡಿಗೊಂಡ !

ಮಲೆಪರೋಳ ಗಂಡ !

ನರಸಿಂಹ ಬ್ರಹ್ಮಭೂಜ ಭಂಜನ ಪ್ರಭಂಜನ !

ಶಾದ್ಧೂಳ ಲಾಂಛನ !

ಸ್ಥಿರೀಕೃತ ಯಾದವ ಸಮುದ್ರ ವಿಷ್ಣು ಸಮುದ್ರೋತ್ಪಂಗ ರಂಗಪ್ಪ.

ಹೃದಯದೊಳಗಿಂದ ಹೊಮ್ಮಿದ ದಿವ್ಯಾಕಾಶಂಜಲ !

ದಲನಾಡುಗತ ವಸ್ತು ಕೂಡ !

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನನ ಮುಖ ಭೂಮಿಗಳ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೂ ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ

ಹೊಮ್ಮಿದ ಮಹಾರಾಜ ! (ಕರವೆತ್ತಿ)

ಜಯ ಜಯಾ ! ಜಯ ಜಯಾ ! ಜಯ ಜಯಾ !

ಸಭಿಕರೆಲ್ಲ - (ದಕ್ಷಿಣ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುತ್ತಿರುತ್ತಾ ವಸ್ತುಗಳ ದನೆಯೊಂದಿಗೆ)

ಜಯ ಜಯಾ ! ಜಯ ಜಯಾ ! ಜಯ ಜಯಾ !

ಪುರೋಹಿತರು - (ಮಹಾರಾಜನ ಪಾದಗಳನ್ನು ಉಪದ್ರವಿಸಿ, ಭಲಮಂತ್ರಾಕ್ಷತೆಗಳನ್ನ ಸಮರ್ಪಿಸುವರು)

ಹೊರಗೆ - (ಮಹಾರಾಜ ಮಂಗಳವಾದ್ಯಗಳು ಮೊಳಗುವವು)

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ - (ವಿಶ್ವರಂಗಿಯನ್ನು ಮೂರು ಸೂಳೆ ಬಲವದುವನು)

ಉದಯಾದಿತ್ಯ - (ಮಹಾರಾಜನನ್ನು ಸುವರ್ಣಿಸುವರು)
ಎರೆಯಂಗ

ನಾಗಯ್ಯ - (ಮಹಾರಾಜನಿಗೆ ಹಸ್ತರಾಘವವನ್ನು ತುಂಬಾ ಸನಾತೋಹಣ ಮಾಡಿ ಸುವನು)

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ - (ಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣ ಮಾಡಿ ಸಭೆಗೆ ಕರವೆತ್ತಿ ಮುಗಿವನು)

ಸಭಿಕರು - (ನಮಸ್ಕರಿಸುವರು)

ಉದಯಾದಿತ್ಯ - (ಸಿಂಹಾಸನವೆದುರು ಬರಿಗಿಳಿವಲಗುಗಳನ್ನು ಉರ್ಚಿ, ಎರೆಯಂಗ) ಎರೆಯಂಗ ಎರೆಯಂಗವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಎದ್ದು, ಕೋಶಗಳಿಗೆ ಕರವಾಳಗಳನ್ನ ಕೊಡುತ್ತಿರುವರು)

ನಾಗಯ್ಯ - (ಉದಯಾದಿತ್ಯನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ಅವನನ್ನು ಮಹಾರಾಜನ ದಕ್ಷಿಣ ಪಾರ್ಶ್ವದ ಪೀಠಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಸುವರು)

ಗಂಗರಾಜ - (ಕುಸುಮ ಎರೆಯಂಗನನ್ನು ನಾಮಭಾಗದ ಅಸನಕ್ಕೆ ಏರಿಸುವನು)

ನಾಗಯ್ಯ - (ವಿಶ್ವರಂಗಿಯ ಬಂದವನಲ್ಲಿ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ನಿಂತು ಸನ್ನಿಗೈವನು)

ಸಭಿಕರು - (ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವರು)

ವಾಡ್ಯಗೋಷ್ಠಿಯವರು - (ನಮಸ್ಕಾರ ವರ್ತುಲದ ಸುತ್ತ ಕುಳಿತು, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ವಾದ್ಯಗಳಿಂದ ಸನ್ನಿಗೈವು, ಸ್ವಾಧೀಯವನ್ನು ಕರೆವರು)

ಸಜ್ಜಣಿ - (ಕುಳಿತು ಬಿಡುಬಿಡಿಯೇ ತೇಲುತ್ತ ಬಂದು, ಮೊದಲು ಮಂಗಳವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಅನೇಕ ವಿವಿಧ ಭಾವ ರಸಗಳ ಅಲೆಗಳನ್ನೆಬ್ಬಿಸಿ ಬಂದಂತೆಯೇ ಅರಳಿ ಮೆರೆಯುವರು)

ಉಳಿದ ಕಲಾವಿದರು - (ಬಿಡುಬಿಡಿಯಾಗಿ ಸುಖವಾಗಿ ತಂತಮ್ಮ ಪ್ರೌಢಿಮೆಯನ್ನು ಮೆರೆವರು)

ಆಡವಳ್ಳಾನ್ — (ರಾಯಗಂಪಿನ ಹೊನ್ನ ಜರಿಯ ಜೀನಾಂಬರದಲ್ಲಿ ಮಡಿಕೆಗೊಂಡಿದ್ದ ರಾಯಸವನ್ನು ಹೊನ್ನ ಹರಿಯಣದಲ್ಲಿರಿಸಿಕೊಂಡು, ರಾಯಬಿತ್ತರಿಗೆಯತ್ತ ನಡೆದು ಹೋಗಿ, ಬೀರಮಂಡಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಒಪ್ಪಿಸುವನು)

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ — (ಕೈಗೆತ್ತಿಕೊಂಡು) ಸಂತೋಷ. (ಆಡನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ ನೋಡಿ, ರಾಜಮುದ್ರಾದಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವನು)

ಕರಣಿಕ — (ಬೊಗಸೆಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧನಾಗಿರುವನು)

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ — (ಕರಣಿಕನ ಕೈಗೆ ಹಾಯ್ಕಿ) ಓದು.

ಕರಣಿಕ — (ರಾಜಮುದ್ರೆಯನ್ನೊಡೆದು, ಸುತ್ತಿದ್ದ ಗವಸನ್ನು ಸುಲಿದು, ವಾಚಿಸುವನು)

“ ಜಾಲುಕ್ಕರ ಮಾಂಡಲಿಕರೆಂದೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಡ ತ್ರೀಮತು ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ — ”

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ — (ವಾಮ ವಸ್ತ್ರವನ್ನೆತ್ತಿ ಕರಣಿಕನನ್ನು ನಿವಾರಿಸಿ, ನಾಗಯ್ಯನನ್ನು ನೋಡುವನು)

ಕರಣಿಕ — (ಓದುವದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಅಂಜುತ್ತ, ಆಡಗಿ ನಿಲ್ಲುವನು)

ನಾಗಯ್ಯ — ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳೆ, ರಾಯನವನ್ನು ಆದಿಯಿಂದಾರಂಭಿಸಿರುವರೇನು ?

ಕರಣಿಕ — (ಬಿತ್ತರಿಗೆಗೆ) ಅಹುದು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ (ರಾಯಸವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕಣ್ಣಿಗೆತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವನು)

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ — (ಮತ್ತೆ ಕೈ ಎತ್ತಿ) ತಡೆ, ನಿಲ್ಲಿಸು ! (ನಾಗಯ್ಯನತ್ತ ಅಭೀಕ್ಷಿಸುವನು)

ನಾಗಯ್ಯ — ಜೋಳದಣಾಯಕ ಮಹಾಶಯ, ನೀನು ಹೊತ್ತು ತಂದಿರುವುದೆನ್ನೆ, ನೆರೆ ರಾಯರಾಸ್ಥಾನದವಗಾಹನಗೊಂದು ತಂದ ವಿಜ್ಞಾನವನಾ ಪತ್ರಿಕೆಯೋ, ಇಲ್ಲವೆ, ಗೌಡನಿಗೋ ಹೆಗ್ಗಡೆಗೋ ಹೊರಟು ಸಿರೂವಪೋ ?

ಆಡವಳ್ಳಾನ್ — (ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ನಗುವಿನಿಂದ ರಾಯಸದತ್ತ ಕೈ ಬೀಸಿ) ಆ ಅದೇ ಸುವ್ಯಕ್ತ ಮತ್ತು ಸುಸ್ಪಷ್ಟ.

ಗಂಗರಾಜ — (ಗಂಭೀರವಾಡಿಯಿಂದ) ಎಂಥದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯಾದರೂ ಆಸ್ಥಾನದ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಮೀರದಿರು ದಣಾಯಕವರ್ಯ. ದಣಾಯಕನು ಎಂದೆನ್ನಿಸಿಕೊಂಡ ನಿನಗೆ ವಿಜಯಲಾಲನೆ ಉಂಟಿಲ್ಲ ? ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನೇ ಗೆಲಲಾರದ ನೀನು ಲಕ್ಷ ಲಕ್ಷ ಸೇನೆಯನ್ನು ಹೇಗೆ ಗೆಲಬಲ್ಲೆ ? ಯುದ್ಧವೀರನು ಬರಿಯ ಮೈಯನ್ನಲ್ಲ, ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಬಳಿಯಿಸಿ ಪೋಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅದು ನಿನಗೆ ಇಡೀ ನೆಲವನ್ನೇ ಗೆದ್ದು ಕೊಟ್ಟೀತು.

ನಾಗಯ್ಯ — ಈ ಆಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ತಗುವ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಒಕ್ಕಣೆಯೋದನ್ನು ನಿಮ್ಮಲ್ಲಿ ತಿಳಿಯದವರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ತಿಳಿದವರಿಂದ ಅದನ್ನು ಅರಿವುಗೊಳ್ಳಬೇಡವೇ ?

ಆಡವಳ್ಳಾನ್ — ಗಂಗೆಕೊಂಡ ನೋಳಪುರದಿಂದ ಭರತವರ್ಷದ ತೆಂಕಣವದೆಲ್ಲವನ್ನೂ, ಕೊನೆಗೆ ಕಡಲನ್ನೂ ಕೂಡಿ ಆಳ್ವ ಸೋಳ ಚಕ್ರೇಶ್ವರರಿಗದು

ಅರಿವಿಲ್ಲವಿಲ್ಲ.

ನಾಗಯ್ಯ - ಅದಕ್ಕೇನು? ಈ ಇದರ ಉದ್ದೇಶ ?

ಅಡವಳ್ಳಾನ್ - ಈ ಅಕ್ಕಿ ಬದ್ಧವರು ಬಿನ್ನೈಕೊಳ್ಳು ಮತ್ತಿಲ್ಲ.

ದಶಾಯಕರು - (ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ, ಗಡಬಡಿಸುವ ನಿನದ)

ಗಂಗರಾಜ - (ಅಗಲುತ್ತ ನೋಡಿ) ಸತ್ತು !

ದಶಾಯಕರು - (ಸುಮ್ಮನಾಗುವರು)

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ - (ಸತ್ತಿದ್ದಾನು)

ಕರಣಿಕ - (ರಾಮಕೃಷ್ಣನು ಭಾಷಿಸಿ ಸುತ್ತಿ, ಅಡವಳ್ಳಾನನ ಬಳಿಗೈದಿ ಮುನ್ನೀಡುತನು).

ನಾಗಯ್ಯ - (ಬದುಕುವ ನಡೆಯನ್ನು ನೋಡುವ ಈ ಇಂತಹ ಹುರುಳಿಲ್ಲದ ಕಣ್ಣು - ಗಾಂಗೆ - ಬಯಲಿನಿಂದ ಬಂದು ಬಂದಿರುವ ಬೆಲೆ ಕೊಡಲಾರರು. ತಿಳಿ-
ಯವನು ?

ಅಡವಳ್ಳಾನ್ - ಅದಕ್ಕೆ ವಿವರವಿಲ್ಲವೇನು ?

ನಾಗಯ್ಯ - ಬದುಕು ನೋಡುವುದು ;

ಅಡವಳ್ಳಾನ್ - ಅದರಲ್ಲಿ ನಿನಗೇನಾದ ಬದುಕುವಾ ನನ್ನ ಮಾನಹಾನಿ ವಿಪತ್ಯ-
ರಾದವರಿಗಾಗಿ ನೋಡುವುದು ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಅಪಕ್ವಮತಿಗಳ ಸಭೆ
ಇದೇನು ?

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ - (ಸ್ವರದ ಮೇಲೆ, ತನ್ನ ಕೋರವಾದ ತೋಳ್ಳೆ ಕರಡನ್ನೂ ಪಾರ್ಶ್ವಗಳ
ಸಿಂಗಳೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿಡುತ್ತಿ) ಒಹ್ !

ಗಂಗರಾಜ - (ನೋಡುವುದು, ನೋಡುವದಾಯಕನ ಮುಯ್ಯಿನ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ವಾಮ
ಪಕ್ಷವನ್ನು ಅಲುಗಿಸಿ, ನಕ್ಕು) ದಶಾಯಕವರ್ಯ, ದೂತ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆಂದು
ಬಂದವರು ನೀನು. ನಿನಗೆ ಹಾಗೆ ಸಲ್ಲದು. ಕೇಳು, ಸಲ್ಲಬೇಕಾದ ಗೌರವ,
ಮಾನ್ಯತೆ ನೀಡಲಾಗಿಲ್ಲ ಎಲ್ಲವೂ ಫಕ್ತಿ ಬಂದವೂ ಸಾಕು, ಅದನ್ನು ಮಹಾ
ಸತ್ಯವಾಗಿ ನೋಡು. ರಾಮನವರು ಆಸ್ಥಾನದ ಗಾಂಭಿರ್ಯಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ
ದಾಖಲೆ, ಈಗ ಅದನ್ನು ನೋಡುವ ಪ್ರಭುವು ಮರೀಚಿಸುವನು.

ಅಡವಳ್ಳಾನ್ - (ಕಾಳು ಮರಿ) ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನೋಡು ಚಕ್ರೇಶ್ವರರ ಹೆಸರಿನ
ಪ್ರಿಯವನ್ನು ನೋಡುವರು ನೀವು ಎಸಗುತ್ತಿರುವ ಈ ಅವಮಾನ !

ಗಂಗರಾಜ - (ಮುಖಗುಂಟಿತ್ತಿ ಗಂಭೀರವಾಗಿ) ಬೊಗಳಿದರು !

ಅಡವಳ್ಳಾನ್ - (ಕೊಡಗನ್ನೆಲೆ ಸ್ವರಿಸಿ, ಬರೆಗೆ ಕೈದುಕುವನು)

ಅವನ ಅನುಚರರು - (ಅವನನ್ನು ಬಳಸಿ ನಿಲ್ಲುವರು.)

ಗಂಗರಾಜ - (ಮಂದಹಾಸದಿಂದ) ಸುಚಿತ್ರ ಇದು ಮೊದಲೇ ಹಂಚಿಕೆಯಾಗಿದ್ದಿ
ತೇನು ?

ಅಡವಳ್ಳಾನ್— (ಲಘುಹಾಸ್ಯದಿಂದ) ಓ, ಇದಿಷ್ಟಕ್ಕೆ ಸುಡದೇಕೆ ? ಅದಾವ ಪ್ರಬಲತರ ಶಕ್ತಿ ಎಂದು ?

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ— ಗಂಗರಾಜ, ಆ ಅವರ ಮನದಿಷ್ಟಾರ್ಥವದೇನು ಎಂಬುದನ್ನರಿವುಗೊಂಡಾಯಿತು. ಮರು ಮಾತಿಗೆಡೆಗುಡಬೇಡ.

ಗಂಗರಾಜ— ಕೇಳಿಸಿತ್ತೇ ?

ಅಡವಳ್ಳಾನ್— ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನೋಳ ಬಿತ್ತರಿಗೆಗೆ ಅವರಾರ್ಥವನ್ನೆನಗೆ ಸಮ್ಮಲ್ಲಿ ತಲೆಗೆರೆದುಕೊಂಡಿರುವ ತಪ್ಪಿತಸ್ಥರಾ ಸತಿಪತಿಗಳನ್ನು ದಂವಾಳಿಕೆ ರಮೆ ಮುಂದೆ ವಿಚಾರಣೆಗೊಳಪಡಿಸಲು ನೀವು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೇ ?

ಗಂಗರಾಜ— ನಿಮ್ಮ ಬರವಣಿಗೆಯ ಸಾರಾಂಶವದೇ ಏನು ?

ಅಡವಳ್ಳಾನ್— ಅಹುದು. ನೋಳ ಸಾಮಾಂತ ದಾಮೋದರರು ಪ್ರೀತಾಸ್ತಮ್ಯವನ್ನು ಬರೆದುದು.

ಗಂಗರಾಜ— “ ಶರಣಾಗತ ವಜ್ರ ಪಂಜರ ” ನಂಬ ಮಹಾರಾಜರ ಬರವನ್ನು ವನ್ನಿಗಳು ಕರವತ್ತಿ ಹೊಗಳಿ ಹಾಡಿರುವುದು ಬರಿಯ ನಾಸುಮಾಪ್ರವೃತ್ತಿ. ತಿಳಿಯಿತ್ತೇ ?

ಅಡವಳ್ಳಾನ್— ಉಳಿದ ಬಿರುದಾವಳಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲವುಗಳಂತೆ ಇದೂ ಒಂದು ಹಗಲು ಜಳಕುತ್ತಿರುವೆ—

ಗಂಗರಾಜ— (ಘರ್ಜಿಸುತ್ತ) ಸಾಕು !

ಅಡವಳ್ಳಾನ್— (ಮಾತನ್ನು ತಟ್ಟನೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಬಿಡುವನು)

ಗಂಗರಾಜ— ಆ ಬಿರುದಾವಳಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಪ್ರಭುಗಳು ತನ್ನೊಡಲ ಮುಮೆಯಿಂದ ಫೇಗೆ ಹಂತ ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಪಾದಿಸಿಕೊಂಡರು ಎಂಬುದನ್ನು ದೇವರು ಬಲ್ಲನು ; ನೆಲದ ಹಿರಿಯರು ಬಲ್ಲರು. ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ಕಾರು ಪ್ರತಿಭೆಯ ಪಾಂಡಿತ್ಯಪ್ರದರ್ಶನಕ್ಕಿಲ್ಲಿ ಎಡೆಗುಡದೆ ಈ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಇಂದ ಹೊರಡಬೇಕು.

ಅಡವಳ್ಳಾನ್— ಆ ಅವರನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಡುವದಿಲ್ಲ ತಾನೆ ?

ಗಂಗರಾಜ— (ಕಟು ಕಂಠದಿಂದ) ಇಲ್ಲ !

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ— (ಗಂಭೀರನಾಗಿ) ಜೋಳದಪಾಯಕವರ್ಯ. ನಿನ್ನ ಕಾರ್ಯ ಕುಶಲತೆಯನ್ನು ನಾವು ಮನಸಾ ಮೆಚ್ಚುವೆವೆಂದುದರೂ, ನಡತೆಯಲ್ಲಿ ಅತಿರೇಕವಿದು ತಲೆನೋವನ್ನು ತರುವಂತಹುದು. ಆಯ್ಕೆ, ವಿಲಸನೆಗೆ ಮನಮಾಪೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಗುಣ. ಅದರಿಂದ ಅವನ ವರ್ತಿಸುವುದು ವೃದ್ಧಿಹೊಂದುವದೇ ಹೊರತು ಕಡಮೆಯಾಗದು. ಅಂತಹ ಚೆಲುವನ್ನು ತಳೆದ ಆ ಸುಗಂಧ ಸುತ್ತಣ ಹತ್ತು ದಿಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ತನ್ನ ಕಂಪನ್ನು ಬೀರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲದೆ. ಯಾವೊಂದು ನಾಡಿಗಾಗಲಿ ಅಥವಾ ಮಾನವೀಯತೆಯನ್ನೂಳಿಸಿಕೊಂಡು

ಬಾಳಲೆನುವ ಸುಸಂಸ್ಥಿತನಾದ ಅದಾವ ನೆಲಕ್ಕೇ ಆಗಲಿ, ಈ ನಿನ್ನ ನಡತೆ ಗೌರವವನ್ನು ತರುವಂತಹುದಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಬಹುಮಂದಿ ಹಿರಿಯರನ್ನು ನಾವು ಬಲ್ಲೆವು. ಅವರಿಂದ ನಾಡಿಗಾದ ಒಳಿತನ್ನೂ ನಾವು ಬಲ್ಲೆವು. ನಿಷ್ಕಂಠವರು, ನಿಮ್ಮ ಮಂಡಲೀಶ್ವರ ದಾಮೋದರನಂತಹವರು, ಪರಹಂಸೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದಾರು. ನಮ್ಮ ನೆರೆಯವರಾಗಿರುವ ನೀವು ಇಲ್ಲಿನಲ್ಲದವರನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಹಿರಿಯ ರಾಜಧಾನಿ ಗಂಗೈಕೊಂಡ ಜೋಳಪುರಕ್ಕೆ ತಲಪಿಸಿ, ಮಹಾರಾಜಾ ಕುರೋತ್ತಂಗರ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ವಿಷವನ್ನೆರೆದಿರುವಿರಿ. ಹೋಗು, ಆ ಆವರಿಗೆಲ್ಲ ದೇರು, ದೇವರ ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದಂತಾಗಲಿ ಎಂದು.

ಅಡವಳ್ಳಾನ್ — ಆಗಲಿ.

ಕೆಲವರು — (ಅವನ ಅನಿಯಕ್ಕೆ ಹೇಸಿ, ಒಸುಮಾತಿನಲ್ಲಿ) ಎಲಾ ದುರುಳಾ !

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ — (ಊಳಿಗದತ್ತ ನೋಡುವನು)

ಊಳಿಗದವರು — (ಸಭಾಮರ್ಯಾದೆಯ ತಂಜಾಳಗಳನ್ನು ತಂದು ನಿಲ್ಲುವರು)

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ — (ಒಂದನ್ನೆತ್ತಿಹಿಡಿದು ನೀಡುತ್ತ, ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ) ಬರಬೇಕು ದಣಾಯಕನರ್ಯ, ಒಂದಿದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಬೇಕು. ನೀನು ಈ ಮಹತ್ಸಾಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವಮಾನಿತನಾಗಿ ಹೋಗುವುದು ಯಾರ ಇಷ್ಟವೂ ಅಲ್ಲ.

ಅಡವಳ್ಳಾನ್ — (ನಿಂತೇ ಇರುವನು)

ನಾಗಯ್ಯ — ರಾಜಮರ್ಯಾದೆಯನ್ನು ತಿರಸ್ಕರಿಸಬಾರದು. ತೆಗೆದುಕೋ ದಣಾಯಕನರ್ಯ.

ಅಡವಳ್ಳಾನ್ — (ಸಿಂಹಾಸನದತ್ತ ನಡೆವನು)

ಕರಣಿಕ — (ಹಿರಿಯನ್ನು ಮಹಾರಾಜನ ತಟ್ಟಿಗಿಡುವನು)

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ — ತೆಗೆದುಕೋ, ಹೊಯ್ಸಳನಾಡ ಜನತೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ತನ್ನ ಸ್ನೇಹ ಹಸ್ತವನ್ನು ಛಾತಿ ನಿಂತಿವೆ-ಎಂಬುವನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಅರಸರಲ್ಲಿ ನಿವೇದಿಸಿಕೊಡಿ.

ಅಡವಳ್ಳಾನ್ — ಅವ್ವೇ. (ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವನು)

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ — ಬಂದವ್ವೇ ಸೊಗವಾಗಿ ಹಿಂದಿರುಗಿ ನಿಮ್ಮ ನಾಡನ್ನು ! ನೇರಿಕೊಳ್ಳಿರಿ.

ಅಡವಳ್ಳಾನ್ — (ಹೋಗುವನು)

ಅವನವರು — (ತಟ್ಟೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ಅವನ ಹಿಂದೆಯೇ ನಡೆವರು)

ನಾಗಯ್ಯ — (ನಕ್ಕು) ಇನ್ನೂ ತರಳತನದ ಹುಡುಗಾಟಿಕೆ !

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ — ಗಂಗರಾಜ, ಅವಗಡವಿದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಂಡ ನಾಡಿಗರೋ, ವಡೆಯವರೋ, ಅವಮಾನವೆಂದೆಣಿಸಿ ಅತಿಥಿಗಳಿವರನ್ನು ಅವಹೇಳನಕ್ಕೆ

ಗುರಿ ಮಾಡಿಯಾರು.

ಗಂಗರಾಜ—ಅಪ್ಪಣೆ ?

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ—ಬಿಟ್ಟಿಯಣ್ಣನ ಬೆಂಗಾವಲ ಕಟ್ಟಾಳೈಯಲ್ಲಿ ಅವರು ತಮ್ಮ ಗಡಿಯನ್ನು ಸೇರಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಗಂಗರಾಜ—ಅಪ್ಪಣೆ. (ಬಿಟ್ಟಿಯಣ್ಣನನ್ನು ನೋಡುವನು)

ಬಿಟ್ಟಿಯಣ್ಣ—(ಎದ್ದು ಬಂದು, ಸಿಂಹಾಸನದ ವೇದಿಕೆಯ ಬಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವೀರವಸ್ತ್ರವನ್ನು ಮಾಡಿ ನಿಲ್ಲುವನು)

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ—ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ, (ಮುಖ ಕಟ್ಟಿದ ಎಡಗೈಯ ಹೆಜ್ಜೆಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ, ಅದರಿಂದ ಅಡವಳಾನನು ಹೋದತ್ತ ತೋರುತ್ತ) ಈ ಸಮ್ಮನೆಗಾಗಿ ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳಿಗೆ ಸಲ್ಲಿಬೇಕಾದ ಗೌರವ ಮರ್ಯಾದೆಗಳವುಗಳಾವುವು ಎನ್ನಿಸತೊಲೋವ ಬಾರದಿರಲಿ.

ಬಿಟ್ಟಿಯಣ್ಣ—ಅಪ್ಪಣೆ.

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ—ತೆಂಕಣ ಮೇರೆವಳಸಿನ ನಮ್ಮಗಡಿಯಲ್ಲಿ, ಭರತ ಕಿರಿಯ ಮರಿಯಾನೆ ಬವ್ವಣರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು, ನಿನ್ನ ಪಡೆಯೊಡನೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದುಕೊಂಡು, ಕಟ್ಟಿಚ್ಚರಿಸ ಕಾವಲು ಡುತ್ತಿರು.

ಬಿಟ್ಟಿಯಣ್ಣ—ಅಪ್ಪಣೆ.

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ—ನಿನ್ನ ಪಡೆಯದು ಈ ಕೂಡಲೇ ನಿನ್ನೊಡನೆ ಹೊರಡದ ಎರಡು ದಿನಗಳ ತಡವಾಗಿ ಹೊರಟು ಆ ಮೇಲೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳಲಿ.

ಬಿಟ್ಟಿಯಣ್ಣ—ಅಪ್ಪಣೆ.

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ—ಹಾಗೆಂದು ಈ ಇವರೊಡನೆ ಬಂಟಿಯಾಗಿಯೂ ನಡೆಯದೆ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಕಾಪಿನಾಳನ್ನು ಒಡಗೊಂಡು ಅವರೊಡನೆ ನಡೆವವನಾಗು.

ಬಿಟ್ಟಿಯಣ್ಣ—ಅಪ್ಪಣೆ.

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ—ನಡೆ.

ಬಿಟ್ಟಿಯಣ್ಣ—(ಮಾತ್ತೆ ವೀರವಂದನವನ್ನು ಮಾಡಿ ಹೋಗುವನು)

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ—(ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಮಲಗನ್ನೊಳಗಿ) ಮುಂದಿನ ಯೋಚನೆ ?

ಗಂಗರಾಜ—ಪ್ರಭು, ಅಂಗೈಯ ಹುಣ್ಣಿಗೆ ಕನ್ನಡಿಯನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದು ಅವರಲ್ಲಿ ಗಾತ್ರವನ್ನು ಅಳೆವಂತಾಗುತ್ತದೆ, ನಾವಿನ್ನು ಮತ್ತೆಯೂ ಆ ಅಳವೆ ನೀತಿಯನ್ನು ತಡೆದು ನೋಡಬೇಕೆನ್ನುವುದು. ತಲಕಾಡಿನ ಮಂಡಲದ ಆಶೀಷ ಮಹಾಜನರೂ ಅನುದಿನವೂ, ದಾಮನ ಕ್ರೂರವಾದಾಳೈಯಿಂದ ಬಗಿದಪ್ಪಿಸಿ ಜನಜೀವನದ ನಿತ್ಯ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಕುದುರಿಸಿಕೊಡಬೇಕು, ಎಂಬಂ ಬ ಅಭ್ಯರ್ಥನೆಯನ್ನು ಸನ್ನಿಧಾನಕ್ಕೆ ತರುತ್ತಿರುವರು. ಸೇಡು ತೀರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಸಲುವಾಗಿ ಆ ಆಶೀಷ ಸೀಮೆಯಿಂದ ನಮ್ಮ ಪಡೆಗೆ ಬಂದು ಕೂಡುತ್ತಿ

ರುವ ಹುಡುಗರಿಗಂತೂ ಹೇಳಿ ಲೆಕ್ಕವಿಲ್ಲ. ಯುದ್ಧವನ್ನು ಘೋಷಿಸಿ, ಮಹಾಪ್ರಭುಗಳು ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಸಂತೋಷಪಡಿಸಬೇಕು ಎಂದು ನನ್ನ ವ್ಯರ್ಥನೆ.

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ— ನೀವೆಂದು ನಮಗೇನೋ ಒಪ್ಪಿಗೆಯೇ ಗಂಗರಾಜ. ಆದರೆ ಮಹಾರಾಜಾ ಕುಲೋತ್ತಂಗರು ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ತಲಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೀಡಾರ ಮಾಡಿರುವ ಸುದ್ದಿ ಬಂದಿದೆ. ಜನರ ಆತೋತ್ತರವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಓಲೆ. ಯೊಂದನ್ನು ಕೊಡಲು ಬರೆಯಬೇಕು. ಆಮೇಲೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದರೆ ಸದೆಯನ್ನೆತ್ತಿ ಹೊರಬೇಕು. ಏನು ಹೇಳುವಿರಿ ನಾಗಯ್ಯ?

ಗಂಗರಾಜ— ಅವ್ವಣೆ. (ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವನು)

ನಾಗಯ್ಯ— (ಎದ್ದು ನಿಂತು) ಸಂತೋಷ ಪ್ರಭು. (ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವನು)

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ— ನಮ್ಮ ಉಳಿದ ದಹಾಯಕರು, ಹಿರಿಯರು, ಹೆಗ್ಗಡೆಗಳು ಮುಂತಾದವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕಲ್ಲ?

ಎಲ್ಲರೂ— (ಒಕ್ಕೊರಲಲ್ಲಿ) ಆಗಬಹುದು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ.

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ— ಸರಿ. ರಾಯಸವನ್ನು ಬರೆಯಿಸುವ ಕೆಲಸ ಈಗಲೇ ನಡೆದು ಹೋಗಲಿ.

ಕರಣಿಕ— (ಓಲೆ ಕಂಠಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಅನುವಾಗುವನು)

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ— ಬರೆ.

ಕರಣಿಕ— ಅವ್ವಣೆ.

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ— ಸ್ವಸ್ತಿ ಶ್ರೀಮತ್ಸ್ವಕಲ ಭುವನಾಕರ, ಮೇದಿನೀವಲ್ಲಭ, ಕರಿ ಕಾಲ ಚೋಳ, ವಿದುರಾಜ ಭಯಂಕರ, ಉದೈಯಾರ್, ತ್ರಿಭುವನ ಚಕ್ರವರ್ತಿ, ಸುಂಗವಾರ್ತ ಮುಂತಪ್ಪ ಬಿರುದಾಂಕಿತರಾದ ಇಮ್ಮಡಿ ರಾಜೇಂದ್ರ ಚೋಳರಸಿಪ್ಪ. ಕುಲೋತ್ತಂಗ ಚೋಳರಾಜ ಕೇಸರಿವರ್ಮ ಮಹಾರಾಜಾಘ ರಾಜರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ದೋರಸಮುದ್ರದ—” ನಮ್ಮ ಒಕ್ಕಣೆಯನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಕಾಣಿಸು.

ಕರಣಿಕ— ಅವ್ವಣೆ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿ (ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತ ಬರೆವನು) “ಯಾದವ ಕುಲಾಂಬರ ದ್ಯುಮಣಿ, ಸಂಯುಕ್ತ ಚೂಡಾಮಣಿ, ಚತುಸ್ಸಮಯ ಸಮುದ್ಧರಣ, ಮಲೆವರೊಳ್ ಗಂಡ ಮುಂತಪ್ಪ ಬಿರುದಾಂಕಿತ ಶ್ರೀ ಮದ್ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ ಮಹಾರಾಜರ ವಿಜ್ಞಾಪನಾ” (ಕತ್ತಿತ್ತಿ ಮಹಾರಾಜನ. ಓದಿಸಿ) ಆಯಿತು ಮಹಾ ಸ್ವಾಮಿ.

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ— ಇಂದಿನ ಉದಯದೊಲಗದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಸಾಮಂತ ದಾಮೋದರರದೆಂದು ಹೇಳಲಾದ ಪತ್ರವನ್ನು ಹೊಯ್ಯಳ ನಾಡಿನ ಮಹಾ ಪ್ರಜೆಗಳೆದರು ಮಂಡಿಸಲೆಂದು ತೆರೆದು ಓದಲೆತ್ತಿದಾಗ, ಈ ನಾಡ ಮರ್ಯಾದೆಗೆ

ಭಂಗ ಬರುವಂತಹ ತೆರನಿದ್ದ ಅವರ ಮೇಲೊಕ್ಕನೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೊಡನೆಯೆ, ಸಭೆಯ ಮುಂದಿರಿಸದೆ, ಹಿಂದಿರುಗಿಸಿರುವುದನ್ನು ನಿಮ್ಮವರು ನಿಮಗೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಶೈತಪಡಿಸಿಯಾರು. ಈ ಇಂತಹ ಅನುಚಿತ ವರ್ತನೆಯನ್ನು ಈ ನಾಡ ಮಂದಿ ಬಹು ತೀವ್ರತರವಾಗಿ ಆಲೋಚಿಸುತ್ತಿರುವುದು ಒಂದು ಒಂದನೆಯದು.

ನಮಗೆ ಅನುದಿನವೂ ಬರುತ್ತಿರುವ ಜೀವದೊಂದಷ್ಟನ್ನು ಅನುಚಿತವಾಗಿರುವ ವಾದಲಿ ನಿಮ್ಮಾಳ್ವಿಕೆಗೆ ಸಂದಿರುವ ಜನ ಹಲವಾರು ಅಧಿಕಾರಗಳ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಒಳಪಟ್ಟು, ಕಷ್ಟ ಕ್ಲೇಶ ಕಾರ್ವಣ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ ಬಿಡುವಂತಾಗಿರುವರಾದುದು. ಈ ಇದು ನಮ್ಮ ಸೀಮೆಯ ತೆಂಕಣ ಗೊತ್ತಾದ ಗಂಗವಾಡಿಯಿಂದ—ಅಂದರೆ ನೀವು ಕರೆವ ತಲಕಾಡಿನ ಸುತ್ತಣ ಪ್ರದೇಶವಾದ ಮುದಿಕೊಂಡ ಜೋಳ ಮಂಡಲ—ಒಂದರಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲ, ಮೂವತ್ತೊಂದರಿಂದ ನೀವು ಹೆಸರಿಸಿರುವ ವಿಕ್ರಮಜೋಳ ಮಂಡಲದಿಂದ, ಅಂದರೆ ಜೋಳ ಮಂಡಲದಿಂದ, ಈ ದುಟ್ಟ ಸುದ್ದಿಗಳು ನಮಗೆ ಕೊನೆಗೊಂಡಿಲ್ಲದೆ ಬರುತ್ತಿವೆ— ಎಂಬುದು ಎರಡನೆಯದು.

ಮಹಾರಾಜರು ಎಂದೆನ್ನಿಕೊಂಡ ಅಪಾರಿಗೇ ಆದರೂ ನಾಡ ಜನದ ಕ್ಷೇಮಚಿಂತನೆ ಅವರ ಜೀವದ ಜೀವಾಳವಾಗಿರಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ನಾವು ನಿಮಗೆ ಹೇಳ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ. ನೀವು ನಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಕ ಸಂಭಿಕ್ಷೆಗಳು ನೆಲೆಗೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡುವುದೊಂದು, ಆ ನಾಡ ಜನಗಳದ್ದೇ ಇದ್ದರಂತೆ ನಾಡುಗಳನ್ನು ಹೊಯಿಸಲ ಸಾವಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುವುದೆಂದೆನಿಸಿದುದು. ಮಂದಿ ಹಾಗೆ ಕೇಳಲು ಬಾಧ್ಯರು. ಅವರ ಬಿಕ್ಕೊಟಗನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಕನ್ನಡಿಗರು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಎದೆಗಾರಿಕೆಯುಳ್ಳವರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಈಗ ನಿಮ್ಮಾಳ್ವಿಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿರುವ ಕನ್ನಡದ ನಾಡದನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಮಾರು ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳ ಕಾಲ ಆಳಿದ ಗಂಗರಸರು ನಮ್ಮ ಮಾತಾಡುವರು. ನಿಮ್ಮೂ, ಮದ್ದೂಡದಿಂದ ಅದು ಅವರ ಕೈಬಿಟ್ಟಿತು. ಈಗ, ಅನರಾಳದ ನಾಡದೊಡನೆ ಒಂದುಗೂಡಿಸುವುದು ನಮ್ಮ ಕರ್ತವ್ಯವೂ ಅದು ಎಂಬುದನ್ನು ನೀವು ಮನಗಾಣಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಗಡಿಯಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ನಮ್ಮ ಪ್ರಜಾಸಂವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ನೋವು, ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ನಷ್ಟ ಅಪಾರ. ಅದು ಈ ಒಪ್ಪನೆ ನಿಲ್ಲಿ ಬೇಕು. ನಮಗೇನು ರಕ್ತಪಾತದಿಂದ ತಣಿವ ಆಸೆಯದ್ದೇನಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಒಂದು ನಾಡಿನ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಹಲವಾರು ಮಂದಿಯ ಕೊಲೆ ಅನಿವಾರ್ಯವಾದರೆ ನಾವು ಅದಕ್ಕೂ ಹಿಂಜರಿವವರಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಹಸ್ತವನ್ನು ಚಾಚಿ ಈ ವಿಚ್ಛಾಪನಾ ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಬರೆಯಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಳೆಯ ಗಂಗವಾಡಿಯದಷ್ಟನ್ನೂ

ರಕ್ತವಾತವಿಲ್ಲದೆ ಹೊಯ್ಯುಳ ಹಳೆಯಗೆಯ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಬಾಳಲು ಬಿಟ್ಟು-
ಕೊಡುವುದು ನಿಮ್ಮ ಧರ್ಮ. ಅದಿಲ್ಲವೆ, ನಿಮ್ಮ ಒಂದನೆಯ ರಾಜ ರಾಜರ
ಆಗಲಿಯಂತೆ ಅವರ ಮಗ ರಾಜೇಂದ್ರ ಜೋಳರು ದಿಗ್ವಿಜಯಸ್ಥಿತಿ ಕೊಂಡು,
ತಲಕಾವಿನ ನಮ್ಮ ರಕ್ತಸಗಂಧರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ನಾಡಿಗೈವತಿಯಾದರು
ಎಂಬ ಕಾರಣದಿಂದ ಈಗಲೂ ನೀವೇ ಒಡೆಯರು ಎಂಬ ವಾದವನ್ನು ಹೂಡು-
ವಿರಾದರೆ, ಅಂಥವೆ ದಿಗ್ವಿಜಯದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯುಳ್ಳವರು, ಹೊಯ್ಯುಳ ನಾಡ
ನರು ಎಂಬುದನ್ನು ನಿಮಗೆ ನಮ್ಮ ಮೂಲಕ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳ ಬಯಸು-
ತ್ತಿದ್ದಾರೆ. (ನಾಗಯ್ಯ ಗಂಗರಾಜರಿಗಳನ್ನು ನೋಡುವನು)

ನಾಗಯ್ಯ— ಸಾಕೆನಿಸುತ್ತ ಸ ಪ್ರಭು.

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ— (ಕಡಕನಿಗೆ) ನರಿ. ಮುಕ್ತಾಯ ಮಾಡಿಬಿಡು.

ಕರಣಿಕ— “ ಇಂತೀ ವಿಜ್ಞಾನನಾ ” (ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ, ಬರುವ ಮುಗಿಸಿ, ಓಲೆ
ಕಂಠಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುವನು)

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ— (ರಾಯಸಕ್ಕೆ ಅಂಕಿತವನ್ನಿಕ್ಕಿ) ಮಹಾರಾಜ ಮುದ್ರೆಯೊಡನೆ ಈ
ಇದು ಇಂದೇ ಸಂಭವಿಸಿ ಮಾರ್ಗವ ಘೈಸರೊಡನೆ ಸಕಲ ರಾಜಮರ್ಯಾದೆ
ಗಳಲ್ಲಿ ತಲಕಾವಿನತ್ತ ನಡೆಯಲಿ.

ನಾಗಯ್ಯ— ಅಪ್ಪಣೆ.

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ— ನಾವು ಯಾವ್ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿದರೂ ಗಂಗರಾಜ, ಈ
ಬರೆಹಕ್ಕೆ ದೊರೆತ ಪುರಸ್ಕಾರ ಶುಭವಾಗಿರದು ಎಂದೇ ಅನಿಸುತ್ತದೆ. ಅಂದರೆ
ಕಾಳಗ ಸನ್ನಿಹಿತವಾದಂತೆಯೇ. ನಮ್ಮ ಪಡೆಗಳವಾಡ್ಯಂತ ಎಚ್ಚತ್ತಿರಲಿ.

ಗಂಗರಾಜ— ಪ್ರಭುವಿನಾಗತಿಯದೊಂದು ತಡ ಒಡೆಯ. ಪಡೆಯದೆಲ್ಲ ಕಾಲಿನ
ಶುದ್ಧಿಬೆಳಗಿನ ಮೇಲೆ ನಿಂತಿದೆ.

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ— ಸಂತೋಷ. (ನಾಗಯ್ಯನಿಗೆ) ಮತ್ತೆದೇನಾದರೂ ಉಂಟೆ ?

ನಾಗಯ್ಯ— ಅಂತಹ ಕಟ್ಟಿವಸರದ ಕಾರ್ಯವೇನೂ ಇಲ್ಲ ಪ್ರಭು.

ವಿಷ್ಣುವರ್ಧನ— ಒಳ್ಳೆಯದು. (ಪೀಠದಿಂದಿಳಿದು ಹೊರಡುವನು)

ಉದಯಾದಿತ್ಯ } (ಮಹಾರಾಜನ ಹಿಂದಿರುವರು)
ಎರೆಯಂಗ }

ಪರಿವಾರ— (ಹಿಂದೆ ನಡೆಯುವರು)

ತೆರೆ

(‘ ತಲಕಾಡುಗೊಂಡ ’ ನಾಟಕದ ಏಳನೆಯ ದೃಶ್ಯ)

—ಸಮೀಪನಹಳ್ಳಿ, ರಾಮರಾಯ

೧೬. ಚಾಲುಕ್ಯವಿಕ್ರಮ

ವಿಕ್ರಮಾಭರಣನ ಬಾಲ್ಯ-ಯೌವನಾವಸ್ಥೆಗಳ ೩೫-೪೦ ವರುಷಗಳೆಂದರೆ ಕದನಗಳ ಸುಗ್ಗಿ. ಚೋಳರಿಗೂ ಚಾಳುಕ್ಯರಿಗೂ ಇರುವ ಹಗೆತನವು ಆ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಲಿದು ಫಲಿಸಿ ನಿಲವು ನಿಂತಿತ್ತು. ದಕ್ಷಿಣದಿಂದ ಸೋಲಕ್ಕೊತ್ತಿ ಬರುವ ಚೋಳರ ಕಲಿಮೇಳವನ್ನು ಕತ್ತಿಗೆ ಕೈಗೊಟ್ಟು ತರುಮುದ್ರದ ವಿಕ್ರಮನ ತಂದೆಯ ಆಯುಷ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಇತಿ ಕರ್ತವ್ಯತೆಯಾಗಿತ್ತು. ಸೋಮೇಶ್ವರನು ಚೋಳರ ಹಾವಳಿಯನ್ನು ಹಿಂಗೆಸುವುದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವ ಸಮುದ್ರದಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮ ಸಮುದ್ರದ ವರೆಗಿನ ಸೀಮಂತ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೂರು ಘಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದನ್ನು ಒಂದೊಂದಕ್ಕೆ ತನ್ನ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಮಗನನ್ನು ದಂತನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದ್ದನು. ಇದರಿಂದ ಚೋಳ ಚಾಳುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಬಂದು ಅಭೇದವಾದ ಗೋಡೆಯನ್ನೇ ಕಟ್ಟಿದಂತಾಗಿತ್ತು. ಚರಿತ್ರನಾಯಕನಾದ ವಿಕ್ರಮಾರ್ಜುನನನ್ನು ನೊಳಂಬವಾಡಿಯ (ಚಿತ್ರದುರ್ಗ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶದ) ಅಧಿನಾಯಕನನ್ನಾಗಿ ನಿಯಮಿಸಿದ್ದನು. ಚೋಳರ ರೋಷದೃಷ್ಟಿಯು ಈ ನಾಡಿನ ಮೇಲೆಯೇ ಇಳುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಮೂಲಕವಾಗಿ ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲೇ ರಣರಂಗದ ಅನುಭವವು ಲಭಿಸಿತು. ಚೋಳ ರಾಜಾಧಿರಾಜನಿಗೂ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೂ ತುಂಗ ಭದ್ರಾತೀರದ ಕೊಪ್ಪದಲ್ಲಿ ಅತ್ಯುಗ್ರ ಸಂಗ್ರಾಮವೆಸಗಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮನೂ ತಂದೆಯೊಂದಿಗೆ ಸಮರದೇವತೆಯ ಪೂಜೆಗೆ ತನ್ನ ಕೈಬಾಣಧಾರಿಯ ಬಲವನು ಎರೆದನು. ಇವರಿಬ್ಬರ ವಿಕ್ರಮತೀರ್ಥಾಭಿಷೇಕದಿಂದ ಭಯಂಕರ ರೂಪಿಣಿಯಾದ ಆ ರಣದೇವತೆಯ ಅಡಿಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜಾಧಿರಾಜನು ಎರಿಗಿ ದ್ರಾಣಕೊಟ್ಟನು. ಆ ಬಳಿಕ ಚೋಳಕ್ಕೋಣಿಗೆ ಒಡೆಯನಾದವನು ರಾಜಾಧಿರಾಜನ ತಮ್ಮ ರಾಜೇಂದ್ರ. ಈ ವೀರಾಗ್ರೇಸರನಿಗೂ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೂ ಇರಿದಾಟವಾದಾಗಲ್ಲದೆ ಒಕ್ಕೂಡದವನೇ ಬಹುಶಃ ಕದನದ ಧುರೀಣತ್ವವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದನು. ಚೋಳ ಚಾಳುಕ್ಯರ ಪೈರವು ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಕೊನೆ ಮುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ರಾಜೇಂದ್ರನ ತರುವಾಯ ೧೦೬೨ ರಲ್ಲಿ ಚೋಳ ಸಿಂಹಾಸನಾರೋಹಣದ ಭೀಮಸರಾಸ್ವತಿಯ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನೂ ಈ ಹಗೆತನದ ಕನಸನ್ನು ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಐದು ಸಾರೆ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಮೇಲೆ ಬಲವೆತ್ತಿ ಬಂದನು. 'ಸಮಬಲರಾದ ಮಹಾಬಲಿಗಳಲ್ಲಾದ ಆ ಭೀಕರ ಸಂಗರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮನೇ ಮುಖಂಡ. 'ಆತನು ಅರಿನೃಪಾಲರನ್ನು ನುಂಗುವ ಕಾಲಮೃತ್ಯುವಿನಂತೆಯೂ ಆಹವದೆಡೆಗೆ ಬೀಸುವ ನಂಜಿನ ಬಿರುಗಾಳಿಯಂತೆಯೂ ಚೋಳರನ್ನು

ಬೆಂಕೊಂಡು ತಿರುತಿರುವ ಕೆಡಹಿದನು. ಒಂದೆರಡರಲ್ಲಿ ಚೋಳರಿಗೆ ಜಯವು ಸಿಕ್ಕಿತು.

ಕೊನೆಗೆ ಸೋಮೇಶ್ವರನು ತನ್ನ ಕೈಬರಹದಿಂದ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನಿಗೆ ಯುದ್ಧದ ಆಹ್ವಾನ ಪತ್ರವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಕೃಷ್ಣಾ ತುಂಗಭದ್ರೆಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಿರುವ ಕೂಡಲ ಸಂಗಮವು ರಣಕ್ಷೇತ್ರವೆಂದು ಅದರಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸಿದ್ದನು. ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನು ಪಡೆಗೊಂಡು ನಡೆತಂದನು. ಕೂಡಲ ಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಿಂಗಳವರೆಗೆ ಎದುರಾಳಿಯ ಹಾದಿಯನ್ನು ಕಾಯ್ದನು. ಆದರೆ ತೀಕ್ಷ್ಣ ಜ್ವರವಾಡೆಯಿಂದ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಬರಲಿಕ್ಕಾಗಲಿಲ್ಲ. ಆತನು ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಕುಣಿದಾಡುವ ಬದಲು ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ತೊಡೆಯಲ್ಲಿ ಚರ ವಿಶ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಚೋಳನು ಇನ್ನು ಮರಳುವವನಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ತಂದೆಯ ಸೇನಾರಥವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ಬಂದನು. ಎರಡೂ ದಂಪತಿಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಎರಗಿ, ಕೆನ್ನೀರಿನ ಹೊಳೆ ಹರಿಯತಕ್ಕದಿತ್ತು. ವಿಕ್ರಮನು ಚೋಳ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕಲಕುವವನಿದ್ದನು. ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನು ಚಾಳುಕ್ಯರ ದಂಪನ ಧೂಳಿ ಹಾರಿಸುವವನಿದ್ದನು. ಆ ವೃದ್ಧೇಶವೆಲ್ಲ ಪೆಣಮಯವಾಗುವುದಿತ್ತು. ದೈವಲೀಲೆಯನ್ನು ನೋಡಿರಿ! ಒಮ್ಮೆಲೆ ಯುದ್ಧದೃಶ್ಯವು ಹೋಗಿ, ಆದರೆ ಬದಲು ಅಲ್ಲಿ ವಿವಾಹ ದೃಶ್ಯವಾಯಿತು ; ರಣಮಂಟಪವು ಲಗ್ನಮಂಟಪವಾಯಿತು; ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ತೆಕ್ಕಮುಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಚುಕಿ ಅಸುವನ್ನು ಹಿಂಡಲಣಿಯಾದ ವೀರರಿಬ್ಬರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಜಗಿದಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರ ಹೃದಯವನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡರು. ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನ ಗೋಣ್ಮುರಿಯು ಚಾಚಿದ್ದ ವಿಕ್ರಮನ ಕೈಯು ಅವನ ಮಗಳ ಪಾಣಿಗ್ರಹಣವನ್ನು ಮಾಡಿತು! ಹೀಗಾಗುವದಕ್ಕೆ ಆಗಿನ ಕಾಲದ ರಾಜಕಾರಣದ ವಿಲಕ್ಷಣ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯೂ ಕಾರಣವಾಗಿತ್ತು.

ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚೋಳರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಾಂತಿ ನಡೆದಿತ್ತು; ಚಾಳುಕ್ಯರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಾಂತಿ ನಡೆದಿತ್ತು ; ವೆಂಗಿರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಕ್ರಾಂತಿ ನಡೆದಿತ್ತು. ಚೋಳರಸನ ಮಗಳ ಮಗನಾದ ರಾಜೇಂದ್ರದೇವ ಅಥವಾ ಕುಲೋತ್ತಂಗನು ಚೋಳರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಬೆಳಕನ್ನು ಕೆಡಹಬೇಕೆಂದಿದ್ದನು. ಆತನು ವೆಂಗಿಯ ಚಾಳುಕ್ಯವಂಶಜನು. ಆದರೆ ತಾಯಿಯ ತಾರುಮನೆಯಾದ ಚೋಳರಲ್ಲಿಯೇ ಬೆಳೆದಿದ್ದನು. ಆತನು ಉತ್ಕಟ ಮಹತ್ವಾಕಾಂಕ್ಷಿ. ಕೇವಲ ವೆಂಗಿಯನ್ನಾಳುವುದು ಆತನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಅಜ್ಜನ ಚೋಳ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಆತನ ಹವಣಿಕೆ. ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನು ವೆಂಗಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡ, ತನ್ನ ವಿಜ್ಞಾನದ ಮಾಂಡಲಿಕನನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ನಿಯಮಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದನು. ಅರ್ಥಾತ್ ಉತ್ತಂಗಸಾಹಸಿಯಾದ ಕುಲೋತ್ತಂಗನನ್ನು ವೆಂಗಿಯ ಪಟ್ಟದಲ್ಲಿರಿಸುವುದು ಆತನಿಗೆ ಬೇಡಾಗಿತ್ತು. ಅಂತು ವೆಂಗಿರಾಜ್ಯವನ್ನು ನುಂಗಬೇಕೆಂದು ಆತನ ಹೊಂಚು. ಇತ್ತ ವಿಕ್ರಮನ ತಂದೆಯು ತೀರಿದೊಡನೆಯೇ ಅಣ್ಣನಾದ ಎರಡನೆಯ

ಸೋಮೇಶ್ವರನು ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಾಸನಾರೂಢನಾದನು. ಆದರೆ ಅತನು ಲೋಕಪ್ರಿಯನಾಗಿ ಅರಸುಗೈಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೂ ಮನದಲಿಗೂ ವಿಕ್ರಮನ ಒಡತನವು ಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅಲ್ಲದೆ ವಿಕ್ರಮನ ವಿಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಅಳುಕಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನು ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು ಪಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ವಿಲ್ಲಾ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅಣ್ಣನನ್ನು ಸರಿಸಿ ತಾನು ಚಾಳುಕ್ಯ ಸಮ್ರಾಟನಾಗದೇಕೆಂದು ವಿಕ್ರಮನ ಎಣಿಕೆ. ಹೀಗೆ ಚೋಳ, ವೆಂಗಿ ಮತ್ತು ಚಾಳುಕ್ಯ ಈ ಮೂರು ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಬಂಗೊಂದೊಳಗೆ ರಾಜಕಾರಣದ ತಂತ್ರಗಳು ನಡೆದಿದ್ದವು. ಒಬ್ಬರ ಸಹಾಯವನ್ನೊಪ್ಪಿರು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕುಲೋತ್ತಂಗನು ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನ ಸಿಂಹಾಸನವು ಸುಲಭವಾಗಿ ಚಾಲುಕ್ಯೇಂದ್ರನಾದ ಸೋಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಕೂಡಿದುದು ನಡೆದಿದ್ದದ್ದು. ಏಕೆಂದರೆ ಇಬ್ಬರ ನ್ಯಾಯ ಮೂರನೆಯವನಿಗೆ ಆಯ್ಕೆ ಎಂಬ ಹಾಗೆ ಚೋಳ ಚಾಳುಕ್ಯರ ವ್ಯಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಲೋತ್ತಂಗನು ತನ್ನ ಮನೋರಥವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವುದಾಗಿತ್ತು. ಸೋಮೇಶ್ವರನಾದರೂ ತಮ್ಮನ ಆಜ್ಞೆಯನ್ನು ಜೋರಿಸಿ ಕೂಡಿದನು. ಅದರಿಂದ ದಕ್ಕೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದ್ದ ಈ ಸಂಘಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ; ಕುಲೋತ್ತಂಗನ ಮೈತ್ರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಇನ್ನುಳಿದ ವಿಕ್ರಮ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನಿಗೆ ಒಬ್ಬನಾಗಿ ಬೃರ ನೆರವೇ ಗತಿಯಾಯಿತು. ಗೃಹಸೈನ್ಯವಾದ ಕುಲೋತ್ತಂಗನು ಸೋಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡುದರಿಂದ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನು ವಿಕ್ರಮನೊಡನೆ ಗೆಳೆತನವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸಿದನು. ಕುಲೋತ್ತಂಗನ ಸಂಗಮದಿಂದ ಪ್ರಬಲನಾದ ಅಣ್ಣನಿಗೆ ಉಚ್ಚಾಟಣೆ ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ವಿಕ್ರಮನು ಚೋಳನ ನೆರವನ್ನು ಕೋರಿದನು. ಹೀಗೆ ಇಬ್ಬರಲ್ಲಿಯೂ ಕಾದಾಟದ ವಿಚಾರಗಳಿದ್ದವು, ಅದುದರಿಂದಲೇ ಒಬ್ಬರೇ ಯುದ್ಧ ನಿಂತುಹೋಯಿತು. ವಿಕ್ರಮನು ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಈ ಮೊದಲೇ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿದ್ದನಾದುದರಿಂದ ಅಳಿಯನಾದನು. ಈ ಸಂಬಂಧದಿಂದ ಇಬ್ಬರೂ ಒಂದಾದರು. ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ವೀರಪಂಗಡಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ನೇರಿ ಎರಡಾದವು. ಚೋಳನೈರಿಯಾದ ಸೋಮೇಶ್ವರನನ್ನು ಕುಲೋತ್ತಂಗನೂ ಚಾಳುಕ್ಯವಿರೋಧಿಯಾದ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನನ್ನು ವಿಕ್ರಮನೂ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ವಿಲಕ್ಷಣವಾದ ಇತ್ತಂಡಗಳೇರ್ಪಟ್ಟವು.

ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನೊಡನೆ ವಿಕ್ರಮನ ಶರೀರಸಂಬಂಧವಾದೊಡನೆಂಬ ಇಬ್ಬರೂ ವೆಂಗಿದೇಶಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಾಂತಿಯನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕುಲೋತ್ತಂಗನ ಕಕ್ಕನಾದ ವಿಜಯಾದಿತ್ಯನನ್ನು ಅಧಿರಾಜನನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ ಮರಳಿ ಬಂದರು. ಆದರೆ ಈ ವಿಜಯವು ಅವರಿಗೆ ದಕ್ಕಲಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಮುಂದೆ ತುಸು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ವೀರರಾಜೇಂದ್ರನು ಮರಣಹೊಂದಿದನು; ಒಡನೆಯೇ ಚೋಳರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ರಾಜ್ಯಕ್ರಾಂತಿಗೆ ಆರಂಭವಾಯಿತು. ಆಗ ವಿಕ್ರಮನು ದಕ್ಷಿಣ ದೇಶದಲ್ಲಿಯೇ ಚಾಳುಕ್ಯ ಮಾಂಡಲೀಕರನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಒಲಿಸಿ

ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದರು. ಸುಮಾರು ಮೂವನನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೆ ಹಿಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರರು ಕುಳಿಗೆ ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ರಾಜ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸೇವಿಸಿ ಸುಕ್ರಮನು ತನ್ನ ಜನರನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ ತನ್ನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಹಿಂತಿರುಗಿದನು. ಅವರ ದೈವತವು ಸುಕ್ರಮನಿಗೆ ಆಗ ಅನುಕೂಲವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಜೋಳ ರಾಜ್ಯ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು. ಇವನು ಅನಾರಾಧನೆಯಾಗಿ ಜೋಳಸಿಂಹಾಸನವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿದನು. ಆಗ ಸುಕ್ರಮನು ಜೋಳರಾಜ್ಯವು ಆಸೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟು ತನ್ನ ಮುದ್ದುಬೇರೆಯಾದ ಅರಸನು ಸುಮಾರು ಸಂವತ್ಸರವು ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಸುಮಾರು ಅವನಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ಗಾಳಿ ಬೀಸಿತು. ಸೋಮೇಶ್ವರನು ಆ ಕೆಲಸವು ಬಹು ದೇಶಪ್ರಿಯವು. ವಿಕ್ರಮಸೇನೋ ಆತನಿಗೆ ಅಗಾಧವಾದ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಜನರು ಹಾಗೆ ವರ್ತಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧರಲ್ಲ. ಇವರೊಳಗೆ ಮೂಲ ಶಿಕ್ಷಣವು ವಿಕ್ರಮನ ಮೇಲೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿತ್ತು. ಆತನ ಶತ್ರುಗಳನ್ನು ಮುನುಕುವುದು ವಿಕ್ರಮನ ಕಡೆಗೆಯೆ ಇದ್ದನು. ಹೀಗೆ ಸರ್ವವಿಧವಾದ ಸುಖವನ್ನು ದೈವತವು ಆರಿಸಿತು. ಜನರಿಗೆ ಬೇಡಾದವರು ಎಷ್ಟು ದಿವಸ ಅವನು ಕ್ಷಮಿಸುವುದು? ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿದ್ದ ಸ್ವಾಮ್ಯವು ವಿಕ್ರಮನ ಮೇಲೆಯಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿಕ್ರಮನ ಶತ್ರುವಾದ ಕುಲೋತ್ತಮನನ್ನು ಮರಣವಾದ ಸೋಮೇಶ್ವರನು ತನ್ನ ತಮ್ಮನನ್ನು ಹಣಿಯುವ ಬಳಿಕಂತೆನ್ನ ರೂಪವನ್ನು ರಾಜ್ಯಾಧೀನವಲ್ಲದರೆ ಕೇವಲ ಸಂಭವಿಸಬಹುದೆಂದು ವಿಕ್ರಮನು ಮನಗಾಣಿಸಿದನು. ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ತೆರಳಿದನು. ಅವರನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕೊಡುವುದು ವಿಕ್ರಮನ ಕೃತವು. ಸೈನ್ಯವನ್ನಟ್ಟಿದನು. ಆ ಖೇರಬಂಧುಗಳು ಅವರನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕೊಡುವುದು ವಿಕ್ರಮನು ಸಿದ್ಧರಾದ ಅದರಿಂದ ಅವರನ್ನು ಕಟ್ಟಿದನು. ಅವರು ರಾಜಗೆ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದರು. ಬಿಡುಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಿದರು. ವಿಕ್ರಮನಿಗೆ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಜೀವಿಸುವುದಾದ ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಂದ ಆತನನ್ನು ಹಿಡಿಯುವುದಾಗಿಲ್ಲ. ರಾಜ್ಯವು ವಿಕ್ರಮನು ಮೊದಲನೆಯದು ಬಲವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡುವುದು. ಮುಖಾಂತರವು ಸೋಮೇಶ್ವರನಿಗೆ ಕುಲೋತ್ತಮನು ಇದ್ದು ಬಿಡಿದು ಬಿಡಿದನು. ಅಸಂಖ್ಯಾತವಾದ ಪರಿಪಕ್ವತನಾಗಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನು ಮತ್ತೊಬ್ಬನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಿದನು; ಹೀಗೆ ವಿಕ್ರಮನು ಕತ್ತರಿಯ ಜಾನಿಗೆ ಸಿದ್ಧನು. ಇದ್ದರೆ ಆತನಿಗೆ ಕತ್ತರಿಯ ಗೆದ್ದು ಪಾರಾಗುವುದು ಹೇಗೆಯೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅವಕಾಶವಿರಲಿಲ್ಲ. ಕತ್ತರಿಯ ಎರಡೂ ಅಲಗುಗಳು ವಿಕ್ರಮನ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಿದವು. ಇಂತಹ ಇದರಿಂದ ಸಿದ್ಧರೂ ಆ ಖೇರ ವಿಕ್ರಮನು ಕತ್ತರಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟನು. ಸತ್ಯಂಕ ಪ್ರತಾಪನಾದ ಆತನು ಎರಡಕ್ಕೂ ಬಿಡುಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಟ್ಟನಾದನು.

ವಿಕ್ರಮನು ಮೊದಲು ಕುಲೋತ್ತಂಗನ ಸೈನ್ಯ ಶರಣಿಗೆ ಟಿಗ್ಗನೆ ಜಿಗಿದನು. ಕುಲೋತ್ತಂಗನ ಸುಭಟರು ಈತನನ್ನು ಮುಳುಗಿಸಲು ಒಪ್ಪಾಗಿ ಎಡೆವಿಡದೆ ತೆರಗಲಂತೆ ಹಾಯ್ದರು. ವಿಕ್ರಮನ ನಿಶಿತ ವಿಡ್ಗವು ಒಂದೊಂದೆ ಆಪೋರನಕ್ಕೆ ಅವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಈಂಟಿತು. ಎರಡೂ ಸೇನೆಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಹೊಕ್ಕು ಹೆಣೆದು ಕೊಂಡು ಹೋರಾಡಿದುವು. ವಿಕ್ರಮನು ತೊಡಕುಗಳನ್ನು ಕಡಿಕಡಿದು ಕುಲೋತ್ತಂಗನ ಬಳಿಸಾರಿ ಗರ್ಜಿಸಿದನು. ಇಬ್ಬರ ವೀರಾವೇರವೂ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಅವರು ರಭಸದಿಂದ ಕಾದಿದರು. ಒಮ್ಮೆ ನಿಂದು ಕಾದಿದರು ; ಒಮ್ಮೆ ಬಿಡುಮು ಕೈದು ಕೈದುಗಳಿಂದ ಕಾದಿದರು ; ಒಮ್ಮೆ ಹೊಸ ಕುಮರಗಳನ್ನೇರಿ ಬಂದು ಕಾದಿದರು ; ಒಮ್ಮೆ ತಮತಮಗೆ ಒದಗಿದ ಎಡಬಲದ ಪಡಿಬಲವನ್ನು ಕೊಂಡು ಕಾದಿದರು ; ಒಮ್ಮೆ ವಿಡ್ಗವಿಡ್ಗಗಳ ಹತಿಯಿಂದ ನೊಂದು ಕಾದಿದರು ; ಒಮ್ಮೆ ಚಳಚಳಿಕೆಯಿಂದ ಸಲಿಸೆಂದು ಕಾದಿದರು. ಬವರವಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸರಿಯಾದುದನ್ನು ಕಂಡು ವಿಕ್ರಮನ ಕೋಪವು ದ್ವಿಗುಣಿತವಾಯಿತು. ಆತನು ಮೀರಿದ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಕುಲೋತ್ತಂಗನ ಧ್ವಜಭತ್ತಚಾಮರಗಳನ್ನೂ ಚತುರಂಗ ಸೇನೆಯನ್ನೂ ಸವರಿ ಕೈದುಗಳನ್ನು ತರಿದು ಮೈಯನ್ನೂ ಇರಿದು ನೋಯಿಸಿದನು. ಕುಲೋತ್ತಂಗನು ಪರಿಭವ ಹೊಂದಿ ಕಂಚಿಯ ವರೆಗೆ ಒಂದೇ ಉಸುರಿನಿಂದ ಓಡಬೇಕಾಯಿತು. ಕೂಡಲೆ ವಿಕ್ರಮನು ಹೊಡೆಮರಳಿ ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಸೇನಾಕಾಸನವನ್ನು ಒಳನುಗ್ಗಿದನು. ಸೋಮೇಶ್ವರನ ದಂಡು ಈತನ ಮೇಲೆ ಕ್ರೂರ ಜಂತುಗಳಂತೆ ಅವಗಡಿಸಿ ಮುತ್ತಿ ಬಂದಿತು. ವಿಕ್ರಮನ ಕೋವಾಟೋಪವು ಕಾಳಿ ಚ್ಚಿನಂತೆ ಭುಗಿ ಭುಗಿಲೆಂದು ಅವರೆಲ್ಲರನ್ನು ಸುಡತೊಡಗಿತು. ಅವನವನ ಪಡೆವಳರು ಮನಸೆತ್ತ ಕೂರ್ಗತ್ತಿಗಳನ್ನು ತೆಗೆತೆಗೆದು ಹೊಡೆದಾಡಿದರು. ತನಿವೀರರಸದ ಪ್ರವಾಹವು ಮೇಲುಕ್ಕಿ ಹರಿಯಿತೋ ಎಂಬಂತೆ ನೆತ್ತರು ಸುರಿಯಿತು. ಇತ್ತೊಂದವ ಪಟು ಭಟರು ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ಒತ್ತೊತ್ತಿ ಹೊಡೆದರು ; ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರ ಅಸಿಗಳನ್ನು ಅಸಿಗಳಿಂದ ಕತ್ತರಿಸಿದರು ; ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ನಾಟಿಸಿದ ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತಿದರು ; ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರು ಗಾಯವಡೆದು ಬವಳಿಗೊಂಡು ಮತ್ತೆ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು ಕೈಗೆಡದೆ ಜಡಿದು ಬೊಬ್ಬಿಟ್ಟರು. ಹೀಗೆ ಆ ಸಮರಧುರಂಧರರೊಬ್ಬರ ಪಡೆಗಳ ಅಗ್ಗಲಿಕೆಯಿಂದ ಆ ಹುಯ್ಲು ಭೀಕರವಾಯಿತು. ವಿಕ್ರಮನು ಚಂಡಕಿರಗನ ತೇಜ ಕ್ಕಿಂತಲೂ ಉಗ್ರವಾದ ಪರಾಕ್ರಮದಿಂದ ಪರಸೈನ್ಯವನ್ನು ಪೆರಗಿಕ್ಕಿ ಎಡೆಗೊಡದಟ್ಟಿ ಕೊಂದನು. ಈ ಅರಾತಿಸಂಹಾರಲಯಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಸೋಮೇಶ್ವರನಂತಹ ಪ್ರತಾಪ ಸಮುದ್ರನಿಂದಲೂ ನಂದಿಸುವುದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಅಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಮುನಿದು ಯಮಧರ್ಮನೇ ದಂಡವನ್ನೆತ್ತಿ ಬಂದನೋ ಎಂಬಂತೆ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಆಹವ ಪ್ರಾಥಿಯು ಮೆರೆಯಿತು. ಸೋಮೇಶ್ವರನ ಕೈತವಕವು ಕುಂದಿತು. ವಿಕ್ರಮನ್ನು ಆತನನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿದನು. ಹೀಗೆ ೨೫-೩೦ ವರುಷ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕಾರವನ್ನು

ತೋರಿಸಿ, ಮರಳಿದ ಕ್ರೋಧವನ್ನು ಅಡಗಿಸಿ, ಮನ್ನೆಯರ ಉಕ್ತವನ್ನು ಕಳಚಿ, ಅನ್ಯ ಮಂದಲಕರ ದರ್ಶನವನ್ನು ಹಿಗ್ಗಿಸಿ ತ್ರಿಭುವನ ಮಲ್ಲಿನಾಗಿ ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ಚಾಳುಕ್ಯ ಸಿಂಹಾಸನವನ್ನೇರಿದನು (೧೦೦೬). ತಮ್ಮನಾದ ಜಯಸಿಂಹನನ್ನು ಒನವಾಸಿ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ನಿಯಮಿಸಿದನು.

ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಕೀರ್ತಿಯು ದಿಗ್ವಿಶಿಖರವನ್ನು ವ್ಯಾಪಿಸಿತ್ತು. ಆತನನ್ನು ಇಂದಿರಾಗುಪ್ತನು ಯಾರೂ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಚಾಳುಕ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಮಾಂದಲಕರೋಪಾ ಆತನ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಅನಂದದಿಂದ ಮನ್ನಿಸಿದರು. ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವರೂ, ಹಾವಗಲ್ಲಿ ಗೋತ್ರ ಪಲಸಿಗಿಗಳ ಕದಂಬರೂ, ಸವದತ್ತಿ ಬೆಳಗಾವಿಗಳ ರಟ್ಟರೂ, ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣ ಕೋಂಕಣಗಳ ಶಿಲಾಹಾರರೂ, ಹೊಯ್ಸಳರೂ ಮುಂತಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ರಾಜರೊಡನೆ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನೇ ತಮ್ಮ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯೆಂದು ಜಯಜಯ-ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ವಿಕ್ರಮನು ಸಕಲ ವಿಬುಧಜನ ಸಂಸ್ತುತನಾದನು ; ನಿಷ್ಠುರ ವೀರಾಚಾರ್ಯನಾದನಾದನು. ಇಂತು ಅಂದ ಕುಂತಕ ಭೂಚಕ್ರಕ್ಕೆ ಏಕಾಘ ಪತಿಯಾಗಿ ಇಷ್ಟ ಸಮೃದ್ಧಿಭೂತನಾದ ಕುರುಹೆಂದು ತನ್ನ ಶಕ್ತವನ್ನಾಂಭಿಸಿದನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಈ ಕೀರ್ತಿವಲ್ಲಿ ಶಕ್ತವರುಷನನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ವಿಕ್ರಮ ಪರಷಪೇ ಪ್ರರೂಪನಾಗಿ ವಿರಚಿಸಿದರು. ಆತನ ತರುವಾಯವೂ ಎಷ್ಟೋ ಮರುಷ ಚಾಳುಕ್ಯ ವಿಕ್ರಮ ಪರಷಪ ಪರಾರೋದ್ಭವ ಮುಂದಿನ ಚಾಳುಕ್ಯ ದೊರೆಗಳು ಮರ್ಬಲ ರಾಜ್ಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟುಹೋದರು.

ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯದೇವನ ಅಯುಷ್ಯದ ವಿಶೇಷವೇನೆಂದರೆ, ಆತನು ಹೂಡಿದ ಕದನ ಕಲ್ಲೋಲವೂ ತೋರಿಸಿದ ಅನ್ಯಾದೃಶವಾದ ನಾಹಸಪೂ ವಟ್ಟ ದುರ್ಧರ ಸಂಕಟಿಗಳೂ ಸಿಂಹಾಸನ-ಶೋಭನವಾದೊಡನೆಯ ಕೊನೆಗಂಡವು. ಮುಂದೆ ಆತನು ೫೨ ವರುಷ ಅನ್ಯಾದೃಶವಾಗಿ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದರೂ ಯುದ್ಧ ಸಂದರ್ಭಗಳೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಂಟಾಗಲಿಲ್ಲ. ಚೋಳ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲೊಮ್ಮೆ ಪ್ರಸೇಶಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಮಾತ್ರ ಬಂದಿತ್ತು. ಹೀಗೆ ಆತನು ಗತಕಲ್ಪವಾಗಿ ಶಾಂತತೆಯಿಂದ ರಾಜ್ಯಭಾರವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಅಷ್ಟ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಮಹಾರಾಜರ ಒಡ್ಡೊಲಗದಲ್ಲಿಯೂ ಈತನ ಯಶೋಗುಣದ ಕಾಂಕ್ಷೆ ಇಡುಗಿತ್ತು. ಪರರಾಜ್ಯಗಳ ಅವನೀಶರು ದುರ್ಘಟಿ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿಕ್ರಮನ ಆಸಕ್ತವನ್ನು ಮೀರಿದ ಮೇಲೆ ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಉತ್ತರದ ಮೇಲೆಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವದೇವರೂ ದಕ್ಷಿಣದ ಮೇಲೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಗಭದ್ರೆಯೂ ಚಾಳುಕ್ಯ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಆಗಲಿರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಮಾರ್ಕವೆ ಜೇದಿ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಆಗ ರಾಜ್ಯ ಶ್ರಾಂತಿಯು ಮೈದೇವರಾಗಿತ್ತು. ಛಾರಾ ಮತ್ತು ವಾಹಲಿಯ ಅರಸರು ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನ ಸಡೆಯ ನೆರವನ್ನು ಬೇಡಿದರು. ಈತನು ಬಲ್ಲಂಟಿರಾದ ದಂಡನಾಯಕ ರೊಂದಿಗೆ ಸರ್ವದೇವರನ್ನು ದಾಟಿಹೋದನು. ಇವನಿಂದ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಹಾಯವಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಶ್ರಾಂತಿಗಳನ್ನು ಹಿಂಗಿಸಿ ಆ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಕ್ರಮನು

ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿರಿಸಿದನು. ಮುಂದೆ ಬಂಗಾಲ ಆಸಾಮಿ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಪೃಥ್ವೀಶ್ವರರು ಈತನ ಬೆಂಬಲವನ್ನಪೇಕ್ಷಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ಮೋಗಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ವಿಕ್ರಮ ವೈಭವವನ್ನೂ, ಶ್ರೀವೈಭವವನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಿ ವಿಕ್ರಮನು ಜನ್ಮಭೂಮಿಗೆ ಬಂದನು.

ನಡುವೆ ಹೊಯ್ಸಳರು ಮಾತ್ರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಉಚ್ಛ್ರಾಂತವನ್ನೆದುರಿಸಿದರು ಎಂಬ ಕೊನೆಬಿಡು. ಹೊಯ್ಸಳರಲ್ಲಿ ವಿಜ್ಞಾನವರ್ಧನನು ಹೊಯ್ಸಳರ ಶಾಸನಾನುಗುಣಕ್ಕೆ ನಡೆದಿದ್ದನು. ಆತನು ಜೋಳರನ್ನೊಡ್ಡಿಸಿ ಗಂಗವಾಡಿಯನ್ನು ತನ್ನ ನಾಡಿಗೆ ಕೊಡಿಸಿ ಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದರೆ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯನು ತನ್ನ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಆತನು ಬೆಟ್ಟ ಕೊಂಡನು. ವಿಕ್ರಮಾಂಕನಿಗೆ ಅಚ್ಚುಗಿ ಮುಂತಾದ ರೂಪವರ್ಣನು ಸಹಾಯವಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ, ಆತನ ಶಾರ್ಯಕ್ಕೆ ರಿಸ್ತಗಳು ಗವಗವನೆ ನಡುಗುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದಲೂ ವಿಕ್ರಮಾಂಕನು ಉತ್ತಮ ವರ್ಧನಗಳ ಸುಗ್ಗಿಸುವನಾಗಿದ್ದನು. ಆತನ ಮೇಲೆ ತಿರುಗಿಬೀಳುವುದಕ್ಕೆ ಮಾರೂ ಸ್ವರ್ಯವದಲ್ಲ. ಇದ್ದರಿಂದ ಆತನು ಯಾತಗಿರಿ ವಿಜಾಪುರ ವಿಕ್ರಮಪುರ ಬಳ್ಳಿಗಾಂವಿ ಮುಂತಾದ ಮೈಸೂರುಗಳನ್ನು ಉಪರಾಜಧಾನಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗಲೂ ಅಲ್ಲಿಂದ ರಾಜ್ಯಕಾರಭಾರವನ್ನು ನಡಿಸಿ, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸದಾ ಶಾಂತತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡನು. ವಾರಾಣಸಿ ಸರ್ವಂತವಾದ ಧರೆಯೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಏಕಭತ್ತದಿಂದ ಆಳಿ, ಮರ್ವಾಡರಾದ ಅವನೀಷಾಳರ ಬೇರನ್ನು ಕಿತ್ತು, ಗಲಗಲನೆ ಸೀರೋಳಗೆ ಈಡಾದ ಈ ವಿಕ್ರಮಾದಿತ್ಯದೇವನು ತನ್ನ ವಿಕಾಂತದ ಬಲ್ಲಿನಿಂದ ಮೆರೆದನು.

(ಕರ್ನಾಟಕ ವಿವರಣೆಗಳು)

—ಅಜೀಶ ಸಂಕಟರಾಯ

೧೭. ಜಕ್ಕಣ್ಣನ ಜಾತ್ರೆ

‘ ಅಗತ್ಯವಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿ ’ ಎನ್ನುವ ಕೈಪಿಡಿ ಕಂಡುಬಂದರೆ ನಮ್ಮಂತಹ ಸಾಹಿತಿಗಳ ಅಸ್ತಿತ್ವದ ಅರಿಕೆ ಇದೆ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟ ! ಯಾಕೆಂದರೆ, ನಮ್ಮದು ಸ್ಫೂರ್ತಿಯ ಜಾತಿ ; ಸ್ಫೂರ್ತಿ ಬಂದಿತೆಂದರೆ ಅದು, ಅಗತ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆ ಇಲ್ಲ, ಆರ್ದ್ರನನ್ನದ ಹೆದರಿಕೆ ಇಲ್ಲ ; ಆ ಕೆಲಸ ಜರುಗಲೇ ಬೇಕು. ಇದಲ್ಲದೆ ಬೇಸಗೆಯಲ್ಲಿಯೆ ನಮಗೆ ಕಾರಣಾಂತರಗಳಾಗಿ — ರಜೆ — ಕೈವಿಡಿಯ ಪ್ರವಾಸದ

ರುವುದು, ಆ ಮೇಲೆ ' ಪಂಚಾಚಾರ್ಯಾಲಯ 'ಯ ಬಗ್ಗೆ ಟಾಂಗಾದ ಕೃಷ್ಣ — ಸಾಮಾನ್ಯನ ಅರ್ಜುನ ಇವರ ಹದಿನೆಂಟು ಅಧ್ಯಾಯ ಪ್ರವಚನ—ಛೂ ! ಅಂತೂ ಗಾಢಿ. ಸಿಕ್ಕರೆ ಸಾಕು—ಎಂದು ಎರಡೂ ಟಾಂಗಾಗಳಲ್ಲಿ ಮೆರವಣಿಗೆ ! ಕೊನೆಗೆ ಸ್ವೇಶನ್ನಿಗೆ ಹೋದ ಮೇಲೆ ಉಸಿರು ಸಾಲದೆ ' ಧಾರವಾಡದ ಟಿಕೆಟ್ಟು ಕೊಡರಿ ' ಎಂದು ಕೇಳುವುದು ! ಇದೆಲ್ಲ ತೊಂದರೆಯನ್ನು ನಾನೆಂದಿಗೂ ವಹಿಸಲಾರೆ. ಆದರೆ ನಾನು ವಹಿಸುವ ಅಗತ್ಯವಾದರೂ ಎಲ್ಲಿದೆ ? ಆಕೃತಿಯಿಂದರೆ ಅಸ್ಥರನ್ನು ಹೆದರಿಸುವಂತಹ ರಂಗರು ; ಮಾತಿನ ಪ್ರವಾಹದಿಂದಲೇ ವಾದದಲ್ಲಿ ಗೆಲ್ಲುವ ಮಂಗರು ; ಇವರ ಜೊತೆ !

ವಾಚಕರಿಗಾಗಿ ಇನ್ನೂ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ನೋಡಲು ಸ್ವಪ್ನ ಮಾಡುವೆ ; ಚಿಕ್ಕಂದಿನಿಂದಲೂ ಕಲ್ಲಿಗೂ ನನಗೂ ಯಾವ ತರದ ಸ್ನೇಹಸಂಬಂಧವೂ ಬೆಳೆದಿಲ್ಲ. ಇಂದಿಗೂ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾಗಲಿ ಕೊರೆದಿದ್ದಾಗಲಿ ನನಗೆ ವಿಶೇಷ ತಿಳಿಯುವುದೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಾನು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯ ತಜ್ಞತೆಯನ್ನು ವಾಚಕರು ನನ್ನ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಕಾಣಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ; ಮುಂಚಿತವಾಗಿಯೇ ಎಚ್ಚರ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಆಯಾ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ನೋಡಬೇಕೆಂಬ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗಾಗಿಯೇ ನಾನು ಈ ಇಬ್ಬರು ಗೆಳೆಯರೊಡನೆ ಹೊರಟಿದ್ದು.

ರೈಲು ಸಂಚಾರವು ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ವಿಷಯ ಎಂಬುದು ಅನೇಕ ವಾಚಕರಿಗೆ ಗೊತ್ತಿರಲು ಸಾಕು. ರೈಲು ಸಂಚಾರವೆಂದರೆ ಅದೊಂದು ಪ್ರತಿಭೆ ; ಪ್ರತಿ ಸಲವೂ ನವನವೋನ್ನೇಷತಾಲಿನಿಯಾದುದು, ಎಂದರೆ ಹೊಸ ಹೊಸ ಅನುಭವವನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುವುದು. ಈ ಸಲವೂ ಹಾಗೆಯೇ. ಮೊದಲನೆಯ ವಿಷಯವೆಂದರೆ ಪ್ರವಾಸಕ್ಕೆ ಹೊರಟವರು ನಾವು ಮೂವರಲ್ಲ, ನಾಲ್ವರು ಎಂಬುದು. ನಾಲ್ಕನೆಯವನಾರು ಎನ್ನುವಿರಾ ? " ಇಲ್ಲೇ ಕೂತಾರ್ರಿ ಈಗ ಸ್ವೇಶನ್ ಬಂದ್ಯಾಡ್ಲೆ ಕೆಳಗಿಳಿದಾರ ಬರ್ತಾರ " ತೀಯಿತೇ ? ಅವನುಗಾಗಿ ನಾವು ಸ್ಥಳ ಯಾವಾಗಲೂ ಕಾದಿಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಕೊನೆಯ ವರೆಗೂ ಅವನು ಬಂದು ಆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸದಿದ್ದರೆ ಅವನ ತಪ್ಪು ; ನಿಲ್ಲಬೇಕಾದವರ ದುರ್ವ್ಯವ. ನಿಲ್ಲುವವರಿಂದಾದ್ದೇನು ಮತ್ತೊಂದು ಅನುಭವ—ಎರಡನೆಯದು—ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಬರುವುದು. ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಯಿಸಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವಿದ್ದಾಗ, ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೊಂದು ಜನ ಪ್ರಯಾಣದ ಅಗತ್ಯವುಳ್ಳವರಿದ್ದಾರೆ ! ಆ ಅಗತ್ಯವಾದರೂ ಎಂತಹದು ! ಟಿಕೆಟ್ಟನ್ನು ಕೊಳ್ಳಲು ಕೂಡ ಪುರಸೊತ್ತಿಲ್ಲ ! ಇಂತಹ ನೂರಾರು ಜನರನ್ನು ಕಂಡಾಗ, ನಿಧಾನವಾಗಿ ಟಿಕೆಟ್ಟನ್ನು ಕೊಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶವಿದ್ದ ನಮಗಾಗಿ ನಾಚಿಕೆಯಾಯಿತು.

‘ ನಾಲ್ಕನೆಯವ ’ನ ಸಲುವಾಗಿ ದಾರಿ ಕಾಯ್ದು ಕಾಯ್ದು ಬೇಸತ್ತಂತೆ ಕೊನೆ

ಗೊಮ್ಮೆ ಪ್ರೀತಿಯ ನಿಧಾನವಾಗಿ ಹುಬ್ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದಿತು. ಎಂತಹ ಪ್ರವಾಸ! ಹುಟ್ಟಿದವನು ಸಾಯಲೇಬೇಕು ಎಂಬ ಗಾಡೆಯ ಮಾತಿನ ಬದಲಾಗಿ ಇದ್ದವನು ಪ್ರಸಾದ ಮಾಡಲೇಬೇಕು ಎಂಬುದು ರೂಢಿಯಾದಂತಿದೆ. ಸ್ವೇತನ್ ಬಂದಿತೆಂದರೆ ಗದ್ದಲ : ಇಳಿಯುವವರಲ್ಲಿ ಹತ್ತುನವರು. ಇಳಿಯುವವರು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ! ಇಂತಹ ಮೋಟು ! ತುಂಬಿ ಹುಡುಕುತೆ ಇನ್ನೂ ತುಂಬುವುದು ! ಮೊದಲು ಬಂದವರು ಕೊಡುವುದು, ತರುವಾಯ ಬಂದವರು ನಿಲ್ಲುವುದು, ಆಮೇಲೆ ಬಂದವರು ನಿಂತವರನ್ನು ಕೂಡತರ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸುವುದು, ಮತ್ತೆ ಬಂದವರು ಈಗ ನಿಂತವರನ್ನು ಕೂಡತರವು, ಅಂತರ ಬಂದವರು ನಿಂತವರ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುವುದು, ಇನ್ನೂ ಬಂದವರು ಅವರ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲುವುದು, ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮೊದಲು ಬಂದು ಕೆಳಗೆ ಕುಳಿತವರು ಹಿಗುಸುಂದ ಎರಗಿ ಹರಿದು ಹೋಗುವುದು, ಆಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಹೊಸ ತಾಗಿ ವ್ಯೂಹ ! ನಿಜ, ನಿಜ. ಹುಟ್ಟಿದವರು ಸಾಯಲೇಬೇಕು ಎಂಬ ಮಾತು ನಿಜ ; ಈ ಸೋಟಿ ಅವಕ್ಕೆ ವಾಸ್ತವ.

ಅಂತೂ ಬಂದಿತು ' ಆಸ್ಕಾ ' (ಹಾಸನ) ; ಇದೀಗ ಮೈಸೂರು ಕರ್ನಾಟಕ : " ಅ ಮಹಾದೋಷೋತ್ತರಾಂಶಿ " ಎಂದು ಸಾವು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಕನ್ನಡ ಗೀತವನ್ನು ಹಾಡಿದೆವು ; ದೋಷವು ಹುಡುಕು ಎಂದರೆ, ಅದನ್ನು ತಿವಾಕ್ಷಣ, " ಬಂತೇಲ್ಲೇ—ಜೇವೇಲ್ಲೇ " ಎಂದು ಬಾಯಿ ತಾಸಾಗಿಯೆ " ಗಿಜವಾಯಿ " ಯಾಗುವುದು. ದೋಷ ತಿನ್ನುವವರೊಳಗಾಗಿ ಸಮ್ಮ ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡಲೇಗೆ ಹೊರಟು ಹೋಗಿತ್ತು. ಬಸ್ಸಿನ ಹಿಂದೆ ನಾವು, ನಮ್ಮ ಹಿಂದೆ ನದೀಟಿ, ಎದೆಯಿಂದ ಹಿಂದೆ ಬಸ್ಸು—ಹೀಗೆ ಚಕ್ರ ಕಾರ ಮೋಕ್ಷ ಸಹಾಯಕ. ನಮಗೆ ಅವರಿಂದ ಯಾವ ಶ್ರಮವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕಾದರೆ, ' ಆಸ್ಕಾ ' ದ ಪ್ರಾಸಂಗಿಕ ಬಂಗಲೆಯಲ್ಲಿ—ಒಬ್ಬ ಪ್ರವಾಸಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಎಂದಿನಂತೆ ಸರ್ವಿಸವಾಗೂ—ಅಲ್ಲಿಯ ಸೋಕರರ ಸಾಲ್ವೇಜಿಯ ಸೌಜನ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪವನ್ನೂ ಮಾಡಿದ್ದವು. ಅಂತೂ ಕೊನೆಗೆ ಬಸ್ಸಿನ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಧಿಸ್ಥರಾಗಿ ಶವಾದೇಶಕ್ಕೆ ಹೊರಟೆವು. ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ನನಗೆ ಗೊಮ್ಮೆಪ್ರೀತಿಯ ಮೋಟು ಕಣ್ಣಿನಿಂದ ಕಟ್ಟಿದರು ಕಟ್ಟಿತ್ತು. ಆಶ್ಚರ್ಯದ ಮಾತೆಂದರೆ ಆ ಮೂವು ಗರ್ಜೆ, ಕೊಳೆ, ಇವು ! ಸೋಡುವತ್ತೆಲ್ಲ ಅದೇ ಮೂರ್ತಿ ಕಂಡಿತು ನನಗೆ ! " ಭತಿ ಭತಿ, ಪ್ರೀತಿಯು, ಇನ್ನೊಂದು ದೇವಲಂಡತನದಿಂದ ಬರಿದರೂ ನಿನ್ನ ಹೃದಯವೇನು ಕೆಡದಿ ಭಕ್ತಿಯ ಮುಖ ಎಂತಹದಿದೆ ? " ಎಂದುಕೊಂಡೆ.... ಬಂದಿತು ತ್ರಿಶೂಲಿತ್ವ. ಇನ್ನೊಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯ.....ನನ್ನ ಗೊಮ್ಮೆಪ್ರೀತಿಯ ಮೂರ್ತಿ ಸರಿಯಾಗಿ.....ಎಲ್ಲರೂ ಬವಲಿಯಿತು. ದಾರಿಯುದ್ದಕ್ಕೂ ಬಸ್ಸಿಗೆ ಮೋಟು ದವ್ವ ಹೃದಯಕ್ಕೆ ಎಂಬ ಹೊಳೆಯಿತು, ನನ್ನ ಭಕ್ತಿಮದ ಇಳಿಯಿತು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಗಂಟೆ ' ಪಾದರತ್ನ ಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿಟ್ಟು ' ಬೆಟ್ಟವನ್ನು ಹತ್ತುವುದು ! ಪಾದಗಳನ್ನೂ ಕೆಳಗಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಗುಡು ಎಂಬ ಆಮೇಲೆ ಎನ್ನಿಸಿತು ನಮಗೆ.

ಅಥವಾ—ಹೋಗಲಿ....ಭಾವಿಕರು ಅನ್ಯಥಾ ಭಾವಿಸದಿದ್ದರೆ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ಹೇಳುವೆ. ಆ ಜಿಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲು ಸುಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮೂಲೆ ಹತ್ತಿದರೆ, ತಿರುಗಿ ಬರಲು ಕಾಲಿಲ್ಲದಂತಾಗಿ, ನಾವೂ ಅಲ್ಲಿಯೆ ಮೂರ್ಮಿಯಾಗಿ ನಿಲ್ಲಬಹುದೆ? ಎಂದು ಕಾಲ ದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಘಟನೆಯೆ ಆಗಿರಬಹುದೆ?—ಎನ್ನಿಸಿತು. ಮೂಲೆ ಮೇಲೆದ್ದಾಗ, ಕಣ್ಣು ಮರು ೫೦ ಅಡಿ ಎತ್ತರ ಮೂರ್ಮಿಯನ್ನು ಕಂಡಾಗ, ಇವನ್ನು ಕಂಡವು ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧವರಿಗೆ ಯಾವ ಹುಚ್ಚು ಓಡಿದಿತ್ತು ಎನ್ನಿಸಿದಾಗ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅವರ ಮುಖಗಳು ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಸೇರಿ, ಕಣ್ಣು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟು, ಬಿಸಿಲು ಬರುತ್ತಾ ಇದ್ದಾಗ ಎಚ್ಚರವೆ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ತಾನು ಎಂತಹ ಕ್ಷಣಿಕವಾದ ಕಾಲಕಾಂತಕ್ಕೆ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕಾದರೂ ಮಾನವನು ಈ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಬಿಡಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಸಂದರ್ಭವನ್ನು ನೋಡಬೇಕು; ಮತ್ತೆ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಬಿಡಲು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಬಿಡಬೇಕು. 'ಸೃಷ್ಟಿಸಂದರ್ಭಕ್ಕಾಗಿ ನಮಾಫ್ತು ಸಂತೆ' ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಾರರೇ ಇದೇ ಸ್ವಾರ್ಥಿಯಾಗಬಾರದು' ಎಂದು ತುಟಿ ಬಿರಿಸಿದ ಜಾಯಮಾನ ಆ ಸ್ವಾರ್ಥಿ ಹೇಳುವುದನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಆದರೆ ಸಾಕು ಸ್ವಾರ್ಥಿಯಾದವರು ಮೂರ್ಮಿಯ ಬೆನ್ನಿನಾಸರದಲ್ಲಿ ಉಪಾಹಾರದ ಗಂಟನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು; ಅಲ್ಲಿಗೆ ಸಾಹೇಬರಿಗಾಗಿ ಕೈಮುಗಿದು, ಬೆನ್ನು ಬಾಗಿ ಬಾಯಿ ಹೊರಗೆ ತೆರೆದಿದ್ದು ಕಂಡು ನಕ್ಕವು; ಕಾದ ಕಬ್ಬಿಣದ ಪಾವಟಿಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬಗ್ಗಿರಬಹುದಾದ ಸಾಹೇಬರ ಕಂಠ ಕಂಠ ಕುಣಿಯುತ್ತ ಕೆಳಗಿಳಿದವು; ಕಾಫೀ ಕುಡಿದು, ಸಾಹೇಬರಿಗಾಗಿ ಕುಣಿಯಿ ಸಿಳಿಸಿ ಜಿಲ್ಲೆಯ ಜಿಲ್ಲೆಯನ್ನು ಪ್ರವಾಸಕ್ಕೆ ಆಗಿಯಾದವರು. ಹಾಸನ ಶ್ರೀರಂಗವಲ್ಲಿಗೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಜಿನ್ನರಾಯ ಪಟ್ಟಣವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಿದ್ದಾದರೂ 'ತಂದೆ ಸಿಕ್ಕಿತ್ತೇನು?' ಎಂದು ಒಬ್ಬನನ್ನು ಕೇಳಿದರೆ 'ಸ್ವಾಮಿ, ಇದು ಚನ್ನರಾಯನ ಪಟ್ಟಣ' ಎಂದು ಜಾಂಡಾಲರಾಯರ ಪಟ್ಟಣ' ಎಂದ! ಅದೇ ಚನ್ನರಾಯನ ಪಟ್ಟಣವೆಂದು ಗೋಡೆಯ ಮೇಲಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಸುಮ್ಮನಾದವು.

ಹಾಸನದಿಂದ ಬೇಲೂರು ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು ಮೈಲು. ಅದೇ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ೪|| ಗಂಟೆಯ ಬಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಟವು. 'ನೇಪಾಳೇಶ್ವರ' ಮುಖದಲ್ಲಿ ನುಟ್ಟಿ ಸುವೆ ಎಂದರು ಡ್ರಾವರ ಸಾಹೇಬರು. ಮಿಲಿಟರಿಯಲ್ಲೂ ಗಾಯಮಾನ್ಯ ನಡೆಸುವರು ವರಂತೆ ಅವರು. ಆದರೆ ಇವರು ನಿಮಿಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ನೋಡು, ಕೈಗೆತ್ತಿ, ನೀರು ನೊದಲಾದವುಗಳ ಉಪಚಾರ ಬೇಕು ಈ ಬಸ್ಸಿಗೆ. ಅವಕ್ಕಾಗಿ ಸಾಯುವವರು ೬ ಗಂಟೆಗೆ ತಲುಪಿದೆವು. ಟ್ರಾವೆಲರ್ಸ್ ಬಂಗಲೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜಿಲ್ಲೆ ಕೇಶವನ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೊರಟವು. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಾಗಿಲುಗಳು ಮುಚ್ಚಿದ್ದರಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಗೋಡೆಯ ಬೊಂಬೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೆವು. ಸಾಕಷ್ಟು ಕತ್ತಲಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಮತ್ತೆ ದಣಿದಿದ್ದರಿಂದ ಶಿಲ್ಪಕಲೆ ಸುಂದರವೆಂದು ಕೂಡಲೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಹೊರಟವು. ಆಗ ಒಂದು ಬಾಗಿಲ ತೆರೆದಿತ್ತು; ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ತಂಪಾದ ದುಂಡುಗಲ್ಲನ್ನು ಹಿಡೆ

ಒಂದೇ ವಿಚಾರ ನಮಗೆ : ಕಲ್ಲಿಗೂ ಜೀವಕಳೆಯನ್ನು ತುಂಬಿದ ಈ ಕಾಲಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಾವುದು ? ' ಕೊರೆದವನು ಕೂಲಿಯವನಲ್ಲ, ಕಲಾವಿದನು ' ಎಂಬುದು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬೊಂಬೆಯ ಕಣ್ಣುಮೂಗುಗಳನ್ನು ಕಂಡಾಕ್ಷಣ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು. ಕೇವಲ ಭಕ್ತಿಯ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲ ಶುದ್ಧ ಕಲಾವೃಷ್ಟಿಯು ಇದರಲ್ಲಿದೆ. ಇಲ್ಲಿವಾದರೆ ಬಸದಿಯ ಕಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬವ ವೈಚಿತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಯಶಸ್ಸನ್ನೇಕೆ ? ಇದಲ್ಲದೆ ನೃತ್ಯ ಮತ್ತು ವಾದನ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ ನೋಡುವಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಇವರು ಸುಖಜೀವಿಗಳಿದ್ದರೆ ? ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲವಾಗೂ ಈ ' ಹಸ್ತಕೌಶಲ ' ತೋರಿಸಿದರೆಂದೇ ಅಂದಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಇಷ್ಟು ಚೈತನ್ಯಮಯವಾಗಿರಬಹುದೇ ?.... ಎಳೆಸರೆನ್ನು ಕುಡಿವಾಗ, ' ಆಮ್ವಡಿ 'ಯನ್ನು ತಿನ್ನುವಾಗ, ಇಂತಹ ವಿಚಾರಗಳು ನಮಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಿತು. ನಮ್ಮ ದುಃಖವೆಂದರೆ ಒಂದೇ, ಮೇಲದ ಮೊದಲಿನ ಯಾವ ಅರ್ಚಕನೂ ಬಾಗಿಲಿಗೆ ಬೀಗ ಹಾಕಿ ಹೊರಟು ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಉಳಿದವರು, ತಿಳುಹಿಸುವವರು ಇಡೀ ಹಗಲು ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಸುಸ್ತಾದ ಸರ್ಕಾರದವರು ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದರೆ, ಯಾತ್ರಿಕರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಅನುಕೂಲವಾಗಿದೆ....

ಬೈಸಿಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ೨ ಗಂಟೆಯ ಉರಿದುಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಬೇಲೂರಿಗೆ ಮರಳಿದೆವು. ಆಗ ನಮ್ಮ ವಿಚಾರಗಳು ಬದಲಾಯಿಸತೊಡಗಿದವು. ' ಹಳೆ ಬೀಡಲ್ಲ, ಹಾಳುಬೀಡು ' ಎಂದು ಕಾಫಿ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ನುಡಿದಿದ್ದ. ಈ ಹಾಳು ಬೀಡನ್ನು ಇಂತಹ ಬೈಸಿಕಲ್ಲಿಗೆ ಕಷ್ಟವಾದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಯಾಕೆ ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು ?— ಎಂದು ನಮ್ಮ ದೂರು..... ಮತ್ತೆ ಅದೇ ಅನುಭವ.....ವಾಲಯಲ್ಲಿ ೧೦-೧೨ ಮನೆಗಳ ಒಂದು ಹಳ್ಳಿ.....ಕುಡಿಯಲು ನೀರು ಕೊಡುವರಾ?— ಎಂದರೆ ಯಾರು ನೀರು ಬೇಡಿದ್ದೂ ಮಜಿಗೆ ಕೊಡೋ ಪಾತಿ ಮಾಡ್ತೀನಿ ಎಂದು ಗೌಡರು ತಳಸುಬ್ಬಿ ಪಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಬಳಿ ಮಜಿಗೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಬೀಡಿಯ ಮರದ ಕೆಳಗೆ ಅದನ್ನು ಕುಡಿದು, ಪಾತ್ರೆಯನ್ನು ಅಳವಿಗೆ ಬಿಟ್ಟು, ತೇಕುತ್ತ ತೂಗುತ್ತ ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಗೆ ಬೇಲೂರನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದೆವು. ಊಟವನ್ನು ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡವರೆ ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋದೆವು. ಅಳಗಮುರು ಎಲ್ಲಿ ಬಾಗಿಲುಗಳು ಮುಚ್ಚಿದ್ದುವು. ಮತ್ತೆ ನಮ್ಮ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಂದಲೇ ಹೊರಗೋಡೆಯ ಬೊಂಬೆಗಳನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸುತ್ತಾಡಿದೆವು.

ಹಳೆಬೀಡಿನ ಮತ್ತು ಬೇಲೂರಿನ ಕೌಶಲದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವ್ಯತ್ಯಾಸ ನಮಗೆ ಕಂಡಿತು. ಬೇಲೂರಿನ ದೇವಾಲಯದ ಬೊಂಬೆಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಮೆಚ್ಚು : ದುಖವಿಕಾರ, ಭಾವಭಂಗಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಕಲಾಕೌಶಲ್ಯವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಕಲಾವಿದರಲ್ಲಿ ಕವಿತ್ವವೂ ಇದೆ. ಭಯರಸವನ್ನು ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವಾಗ, ಉಡುವ ಸೀರೆಯಲ್ಲಿ ಚೀಳನ್ನು ಕಂಡ ದೃಶ್ಯ ಅತ್ಯಂತ ಮಾರ್ಮಿಕವಾಗಿದೆ. ಜೀವಿಯ ಭಂಗಿಗಳೂ

ಬಹಳೇ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯುತವಾಗಿದೆ. ಯುದ್ಧದ ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ತುರುಬು ಕಟ್ಟಿದ ಹೆಣ್ಣು-
 ಕ್ಕಳು ಕುದುರೆಯ ಸವಾರಿಯನ್ನೇರಿದ್ದಾರೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಲ್ಹಾದನ ಕತೆ ಇದೆ,
 ರಾಮಾಯಣ-ಮಹಾಭಾರತಗಳ ಸಂನಿವೇಶಗಳಿವೆ. ಸ್ವಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲ
 ವಸ್ತು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಸುಯೋಗ ನಮಗೆ ಲಭಿಸಿತು ; ಅರ್ಚಕರು ಬಂದರು ;
 ಅವರು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಹೆಸರನ್ನೂ ಕೇಳಿದ್ದರಂತೆ. ಎಲ್ಲವೂ ಅನುಕೂಲವೆ ಆಯಿತು.
 ಇದಲ್ಲದೆ ಇಲ್ಲಿಯ ಅರ್ಚಕರು ಇತಿಹಾಸದ ದೃಷ್ಟಿಯುಳ್ಳವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾಲ್ಕು
 ಗಂಟೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಅವರು ಸುತ್ತಾಡಿಸಿದರೂ ನಮಗೆ ಸಂತೋಷವೆ ಆಯಿತಲ್ಲದೆ,
 ಶ್ರಮವೆನ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಗೋಡೆಯ ಮೇಲೆ ಹತ್ತಿ, ಕಾಲಲ್ಲಿ ಮುಳ್ಳು ನಟ್ಟಿ ಸುಂದರಿಯ
 ಮುಖಪರಿಚಯವನ್ನು ನೋಡಿದೆವು. ಜಡೆಯಲ್ಲಿ ಬಲೆ, ಅಲ್ಲಿ ನೋಣ ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ಅದನ್ನು
 ತಿನ್ನಲು ಬಂದು ಹಲ್ಲಿ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸೂಕ್ಷ್ಮವೂ ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಕಲಾವಿದ
 ರಿಗೆ ಕಲ್ಲಿನಿಂದ ಯಾವ ತೊಂದರೆಯೂ ಇದ್ದಂತಿಲ್ಲ. ಕಾಗದದಷ್ಟು ತಿಳುವಾಗಿ
 ಅದನ್ನು ಕೊರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕೈಯಲ್ಲಿಯ ಕಂಕಣ ಸರಿದಾಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ !
 ಗುಡಿಯ ಒಳಕ್ಕೆ ಮೇಲಂಗಣದಲ್ಲಿ ಕಮಲಾಕಾರದಲ್ಲಿ ಕತೆಯ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು
 ಕೊರೆದಿದ್ದಾರೆ....ಈ ಕೌತಲವನ್ನು ಕಂಡು ವಾಸವನೂ ಬೆರಗಾಗಿ ಕಲ್ಲಿನ ಬೊಂಬೆ
 ಯಂತೆ ನಡೆಸುವುದಾಗಿದೆ. ಒಳಗಿನ ಮೂರ್ತಿಯಾದರೂ ಅಷ್ಟೇ ಸುಂದರ ಮತ್ತು
 ಸಾತ್ವಿಕವಾದುದು. ಪ್ರಾಕಾರದ ಬಯಲಲ್ಲಿ ೪೦-೫೦ ಅಡಿ ಎತ್ತರದ ದೀವಗಲ್ಲು
 (ಇದು ಒಂದೇ ಕಲ್ಲು) ಕೇವಲ ತನ್ನ ಭಾರದಿಂದಲೇ ನಿಂತಿದೆ....ನೋಡಿದಲ್ಲಿಲ್ಲ,
 ನೋಡಿನೋಡಿದಂತೆ ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವಂತಹ ಕೃತಿಸಾಂದರ್ಭ್ಯ. ಬೇಲೂರಿನಲ್ಲಿ,
 ಹಳೇಬೀಡಿನಲ್ಲಿ ಬೃಹದ್ದ ಗೋಡೆಗಳಿಂದ ಕಳಚಿದ ಬೊಂಬೆಗಳು ಪ್ರಾಕಾರದ ತುಂಬ
 ಹರಡಿವೆ. ಕೆಲವನ್ನು ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗೋಡೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ತುಂಡಾದ
 ಗೊಂಬೆಯನ್ನು ಮತ್ತೆ ಕೊರೆದು ಈಗಿನವರು ನೋಡಿದಂತೆ, ಮುಂಚಿನ ಕೌತಲದ
 ಬದಿಯಲ್ಲಿ ಕಮ್ಮದನ್ನು ನೋಡಿ ಈಗ ಅದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸುವಂತೆ—ಬೇಲೂರಿನ
 ಅರ್ಚಕರು ಹೇಳಿದರು ನಮಗೆ. ಆ ಒಂದೆರಡು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿ
 ಒಂದು ಮಾತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು ; ' ಜಕ್ಕಣನ ತಿಲ್ಪಕಲೆ' ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ
 ಉಳಿದಿಲ್ಲ....ಜಕ್ಕಣನ ಕೃತಿ ಎಂದು ಬೇಲೂರಿನ ಇತಿಹಾಸಜ್ಞರಾದ ಅರ್ಚಕರು
 ಒಪ್ಪುವುದಿಲ್ಲ ; ಅದು ದಂತಕತೆ, ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬೊಂಬೆಯ ಕೆಳಗೆ ಕೊರೆದವನ
 ಹೆಸರಿದೆ ಎಂದು ಈಗಲೂ, ವಯಸ್ಸಾದ ಈ ಅರ್ಚಕರು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ
 ಗೋಡೆಯನ್ನೇರಿ ಓದಿ ತೋರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಡೀ ಕರ್ನಾಟಕದ ವೈಭವವೇ ದಂತ
 ಕತೆಯಿಂದೆನ್ನಿಸುವ ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಜಕ್ಕಣನ ದಂತಕತೆಯನ್ನೂ ನಂಬಿದರೆ
 ನಷ್ಟವೇನು ಎಂದೆನಿಸುವುದು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ.

ಮೂರು ದಿವಸಗಳ ಪ್ರವಾಸ ನಮ್ಮದು. ಅಗತ್ಯವಿರದಿದ್ದಾಗಲೂ ೫೦ ಗಂಟೆ
 ಗಳ ವರೆಗೆ ಜಿಸಿಲ್ಲ ಬಿಟ್ಟರೆ. ಅದಕ್ಕೇ ಇಷ್ಟೊಂದು ಆಲ್ಪದವಾಯಿತು

ವೆನ್ನಿಸಿತೇನೋ ! ಅಂತೂ ಕರ್ನಾಟಕದ ಗತವೈಭವದ ಬಂದೂಕವನ್ನು ನೋಡುವೆವು. ನೋಡುವಾಗಲೆಲ್ಲ ಸದ್ಯದ ಕರ್ನಾಟಕ ನಮಗೆ ಪೂರ್ವಿಯಾಗಿ ಮೆರೆದಿರುತ್ತದೆ. ಬುದೇ ಆ ವೈಭವದ ಘನತೆಯನ್ನು ನೋಡಿಸುತ್ತದೆ. ಹಳೆಯದಿನ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಸುತ್ತಲಿನ ಅರಸಿಕ ಮಾನವ ಜಗತ್ತಿನಿಂದ ಮರೆಮಾಡಿದ ಹೆಜ್ಜೆದ ಸುತ್ತ. - ಗಾಲು ಗಳ ರಮಣೀಯತೆಯನ್ನು ಎಷ್ಟು ಸವಿದರೂ ಕಡಿಮೆಯ. ಹಳೆಯದಿನ ರಕ್ತಿಸಲು ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರು ಇಂತಹ ನಡುಹೆಜ್ಜೆದ ಹಾಯ್ದು ಈ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು ? ಮುನಲ್ಯಾನರಿದಲೆ ? ಕೆತ್ತರಾಜರಿದಲೆ ? ಅಥವಾ ಯೋಗ್ಯತೆ ಇಲ್ಲದ ಇಡಿಯ ಮಾನವ ಪ್ರಪಂಚದಿಂದಲೆ ? ಯಾವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ನು ರಾಲು ಮರ್ಘ ಗಳ ವರೆಗೆ ಸಾವಿರಾರು ಜನರನ್ನು ದುಡಿಸಿ, ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಈ ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಸಿಟ್ಟಿಸಿದರು ? ವೈಭವದ ದೃಶ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೆ ? ಗುಲಾಮರನ್ನು ದಣಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ? ಭಕ್ತಿಮನ್ನು ಸಾರುವುದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ? ಅಥವಾ-ಹೃದಯದೊಳಗಿನ ಬಿರುಕು ಸೌಂದರ್ಯವೆ ಯನ್ನು ಇಲ್ಲವೆ ಧೈಯಸಾಧನೆಯನ್ನು ತೃಪ್ತಿಯೊಪ್ಪುವದಕ್ಕಾಗಿಯೆ ? ಇಲ್ಲ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರವಿದೆ ; ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲ ಬರೆದು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಉತ್ತರವಲ್ಲ. ಆ ಬೊಂಬೆಗಳನ್ನು ಇಡಿಸುವವನ ಕಿರುಬ್ಬಣ ಮೌನದಿಂದಲೆ. ಎಷ್ಟುಕಾಲದ ನೋಗ ದಿಂದಲೆ ಆ ಬೊಂಬೆಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಉತ್ತರವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತವೆ. ಅವನ್ನು ಅನುಭ ವಿಸಲಾದರೂ ನಾವು ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗುವದು.

ಮೂರು ದಿವಸಗಳ ಕನಸಿನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಕೆಳಗಿರುತ್ತದೆ. ಮತ್ತೆ ಇನ್ನು, ಸತ್ತ ಪತುಗಳಂತೆ ಬಂದರ ಮೇಲೊಂದು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ತರುವ ಕೊಂಬಿನ ಆ ಜನಸಂದಣಿ ಮತ್ತೆ, ಹಿಂದಿನ ವೈಭವವನ್ನು ಬಿಡುವಿಗೆ ಮನೆಯೊಳಗಿಂದ ದೂಳಿನ ಅಂತಃಪಟ, ಮತ್ತೆ 'ಕ್ರೈಟ್', ಮತ್ತೆ 'ಹೋಲ್ಟ್ಸ್', ಮತ್ತೆ ಜಪಿಕಾ ಸಾಬಿಯ ಕೂಡ ಬುದ್ಧಿಯ ಲೆಕ್ಕದ ಕುಸ್ತಿ, ಸ್ಥಿರನನ್ನ ಕೂಡುವದನ್ನು ಹುಡು ಕುವುದು—ಗಾಡಿ ಬಂದ ಮೇಲೆ ನಳವನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು—ಸೂರಿಯೆಡೆಗೆ ಬಿಟ್ಟ ಕೊಲಿಯವನನ್ನೂ ಸಾಮಾನನ್ನೂ ಹುಡುಕುವುದು—ಅದೇ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟ ಮತ್ತೆ ಸ್ಥಳವನ್ನು ಹುಡುಕುವುದು—ಮತ್ತೆ...ಮತ್ತೆ...ಇಂತಹ ಬಿಟ್ಟವ ವನ್ನು ಮರಳಿ ತರಲಾರದ ಜನತೆಯ ಯೋಗ್ಯತಾ ಕೂಡತೆಯ ಉತ್ತರಗಳೇ ಅವು !

(ಮುಕ್ತಾಯ)

—ಶ್ರೀರಂಗ

೧೮. ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ

ಸಾಧುಗಳ ಸುಖವು ಅನ್ಯಮಾನವರಿಂದ ಅನಂದಮಯಕ್ಕೆ ಕಳೆದೊಯ್ಯುವ
ದಿವ್ಯ ವಸ್ತು. ಈಗ ಅನ್ಯಮಾನವರಿಂದ ಗ. ಉರಿಯುತ್ತಲಿದೆ—ಅನಂದಮಯಕ್ಕೆ
ಬಿಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಲ್ಲಿ ನಿಜಾಂಶ
ವಿಲ್ಲದವರು, 'ಜೀವಂತಿ ನಮಕಾರಿ ಭಾರ ಮುಕ್ತು. ೨೦' ಎಂದು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ
ಗುರಿತವರಾದವರನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇಂದು ಸೂರಕ್ಕೆ ತೊಂಭತ್ತು ಜನನಿಗೆ ಹಿಗ್ಗಿನ ಬುಗ್ಗೆ
ಯಾಗಬೇಕೆಂದಿರುವಂತೆಯೇ, ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ಮೇಲೆ ಹಾಗೆದ ಮೊರೆಯಾಗಿ ಕುಳಿತಿದೆ!
ಮೊದಲು ಗುರಿತವರಾದವರು, ಅಪ್ಪಾ, ಮೊದಲ ಕಾರಣ ಅವನ್ನು ಪಾರಲೋಕಿಕದತ್ತ
ತಿರುಗುವುದಕ್ಕೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾ ಬಿಡುತ್ತಾಯಿರು. ಈಗ ಸುಳ್ಳು ವೈರಾಗ್ಯವೇ
ಸುತ್ತಲಿರುವಂತೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಅನಕ್ತಿ ಹುಟ್ಟಿ ಸುವ ಸಾಹಿತ್ಯ
ಬರೆಯಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿದೆ! ಇದ್ದಂತೆ 'ಸುಖೋಯಮ ಈ ಸಮಾಜವನ್ನು ಸುಟ್ಟು
ಬಿಡು!' ಎಂದು ಬಿಡುತ್ತಿರುವುದಕ್ಕೆ ವೇದವು ಶ್ರುತವಿದೆ! ನಿಜವಾಗಿ ನೋಡಿದರೆ
ಇದು ಸತ್ಯ ಅಲ್ಲದೇ ಒಂದು ಅಪ್ಪಾಳೆಗಳು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿಯೇ ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿ
ಉಳಿದುವು ಶ್ರುತಿಯೇ! ಬಿಟ್ಟರಾದರೆ ಆಸೆಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು—ಅವುಗಳ
ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿ ಪುನಃ ಇವುಗಳಿಗೆ ಪಯತ್ನಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವಿಲ್ಲದೆ, ಸ್ಥಿರ್ಯ
ವಿಲ್ಲದೆ, ಗುರುತಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದಾಗಿ ಅವರಿಂದ ಮೇಲೆ ಹುಡುಕಾಯುತ್ತಾ ದೈವ
ವನ್ನೂ, ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ—ಕೊನೆಗೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನೂ-ಶಿಸಿಸುತ್ತ
ಕೊಂಡುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಾ ಇರುವುದರಿಂದಲೇ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ
ಪ್ರಲಾಪನೆ! ಇದು ಕೃಷ್ಣನು ಹೇಳಿರುವುದು ಸತ್ಯವು—ಮನಸ್ಸಿನ ದಾಸನಾಗಿರಬೇಕು!
ಈ ಮನಸ್ಸಿನ ಅನಿವಾರ್ಯವನ್ನು, ಅದೇ ಸ್ವಲ್ಪದ ಒಂದುಮಾತ್ರವೆಂಬೆ! ಮನಸ್ಸಿನ
ದಾಸನಾದ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಲೇ ಇತ್ತರಿಸಿ ಇನ್ನೊಂದು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಮೇಲೆ ನಿಜಯ
ವೇದವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಿ ಬಿಡುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೇ ಸಮಾಜವೆಂಬುದರೇ! "ಮನುಷ್ಯ
ನನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ, ಅವನು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಅಪಮಾನಕಾರಕ
ಗುಣವಾಗಿರುವುದು ಮುಕ್ತವಾಗಿ ಸ್ವತಃಗೆ ಬಿಡುವುದು ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಬಲ್ಲವೆಂಬ
ದನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದೇ ಸಾಮಾನ್ಯವೆಂಬುದೇ."—(ಮ್ಯಾಕ್ಸಿಂ ಗಾರ್ಶಿ)

ಸಾಹಿತ್ಯದ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳನ್ನು ಮಹಾದ್ವಾರ— ಹೃದಯವು ಸಾಹಿತ್ಯದ
ಗರ್ಭಗುಡಿ. ಸದಾ ಹೃದಯವೇ ಸ್ವರ್ಗ— ಅದನ್ನು ಹೃದಯವೇ ನರಕ!
“ಸ ಯಥಾ ಸರ್ವಸ್ಯಾಪಿ ವಾ ಸಮದ್ರ ವಿಕಾಯತನಮ್” | ವಿವಂ ಸರ್ವೇಷಾಂ

ವಿದ್ಯಾನಾಂ ಹೃದಯಮೇಕಾಯತನಮ್ |” — (ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ). ಆದರೆ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅಮೃತವೂ ಇದೆ, ಹಾಲಾಹಲವೂ ಇದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯ ಹೃದಯದ ಹಾಲಾಹಲವನ್ನೂ ಹೀರುತ್ತದೆ — ಹರನಂತೆ; ಅದರ ಅಮೃತವನ್ನೂ ಹಂಚುತ್ತದೆ—ಮೋಹಿನೀ ರೂಪದ ಹರಿಯಂತೆ. ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲೆಯೇ ಅಮೃತವಿದ್ದರೂ ಅದು ನಮಗೆ ದೊರಕುವುದು ಸಾಹಿತ್ಯದ ಮೂಲಕವೇ. ಆಕಳ ಕೆಚ್ಚಲ್ಲದೆ ಹಾಲೂ, ಆ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ತುಪ್ಪವೂ ಅಡಕವಾಗಿದ್ದು ಆಕಳ ಗಾಯಕ್ಕೆ ಆ ತುಪ್ಪವೇ ಔಷಧವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ಹೊರದೆಗೆದು ಹಚ್ಚುವವರಿದ್ದರೆ ಆ ಗಾಯ ಮಾಯದು. ಕಟ್ಟಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಅಡಗಿದೆಯೆಂಬ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಬಣ ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದಲೇ ಅಡುಗೆ ಯಾಗದು. ಮರ ಮರ ಮಧುನಿಸದೆ ಅಗ್ನಿ ಹುಟ್ಟಿದು, ಅಮಗೆದಾಗದು. ಹಾಗೆಯೇ ನಮ್ಮ ಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಅಮೃತ ನಮಗೆ ಬದಗದೇಕಾದರೆ ಹೃದಯ ಮಥನವೇ ಹಾದಿ. ಸಾಹಿತ್ಯವು ಅದನ್ನೇ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತಿರು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಅವನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಸಹಸ್ರಾವಧಿ ಹೃದಯದ ಸಹೃದಯೀಕರಣವೂ ಮಂಥನವೂ ಆಗಿ, ಅಮೃತ ಹುಟ್ಟಿ ಮೃತ ಸಂಜೀವಿಸಬಾರಾಗುತ್ತದೆ. ಅದನ್ನು ಕುಡಿದ ಮಾನವ ಮೃತ್ಯುಂಜಯನಾಗುತ್ತಾನೆ. ಈ ಅಮೃತ ಜೀವಕಾದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂವಾದನೆಯೇ ಮಾರ್ಗ. ಗೀತೆಯ, “ಸರ್ವಭೂತಸ್ಯ ಮಾತೃಕಾಂ, ಸರ್ವಭೂತಾನಿ ಚಾತ್ಮನಿ |” — ಇದೇ ಆ ಮಾರ್ಗ.

ವ್ಯಾಪಾರವು ವಣಿಕನಾಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ; ರಾಜ್ಯವು ರಕ್ಷಕನಾಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ; ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಶೋಷಕನಾಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ; ವಿದ್ಯಾನವು ಶೋಧಕನಾಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ; ಧರ್ಮವು ಜೋಧಕನಾಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ; ಮನೋವಿಜ್ಞಾನವು ವಿಶ್ಲೇಷಕನಾಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ; ಭೂಗರ್ಭ ತಾರ್ಕಿಕ ನಾಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ; ಯಾವುದು ಬೇರೆ ಹೇಳುವರೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮಾತ್ರ ರಸಿಕನಾಗೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ಬದುಕಿನ ಜೀವನವನ್ನು ಬದುಕಿಸುತ್ತಿರುವವನು ಬೇಸರ ಹುಟ್ಟಿದವರಾರು? — ಕಳೆದು ಬಾಕಿಗೆ ಬಿಟ್ಟವನು ಬಿಡಗಡೆ ಸೂತನಂತೆ ಯನ್ನೂ ಮೋಹಕತೆಯನ್ನೂ ಮಾಧುರ್ಯವನ್ನೂ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನೂ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಸಾರ್ಥಕತೆಯನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶವನ್ನೂ ಉದ್ದೇಶವನ್ನೂ ಕುತುಬನ್ನೂ ಕುತುಬೆಯನ್ನೂ ಸಮತೆಯನ್ನೂ ಕ್ಷಮತೆಯನ್ನೂ ಹುರುಳನ್ನೂ ವಿಶ್ವವನ್ನೂ ತಂದು ಕೊಡುವುದು ಇದೇ ರಸಿಕತೆಯೇ. ಇದೊಂದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬಾಳಿಲ್ಲದ ದ್ರವಿಷದ ಪಶುಗಳೇ! ರಸಿಕನಾಗದೇಕೆನ್ನುವವನು, ತುಂಬು ಬಾಳನ್ನೇ ಬಾಳಿ ಬೀದನದ ಮಾಧುರ್ಯವನ್ನು ಕಪ್ಪಿನ ಹೊರಗಣಿತಿಯನೆ ಮೀರು ಕೊಡುತ್ತಿರುವ ಅಲ್ಪ ಸುಖಕ್ಕೆ ಸೋಲುವ ಕುರಿಯಂತೆ ಅಲ್ಲ, ಕಪ್ಪಿನೊಳಗಣಿ ರಸದ ಸಿರಿವಿನ ಮದ ಗಜದಂತೆ ಸವಿಯಬೇಕೆನ್ನುವ ಮದಗಜಮಲ್ಲರು ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಲೇ ಬೇಕು.

ಹಾಗೂ ಬೇಸವು ಗುಡ್ಡದಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕಾರಣವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ; 'ಅತಿ ವೇಗವಾದಿಂದ ಅವಸ್ಥೆ' ಎಂಬುದೇ ಅದು. ಕೂಸು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆಯುವಾಗ ಅನಂದವಾಗಿಯೇ ಇರುತ್ತದೆ. ಕೈಗೆ ವಿನೈ ಸಿಕ್ಕಿದರೂ ನೋಡಿ ಆಡಿ ನಲವಾಂತು ತನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದವರಿಗಿಂತ ತನ್ನ ತಲ್ಲೀನತೆ, ಅನಂದಮಯತೆ, ಆಲ್ಪದ ಕೂತೆಗೆ ಗುರುತು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲ. ಏಕೆ? ಅದರ ವಿಸ್ಮಯಭಾವ ಆಶ್ಚರ್ಯಭಾವ ಕುತೂಹಲ ಇವುಗಳ ಕುತೂಹಲ (Sense of Wonder) ಇನ್ನೂ ಜಾಗೃತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಆ ಕಾರಣ ಅದಕ್ಕೆ ಜಗತ್ತಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ವಸ್ತುವೂ ಹೊಕ್ಕು ಹೊಂದಿ, ಕೂಸಿನ ಮನಕವಾಗಿ, ಹತ್ತಿಮಿತೃವಾಗಿ ಕಂಡು ಅನಂದವಿರುತ್ತದೆ. ಅದರ ಗುಣವು ಬೆಳೆದು ಬೆಳೆದು ಜಗತ್ತೂ ಜೀವನವೂ ಅವನ ಪಾಲಿಗೆ ಹಳೆಯದು ಹೊಸದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅತಿವೇಗವಾದಿಂದ ಅವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅವಸ್ಥೆ-ತತ್ವದ ಬೇಸವ ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಹೋಗುತ್ತವೆ. ತತ್ವರಿಣಾಮವಾಗಿ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಹಗ್ಗದ ಗೆರೆ ಬಿಟ್ಟು 'O world! O life' ಎಂಬ ನಿರಾಕಾಶವಾದ ತಲೆಯಿರುತ್ತದೆ. ಸಾವಿನ ಬಗ್ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚು ಜಗತ್ತು ಜೀವನಗಳ ಚೆಲುವುಗಳ ಮೇಲೆ ಕಾಲಕ್ರಮದಿಂದ ಮನಸ್ಸು ಕೂಗಿದೆಯನ್ನು ಕಳೆದು, ಮೂಲಿನ ಮುಸುಕನ್ನಿತ್ತಿ, ಅವುಗಳ ಅನಾಕೂಲತೆಯಿಂದ ಅಸಹ್ಯ ಪೌಂಡರ್ಯದ ದರ್ಶನ ನಮಗೆ ಮಾಡಿಸಿ, ಜಗತ್ತು ಮತ್ತು ಜೀವನವು ಮುಕ್ತಿ ಕೊಡುವ ಅಕರ್ಷಕ ಆಲ್ಪದಕರಗಳಾಗುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ; ಜಗತ್ತು ಜೀವನಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಾಮಾನ್ಯದ ಹಿಂದಿರುವ ಅಸಾಮಾನ್ಯದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿ ಕೂಸಿನನ್ನು ದೇವತೆಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ; ಅಸಾಮಾನ್ಯದ ಹಿಂದಿನ ಸಾಮಾನ್ಯದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಮನುಷ್ಯರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು. ಇವು ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಬೇಡ? ಜಗತ್ತು ಜೀವನ ಬೇಡಾಗಿ ಜೀವನ ಜಗತ್ತಿನ ರಂಗವಾಗಿ ಮೂಲದ ಬೇಸವ ಬೇಕು ಸಾಕು.

ಮನುಷ್ಯನಲ್ಲಿ ಮನಸ್ಸು ಇದೆ. ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಅತಿ ಪ್ರಾಣಾಸುರನ ವಿಕಟಾಟ್ರಹಾಸ. ಆ ವಿಕಟಾಟ್ರಹಾಸ ಬೆಳೆದಿದ್ದು ಬೆಳೆದಿದ್ದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಜಗತ್ತು ರುದ್ರಭೂಮಿಯಾಗಿದೆ. ಆ ರುದ್ರಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿಕಟ ಸಂಸ್ಕಾರಗಳ ನಡುವೆ ಧರ್ಮಯುಕ್ತ ಕವಿವಾದವಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರೇಷ್ಠವಲ್ಲ. ಗೀತಾರ್ಥಾರ್ಥನ ಸಮುಖದಲ್ಲಿ ಅದು ಮನುಷ್ಯನಾದ ಮನಸ್ಸಿನ ಬೆಳೆವುದು. ಅದರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವನ ಸಂತತಿಯಂತೆ ಕಡಿಮೆಯಲ್ಲ. ಕೂಸಿನ ಕುತೂಹಲ ಭಾವನೆಗಳ ಲೋಭ ಲಾಲಸೆಗಳ ವಿಷಯ ಬ್ಯಾಬಿಲೋನಿನ ಕೂಸಿನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಲದಿಂದ ನಂಬಿಕೆಯ ಮೂಲವಾಲನ್ನೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಕುತೂಹಲವು ಬೆಳೆದು ಮನುಷ್ಯನಾದ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಾರ್ತವ್ಯವಾದ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನಂತೆ ಆ ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮೂಲ ರಸಮಾಡಿ, ವಿಷವಿಕ್ಕಿದವನಿಗೆ ವಿಷವಿಕ್ಕಿದವನು ಮಾಡುವುದು. ವಿಕಟಾಟ್ರಹಾಸವನ್ನು ದಮನದಿಂದ, ಶಮನದಿಂದ, ಸಮನದಿಂದ, ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ ಎಲ್ಲಾ—ಉದಾತ್ತೀಕರಣದಿಂದಲೇ.

ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲೆಂದು ಸಾಹಿತ್ಯವು ಸಾರುತ್ತದೆ. ಈ ಪ್ಲಿ ತಗಳು—ತನಗಳು, ಅಭಿ
ಲಾಷೆಗಳು—ಲಾಲನೆಗಳು, ವಾಸನೆಗಳು—ಕಾಮನೆಗಳು ಜೀವನ ಪೃಷ್ಠಕ್ಕೆ ಬಿಡದ
ಶಾಖೋಪಶಾಖೆಗಳು, ಶಾಖೆಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನವರಿ ಬಗೆದರೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದುದು ಕೂಟ
ಕೊರಡು ! ಉಪಾಯವಾವುದು ಹಾಗಾದರೆ ? ವಿಚಾರಗಳ ಉದ್ವಿಗ್ನತೆಗಳನ್ನೆ
ಉಪಾಯ. “ಹಾರೈಸು, ಹಾರೈಸು, ಹಾರೈಸು ಬೀವೆ !” ಎಂದೇ ಹೇಳುತ್ತದೆ
ಸಾಹಿತ್ಯ. ಆದರೆ ಏನನ್ನು ಹಾರೈಸೆಂದು ಹೇಳುತ್ತದೆ ? “ಹಾರೈಸು ನೀನಾಗು
ವನ್ನೆಗಂ ದೇವ ?” ಎಂದೇ ಅಲ್ಲವೆ ? ಅಕ್ಕನ ಅಮ್ಮನವಾಣಿಯನ್ನು ಅರಿಸಿ—

ಗಿರಿಯಲ್ಲದೆ ಹುಲ್ಲುಮರದಿಯಲ್ಲಾ ಹುಲ್ಲದೆ ಮರವು ?

ಕೊಳನಲ್ಲದೆ ಕಿರಿವಳ ಕೈಲಸುವುದೆ ಹುಸು ?

ಕಳಿತ ಫಲವಲ್ಲದೆ ಕನುಗಾಯಿಗಳನುವದೆ ಗಿರಿ ?

ಚೆನ್ನ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನಲ್ಲದೆ ಅನ್ಯ ಮಹಾಕರ್ತೃಗಳಾದವೆ ಎನ್ನ ಮನ ?

ಬಯಸುವುದು ಜೀವಗುಣ: ಬಯಸಲಿ! ಆದರೆ ಯಾವಾತ್ಮನು ಬಯಸಲು ಅನ್ಯತ
ವಾದುದನ್ನು—ಬಳಿ ತಾದುದನ್ನು—ಬಿರುದ್ಧವಾದುದನ್ನು—ವಿರೋಧವಾದುದನ್ನು—
ಹಿತವಾದುದನ್ನು—ಯತವಾದುದನ್ನು—ವಿನಯವಾದುದನ್ನು—ಸೂಚಕವಾದುದನ್ನು—
ಭದ್ರ ಶುಭಮಂಗಲವಾದುದನ್ನು—ಅಭ್ಯುದಯ ನಿಶ್ಚಯವಾದುದನ್ನು—ಅರಸು,
ಅಪೇಕ್ಷಿಸು, ಅಕವಡಿಸಿಕೊ; ಆದರಿಸು, ಅಚರಿಸು, ಹೃದ್ವಿಸು, ಹವ್ಯಕಿಸಿದು ಹೇಳು
ತ್ತದೆ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಎಂತಲೇ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ‘ಉದ್ವಿಗ್ನತೆ’ಯಿಂದ ವಿಚಾರರಕ್ತಿ’
ಎಂದು ಕರೆದಿರಾನೆ ವರ್ಣನವರ್ಧ. ಬರಿ ವಿಚಾರರಕ್ತಿಯಲ್ಲ, ಉದ್ವಿಗ್ನತೆಯಿಂದ
(Irradiated by imagination and sublimation) ಅನುತರಿಸುವ ಅನಂದ

ರೂಪವಾದ ಪ್ರಕಾರವಾದ ವಿಚಾರರಕ್ತಿ. “ಯವಾನಂದರೂಪಂ, ಅನುರಂ ಪ್ರಕಾಶ
ಸ್ವರೂಪಂ”. ಈ ಅನಂದ ಅಮೃತ ಪ್ರಕಾಶ ಯಾರಿಗೆ ಬೇಕು ? “ಸ್ವರ್ಗಂ ಪ್ರಕಾಶ
ಇತ್ಯಾಹು: ನರಕಂ ತಮ ಏವ ಚ”. ಅಂಧತಮಸ್ಸಿಂದ ನರಕವಾಗುವುದು ಈ ಲೋಕ
ವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಮಾನವಾದ ಸ್ವರ್ಗವನ್ನಾಗಿ ಮೈತ್ರಿತೀರ್ಥೋತ್ಸವವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ
ಸಲು ಹವಣಿಸುವ ಹೆಣಗುವ ಹೋರಾಡುವ ಸಾಹಿವ ಸಮಾಜವನ್ನೇ ಹೇಳಿ ?

ವಿಚಾರಗಳನ್ನೇ ಅಮೃತ ಮನು ಕರ್ತಾರನ ಕನ್ಯಾಪುತ್ರನ ಮನೋರೋಕ
ವನ್ನೇ ದೇವಲೋಕವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವುದು ‘ಪ್ರೀತಿ’ಯಿಂದಲೇ. ‘ಪ್ರೀತಿ’ಯೇ ?
ಪೀಲವೇ ಸಕಲ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನಿಗೂ ಮೂಲ. ಭೀಷ್ಮಾಚಾರ್ಯನು, ವೀರಮತಿ ಎಂಬ
ದಿಂದಲೇ ಧರ್ಮ ಸತ್ಯ ಬಲ ಸಂವತ್ಸು—ಎಲ್ಲ. ಭೀಷ್ಮನಿಂದಲೇ ‘ಪ್ರೀತಿ’ಯೇ
ದೈವ’ ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ. ‘ಪೀಲ ಹೋದರೆ, ಎಲ್ಲ ಹೋದಂತೆ’ ಎಂಬ ಸಾಹಿವಯೋ
ಇದನ್ನೇ ಸಾರುತ್ತದೆ. ಅಹಿಂಸೆ ಸತ್ಯ ಅಶ್ವೇಯ ಪ್ರೀತಿಗಳೇ ಆಯುಷ್ಯ—
ಇವು ; ‘ಯಮ’, ಶೌಚ, ಸಂತೃಪ್ತಿ, ತಪಸ್ಸು, ಅಗ್ನಿಹವಿ, ಕುಶಲಭಾವ—ಇವು
‘ನಿಯಮ’ ; ಇವೆಲ್ಲ ‘ಪೀಲ’ವೆಂಬ ಒಂದೇ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಅಪಕರಿಸಿ, ಅಂತೆಯೇ

ತೀರಪೂಜಾರಿಗಳು ಹೇಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಸಾರುತ್ತದೆ. ತೀರಸಂಪಾದನೆ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಹೇಗೆ ಕಾರ್ಯಮಾಡುತ್ತದೆ. ತೀರದ ಸ್ವರೂಪಾರ್ಥಿಕತೆ, ತೀರಸಂಪಾದನೆಯ ವಿಶೇಷತೆ, ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳ ಸಾಹಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೂಲಭೂತಗಳು. ಈ ಪುಸ್ತಕ ತೀರಸಂಪಾದನೆಯಾದರೂ ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಪಾದನೆ ಸಹಜವಾಗಿದೆ.

[illegible][illegible]

కణసన్నేబిసువ రాక్షసాయుధవాగుత్తదే! యావ సంగతియ రోధనాగు.
 వదరించ సమాజదల్లి నేలెసిరువ సజ్జోదరతే సౌహార్ద భావనగేగే కేట
 లియ వేట్టు బిళువ అంజికేయిదేయో ఆ సంగతి రోధనాగదిరువ్వదే
 మేలు! తోధనాదరూ ప్రకటివాగదిరలి! స్వాతిగనరల్లి వికలాంగరూ
 సుంకు రోగిగళూ ఆద కూసుగళు యట్టిదరి అవు సమాజస్వాస్థ్యకే
 వేరిగళాగదిరలేందు అవుగళన్ను యట్టిత్తరే కడంగనవదించువ పరి
 పారవిద్దితుతే! లేచిన వ్యవసాయదల్లిరువనరూ తన్ను లేచినయింద
 సమాజదల్లి కేలాలాకలవనన్ను కళవళనన్ను ద్వేషానాయగనన్ను యట్టి
 సువ శనిసంతానవేనాదరూ యట్టిదరి అదన్ను ఓంచుంచుదే నోడదే
 హిందూ మహాసాగరకే ఎసదుబిడువ పరివారవన్నట్టికేళుల! కన్నడ
 సాహిత్యద పునరుజ్జీవన కార్యదల్లి ముంచాళుగళాగివ, అగురువ
 దివంగత త్రికంఠయ్యనవరూ, బసవనాళరూ, పంకజయ్యనవరూ, త్రినివా-
 సమూర్తిగళూ, త్రిగళాద త్రినివాసరూ, జేంద్ర గోకాకరూ, శుశంపు
 కృష్ణశాస్త్రిగళూ, రంగనాథ దివాకరరూ, రాజరత్నరూ, డి. కే. భీమ
 నేనరాయరూ, మాన్సి నరసింగరాయరూ, అన్యనుతియర సాహిత్యవన్ను
 ఆ మతియరిగింతలూ జేళ్ళు శ్రద్ధ విశ్వాసగళించ ఓట అదర సార సంగ్రహ
 వన్ను సకలరిగే నిడువ అనుకరణీయవాద పరంపరయన్ను యాకేకేట్టి
 ద్దారే. అదన్ను బలిసి బిళిసువుదే సాహిత్యకర్మయ ధర్మ. నన్ను
 సాహిత్య పరంపరయు నన్ను మేరే యోరిసిరువ స్వేతిక యోగి కర్తవ్య
 లుత్తరదాయిత్యవదు. జాతియతే ఇన్నెల్లియాదరూ ఒదుకిరల్లోదేళి—
 సాహిత్యదల్లి మాత్ర సర్వథా సర్వథా ఆ పికాజియన్ను తరబేడిరి,
 తరబేడిరి, తరబేడిరి! ఇదే నన్న నన్ను బిన్ను, ప్రార్థన, మోరే నిమగే!

విత్తవిఖ్యాత వార్తనికనాద కాంటా మూరు మునిలమూత ప్రశ్నగ
 లన్ను కేళిద్దానే. ౧. నావు ఏనన్ను తిడుకొళ్ళబల్లెవు? ౨. నావు
 ఏను మాడబేళు? ౩. నావు ఏనన్ను ఆకిసబేళు? ఈ మూరు ప్రశ్న
 గళల్లి మానవన మూరు ముఖ్య సమస్యగళు అడకబాగివ. మొదలసయ
 ప్రశ్నగే లుత్తరవాగి—

తిళియువుదే ఒలియువుదు, ఒలియువుదే తిళియువుదు ;
 ఒందు హిడిదరి సాకు, ఇన్నొందు యోరియువుదు ;
 తిళియదరి ఒలివిల్లి, ఒలియదరి తిళివిల్లి ;
 ఒందు బిట్టిరే ఇన్నొందు అరియకుదు ;
 సత్యమందిరదల్లి లురివ జ్యోతియ జ్ఞాన,

ಗಣಲ್ಲಿ ಕಲಾಸುಭವವು ಕಲಾಕೃತಿಯಾಗಿ ರೂಪಾಂತರವಾಗಿ ಆವೃತ್ತವಾಗಿ ಮೂಲಕ ಮನುಕುಲದ ಆತ್ಮವು— ಅರವಿಂದರು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಿಸಿರುವ ಕುತ್ಸುಕವ್ಯದ ಸಾರ್ಯ, ರಸ ಅನಂದಗಳ ಚಂದ್ರ, ಜೀವನದ ಉಸುರಿನ ವಾಯು, ಅತ್ಯಂತವಾಗಿ ಅಗ್ನಿ, ಅನುಭೂತಿಯ ವರುಣರ ಸತ್ವಾವೇರಿಗಳನ್ನೂ ಪ್ರಭಾವಿಸುವ ಮನುಷ್ಯ ಸತ್ವಗಳಾಗಿ ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲು ತೀರ್ಥಯಾತ್ರಿಗೆ ಮೊರಡುತ್ತದೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದ ಈ ಮಹಿಮೆಯು ಗಳಾದ ಸತ್ಯ, ರಸ (ಸೌಂದರ್ಯ), ಅನಂದ, ಪ್ರೇಮಪ್ರೀತಿ (ಪ್ರೀತಿ) ಮತ್ತು ಅತ್ಯಂತಗಳಾದ ಸಮೃದ್ಧ ಸಮಸ್ತವ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಅರ್ಹವಾದ ಹಿತೈಷಿ-ತೀರ್ಥದ ಪ್ರಾಮರ್ಥವ.

ಧ್ರುವನು ಧ್ರುವತಾರೆಯಾದ ಭೃಗುವಿಲ್ಲ ಮುಂದಾಗುವ ಸುಖವನ್ನು ಸಮೃದ್ಧ ಜೀವನದ ಧ್ರುವತಾರೆಯಾದೀತು. ಮನುಷ್ಯನ ವಾದ್ಯವು ಮನುಷ್ಯನ ಜೀವನವು ಶತರೂಪಿಣಿಯೆಂದು ಇದರ ಅರ್ಥ. ಅದರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಸುಖವು ಸುಖವಾದ ರೆಂದು ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳು. ಉತ್ತಮವಾದವು ವಾದ್ಯವು ರೂಪವು. ಮಂದವೆ ಅಡಿಯ ಮುಂದಿಡಬೇಕೆನ್ನುವವನಿಗೆ — ಪ್ರಿಯವಾದ ಸುಖವು ಅದರ ಅರಣ್ಯ-ಗಿಯೂ ಸುನೀತಿ ಮತ್ತು ಸುರುಚಿಗಳು ಸದ್ಭರ್ಮಿಯಾದಾಗಿಯೂ ಅರಣ್ಯವೇಕೆ ಲ್ಲವೆ? ಸುರುಚಿ ಮತ್ತು ಸುನೀತಿಗಳ ಸಮೃದ್ಧವೇ ಪ್ರೇಮವಾದ ಸುಖವು. ಅದಕ್ಕೆ ಮರುಚಿಯು ಸವತೀಭಾವದಿಂದ ತನ್ನ ಮಗನೇ ಉತ್ತಮ; ಉತ್ತಮವಾದವು ಅರಣ್ಯವೇ ರಲು ಯೋಗ್ಯನು—ಎಂದು ತಿಳಿದು ತಾನೂ ಮಂದವು ಮಂದವಾದವು ಮಂದ ಧ್ರುವನನ್ನು ಮೂದಲಿಸಿ ಕಂಡಿದಳು. ನೋಂದು ಮಂದ ಕಂಡವು ಸುಖವು ಹೇಳಿದ ಮಾತು ಸುನೀತಿ ಸಾರವೇ ಆಗಿದೆ.—“ಎರಡನೆಯವನು ನಿನಗೆ ಪ್ರೇಮವು ಮಂದವೂ ಅವನಿಗೆ ಅಮಂಗಲವನ್ನು ಬಯಸಬೇಡ ಮಗು! ಅವನಿಗೆ ಪ್ರೀತಿ ಮಂದವೆಳೆಯನ್ನು ತಾನೇ ಒಕ್ಕಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ ಮನುಷ್ಯನಾದವನು! ಸುಖವಾದವು ಪ್ರೀತವನ್ನೇ ನುಡಿದಿದ್ದಾಳೆ. ನೀನು ಬೇಡಾದ ಸುನೀತಿಯು ಮಂದವಾದವು ಮಂದವಾದವು! ಈಕಳು ಹರಿಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಸಿ ಆ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ವಹೆ.” ಧ್ರುವನು ಮಂದವಾದವು ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದಂತೆ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯವನ್ನು ಪಡೆದವನಾದವು ಮಂದವಾದವು ಕಳಿಸಿದ್ದ ಮಲತಾಯಿ ಎಂಬ ಭೇದವೇನಿರುವ ಸುಖವಾದವು ಮಂದವಾದವು ಮಂದವಾದವು ಎದೆಯೂ ಕರಗಿ ಅವನನ್ನು ಎದೆಗಟ್ಟಿ ಕೊಂಡಳು. ಮನುಷ್ಯನು ತೊ ಸರಿಯು—ಮುದ್ದಾಡಿ ಮುಂಡಾಡಿದಳು. ದೇವದರ್ಶನ ಪಡೆದು ಮಂದವು ಪ್ರೀತಿ ರತ್ನವನ್ನು ಸುರುಚಿ ಸುನೀತಿಯರಲ್ಲಿದ್ದ ಮಂದವನ್ನು ತಿಳಿದು ಮಂದವು ತಿಳಿದ ಧ್ರುವನು ಧ್ರುವತಾರೆಯಾದವು ಲೋಕಕ್ಕೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕಲ್ಪಾರ್ಥವಾದ ಮರುಚಿಯನ್ನೂ ಮಾನವಧರ್ಮದ ಸುನೀತಿಯನ್ನೂ ಮಂದಗಿಸಿವಾಗಲೇ ಧ್ರುವಕ್ಕೆ ಧ್ರುವತಾರೆಯಾಗಬಲ್ಲ ಧ್ರುವಸಾಹಿತ್ಯ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ.

ಉತ್ತಮ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಧ್ವನಿ, ರಸ, ಭಾವ, ಅಲಂಕಾರ, ಮುಂತಾದವು

[illegible]

(ప్రతిభ పూరి)

—ಪ್ರಕಾಶಕ ನಿವಯ್ಯ.

౧౪. అక్కసాలి తిమ్మప్ప

[illegible]

‘ ಮಿಣಿ ’ ಈಗಲೇ ಹೊರಗೆ ತೆಗೆದು ಹೆಗಲಮೇಲೆ ಏರಿಸಿದ್ದೆಯೇನು ? ” ಎಂದು ನಕಲಿವಾಡುತ್ತಾರೆ.

ತಲೆಯಿಂದ ಎದೆಗೆ ಬಂದು, ಕಾಲಿಗೆ ಇಳಿದರೆ ಅಲ್ಲೂ ಅಲಂಕಾರವಿದೆ. ಒಕ್ಕಾಲಿಗೊಂದು ಬೆಳ್ಳಿಸರಿಗೆ. ಮೆಕೆಟರಮಣಿಗೊಂದು ಹರಕೆ. ಮೆಕೆಟರಮಣಿ ತಿರುಪತಿಯಿಂದ ಈ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನನ್ನು ಕಾಣಲು ಬರುವ ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲ. ಈ ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ತಿರುಪತಿ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನನ್ನು ನೋಡಲು ಹೋಗುವ ಹಾಗೂ ಇಲ್ಲ. ಒಳಗಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಒಂದು ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ತೊಟ್ಟ ಸರಿಗೆ ಇಷ್ಟು ನಮಮದ ಬಿಡುವೂ ಅಲ್ಲಿ ಇದೆ. “ ಯಜಮಾನರು ತಿರುಪತಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಕರಿಯುಗ ಮುಗಿಯುತ್ತದೆ ” ಎಂದು ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ವೇಳುತ್ತಾಳೆ.

ಚಿಕ್ಕವನ್ನೂ ಬೆಳ್ಳಿಯನ್ನೂ ಬೆಣ್ಣೆಯಂತೆ ತೀವಬಲ್ಲ ಕುಂಟರಿಗರು ತಿಮ್ಮಪ್ಪನನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ನಮ್ಮ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ ; ಸುತ್ತಮುತ್ತಲೂ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿವಾದರೆ ನಾಲ್ಕು ಸುತ್ತಲಿನ ಹಳ್ಳಿಯವರು ತಿಮ್ಮಪ್ಪನ ಮನೆಮಾ ಜಗಲಿಯ ತನಕ ಜೀವಜಿಟ್ಟು ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಸಗಾರನೊಂದರೇ ಅವನೊಬ್ಬನೇ. ಉಡಿದಾರ ನೇವಳ ನೇಯುವುದಾದರೆ ಅವನ ಹೆಂಡತಿ ಸಮಯಕಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಅವನಿಗೆ ಮಕ್ಕಳು ಇಲ್ಲವೇ—ಎಂದರೆ ‘ ಉಂಟು ’. ಆರು ವರ್ಷದ ಒಂದು ಕೂಸು. ಅದರಿಂದ ಲೂಟಿಯೇ ಹೊರ್ಪು ನಡೆಯುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವನ ಈ ಕುಸುಮ ಕುಂಠೀರವನಿಂದಾಗಿ ಮದ್ದಲಿಗೆ ಆರು ಸಾರಿ ಚರ್ಮ ಹಾಕಿಸಿರಬಹುದು. ಅಗ್ಗಿಷ್ಟಿಕೆ ಹತ್ತು ಸಾರಿ ಹೊಸದಾಗಿ ಬಂದಿತು. ‘ ಅಬ್ಬಾ, ಇದು ಯಾವ ಕುಂಬವ್ವ ಮಕ್ಕಳು ! ’ ಎಂದು ಮಗನನ್ನು ಕಂಡು ತಾನು ವಿಸ್ಮಯಪಡುವ ಪ್ರಸಂಗ ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗೆ ದಿನಕ್ಕೆ ಎಂಟು ಸಾರಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಕೊನೆಗೆ ‘ ಮಕ್ಕಳ ಜಾತಿಯಲ್ಲದೆ ! ’ ಎಂದು ತರ್ಕಾಣಿಸಿ ತನಗೆ ತಾನೆ ಸಮಾಧಾನ ತಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

ತಿಮ್ಮಪ್ಪನ ಕೆಲಸವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತುಸು ನಿರ್ವಾಸವಾಗಿ ತಿಳಿಸಲು ಬಂತೆ ಯಿಲ್ಲ. ಅವನ ಮದ್ದಲೆಯ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮೊದಲು ಕೇಳಬೇಕು. ಅಕ್ಕಸಾಲಿ ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ಎಂದು ಕರೆಯುವ ಬದಲು ಮದ್ದಲೆ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನೆಂದರೆ ಅವನಿಗೆ ತುಂಬ ಸಂತೋಷ. ಅವನ ಕಸವೇ ಮದ್ದಲೆಯದು. ಅಕ್ಕಕಸವು ‘ ಅನ್ನದ್ದು ’ ಎಂದರೂ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಚಿನ್ನದ ಕೆಲಸ ಎಂದರೆ ಯಾರಾದ ಮನೆಯ ಮೇಗಸರನ್ನು ಮೆರೆಯಿಸುವ ಕೆಲಸ ; ಹೊಟ್ಟೆಯ ವಾಡಿನ ದುಡಿತ. ಅದಾದರೆ ಹಾಗೇನು ? ಹೊಟ್ಟೆಗಿವರಿ, ಇಲ್ಲದಿರಲಿ—ನಿತ್ಯ ಸಾಗಿಸುವ ದುಡಿತ.

ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ಅಕ್ಕಸಾಲಿಯ ಮನೆಗೆ ಸಮೀಪವಾಗಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟು ಬಂದಿ ಕೆಲವೊಂದು ಗ್ರಹಚಾರಹಿಡಿದೋ, ಮನೆ ಅದಿ ದೂಡಿಕೊಂಡು ಸುತ್ತುತ್ತಿರುವುದುಂಟು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಮುಸ್ಸಂಜೆ ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯೆಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ—ಅವನ ಮನೆ ಜಗಲಿಯಲಿ ಏದ್ದುವಿಸಿ, ಅಂಗಳಕ್ಕೆ ಧುಮುಕಿ, ಬೇಲಿಹಾಯ್ದು ನೆರೆಮನೆಯ ಅಂಗಳವನ್ನು

ವನರ ಹಾಗೆ ಮದ್ದಲೆ ಬದಿಯುತ್ತಿದ್ದವರು? ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದರೆ ಕೈ ಉರಿಯಿತಾ? ಕರ್ಣ ಹ್ಯಾಗೂ ಉಳಿಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅಷ್ಟೆ” ಎಂದು ದೂರುತ್ತಾರೆ. ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ನಗುತ್ತ, “ಅದೇ... ನಮ್ಮ ಅಕ್ಕನ... ಅಂದರೆ ದೊಡ್ಡ ಜ್ವರ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿತ್ತು... ಅವಳು... ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲವೇ? ಕಾಪ್ಪೆರು ಮಗನಿಗೆ ಹೆಣ್ಣು ಕೊಡುತ್ತಲ್ಲ, ಆ ಮನೆಯವರಿಗೆ ಬಹಳ ಸಮೀಪ”.

“ಮದ್ದಲೆ ಎಂದರೆ ಲಿಭ್ಯಾಸ. ಇನ್ನೂ ಕೈ ತಿದ್ದಿದರೆ ತುಮಗ ಮಾರಾ ದಾನು. ಭಾರೀ ಚುರುಕಿನ ಕೈ. ಬಾರಿಸಿಯಾಸು ಮುಂದಕ್ಕೆ. ಅಂದರೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಗತ್ತು ಬಲ್ಲ.”

ಅವನ ಮನೆಗೆ ನಂಟುತನ ಎರಿಸಿಕೊಂಡು ಯಾರೇ ಬರಲಿ, ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನಿಗೆ ತುಂಬ ಆತ್ಮೀಯತೆ. ಅವನ ಮನೆಗೆ ಬರುವ ನಂಟು ಸಂಖ್ಯೆ, ಅವರು ಬಂದಾಗ ಮನೆಯಲ್ಲಾಗುವ ಗದ್ದಲ - ಇವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಂಟುತನ, ‘ನಂಟುರು ಬಂದಾಗಲೇ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನಿಗೆ ಊಟ, ಉಳಿದ ದಿನ ಉಪವಾಸವೇ’ ಎಂಬ ಸಂಶಯ ನಮಗೆ. ಆದರೆ ಆತನು ತನ್ನ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಇಂಥ ಮನೆಯವರ ದಿನಕ್ಕೆ ಎರಡು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನಾದರೂ ದುಡಿದಾನು. ಕೈಯೂ ಚುರುಕು; ಕೆಲಸಕ್ಕೂ ನಾಜೂಕು.

ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಗಿರ ಯಾರಾರಿಗಲ್ಲ ಇದೆಯೋ ಅವರು ವಾರ ಕೊಮ್ಮೆಯಾದರೂ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನ ಚಾವಡಿ ತುಂಬಿದ ಹೋಗುವವರಲ್ಲ.

“ತಿಮ್ಮಪ್ಪ, ಕಳೆದ ಕೊಡಿ ಹಬ್ಬಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟ ನೇವೆ: ಏನು, ನಾಳೆ ನಮ್ಮ ಮಗಳ ಮದುವೆ ಸಮಯಕ್ಕಾದರೂ ಸಿಕ್ಕಿತೇ ಹೇಗೆ? ಮಗಳ ಚಿನ್ನ ನೇವೆಯೇ ಮಾಡಿಸುವ ಎಂದಿತ್ತು, ಕೊಟ್ಟರೆ ಮದುವೆ ಮುಗಿದರೂ ಸಿಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂಬುದು ಕಂಡಿತ.”

ಇನ್ನು ಮಗಳ ಮದುವೆಗೊಂದು ಚಿನ್ನ ಮಾಡಿಸಲು ಕೊಟ್ಟವರ ಅವಶ್ಯವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತೀರಾ? ಮದುವೆ ನಾಳೆಗೊಂದರೆ ಇಷ್ಟೆತ್ತು ಮದ್ಯಾಹ್ನದ ತನಕ ಕೊಟ್ಟು, ಬುಗುಡಿ, ತಾಳಿ ಯಾವುದೂ ಆಗಿರುವದಿಲ್ಲ. ಈಗ ಬಂದು ನೇವೆ ಮದುವೆಗೆ ಹತ್ತು ತಿಮ್ಮಪ್ಪನಿಗೆ ಮಂಗಳಾರತಿ ಮಾಡಿ ಹೋದಿರಿ ಎಂದರೆ ಅವನು ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಬದಿಗೆ ತಿರುಗಿ ತಂಬುಲವನ್ನು ಹಲ್ಲಿನೆಡೆಯಿಂದ ಧಾರೆಯಾಗಿ ಚಿಮ್ಮಿ ತಿರುಗಲೆ ನಿಮ್ಮ ಮುಖ ನೋಡಿ, “ಹೂಂ, ನಿಮ್ಮ ಗುಬಿಡಿ ಕಂಡರೆ ದಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನಾಳೆ ಗಿನ್ನ ಧೂಳಿಗೆ ಲಗ್ನ. ನಿಮಗೆ ಲಗ್ನಕ್ಕೆ ಹರಕತ್ತು ಆಗದಿದ್ದರೆ ಸರಿಯಲ್ಲ. ದಿವ್ಯನಾದ ಗರ್ನಾಲು ಹಾರಿತು ಎಂತಾದ ಕೂಡಲೆ ಜನ ಬರಲಿ” — ಎಂದು ಆಶ್ಚರ್ಯನ ಕುಟ್ಟು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವರ ಎದುರಿಗೇನೇ ಅವರ ಚಿನ್ನ ಕಾಯಿಸಿ, ನೋಡಿ, ದಿವ್ಯ ತೊಡಗುತ್ತಾನೆ. ಅವರು ಬೆನ್ನುಹಾಕಿದ ತಕ್ಷಣ, ಕೂಡಲೆ ಅವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಧರಾಗಿ ನಿಂತಿ ಇನ್ನೇನಾದರೂ ತರಾತುರಿಯ ಕೆಲಸ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. ಅವರನ್ನು

ಕಾದು ಈ ವಸರು ಬದುಕಿಗೇನೇ ಇರುತ್ತಾರೆ.

ಮನೆಗೆ ಬಂದೊಮ್ಮೆ ಮೂರು ಸಾಲು ಲಗ್ನದ ಕುಳುವಾರುಗಳ ಜುಟ್ಟು ಅವನ ಮುಖ ಮುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಆ ರಾತ್ರಿಯೂ ಮದ್ದಲೆಯನ್ನು ಹೊರತೆಗೆಯುತ್ತಾನೆ. ಅವನ ಮದ್ದಲೆ ಬಿಟ್ಟು ಕೇಳಿ ನಾಳೆ ಬೆನ್ನು ನಿಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಆಸೆ ಮಾಡಿದವರ ಎದೆಬಿಡು ಮು. ಮು ಆಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ನಡುರಾತ್ರಿ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ, ಮದ್ದಲೆ ಯನ್ನು ಮೂರು ಬಾರಿ ಕೊಟ್ಟಿಗೆ ತೂಗಿ, ಅದ್ದಣಿ ಕುಟ್ಟಿಲು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. ಮಿಣಿಮಿಣಿ ಬಿಡುವ ಬೆಳಿಗ್ಗೆಯ ಕಾಯಿಸುವದು, ಕುಟ್ಟುವುದು, ನಡವೆ ತಂಬುಲ ತುಟ್ಟುವುದು ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಬೆಳಗಿನ ತನಕ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದ ನಿಶ್ರಯ ಆಗುವಾಗ ವಿಕಿರಣದ ಅವನ ಕುಳುವಾರುಗಳು ಸುತ್ತಿಯ ಬಡಿತ ಕೇಳಿ ತುಸು ಚಿಕ್ಕನು ತೋರಿಸು.

ನೀ - ದೇವನಾಯಕ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾಯಿತು, ಹೊತ್ತು ತಿರುಗಿತು ; ಗೋಳೂ ಳಿಗೆ ಎರಡು ಗಂಗೆಯವೆ. ಮದುವೆ ದಿಬ್ಬಣ ಬಂದಿತು. ಮೊದಲಿನ ಗರ್ವಾಲು ಗಗನಕ್ಕೇರಿದು - ಅನಿಸುವ ಮೊದಲೆ ಮೇಲುಸಿರು ಸಿಕ್ಕಿದ ಮೂವರು ಮದುವೆ ಕುಳವಾರುಗಳು ತಿಮ್ಮಪ್ಪನ ಅಗ್ಗಿಟ್ಟಿಕೆಯ ಮುಂದೆ ಪಿಣಿಪಿಣಿ ನೋಡುತ್ತಿರುತ್ತಾರೆ. 'ಯಮದೂರರು ಬಂದರು' ಎಂದು ತಿಮ್ಮಪ್ಪನ ಮನಸ್ಸು ಹೇಳುತ್ತದೆ ಒಳಗಿಂದೊಳಗೆ.

"ಈಗ, ಈಗ, ತಕ್ಷಣ ಒನ್ನೆ ಹಾಕಿದರಾಯಿತು"

ಅನೋ ಅಪ್ಪ ಅವಸರದಲ್ಲಿ ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ಮಾಡಿ ಹೂಂ ನಿನ್ನನ್ನು ನಂಬಿದರೆ" ಎಂದು ಅವರು ತಳಮಳಿಸುವದನ್ನು ಕಾಣಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಕಂಡ ಹಾಗೆ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನ ಕೈ ಕುಣಿಯುವದನ್ನು ನೋಡ ಬೇಕು. 'ಆವದ್ವಾಂಧವ ಅನಾಥ ರಕ್ಷಕ ತಾನು' ಎಂಬ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನು ಕೆಲಸ ಮುಂದುವರಿಸುತ್ತಾನೆ.

ಬಿಟ್ಟಹಾಕಿ ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಬಿಟ್ಟಿರುವದಿವ್ವಾನೆ ; ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಹರಕತ್ತಿನ ಕುಳು ವಾರುಗಳು "ಕೊಡು ಕೊಡು ದಿಬ್ಬಣ ಚಪ್ಪರ ಹೊಕ್ಕಿತು ; ಮದು ಮಗಳಿಗೆ ಯಾವಾಗ ಇನ್ನು ಸಿಂಗಾರ ? ಮೂಹೂರ್ತ ಕೆಡಿಸುತ್ತೀ ನೀನು" ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ಮುಖಕ್ಕೆ "ಹರಕತ್ತು ಎಂದರೆ ಒಬ್ಬರ ಚಿನ್ನ ಒಬ್ಬರಿಗಾಗಬಾರದಲ್ಲ. ಹೂಂ ಎಂಬುದು ಇಲ್ಲದೆ, ಗವದ್ದಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ವೀಳೆಯ ಹಾಕಿ" ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

"ನಿನ್ನ ವೀಳೆಯಕ್ಕೆ ಕಿಚ್ಚಿಡು ; ಅವಸರ ಅಂದರೆ ಇವನಿಗೆ ತಮಾಷೆ. ಇಲಿಗೆ ಪ್ರಾಣಸಂಕಟ - ಬಿಟ್ಟಿಗೆ ಬಿನ್ನೋ ಅಂದ ಹಾಗೆ."

"ಮದುವೆಯೇ, ಯಮನಾದರೂ ಈ ರೀತಿ ಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ನೋಡಿ - ನಿನ್ನೆ ಬೈಯ್ದಿಗೆ ಕುಳತವ ಇನ್ನೂ ಏಳಲಿಲ್ಲ. ಈಗಷ್ಟೆ ತಂಬುಲ ತುಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದೇನೆ" - ಹೀಗೆಂದು ವಿರಾಮವಿಂದ ಎಲೆ ಅಡಿಕೆ ಮೆದ್ದು, ಚಿನ್ನತೂಗಿ ಅವರ ಮುಂದೆ ಇರಿಸಿ,

“ ಇದು ಹಣವೂ ಬೇಕಿ, ಈ ಬೆಳ್ಳಿ ಮೂರುವೆಯೂ ಹಾಗೆ . . . ” ಎಂದು ರೆಕ್ಕ ಹಾಕಿ ಅವರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಏನು ಎಂದು ತಿಳಿದಿರಿ ? ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ಎಲ್ಲ ಅಕ್ಕಸಾಲಿಗರಂತೆ ಎಂದು ತಿಳಿದಿರಾ ? ಎಂದು ವಿರಹಾಕ್ಕುಗಳನ್ನಾಡುವಾಗ ಕುಳು ವಾರುಗಳೆಲ್ಲಿ ? ಅವರು ಒಗುಲಿ ಇಳಿದು, ತೊಡುಮೆ ಹಾಕಿ, ಮನೆಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಧ ಸಾಗಿಯಾಯಿತು.

ಅಲ್ಲಿಂದ ತಿಮ್ಮಪ್ಪ ಕಾಲು ಸಡಿಲಿಸಿ, ಅಕ್ಕನಿಗೆ ಹೇಗಿದ್ದು ‘ ಮೂಂ, ಇವಳೇ ’ ಎಂದು ಯಜಮಾನಿಯನ್ನು ಕೂಗಿದರೆ ಅಡಿಗೆಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತ. ಅದನ್ನು ಎದ್ದು ದಿಬ್ಬಣ ಎದುರುಗೊಳ್ಳುವದನ್ನು ನೋಡಲು ನಾಲ್ಕು ಗಂಗೆಗೆ ಹೊರಬೇಕೆ ಹೋಗಿ ವಾದಳೆ. ತಿಮ್ಮಪ್ಪನ ಕೋಪಕ್ಕೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲದಾಗ ಅರ್ಧವೆ ಅಳುತ್ತ. “ ನೀವು ಮನುಷ್ಯರಲ್ಲ ; ಇಲ್ಲಿ ನಾನು ಅನ್ನ ನೀರಿಲ್ಲದೆ ಸತ್ತರೆ ನಿಮಗೇನು ? ನೀರಿಲ್ಲ ಯಾರಾರ ಮನೆಯ ದಿಬ್ಬಣಕ್ಕೆಂದು ಫಕಫಕ ಮಾಡಿ ಹೋಗಿಯಾಯಿತು. ಇಷ್ಟಿಷ್ಟು ಸುಖ ದುಃಖ.... ” ಎಂದುಕೊಂಡು ಅಲ್ಲೇ ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಸುಂಗುತ್ತಾನೆ.

ನಿಜಕ್ಕೆ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನ ಹೊಟ್ಟೆ ವೈರಾಖ ಮಾಸದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಹೊಯಿಗೆಯ ಹಾದಿ ಕಾದಂತೆ ಕಾದಿದೆ. ಒಳಗೆ ತಾನೇ ಹೋಗಿ ಅಡುಗೆಮನೆ ಎದ್ದು ಮಾಡಿದರೆ, ಅಲ್ಲಿ ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಬೆಂಕಿ ಹೊತ್ತಿಸಿದ ಕುರುಹೇ ಇಲ್ಲ. ತಂದಿರಿಸಿದ ರೆಕ್ಕ ಬೇಕಲ್ಲ. ಈಗ ಬಂದ ಮಜೂರಿಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕಾನೇ ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು ಪೇಟೆಗೆ ಹೋಗಿ ಒಂದು ಸೇರು ಅಕ್ಕಿ ತರಬೇಕು ಅವನು. ಅವಕ್ಕೂ ಉಪಾಸಿಸುವಾಗ ‘ ಹಾಳಾಗಲಿ ಸಂಸಾರ ’ ಎಂದು ಕಾಲು ಕಟ್ಟಿ ಜಗುಲಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತ. ಆ ಬಳಿಕ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಿಂದ ‘ ತಮ್ಮಾ.... ಅಡವಿ ಕಲ್ಲುಳ್ಳ ಗಳು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇ ಇವತ್ತು.... ’ ಎಂದು ಪಂಚವಟಿಯ ರಾಮನ ವಿಲಾಪವನ್ನು ತಾನು ಸುಡಿದು ಮದ್ದಲೆಯ ಹತ್ತಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ, ಶ್ರುತಿ ಸರಿಯುಂಟೋ ಎಂದು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದ ಕುಳಿತ.

ತಿಮ್ಮಪ್ಪನಿಗೂ ನಮ್ಮ ಊರಿಗೂ ಏನು ಸಂಬಂಧ ಎಂದು ಕೇಳಿದರೆ ಒಂದೇ ಉತ್ತರ—‘ ಅದ್ದಣಿ ಬಡಿಯುವದು ; ಕರ್ಣ ತೀಡುವದು ; ಮೈತು—ಕರ್ಣ ತೀಡುವದು, ಅದ್ದಣಿ ಕುಟ್ಟುವದು ’.

(ಹನ್ನೆರಡು ಹತ್ತ ಸಮಸ್ಯೆ)

—ವಿವರಣೆ ಕಾರಣ

೨೦. ಅನುಭಾವ ಸಿದ್ಧಿ

ಸುತ್ತಲೂ ದೃಷ್ಟಿವಾದ ಬಂತು. ಬಯಲು ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ಮುಗ್ಧ ರಾಮ ಎಂದೂ ಈ ಬಗೆಯ ಅಂತಸ್ತು ತಂದವನಲ್ಲ. ಬಯಲು ನಾಡಿನ ನವಣಿಯ ಹೊಲದ ಬೀ, ಕಲ್ಲ ಹೊಲದ ಬಯಲು ಕಾಲಕಳೆದವನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಇಡುವರೆಗೂ ನುಣ್ಣಿಗೆ ಮಾತ್ರ ತೋರುತ್ತಿದ್ದ ಗುಡ್ಡಗಳು, ಅಂತರ ಕಾಡು ಶುಂಜಿ ಭಯಂಕರವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಯೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದ್ದ. ಈಗ ಎತ್ತ ನೋಡಿದರೂ ದೆಮ್ಮರಗಳು. ಅತ್ತಿತ್ತ ಕಣಿ ವೆಯ ಪಾತಂಗಗಳು, ದೃಷ್ಟಿಗಾಡಿನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೋ ಹರಿಯುವ ತೋರೆಗಳ ಮಂಜುಳ ರಂಗಿತರಂಗಗಳು. ಬಗೆಬಗೆಯ ಪಕ್ಕಿಗಳ ಪಲುಕುದನಿ. ಯಾವುದೋ ಗಂಭೀರ ವ್ಯಥೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದುದನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಂತಾಯಿತು ಆತನಿಗೆ. ಆಗೊಮ್ಮೆ ಈಗೊಮ್ಮೆ ಬೆಂಗಳೆ ಮಾರ ಎದುರಿಸುವಾಗಲಿ ಓಡುವ ದುಲ್ಲಿ ಗಳ ಹಿಂಡು, ಕಟಕಟನೆ ಬಾಗುವ ಕೆಂಪುಬೆಂಗಳೆ, ಕಾಳ್ಪಿ ದನವಾಡುವ ಮರಕುಟಕದ ತಾಳ; ಕಾನನದ ಪಸುಲವದ್ದು ತನ್ನ ವನವು ಅಳಿಯನ್ನು ಬೀಸಿ ರಾಗದ ಬಲೆ ನೆಯ್ಯುವ ಕೋಗಿಲೆಗಳ ಕೂಜನ. ನಾನು ಎಂಬ ಎಂಬ ಎಂಕದ ಮೇಲೆ ಮುಗಿಲನ್ನು ತುಡುಕುವ ಸ್ತರ್ಭಿಗಳಂತೆ ಓಡ ಪೆಮ್ಮರಗಳ ಜೈತ್ಯಸಭೆಯಲ್ಲಿ, ಬಗೆಬಗೆಯ ಬಳ್ಳಿಗಳು ಹೆಣೆದು ಸೂರ್ಯನಾಗಾಗಲೆಂದೆಂದು ಜರಡೆಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ನೆಳಲು-ಬೆಳಕಿನ ರಂಗೋಲಿ ಯನ್ನು ಎರಿದುಕೊಳ್ಳ. ರಾತ್ರಿ ರಾತ್ರಿ ತರಗಲೆಗಳನ್ನು ತುಳಿದು ನಡೆವ ಸಿದ್ಧರಾಮನಿಗೆ ಮಲ್ಲಯ್ಯನ ಚಿಂತೆಯೊಂದೇ ತುಂಬಕೊಂಡಿದ್ದರಿಂದ ಸುತ್ತಣ ಪ್ರಕೃತಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಗಳ ಕಡೆಮೆ ಗಮನವಾಗಲಿಲ್ಲ, ಅವನ್ನು ಕಂಡ ಭೀತಿಯಾಗಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಬೆಳಗಿನ ಬಿಸಿಲು ಮರದಲೆಗಳ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಸುಳಿ ಜಾರಿ ಇಳಿದು ತರಗಲೆಗಳ ಮೈಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಿತ್ತು. ಆಗಾಗ ಸುಪ್ತಗಳಿಗೆ ಮರದ ಎಲೆಯ ಬೊಗಸೆಯಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಇಷ್ಟೊಳು ಕಣಿವೆಗೆ ಉದುವಿ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಅಲ್ಲೇ ಒಂದು ಕಡೆ ಬರಳಸಕ್ಕ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಡೆಯ ಮೇಲೆ ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಕುಳಿತು ತಾನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಮಯನ್ನು ಕುರಿತು ಆಶೋಚಿತತೊಡಗಿದನು. ಕಳೆದ ದಿನಗಳ ನೆನಪಿನ ಸುಮಳ ಕಣ್ಣೆದುರು ಬಿಚ್ಚಿತೊಡಗಿತು . . .

ನವಣಿಯ ಹೊಲದ ನೆಲೆಯಿಂದ ಹೊರಟಿದ್ದು ಕೆಲವು ವಾರಗಳ ಹಿಂದೆ. ಆ ಸಂಜೆ, ಕಂಡು ಕಾಣದಾದ ಮಲ್ಲಯ್ಯನನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಅಳುತ್ತ ಹೊರಟಿದ್ದನು. ಕೊಂಚ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಂಜೆಯಾಯಿತು. ದೂರ ಗುಡ್ಡದ ತೋಳು ಕೈ ಬೀಸಿದಂತಾಯಿತು. ಮಲ್ಲಯ್ಯ, ಮಲ್ಲಯ್ಯ ಎಂದು ಅಳುತ್ತ ಹೊರಟನು.

‘ಮಲ್ಲಯ್ಯ’—ಎಂಬುದೇ ಮಂತ್ರವಾಯಿತು. ಅದರ ಗೋಚರವಾಗಿ ಕಣ್ಣು ಕರೆ
ಗಿತು. ತಾನು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬುದರ ಪರಿಣಾಮ ಅದಾಗಿದೆ. ಆ
ಕಗ್ಗತ್ತಲ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ, ಸಕ್ಕತ್ತಗಲ ಸಮುದಕಿಸ್ಥಿ, ‘ಮಲ್ಲಯ್ಯ ಮಲ್ಲಯ್ಯ’
ಎಂದು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತ ನಡೆದನು. ಸಕ್ಕತ್ತಗಲು ರವಾಗುವವು. ಈ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನಡೆದ
ವಾದ ನಿಧಿಯನ್ನು ಎದೆಯಲ್ಲಿ ಬೀಕಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಅದನ್ನಾಗಿ ರಾಗವಾಗಿ ಕಾಯಿ
ವಂತೆ ಸಕ್ಕತ್ತಗಲು ಕಣ್ಣಿರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ
ಆತನಿಗೆ ಆ ರತ್ತಲ ಹಾದಿಯ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿ ಮುಂಬಾಗಿರ ಸೂಚಕವಾಗಿ ತೋರಿ
ದುವು. ಮೂದೂ ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ತಿಲಕವಂತೆ ರಾಗವಾಗಿದ್ದ ಮೈ ಎತ್ತಿ ಮೈ ಬಿಟ್ಟು
ಕರಗಿತು. ಆ ಜೈಯೇ ಕರಗಿ ಬೀಕಿನ ಹೊಳೆಯಾಗಿ ಬಿಡುತೊಡೆ ತೋ
ಎಂಬಂತೆ ಮೂಡಣದಲ್ಲಿ ಬೀಕು ಇನ್ನು ಅದನ್ನು ಅದನ್ನು ಅದನ್ನು ಬಿಡುತೊಡೆ
ಹರಿಯತೊಡಗಿತು. ಬೀಕಿನ ಬಿಡುತೊಡೆ, ಸಿಕ್ಕಿಗಾಗಿ ರಾಗವಾಗಿರಬೇಕಾದ
ನಿಜ ತನ್ನ ತೊಡವುಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕಿತ್ತು ಎಸೆದಂತೆ ಸಕ್ಕತ್ತಗಲ್ಲೇ ಸ್ವಾಮ್ಯ ಬಾರಿ
ದುವು. ಮಲ್ಲಯ್ಯನು ಉಬ್ಬಿ ಕಾಯಿಯ ಬಿಟ್ಟೆಯಂತೆ ಹೊಡೆದ್ದು ಬಿಡುತೊಡೆ
ತುಂಬ ತುಂಬಿತು. ಅಲ್ಲಿ ದೀನವಾಗಿ ನಿಂತ ತುಂಬು ಮೂಡಣವೇ ಬಿಂಗಾರದ
ಕಿರೀಟದಿಂದ ಲೋಕದ ಕಣ್ಣನ್ನು ತಮ ‘ಕಡೆ ನೆಳೆದುವು. ಆ ಬೀಕಿನ ಬಿಡು
ಮೆರವಣಿಗೆಯನ್ನು ಕಂಡು, ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಲ್ಲಯ್ಯನೇ ಮೈದೋರುವಂತೆ
ತೋರಿತು. ಆತನ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿರುವ ಅಸಂದರ್ಭವು
ತುಂಬಿತು. ಕಡೆಗೂ ಮಲ್ಲಯ್ಯ ಮೂಡಿ ಬಂದನಲ್ಲ ಎಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಆತನ ಎದೆಯನ್ನು
ತುಂಬಿತು. ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ಹಾವಿನಿಂದ ಹಕ್ಕಿಯ ರಿಕ್ಕಿಯ ಗುಯ್ಯ
ಮಾನದ ತಂತಿಯನ್ನು ಮಿಡಿಯಿತು. ಮಲ್ಲ ಮಲ್ಲನೆ ರೆಸದೇದ ಸುಂದರವಾಗಿ
ಮೋಹಕವಾಗಿ ಜ್ಯೋತಿರ್ಲಿಂಗದಂತೆ ಮೈರಾಗುವಂತೆಗಿದ್ದನು, ಸಿದ್ಧರಾಮನು
ಆನಂದದಿಂದ ಪುಲಕಿತನಾದನು. ಚಣಕಾಲ ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿದನು.

ಅವನು ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟು ನೋಡುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಕಂಡುದೇನು? ಮಾಗಿಯು
ಮಂಜಿನ ಛೂಪ ಒಂದು ಎತ್ತರವಾದ ಕೋಟೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ತೊಡಗಿತು. ಮಲ್ಲ
ಮೆಲ್ಲನೆ ಅವರಿಸಿ ಅದುವರೆಗೂ ತೋರಿದ ಸುಂದರ ದೃಶ್ಯವನ್ನು, ದೇಗುಲದ ಗರ್ಭ
ಗುಡಿಯ ತೆರೆಯಂತೆ ಮುಚ್ಚಿತು. ಸುತ್ತಮುತ್ತಲಿನ ಮರಗಳು ವಾಸ್ತವವಾಗಿ
ದಿಂದ ಕಲಾಜಗತ್ತಿಗೆ ವಿರಿದಂತಾಗಿ ತೈಲಚಿತ್ರಗಳಾದವು ! ಅಚ್ಚರಿಯಂತೆ ಮೂಡಿ
ಮುಚ್ಚಿ ಬರುವ ಮಂಜಿನ ತೆರೆ ಬರಬರುತ್ತಾ ಸೂರ್ಯನ ತಾಪದಿಂದ ಕರಗತೊಡ
ಗಿತು. ಅದು ವರೆಗೂ ಕನಸಿಗೆ ವಿರಿದ ಗಿಡಮರಗಳು ಮತ್ತೆ ನಿಜರೂಪವನ್ನು ತಾಳಿ
ನಿಂತವು. ನಾಲ್ಕು ನಿಮಿಷ ಮಂಜಿನ ಮಜ್ಜನದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನವಾಗಿದ್ದ ಜಗತ್ತು ಮೂದಲಿ
ಗಿಂತ ನೂರು ಮಡಿ ಚೆಲುವಿನಿಂದ ತುಂಬಿತು. ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಂಜಿನಲ್ಲಿ ಮರೆಯಾ
ಗಿದ್ದ ಯಾವುದೋ ಹಳ್ಳಿಯ ಗುಡಿಯ ಗೋಪುರದ ಕಲಶವೊಂದು ಹೊಂಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ

ಹೊಳೆಯತೊಡಗಿತ್ತು.

ಆ ಭೀರವಾದ ಗುಡಿಯ ಗೋಪುರ ಹೊಸ ಭರವಸೆಯ ಗೆಲ್ಲಂಬದಂತೆ ತೋರಿತು ಸಿದ್ಧರಾಮನಿಗೆ. ಬಹುಳ ಮಲ್ಲಯ್ಯ ಅಲ್ಲಿಲ್ಲದಾದರೂ ಇದ್ದಾನೋ ಎಂಬ ಶಂಕೆ ಅವನಿಗೆ. ಮಲ್ಲನೆ ಊರನ್ನು ದೊಕ್ಕನು. ಮಾತಿಲ್ಲದೆ ಬಹುದೂರದ ಪ್ರಯಾಣದಿಂದ ಮಲಿನವಾದ ಉಡಿಗೆಗಳನ್ನು ತೊಟ್ಟವನಾಗಿ, ಹರಿದ ಕಂಬನಿ ಗೆದ್ದ ತೊಯ್ದ ಕಪೋಲದಿಂದ ಬೇರಿ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಜಗತ್ತನ್ನು ವೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುವ ಈ ಬಾಲಕನನ್ನು ನೋಡಿ, ಹಳ್ಳಿಯ ಜನ ಬೆರಗಾದರು. 'ಪಾಪ ಯಾರದ್ದೋ ಹುಡುಗ....ವರದೇರಿ ಇದ್ದೀತು' ಎಂದು ಹಲವರು ಕನಿಕರಿಸಿದರು. 'ಹದವ ತಾಯಿ ಇಲ್ಲಿನೇನೋ'—ಎಂದು ಮರುಗಿದರು ಹೆಂಗಸರು. ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಯಾರ ಕಡೆಗೂ ಗಮನಕೊಡದೆ ನೇರವಾಗಿ ಗುಡಿಯೊಳಗೆ ಹೋಗಿ ಮೂಲೆಮೂಲೆಗಳನ್ನು ಅರಸತೊಡಗಿದನು. ಗುಡಿಯ ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಇರುಳೆಲ್ಲ ದೀಪು ಒಟ್ಟಿ ಆಗ ತಾನೇ ಹೊರಡಲು ಸಿದ್ಧವಾದ ಶ್ರೀಶೈಲದ ಯಾತ್ರಿಕರ ತಂಡವೊಂದು ಹುಡುಕು ನೋಟದಿಂದ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿ ಸುತ್ತುವ ಈ ಹುಡುಗನನ್ನು ಕಂಡಿತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಂದಿಬ್ಬರು ಬಂದು ಸಿದ್ಧರಾಮನನ್ನು ಮಾತನಾಡಿಸಿದರು.

“ಯಾತ್ಕಾರವ್ವ ಮಗೂ?”

ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಮಾತನಾಡಲಿಲ್ಲ. 'ಮಲ್ಲಯ್ಯ, ಮಲ್ಲಯ' ಎಂದು ತೊಡಲಿದನು.

“ಮಲ್ಲಯ್ಯ! ಯಾರವ್ವ ಅವನು?” ಎಂದನು ಒಬ್ಬ.

“ಪರ್ವತದ ಮಲ್ಲಯ್ಯ!” ಎಂದು ಬಿಕ್ಕಿದನು ಸಿದ್ಧರಾಮ.

“ಪರ್ವತದ ಮಲ್ಲಯ್ಯ!” ನಾಲ್ಕು ಚಣ ಚಕಿತರಾದರು ಯಾತ್ರಿಕರು. ಒಡನೆಯೆ ಏನೋ ಹೊಳೆದಂತಾಗಿ “ಶ್ರೀಶೈಲದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನೇನವ್ವ” ಎಂದ ಅವರಲ್ಲೊಬ್ಬ. ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಕಣ್ಣುಗಳು ಅರಳಿದುವು. ಮ್ಲಾನವಾದ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಮಂದಹಾಸ ಮಿನುಗಿತು, ಆಷಾಢದ ಮುಗಿಲಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರ ಇಣುಕಿನೋಡಿದಂತೆ.

“ಅವನೇ ಅವನೇ, ಮಲ್ಲಯ್ಯ; ತೋರಿಸುತ್ತೀರಾ” ಎಂದು ಅಂಗಲಾಚಿದನು ಸಿದ್ಧರಾಮ. ಯಾತ್ರಿಕರು ಬೆರಗಾದರು.

“ಎಲಲಾ ಇವನ! ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಹುಡುಗರು ತಾಯಿಗೋ, ತಂದೆಗೋ ಹಂಬಲಿಸುವವನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಹದಿನಾರು ತುಂಬದ ಈ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಸಂಸಾರದ ಚಿಂತೆಯ ಬದಲು ದೇವರ ಚಿಂತೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವುದು ಈತನ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದ ಪುಣ್ಯ” ಎಂದು ತಮ್ಮಲ್ಲಿಯೇ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಶುಶ್ರುರಿ ಮೊಳಗಿತು; ಕರಡೆವಾಡ್ಯ ಮೊರೆಯಿತು. ಭಜನೆ ಕಾರರ ಗುಂಪು ತಾಳ ತಂಬೂರಿ ಮದ್ದಲೆಗಳ ಮೇಳದಿಂದ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ ಕೀರ್ತನೆಗೆ ಮೊದಲು ಮಾಡಿತು. ಉನ್ನತವಾದ ಸಂದೀರ್ಭವವನ್ನು ಹೊತ್ತುಕೊಂಡು.

ಬಬ್ಬನು ಕುಣಿಯಲಾರಂಭಿಸಿದನು. ನೂವಾರು ಭಕ್ತರ ಕಿರೀತ್ಗೆ ಬಹು ಬಗೆಯ ವಾದ್ಯಗಡಗದಿಂದ, ಕೀರ್ತನೆಯ ಘೋಷದಿಂದ ಶ್ರೀಶೈಲಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಡಲನುನಾಯಿತು. ಸಿದ್ಧರಾಮನನ್ನು ಕೂರಿಕೊಂಡ ಆ ಇಬ್ಬರು ಯಾತ್ರಿಕರು ಈ ಹೊನಲನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡರು. ಯಾತ್ರೆ ಮೊರೆತರು.

ಎಷ್ಟೋ ದಿನಗಳ ನಂತರ ಎಂದು ಸಂದೆ ಅನತಿಮೊದಲೆ ಕಾಣಿಸಿತು, ಶ್ರೀಶೈಲದ ಗಿರಿಶ್ರೇಣಿ. ಭಕ್ತರು ಸಿದ್ಧರಾಮನಿಗೆ 'ಅವೇ ಶ್ರೀಶೈಲ, ಮಲ್ಲಯ್ಯನ ಪರ್ಮತ' ಎಂದು ತೋರಿಸಿದರು. ಯಾವುದನ್ನು ತಾಳಬೇಕೆಂದು ಎಳೆಯುವಿಕೆಯಿಂದ ಹಂಬಲಿಸಿದ್ದನೋ, ಯಾವುದರ ಹೆಸರು ಅದರ ಕಿರೀತವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ನೋಡುವುದನ್ನು ಹರಿಸುತ್ತಿತ್ತೋ, ಯಾವುದು ನೊನ್ನಲಿಗೆಯ ಹರಿಗೂ ವಸ್ತ್ರ ಅಂಚಿನ ಸೂತ್ರವನ್ನೆನವು ತನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಿತ್ತೋ ಅದೇ ಪರಮವೆಂದು ತನ್ನ ಬದುಕಿಗೆ ಭವ್ಯವಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ! ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಕಣ್ಣುಗಳಿಂದ ಅವನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೇ ಎಳಬಳನೆ ನೀರು ಸುರಿದವು; ಮೈತುಂಬ ಫಲಾರನೆ ಸಿಂಹಾಸನದ ಸುಖವು. ತನ್ನ ಆದರ್ಶದ ಕನಸು ನನಸಾಗಿ, ಸರ್ವತವಾಗಿ, ಶಾಯಿಯ ತೊಡೆಮಾಡಿ, 'ಬಂವೆಯ ಮಗು' ಎಂದು ಕರೆಯುವಂತೆ ತೋರಿತು. ಶ್ರೀಶೈಲದ ಮರ ಕೂಡದಿಂದ, ಕಲ್ಲು ಕಲ್ಲಿನಿಂದ, ಯಾವುದೋ ದಿವ್ಯಗೀತೆಗೊಂದು ಮುದುಲ ಸ್ವರದಿಂದ ಮೊಮ್ಮಿ ತನ್ನ ಸುತ್ತ ಬಳಿಸಿದಂತಾಯಿತು. ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಹಾಗೆಯೇ ಅನುವಾದದ ಸೆಲಕ್ಕೆ ಉಳಿದನು.

ಹಾ! ಹಾ! ಎಂದು ಜಾತ್ರೆಯ ಜನ ಬಿದ್ದ ಹಾಲಕನನ್ನು ಮೆರೆದಿದ್ದರು. ತಣ್ಣೀರು ತಟ್ಟಿ, ಗಾಳಿ ಬೀಸಿದರು. ಆನಂದಮೂರ್ತಿಯಿಂದ ಮೆಲ್ಲನೆ ತುಡುಗ ಕಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟು 'ಶ್ರೀಶೈಲ ಶ್ರೀಶೈಲ' ಎಂದು ತೊಡಲಿದನು. "ಹಾವ ಎಷ್ಟು ದಣಿವಾಗಿತ್ತೋ ಏನೋ. ನಡೆದ ಆಯಾಸದಿಂದ ಹಾಡುಗ ಮೂರ್ಛಮೋಗಿರ ಬೇಕು" ಎಂದು ಸಮಾಧಾನಗೊಂಡರು ಯಾತ್ರಿಕರು!

'ಜಯ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ' ಎನ್ನುತ್ತ ಯಾತ್ರಿಕರ ಕಂಡ ಶ್ರೀಶೈಲವನ್ನು ಎರತೊಡಗಿತು. ಸಂಜೆಯ ಜೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಅತ್ತಿತ್ತ ನಿಂತ ದಟ್ಟವಾದ ಅಮೃತ್ತೋ ತಿವನ ಸುತ್ತ ಕಾಲು ನಿಂತ ಭೂತ-ಭೈರವ ಪರಿವಾರದಂತೆ ತೋರಿತು. ಮೇಲೆ ಏರುತ್ತ ಏರುತ್ತ ಹೋದಂತೆ, ರಮ್ಯಾಯತ ದೀರ್ಘೋಜ್ವಲ ಸಂಜೆಯ ಮೈಲಿ ಮುಂಚಿನ ಕಡಲಂತೆ ಗಿರಿಪಂಕ್ತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಗಾಢವಿಟ್ಟು. ಗಿರಿಮಾಲೆ ಗಿರಿ, ಅಲೆ ಅಲೆಯಾಗಿ ಹರಡಿದ್ದವು. ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಸಂಜೆಯ ಹಳು ಕರಗಿತು. ದಿಗಂತದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಸಂಜೆಗೊಪಿನಲ್ಲಿ ನಾವು ಗಿರಿತೀರಗಳು ಸಿಕ್ಕ ಸೃಷ್ಟಿಲಾ ಸೃದಿಂದ ಮೂಡುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಥಮ ಕೃತಿಗಳಂತೆ ಭಾಸವಾದವು. ಬರಬರತ್ತ ಅವೂ. ಕೂಡ ಪ್ರಳಯ ತಾಂಡವಹತಿಗೆ ಸಿಕ್ಕು ಪ್ರತಿವುಡಿದಾಗಿ ಎಲ್ಲವೂ ವಿಲಯದಲ್ಲಿ ಕರಗಿ ಹೋದಂತೆ ಕಗ್ಗತ್ತಲಲ್ಲಿ ಮುಳಗಿ ಹೋದುವು. ಯಾತ್ರಿ

ಕರು ಕೆಳ್ಳೆರಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿಸಿಕೊಂಡು ಮುನ್ನಡೆದರು. ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಇಮ್ಮಡಿ ಯಾವ ಆಸ್ತಿಯಿಂದ ಭಜನೆ ಮಲ್ಲಯ್ಯನಿಗಾಗಿ ಶ್ರೀಶೈಲದಲ್ಲಿ ದಾಳಿ ಇಟ್ಟಿತು. ಶ್ರೀಶೈಲದ ಸಂದೆಯ ಅರಣ್ಯ ಮೌನವನ್ನು ಭೇದಿಸಿಕೊಂಡು ಯಾತ್ರಿಕರ ಹೊನಲು ಎರಿತು. ಆ ಭಕ್ತಿಯ ರಸಗಂಗೆಯಲ್ಲಿ, ಮಲ್ಲಯ್ಯನನ್ನು ಕಾಣುವ ತವಕದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧರಾಮನು ತೇಲಿದನು.

ಸದರಾತ್ರಿ ಶ್ರೀಶೈಲದ ಸಮೀಪ ಒಂದು ಭತ್ತದಲ್ಲಿ ಕೊಂಚ ವಿಶ್ರಮಿಸಿ ಕೊಂಡ ಯಾತ್ರಿಕರ ತಂದ ಮತ್ತೆ ಬೆಳಗಿನ ದೂವ ತನ್ನ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿತು. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಕರಡೆವಾಡ್ಯದ ಗರಗಟೆ ಗಿರಿ ಕಂದರ ಅರಣ್ಯ ಗಲಲ್ಲಿ ಗುಹಾರ್ಥಿಗಳಿರು. ಮಂಜಾವಿನ ಮೌನವನ್ನು ಮುಳಿಸುವ ನಾದದ ಕಡೆಗೋರಿಸಂತೆ ಸೂರಿತ ಆ ವಾಡ್ಯಗಳ ಗೂವಣೆಯ ಸದ್ದಿಗೆ ಎಚ್ಚೆತ್ತ ಗುರು ಶಿವರಗಳು ಈ ಯಾತ್ರಿಕರನ್ನು ಬೆರಗಿನಿಂದ ನೋಡಿದವು. ಪಾರಿ-ಯುದ್ಧಕ್ಕೂ ಬಗೆಬಗೆಯ ಶಿವಾಲಯಗಳನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾ ಭಕ್ತಿಯ ಪುಲಕದಲ್ಲಿ ನಾಂದು ಸಿದ್ಧರಾಮನೂ ಮುಂದುವರಿದನು. “ಕಡೆಗಾದರೂ ಮಲ್ಲಯ್ಯ ಕಂಡೇ ಕಾಣುತ್ತಾನೆ. ಆಗ ಅವನನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು, ಅಂದು ನವಣೆಯ ಹೊಲದ ಹತ್ತಿರ ಇರುತ್ತೇನೆಂದು ಮಾತು ಕೊಟ್ಟು, ಮೋಸಗೊಳಿಸಿದುದು ಸರಿಯೆ?—ಎಂದು. ಆ ಕಲ್ಲೆಡೆಯ ಮಲ್ಲಯ್ಯ ಕೈಗೆ ಸಿಗಲಿ. ಮತ್ತೆಲ್ಲಿಗಾದರೂ ಹೋಗಿ ಬಾ ಎಂದರೆ ನಾನು ಹೋಗುವುದೇ ಇಲ್ಲ. ಅವನ ಜೊತೆಗೇ ಇದ್ದುಬಿಡುತ್ತೇನೆ.”—ನಾನಾ ಬಗೆಯ ಮುಗ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಹಜವಾದ ಈ ಬಗೆಯ ಭಾವಗಳು ಅವನಲ್ಲಿ ಮೂಡಿದವು.

ಬೆಳಗಾಗುವ ಸೂಚನೆ ತೋರಿತು. ದಟ್ಟವಾದ ಮಂಜಿನ ಹೊದಿಕೆ ಮುಗಿಲಿನಿಂದ ಇಳಿದು ಅರಣ್ಯ ಗಿರಿ ಕಂದರಗಳನ್ನು ತುಂಬಿತು. ಮುಗಿಲೇ ಕೀಲು ಕಳಚಿ ಬಿಟ್ಟ ಮೇಲೆ ಘೋಷನೆ ಬಿದ್ದಂತೆ ಮಂಜು ದಟ್ಟಿಸಿತು. ಮರಗಳೆಲ್ಲ ಥರಥರನೆ ಸಡುಗಿದುವು. ಕಣಿವೆಯ ಹರಹನ್ನೆಲ್ಲಾ ಹಾಲ್ಮಮಂಜು ತುಂಬಿತು. ಎತ್ತರದ ಶಿಖರಗಳು ಮಾತ್ರ ಮಂಜಿನಿಂದ ಮೇಲೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿ, ಶಿವಲಿಂಗಗಳಂತೆ ಕುಳಿತವು. ಶ್ರೀಶೈಲವೆಲ್ಲಾ ರಜತಪರ್ವತವಾಯಿತು. ಬೆಳ್ಳಿಬೆಟ್ಟದ ಒಡೆಯನಲ್ಲವೇ ಶಿವ! ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಮಂಜು ತುಂಬಿದ ಬೆಟ್ಟ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಕೈಲಾಸದಂತೆಯೇ ಕಾಣಿಸಿತು. ಯಾತ್ರಿಕರ ಗುಂಪು ಪ್ರಬಲವಾದ ಪಾರೈಕೆಯಂತೆ ಆ ಮಂಜಿನ ಮುಸುಕನ್ನು ಸೀಳಿಕೊಂಡು ಮುನ್ನಡೆಯಿತು ; ಕಡೆಗೆ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನ ದೇಗುಲದ ಮಹಾದ್ವಾರವನ್ನು ನೇರಿತು.

ಯಾತ್ರಿಕರ ಸಾಲು ಕಡಲನ್ನು ಕೂಡುವ ನದಿಯಂತೆ ಮಹಾದ್ವಾರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು. ನಿವ್ವಾರವಾದ ದೇವಾಲಯದ ತುಂಬ ಗುಂಭವಾದ ತುಂಬು ಮೌನ ಆವರಿಸಿತ್ತು. ಒಳಗೆ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನನಿಗೆ ಬೆಳಗಿನ ಮಹಾ ಮಂಗಳಾರತಿಯ ಸಿದ್ಧತೆ ಸಾಗಿತ್ತು. ಲೋಭಾನದ ಹೊಗೆ ತುಂಬಿ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಪವಿತ್ರಭಾವ

ಬುನಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರದವನು' ಎಂಬ ಭಾವನೆ ಬಂದು ಚಣ ಬಂದರೆ, 'ಆ ಮಲ್ಲಯ್ಯನನ್ನು ಕಾಣದೆ ಈ ಜೀವಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿಯಿಲ್ಲ' ಎಂಬ ನಿರ್ಧಾರ ಮತ್ತೊಂದು ಚಣದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವುದು.

ಮಲ್ಲನೆ ಎದ್ದು ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಅರಣ್ಯದ ಹಾದಿಯಲ್ಲದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದನು. ಗಿಡುಗಿಡುಗಿನ ನಡುವೆ ಹೊಕ್ಕು 'ಮಲ್ಲಯ್ಯ, ಮಲ್ಲಯ್ಯ' ಎಂದು ಗೋಗರಿಸಿದನು; ಬಂದೆ ಬಂದೆಗಳ ನಡುವೆ ನುಗ್ಗಿ 'ಮಲ್ಲಯ್ಯ, ಮಲ್ಲಯ್ಯ' ಎಂದು ಕರೆದನು. ಕಾದನ್ನು ಸೀಳಿಕೊಂಡು ಅವನ ದನಿ ಹರಡಿತು; ಗುಹೆ ಗುಹೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಕರೆ ಮರುಮನಗೊಟ್ಟಿತು. ಇಂತಹ ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ಹೀಗೆ ತೊಳಲಿಸುವರೇ ತಂದೆ? ಮನೆಮನೆಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ನೀನೇ ಗತಿಯೆಂದು ಬಂದ ನನಗೆ ಹೀಗೆ ಮಾವಬರುವರೇ ತಂದೆ? ನಿನಗೆ ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲವೇ? ಕಿವಿಯಿಲ್ಲವೇ? ನನ್ನ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಓ ಎನ್ನದಿರುವೆ? ಓ ವೆಮ್ಮರಗಳೇ, ನನ್ನ ಮಲ್ಲಯ್ಯನನ್ನು ನೀವು ಕಾಣಿರಾ? ಓ ಹಕ್ಕಿಗಳೇ, ಮಲ್ಲಯ್ಯನನ್ನು ನೀವು ಕಾಣಿರಾ? ನನಗೆ ಒಂದೇ ಬಂದು ನಲ ಮಲ್ಲಯ್ಯನನ್ನು ತೋರಿಸಲಾರಿರಾ?—ಎಂದು ದೈನ್ಯದಿಂದ ಹಲುವಿದನು. ಅವನ ಗೋಳುವನಿಗೆ ಸಮಸ್ತ ಕಾಡಿನವರೇ ನಿಡುಸುಯ್ಯಿತು.

ನಿವ್ವರೂಗವಾಗಿ ದಿಸಿಬೀರುತ್ತಿತ್ತು. ಸುತ್ತಣ ಹೆಮ್ಮರಗಳು ಮಿಡುಕದೆ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದವು; ಮೇಲೆ ನಿರವವಾದ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲೊಂದು ಇಲ್ಲೊಂದು ತುಂದು ನೋಡಗಳು ತೇಲಿ ಕರಗಿ ಮರೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದವು; ಅಳಿಲುಗಳು ಕೊಂಚಿಯಲ್ಲಿ ಹೆನ್ನಾಟವಾಡುತ್ತ ಕೀಚ್ ಕೀಚ್ ಎಂದು ದನಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಸುತ್ತ ನಿಂತ ಪರ್ವತ ಮಂತ್ರಿಗಳು ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಒರಗಿದ್ದವು. ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೂ ಮಲ್ಲಯ್ಯನನ್ನು ಅರಿತಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ; ಯಾವುದೂ ಮಲ್ಲಯ್ಯನಿರುವ ತಾಣವನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಸಿದ್ಧವಾದಂತೆ ತೋರಲಿಲ್ಲ. ತಮ್ಮ ಪಾಡಿಗೆ ತಾವು ತಟಸ್ಥವಾದಂತೆ ತೋರಿ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಅಂತರಂಗದ ವಿರಹದ ಉರಿಯನ್ನೂ ಕೆಣಕಿ ದುವು.

ಮನಸ್ಸು ಶೂನ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಮುಂದೇನು ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಆಕಾಶದಷ್ಟು ಅಗಲವಾಗಿ ಚಾಚಿತ್ತು. 'ಮಲ್ಲಯ್ಯನನ್ನು ಕಾಣದಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಬದುಕಿದ್ದು ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ?' ಯಾರನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ನಾನಿತ್ತ ಬಂದೆನೋ ಆ ಮಾರ್ತಿಕ ಮೊರೆಯದಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಈ ಜೀವನದ್ದು ಏನು ಉಪಯೋಗ? ಮಲ್ಲಯ್ಯನನ್ನು ಕಾಣಬೇಕು; ಇಲ್ಲವೇ ಆ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಈ ಬಾಳುಮುಗಿಯಬೇಕು—ಎನ್ನುವ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದನು ಸಿದ್ಧರಾಮ. ಅತ್ತು ಅತ್ತು ಕಂಬನಿಯಿಲ್ಲ ಬತ್ತಿತ್ತು. ಮನಸ್ಸು ವಜ್ರಕ್ಕಿಂತ ಕಠಿಣವಾಗಿತ್ತು. ದೃಢನಿರ್ಧಾರದ ಹೆಡೆಯಂತೆ ಮುಖ ವೀರವಾಗಿತ್ತು. 'ಇಲ್ಲ', ಇನ್ನು ಹಂಬಲಿಸುವದಿಲ್ಲ; ಅತ್ತು ಕರೆದು ಮುಗಿಯಿತು. ಇನ್ನು ಇರುವುದೊಂದೇ ಮಾರ್ಗ. ನನಗೆ ಮರಣವೇ ಶರಣು—ಎಂದುಕೊಂಡ.

ಅವನು ತನಗರಿಯದೆಯೇ ತ್ರೀ ಶೈಲವ ರುದ್ರಗಮ್ಭೀರವು ತುದಿಗೆ ಬಂದುಬಿಟ್ಟು ರುದ್ರಗಮ್ಭೀರಿ ಹೆಸರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ರುದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಕಮರಿಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಎಲ್ಲಾ ವೆಲ್ಲ ಪುಡಿ ಪುಡಿ ! ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಆ ಕಮರಿಯ ರೆಂಬಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನೋಡಿದನು. ಕೆಳಗಿನ ಅಗಾಧವಾದ ವಿಸ್ತರದಲ್ಲಿ ರಾಶಿರಾಶಿಯಾದ ಕಾಸನಸುಕ್ಕುಲ ಸಿದ್ಧಗೈಯ್ಯುವ ಭೂತಗಣದಂತೆ ಬಿದ್ದಿತ್ತು. ದೂರದೂರದ ಪಕ್ಕದಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟೋ ಪರ್ವತ ಪಂಕ್ತಿಗಳು ತೆರೆತೆರೆಯಾಗಿ ಹರಿದುಬಿಟ್ಟವು. ಕೆಳಗಿನ ಕಾಸು, ಅಂ ಎಂದು ಬಾಯ್ತೆರೆದುಕೊಂಡು ಭೈರವನ ಆಳಿಕೆಯಂತೆ, ಅದ್ಭುತವಾದ ಬಾಗಿಲಂತೆ ಸಿದ್ಧರಾಮನನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿತು. ' ಮಲ್ಲಯ್ಯ ಕುಗಲಾದರೂ ಮೈದೂರವಿರಬೇಡಿ ಇವಳೆ ಕಮರಿಗೆ ತನ್ನ ರಸು ಅರ್ಪಿತವಾಗಲಿ ' ಎಂದುಕೊಂಡು ಕಟ್ಟಿಕಡೆದುಬಾಗಿ ಕೈಮುಗಿದು, ಕಣ್ಣು ಮುಚ್ಚಿ ಹೇಳಿದನು : ' ಇದೋ ಮಲ್ಲಯ್ಯ, ಇದೇ ನನ್ನ ಕಡೆಯ ದೇವತೆ. ನಾನು ನಿನಗಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸಿ ಬಂದೆ. ನೀನು ದೊರೆದಿರುತ್ತೀ. ಈಗಲಾದರೂ ಮೈದೂರು. ನೀನು ಭಕ್ತವತ್ಸಲನಾದರೆ, ನೀನು ಕೊಟ್ಟ ಮಾತನ್ನು ನೀನೇ ನಡೆಸು. ಸುವ ಇಚ್ಛೆ ಇದ್ದರೆ, ಬಾ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೋ. . . . ಇಲ್ಲ ! ಇಲ್ಲ, ನಿನಗೆ ಕರುಣೆಯಿಲ್ಲ; ತೆಗೆದುಕೊ ಈ ದೇಹವನ್ನು. . . .

ಕಾಮ ಕಣವೆ ಶಿಖರಗಳು ಹೋ ಹೋ ಎಂದವು. ಅಕಾಶ ಇವರೇ ಬಾಗಿತು ! ರುದ್ರಗಮ್ಭೀರವು ತುದಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಹಾರಲು ಸಿದ್ಧನಾದ ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಮೇಲೆ ಭೋರ್ಗರೆಯುವ ಮಿಂಚಿನ ಕದಲೊಂದು ಹಬ್ಬಿತು. ತೆರೆತೆರೆಯಾದ ಲಕ್ಷ ನಕ್ಷತ್ರಗಳ ಆ ಹೊನಲು ಅವನನ್ನು ಎಲ್ಲೆಗೂ ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಹೋದವು. ಕೊಂಚ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಅಮೃತನುಯವಾದ ಮಂದನೋಕ್ಕೊಂದು ತೇಲಿತು; ಮಂಜುಳವಾದ ರಾಗಾಲಾವನೆ ಮೊದಲಾಗಿ ಗಂಭೀರವಾದ ಟಂಕಾರದಲ್ಲ ಕರಗಿತು. ಸಿದ್ಧರಾಮನು ನೋಡಿದನು. ತಾನಿರುವುದು ರಜತಾಚಲದ ನಕ್ಷತ್ರಯಕ್ಷಿ; ಸುತ್ತಲೂ ಬೆಳದಿಂಗಳ ಕಡಲು ! ಅನಂತ ಶಾಂತಿ; ಅನಂತ ತೃಪ್ತಿ. ತ್ರೀಶೈಲವ ಕಾಸನ ಕಂದರ ವಿಲ್ಲ; ತಾನು ಯಾರು ? ಏಕೆ ಬಂದೆ ಎಂಬುದೂ ತಿಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಈ ಜಗಮು ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿರುವಾಗ ಮಂಜುಳವಾದ ತಂಬೂರಿಯ ಫೋಕಾರ ಕೇಳಿಸಿತು. ಎದುರಿನ ಜಳದಿಂಗಳ ತರಂಗದ ಮೇಲೆ ನಡೆದು ಬಂದರು ಮಲ್ಲಯ್ಯ. ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಕಣ್ಣು ಅರಳಿದವು; ಅವರೇ ಅವರೇ ಮಲ್ಲಯ್ಯ ! ಅದೇ ಮುಖ; ಅದೇ ಮಂದ ಹಾಸ; ಅದೇ ಕಾವಿಯ ಉಡಿಗೆ; ಅದೇ ಗಾಂಧೀಕೈ. ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಮೊದಲಾಗಿ ' ಮಲ್ಲಯ್ಯ ' ಎಂದು ಅಳುತ್ತಾ ಅವರನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡ. ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಅವರ ತೋಳ ತೆಕ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದ ; ಮಾತು-ಮೌನಗಳಾಡೆದು ದಿವ್ಯ ಅನಂದದಲ್ಲಿ ಕರಗಿ ಹೋದ !

ಕೊಂಚು ಹೊತ್ತು ಕಳೆದಿರಬೇಕು. ಸಿದ್ಧರಾಮನ ಕಣ್ಣು ರಳಿಸಿ ಕೇಳಿದ-
 " ಅವತ್ತು ನನ್ನನ್ನೇಕೆ ಬಿಟ್ಟು ಬಂದಿರಿ ? " ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಮುನಿಸಿನ ಮೊಳಕು ಸೇರಿತ್ತು.

“ಇಂದು ನೀನೇ ಬುದ್ಧಿಯಲ್ಲ; ನೋಡೋಣ, ನೀನೇ ಬರುತ್ತೀಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದೆ.”

“ಒಳ್ಳೇ ಪರೀಕ್ಷೆ ನಿಮ್ಮದು! ಮತ್ತೊಂದು ಸಲ ಹೀಗೆ ಮಾಡಿರ?” ಮಲ್ಲಿಯ್ಯ ನಗುನಗುತ್ತ “ಇಲ್ಲ ಮಗೂ, ಮತ್ತೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ” ಎಂದರು.

“ಹಾಗಾದರೆ, ನಾನು ಕರೆದ ಕಡೆ ಬರುತ್ತೀರೋ?”

“ಓ! ಅದಕ್ಕೇನಂತೆ; ಈಗ ನೀನೇ ಮಲ್ಲಿಯ್ಯ, ನಾನೇ ಸಿದ್ಧರಾಮ.”

“ಬರೀ, ತಮಾಷೆ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ.”

“ಇಲ್ಲ; ಇಲ್ಲ-ನಿಜವಾಗಿಯೂ; ನೀನು ಏನು ಹೇಳಿದರೆ ಅದನ್ನು ನಾನು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ.”

“ಬನ್ನಿ, ಹಾಗಾದರೆ, ನಮ್ಮೂರಿಗೆ ಹೋಗೋಣ.”

“ನಮ್ಮೂರಿಗೆ! ಆಗಲಿ; ಬರುತ್ತೇನೆ, ಬಂದರೆ ಹೀಗಲ್ಲ.”

“ಮತ್ತೆ?”

“ಲಿಂಗವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ; ನೀನು ಒಂದು ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸು.”

“ಲಿಂಗವಾಗಿ? . . . ಓ! ಶ್ರೀಶೈಲದಲ್ಲಿರುವ ಲಿಂಗವೂ ನೀವೇ ಏನು?”

“ಹೌದು ಮಗು, ನಾನೇ, ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಅಲ್ಲ; ಸಚರಾಚರದಲ್ಲೂ ನಾನೇ.”

“ನನಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಮತ್ತೆ ನೀವು ನಮ್ಮೂರಿಗೆ ಈಗಲೇ ಬನ್ನಿ.”

“ನಾನು ಬರುವದನ್ನು ನಿನಗೆ ನಿರ್ಧಾನವಾಗಿ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ನೀನು ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ—”

“ಏನು? ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ? ಯಾವ ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ; ಇಲ್ಲ, ನಾನೆಲ್ಲೂ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ; ಮತ್ತೆ ನಮ್ಮೂರಿಗೂ ಬೇಡ. ಇಲ್ಲೇ, ನಾನಿಲ್ಲೇ ನಿಮ್ಮ ಹತ್ತಿರವೇ ಇದ್ದು ಬಿಡುತ್ತೇನೆ.”

ಮಲ್ಲಿಯ್ಯ ನಸು ನಕ್ಕರು. “ಹಾಗೆನ್ನ ಬೇಡ ಮಗೂ; ನೀನಿದ್ದಲ್ಲಿ ನಾನಿದ್ದೇ ಇರುತ್ತೇನೆ. ಹೋಗು ಮೊದಲು ಕಲ್ಯಾಣ ನಗರಕ್ಕೆ ಹೋಗು.”

ಸಿದ್ಧರಾಮ ಕೊಂಚ ಯೋಚಿಸಿದನು. “ಸರಿ; ಹೋಗಿ ಏನು ಮಾಡಲಿ?”

“ಅಲ್ಲಿ ಜನ್ಮಬಸವಣ್ಣನವರಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಂದ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕು.” “ಇನ್ನೊಂಥ ದೀಕ್ಷೆ; ನನಗೇತಕ್ಕೆ ದೀಕ್ಷೆ? ಸರಿ; ಕೊಡಲೇ ಬೇಕು ಎನ್ನುವವಾದರೆ ನೀವೇ ಕೊಡಿ.”

“ಹಾಗಲ್ಲ ಮಗು; ನಾನೇ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಗುರುವಾದರೂ, ಮರ್ತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಅಲ್ಲಿನ ಸರಗುರುವೊಬ್ಬನಿಂದ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದುದು ಲೌಕಿಕ ಹುತ. ನೀನೂ ಅದನ್ನು ಮೀರಬಾರದು.”

“ಆ ಆನಂತರ ಇಲ್ಲಿ, ನಾನು ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದೇನು?”

“ ಕರ್ಮಯೋಗ ”

“ ಕರ್ಮಯೋಗ ! ಹಾಗೆಂದರೆ ”

“ ಕರ್ಮವೇ ಯೋಗ ; ಯೋಗವೇ ಕರ್ಮ ; ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ಅದೆಲ್ಲಾ ಕರ್ಮವೇ, ಕಾಯಕವೇ. ಕಾಯಕವೆಲ್ಲವೂ ಪೂಜೆಯೇ. ಇದರ ವಿವರ ನಿನಗೇ ನಿರ್ಧಾನವಾಗಿ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ.”

“ ಹೇಗೆ ? ”

“ ಹೇಗೆ ? ಹರಿಯುತ್ತಾ ಹರಿಯುತ್ತಾ ಹೊಳೆ ತನ್ನ ಪಾತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುವಂತೆ, ಹೋಗುತ್ತಾ ಹೋಗುತ್ತಾ ಕಡಲನ್ನು ಕಾಣುವಂತೆ, ಮಾಡುತ್ತಾ ಮಾಡುತ್ತಾ ಕರ್ಮದ ಮಹತ್ವ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.”

“ ನೀವು ನನ್ನನ್ನು ಅಗಲಬಾರದು.....ಭಾಷೆ ಕೊಡಿ.”

“ ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನು ಅಗಲುವುದೆ !..... ನಾನೇ ನೀನು, ನೀನೇ ನಾನು.”
ಸಿದ್ಧರಾಮ ಅವಾಕ್ಯಾಗಿ ನಿಂತ. ಮತ್ತೆ ಮಲ್ಲಿಯ್ಯ ನುಡಿದರು --

“ ಮೊದಲು ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ, ಚೆನ್ನಬಸವನಲ್ಲಿಗೆ—”

“ ಹೋಗಲೇಬೇಕೆ ? ”—ಗೋಗರೆವನು ಸಿದ್ಧರಾಮ.

“ ಹ್ಲಾ, ಹೋಗಿ ಬಾ ; ಸೊನ್ನಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಬಹಳ ಇದೆ.”

“ ಸರಿ ; ಇನ್ನೇನು ಮಾಡುವದು ; ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.”

ಮಂಗಳದ ಬೆಳದಿಂಗಳ ತೆರೆ ಮೆಲ್ಲನೆ ಕರಗಿದುವು. ಅದರೊಡನೆ ಮಲ್ಲಿಯ್ಯನೂ ಕರಗಿದನು. ಮೆಲ್ಲನೆ ದೃಶ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಕರಗಿತು. ಸಿದ್ಧರಾಮನಿಗೆ ಎಚ್ಚರವಾಯಿತು. ಮೈಮೇಲೆ ತಂಗಾಳಿ ಕೈಯಾಡಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಸುತ್ತ ನೋಡಿದ ; ರುದ್ರಗಮ್ಮರಿಯ ಮೇಲೆ, ಒಂದು ಮರದ ನೆಳಲಲ್ಲಿ, ಹಸಿರು ಮೆತ್ತೆಯ ಮೇಲೆ ತಾನು ಮಲಗಿರುವುದು ತಿಳಿಯಿತು. ದೇಹದ ಆಯಾಸವಾಗಲೀ ಮಾನಸಿಕ ದೇಶರವಾಗಲೀ ಒಂದಿನಿತೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಯಾವುದೋ ದಿವ್ಯಪರಿವರ್ತನೆಯೊಂದು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೂ ಸುತ್ತಲಿನ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಆದಂತೆ ತೋರಿತು. ಮೊದಲು ಮನವನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸಿ ಮಲ್ಲಿಯ್ಯನ ವಿರಹದ ಉರಿ, ಈಗ ಅರಿ ಅನಂತ ತೃಪ್ತಿಯೊಂದು ಅಂತರಂಗವನ್ನು ತುಂಬಿತ್ತು. ಸಿದ್ಧರಾಮ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದ. ಗಿಡಮರಗಳಲ್ಲಿ, ತೋಟಗಳಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಮಂದಹಾಸ ಮನೆಮಾಡಿದಂತೆ ತೋರಿತು. ಸುತ್ತ ತಿರುಗಲು ಧ್ಯಾನಾನಂದದಲ್ಲಿ ಮೃದುರತೆಯೋಗಿಗಳಂತೆ ಕಂಡವು ; ರುದ್ರಗಮ್ಮರಿಯ ಅಗಾಧ ವಾದ ಹಸಿರು ಕಣಿವೆ ಜೈತನ್ಯದ ಉಸಿರಾಡುವಂತೆ ತೋರಿತು. ಮತ್ತೆ ಹಿಂದಿನ ಅನುಭವವನ್ನು ನೆನೆದನು. “ ಅವೇ ರುದ್ರಗಮ್ಮರಿಯ ಶಿಖರದಲ್ಲಿ ಹುಲಿಯು ನಿಂತಿದ್ದೆಲ್ಲವೇ ? ಹಾರಲೆಂದು ನೆಗೆದಾಗ ಯಾವುದೋ ಮಿಂಚಿನ ಕಪಟೊಂದು ಮೇಲೆ ಹರಿದು ರಜತಗಿರಿಯ ಮೇಲೆ ಮಲ್ಲಿಯ್ಯನನ್ನು ತೋರಿಸಿತ್ತಲ್ಲವೆ ? ಅವೇನು ಕನಸೋ ಮನಸ್ಸಿನ ಭ್ರಾಂತಿಯೋ ! ” ಎಂದುಕೊಂಡ ಸಿದ್ಧರಾಮ ಸುತ್ತಲೂ ನೋಡಿದ.

ಶ್ರೀಶೈಲದ ಗಿರಿ ಕಂದರಗಳು ಮೌನವಾಗಿ ನೋಡಿದುವು. “ಅಲ್ಲ; ಕನಸಲ್ಲ ಅದು; ಕನಸಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದ ಏನೋ ಒಂದು! ಆ! ಎಂತಹ ನೋಟ. ಕಡೆಗೂ ಮಲ್ಲಯ್ಯ ಮೈದೋರಿದನಲ್ಲ. ಅವನು ಹೇಳಿದುದೇನು? “ನಾನೇ ನೀನು, ನೀನೇ ನಾನು”. “ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಸಚರಾಚರದಲ್ಲೂ ನಾನೇ!” ಮಾಡ ಬೇಕಾದುದು “ಕರ್ಮಯೋಗ, ಹೌದು—ಕರ್ಮಯೋಗ”. “ಆದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕೆ.....ಚೆನ್ನಬಸವನಲ್ಲಿಗೆ”.

ಸಿದ್ಧರಾಮನು ಸ್ವಪ್ನಾನುಭವದಂತಿದ್ದ ಅನುಭಾವಸಿದ್ಧಿಯ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ನೂರು ಸಾರಿ ಚಿತ್ರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಚಿನ್ಮಯವಾದ ದೀಪ್ತಿಯೊಂದು ಅರಳಿ, ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸುತ್ತಣ ಕಾನನ ಕಂದರ, ಪರ್ವತಶಿಖರಗಳು ಅನಂತ ತೃಪ್ತಿಯಿಂದ ನೋಡಿದುವು.

(ಕರ್ಮಯೋಗ)

—ಜಿ. ಎಸ್. ಶಿವರುದ್ರಪ್ಪ

೨೧. ಮುದ್ದು

ಅಂದು ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ವಸಂತನನ್ನು ಎಚ್ಚರಗೊಳಿಸಿದುದು ಮುದ್ದುವಿನ ಬುದ್ಬುದ್ಬು.

ಅವನು ಕಣ್ಣೆರೆದು ಬಲಗಡೆ ತಿರುಗಿಕೊಂಡಾಗ ಗೂಡಿನಲ್ಲಿನ ಗಡಿಯಾರದಲ್ಲಿ ಏಳು ಗಂಟೆಮಾಡುವ ಕಾಣಿಸಿತು. ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಆ ವೇಳೆಯೊಳಗಾಗಿ ಅವನ ತಾಯಿ ತಾಯಮ್ಮ ಬಂದು ಅವನನ್ನೆಬ್ಬಿಸುವುದು, ವಸಂತ ಎದ್ದು ಪ್ರಾತರ್ವಿಧಿಗಳನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಮುದ್ದುವಿಗೆ ಲೊಟ್ಟಿ ಹಾಕಿ ತಾನೂ ತಿಂಡಿ ತಿಂದು ಚಹಾ ಕುಡಿದು ಬಾಲಿಗೆ ಮರಡುಪುದು ಮಾಡಿಕೆಯಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆ ದಿನ ಮಾತ್ರ ಅವನ ತಾಯಿ ಅವನನ್ನೆಬ್ಬಿಸಲು ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಎಚ್ಚರಗೊಂಡುದು ಮುದ್ದುವಿನ ಬಗಳು ಸಿಕ್ಕದಿಂದ.

ಅವನು ಎದ್ದು ಅಡುಗೆಮನೆಗೆ ಅಡಿಯಿರಿಸುತ್ತಲೂ, ಸ್ನಾನಮಾಡುತ್ತಲಿದ್ದ ಅವನ ಕಿವಿ ರಂಗಣ ಹೇಳಿದ :

“ಅವತ್ತು ಸಾಲಿಗೆ ಹೋಗುವದಕ್ಕೆ ಅವಸರ ಮಾಡಬ್ಯಾಡ ವಸಂತಾ. ಒಂದೆ ರಂದು ತಾಯಿ ಜಿಟ್ಟು ಇಬ್ಬರೂ ಕೂಡಿ ಹೋಗೋಣು.”

ವಸಂತ ವಿಸ್ಮಿತನಾಗಿ ಕೇಳಿದ :

“ ನೀನೂ ಬರ್ತೀಯಾ ಅಪ್ಪಾ ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಗೆ ? ”

“ ಹೌದವ್ವ, ನಿನ್ನ ಲೀವಿಂಗ್ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟು ತಗೊಳ್ಳಬೇಕಲ್ಲ ನಾವು. ”

“ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟು ? ಯಾಕೆ ? ”

“ ಯಾಕಂದರೆ ನಾಳೆಯೇ ಈ ಊರು ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡಬೇಕಲ್ಲ ನಾವು. ”

“ ಊರು ಬಿಡಬೇಕು ? ಯಾಕೆ ? ”

ಎಂಟು ವರ್ಷದ ಆ ಹಸುಳೆಗೆ ಏನು ಹೇಳುವುದೆಂಬುದೇ ಹೊಳೆಯಲಿಲ್ಲ ರಂಗಣ್ಣನಿಗೆ. ಆ ವಿಚಾರ ಮಾತನಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಅವನಿಗೆಷ್ಟು ವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದಾರ ಧಾನ್ಯಗಳ ಮೇಲಿನ ನಿಯಂತ್ರಣವನ್ನು ಸರಕಾರ ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿದುದರಿಂದ ಕೆಲಸ ಕಳೆದುಕೊಂಡು ನಿರುದ್ಯೋಗಿಗಳಾದ ರೇಶನಿಂಗ್ ಇಲಾಖೆಯ ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಗುಮಾಸ್ತೆಯರಲ್ಲೊಬ್ಬ ರಂಗಣ್ಣ. ನಿನ್ನೆಯಷ್ಟೇ ಆ ತಿಂಗಳಿನ ವೇತನವನ್ನು ಸವೆದು ದಾಗಿತ್ತು. ಜಡವಾಗಿದ್ದ ಹೃದಯದಿಂದ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕೊನೆಯ ನಮಸ್ಕಾರ ವೋ ಬಂದುದಾಗಿತ್ತು. ಇನ್ನು ಆ ನಗರವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ, ಮನೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಸಂಸಾರ ವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೊರಡಬೇಕು. ಮುಂದೆ ? ಮುಂದಿನದು ಕೇವಲ ಅಂಧಕಾರ.

ಚಹದ ನೀರಿಗೆ ಸಕ್ಕರೆ ಹಾಕುವುದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದ ಕಮಲಮ್ಮ ಹೇಳಿದಳು :

“ ಇವರ ನೌಕರಿ ಹೋಯ್ತು ವಸಂತಾ. ” ಬಡನೆಯೇ ಅವಳ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ನೀರು ಚಿಮ್ಮಿ ಬಂತು.

ನೌಕರಿ ಹೋದರೇನಾಗುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅರ್ಥ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳ ಬಲ್ಲ ವಯಸ್ಸು ವಸಂತನದ್ದಲ್ಲ. “ ಅಂದರೆ ? ನಾವು ಮತ್ತೆ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋ ಗೋದು ? ”

“ ಹೌದು ಮಗೂ. ”

ತುಂಬಾ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು ವಸಂತನಿಗೆ. ತಮ್ಮ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದಲೇ ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಪ್ರೀತಿ. “ ಹಳ್ಳಿಯೊಳಗಿರುವ ಮಜಾ ಕೆಹರದಾಗ ಎಲ್ಲೆಂದ ಬಂದೀತು ! ” ಎಂದು ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಆತ ತನ್ನ ಸಹಪಾಠಿಗಳ ಹತ್ತಿರ ಆಡಿದ್ದ. ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿನ ಹೊಲಗದ್ದೆಗಳು, ಹಸುರು ಮುರಿಯುವ ವಯರು, ಸೀತೆಸೆ, ಕಡಲೈಕಾಯಿ, ಮಾವಿನಕಾಯಿ, ನೆಲ್ಲಿಕಾಯಿ, ಬೋರೆಯಕಾಯಿ, ಹಳ್ಳಿಯ ಎಂಥಾಗಿದ್ದಲ್ಲಿನ ಗುಡ್ಡ, ಅಲ್ಲಿನ ಬಗೆಬಗೆಯ ಹಣ್ಣುಗಳು, ಹಗಲಿರಲೂ ಹಾಡುವ ಹಕ್ಕಿ ಪಕ್ಷಿಗಳು, ಹತ್ತಿರ ದಲ್ಲಿಯೇ ಹರಿಯುವ ಹೊಳೆ, ಅಲ್ಲಿನ ಈಜಾಟ ಜಿಗಿವಾಟ ಕೂಗುವಾಟ ! ಈ ಸಲ ಮುದ್ದು ಬೇರೆ ತನ್ನ ಜತೆಗಿರುವುದು. ಅದನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಗುಡ್ಡದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಬಹುದು ; ಮೊಲಗಳನ್ನೂ ನರಿಗಳನ್ನೂ ಕಿರುಮಿಗಳನ್ನೂ ಬೇಟೆಮಾಡ ಬಹುದು.

ಆಹಾ....ಎಂಥ ನೋಗರು....

ಹಾಗೆ ಯೋಚಿಸುತ್ತ ವಸಂತನೆಂದ :

“ ಉಲಿಗೆ ಹೋದ ಕೂಡಲೆ ಮುದ್ದೂನ್ನ ಕರಕೊಂಡು ನಾ ಬ್ಯಾಟಿಗೆ ಹೋಗುವೆನಿ ಅಪ್ಪಾ ! ”

ರಂಗಣ್ಣ ಮೂತನಾಡಲಿಲ್ಲ, ದಡಬಡನೆ ನೀರು ಸುರಿದುಕೊಳ್ಳತೊಡಗಿದ. ಕಂಬನಿಗರನ್ನು ಮಿಡಿದುಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಚಹ ಕಾಯಿಸತೊಡಗಿದಳು ಕಮಲಮ್ಮ.

ಮೂರು ತೋಳಿದುಕೊಂಡು, ರಾತ್ರಿ ಉಳಿದಿದ್ದ ರೊಟ್ಟಿಯನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿ ಮಕೊಂಡು ವಡಸಾಲಿಗೆ ಧಾವಿಸಿದ ವಸಂತ. ಅವನ ಅಡಿಗಳ ಸದ್ದು ಕೇಳಿ ಮುದ್ದು ಎದ್ದು, ಮುಸುಕು ಮೇಲೆ ಆನಂದವನ್ನೂ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನೂ ತುಳುಕಿಸುತ್ತ ಸುತ್ತಲೂ ನೆಗೆದಾಡತೊಡಗಿತು. ಅವರ ದೊಡ್ಡ ದೊಡ್ಡ, ಕಂದುಬಣ್ಣದ ಕಣ್ಣುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಗ್ಧ ಕತಜ್ಜತೆ ಮೂಡಿಬಂದಿತ್ತು.

ನಾಯಿಮರಿಗೆ ರೊಟ್ಟಿ ತಿನ್ನಿಸಿಯಾದ ಬಳಿಕ ಅದನ್ನು ತೋಳುಗಳಲ್ಲಿ ತಬ್ಬಿ ಮಿಡಿದುಕೊಂಡು ಅದರ ನೆತ್ತಿ ಬೆನ್ನು ಕಾಲುಗಳ ಮೇಲೆಲ್ಲ ಅಕ್ಕರತೆಯಿಂದ ಕೈಯಾಡಿಸಿದ ವಸಂತ. “ ನಾಳೇನೇ ನಾಪು ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗೋದಪ್ಪಾ ಮುದ್ದೂ. ಅಲ್ಲಿ ಗುಡ ಅದೆ, ಮರಟಿ ಅದೆ, ಮೊಲ ಅದಾವೆ, ನರಿ ಅದಾವೆ; ನಿನಗೆ ಮಜಾನೇ ಮಜಾ ಇನ್ನು ಮುದ್ದೂ. ನೀನೇ ರಾಜವಪ್ಪ ಇನ್ನು ನಮ್ಮ ಗುಡ್ಡಕ್ಕೇ ” ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾ, ಕಡುಗಟ್ಟು ಬಗ್ಗಾದ ತಲೆಯ ಮೇಲೆ, ಮೂಗಿನಿಂದ ನೇರಕ್ಕೆ ಹರಡಿದ್ದ ಬಿಳಿಯ ವಟ್ಟಿಯನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮುದ್ದಿಸಿದ. ಅವನ ಮಾತು ಅರ್ಥವಾಗದಿದ್ದರೂ ಅವನು ಹೇಳುವುದರಲ್ಲಿ ಏನೋ ವಿಶೇಷವಿರಬೇಕೆಂದು ಆ ನಾಯಿ ಮರಿಗೂ ಅನ್ನಿಸಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ತನ್ನ ಉದ್ದವಾದ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಹೊರದೆಗೆದು ವಸಂತನ ಕಾಲುಗಳನ್ನು ನೆಕ್ಕುತ್ತ ತನ್ನ ಹರ್ಷವನ್ನು ಪ್ರವರ್ತಿಸತೊಡಗಿತು, ಮುದ್ದು.

ವಸಂತನ ತಕ್ಕ ಹಾಗೆ ನಿಜಕ್ಕೂ ಮುದ್ದಾದ ನಾಯಿಮರಿ ಮುದ್ದು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬಾಯಿ ಕಟ್ಟಿಗೂಂಡೊಡತಗೂಡಿದ ಅದರ ಕಪ್ಪು ಬಣ್ಣದ ಕೋಮಲ ದೇಹ, ವಟ್ಟಿ ರಟ್ಟಿ ಕಾಲುಗಳು, ಸೊಗಸಾಗಿ ಸೆಪೆದಿದ್ದ ನಿಲ್ಲುವ ಉದ್ದವಾದ ಬಾಲ ಇತ್ಯಗಣ್ಣು ಮೊದಲ ಮೋಟೆಕ್ಕೆ ವಸಂತನ ಬಾಲಮನಸ್ಸನ್ನು ಸೂರೆಗೊಂಡಿದ್ದುವು. ಎಂಟು ತಿಂಗಳುಗಳಿಂದ ಮನೆ ಮನೆ ಸಾಯಂಕಾಲ ಶಾಲೆಯಿಂದ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ತರಬೇತಿಯನ್ನು ಕೊಂಡು ಹಸುಳೆದನಿಯಿಂದ ರೋದಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಆ ತಬ್ಬಲಿ ಕುಣಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಕಣಕರಗೊಂಡು ಅವನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಮನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮದ್ದುಮಾಕ. ಏಕತದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನಾಯಿಮರಿಯನ್ನು ಸಾಕುವ ಸೌಕರ್ಯ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಅತಕ್ಕಾತ್ಮ ಪುತ್ರನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ನೋಯಿಸಲಿಷ್ಟವಿಲ್ಲದೆ ಅವನ ಕಂದಿತ್ತಲೂಗಲು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದುಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು. ಮರಿಗೆ ‘ ಮುದ್ದು ’ ಎಂದು ಹೆಸರಿಟ್ಟು, ತಾಯಿಯಿಂದ ತನಗೆ ದೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಲನ್ನೇ ಅದಕ್ಕೆ ಹಾಕಿ ಅದನ್ನು

ಬೆಳಸಿ ದೊಡ್ಡದನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ್ದ ವಸಂತ. ವಾರಕ್ಕೊಂದುಬಾರಿ ಪ್ರತಿ ಭಾನುವಾರ ಬಿಸಿನೀರಿನಿಂದ ಅದರ ಮೈಯನ್ನೂ ತೊಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ. ಮುದ್ದುವಿಗೆ ಲೊಟ್ಟಿ ಅನ್ನ ಹಾಕಿದ ತರುವಾಯವೇ ಆತ ಊಟಕ್ಕೇಳುತ್ತಿದ್ದುದು. ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ವಸಂತ ನೊಡನೆ ಅವನ ಶಾಲೆಯವರೆಗೂ ಹೋಗಿ, ಶಾಲೆ ಬಿಡುವವರೆಗೂ ಹೊರಗಡೆ ಕಾದಿದ್ದು, ಅವನ ಜತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿತ್ತು ಮುದ್ದು. ಗೆಳೆಯನೊಡನೆ ಅವನು ಆಟಪಾಟಗಳಿಗಾಗಿ ಹೊರಗಡೆ ಹೊರಟಾಗಲೂ ಅವನ ಜತೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ರಾತ್ರಿಯ ಊಟ ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ ವಸಂತ ಪಡಸಾಲೆಗೆ ಬಂದು, ಮುದ್ದು ಮಲಗುವ ಗೋಣಿಚೀಲ ಸರಿಯಾಗಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ನೋಡಿ ಕೊಂಡು, ಅದರ ಮೇಲೆ ಮುದ್ದುವನ್ನು ಮಲಗಿಸಿ, ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಅದರ ಬೆನ್ನು ಸವರಿ, “ರಾತ್ರಿಯಾತು, ಇನ್ನು ಮಲಗಿಕೋ ಮುದ್ದು” ಎಂದು ಲಲಿ ಮೂತು ಆಡಿದ ತರುವಾಯವೇ ತಾನು ಮಲಗಿಕೊಳ್ಳಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಆ ನಾಯಿಮರಿ ಯೊಂದಿದ್ದ ಅವನ ಗಾಢ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಕಂಡು ಅವನ ಶಿಕ್ಷಕರು ಆಗಾಗ ತಮಾಷೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. “ಇದೇನೋ ನಿನ್ನ ಒಡಹುಟ್ಟಿದ ತಮ್ಮನ ಹಾಗಿದೆಯಲ್ಲೋ!” ಎಂದು. “ಹೌದು ಇದು ನನ್ನ ತಮ್ಮನೇ” ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದ ವಸಂತ.

೨

ಅಂದಿನ ಇರುಳು ಉರುಳಿ ಬೆಳಗಾಯಿತು.

ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ರೈಲಿಗೆ ಊರಿಗೆ ಹೊರಡುವುದೆಂದು ಮೊದಲೇ ಗೊತ್ತುಮಾಡಿ ದ್ದುದರಿಂದ ವಸಂತನ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಬ್ಬರೂ ಬೆಳಗಿನ ಜಾವ ಮೂರು ಗಂಟೆಗೆ ಎದ್ದು ಸಾಮಾನುಗಳನ್ನು ಗಂಟು ಕಟ್ಟಿತೊಡಗಿದ್ದರು. ಗೋಣಿಚೀಲಗಳಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರೆ ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ತುಂಬಿದುದಾಗಿತ್ತು. ಹಾಸಿಗೆಗಳನ್ನು ಸುರುಳಿ ಸುತ್ತಿ ಹಗ್ಗದಿಂದ ಬಿಗಿಯುವುದಷ್ಟು ಉಳಿದಿತ್ತು.

“ಮುದ್ದುನ ಗೋಣಿಚೀಲ ತರಲೇನು ಅಪ್ಪಾ?” ಎಂದ ವಸಂತ.

ಕೆಲಸವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಂದಿನಿಂದ ಹುಚ್ಚನಂತಾಗಿದ್ದ ರಂಗಣ್ಣನಿಗೆ ಮಗನ ಮಾತಿನ್ನಿಂದಾಗಿ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಕೋಪವೇರಿತು. ಆತ ಸಂತ್ರಸ್ತ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ನುಡಿದ.

“ಮುದ್ದು ಮುದ್ದು ಯಾವಾಗಲೂ ಮುದ್ದು ಅಂತ ಬಡಕೊ ಕ್ಕೋದು. ನಿನಗೇನೂ ಬುದ್ಧಿಯಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ನಾನೇ ಕೂಡು ಸಿಗದೆ ಉಪವಾಸ ಸಾಯುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬರತದೋ ಏನೋ. ಇನ್ನು ಆ ಹಾಣು ನಾಯಿಕುನ್ನಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು....”

ಒಮ್ಮಿಂದೊಮ್ಮೆಲೆ ತನ್ನ ತಂದೆ ಹಾಗೆ ಕುಹಿತನಾದುದೇಕೆಂಬುದೇ ಅರ್ಥ ವಾಗಲಿಲ್ಲ ವಸಂತನಿಗೆ. ದಿಗಿಲುಗೊಂಡು, ವಿಸ್ಮಯಿತ ನೇತ್ರಗಳಿಂದ ಆತ ತಂದೆ ಯನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡ.

ಮಗನನ್ನು ಸಂತೈಸುವ ದನಿಯಲ್ಲಿ ಕಮಲಮ್ಮ ಹೇಳಿದಳು: “ನಾವು ಹೋಗೋದು ರೈಲಿನಲ್ಲಿ ಮಗೂ. ನಾಯಮರಿಯನ್ನ ಅದರಲ್ಲಿ ಒಯ್ಯಲು ಬರೋದಿಲ್ಲ.”

ಮುದ್ದುವಿನ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ತನ್ನ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ಏನೋ ಪಿತೂರಿ ನಡಿಸಿರಬೇಕೆಂದು ವಸಂತನಿಗೆನ್ನಿಸಿತು. ಜಿಗಿದು ಬಂದ ಕಂಡದಿಂದ ಆತ ಕೇಳಿದ: “ಯಾಕವ್ವಾ, ಯಾಕ ಒಯ್ಯಲು ಬರೋದಿಲ್ಲ?”

“ರೈಲಿನವರು ನಾಯಿಗಳನ್ನ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸೋದಿಲ್ಲ, ವಸಂತಾ.”

“ಅದ್ಯಾಕೆ ಸೇರಿಸೋದಿಲ್ಲವ್ವಾ? ಸುಳ್ಳು, ಎಲ್ಲಾ ಸುಳ್ಳು. ಮುದ್ದನ್ನ ಬಿಟ್ಟು ನಾನೆಂಮಾ ಬರುವವನಲ್ಲ,” ಎಂದು ದೃಢ ಸ್ವರದಲ್ಲಿ ನುಡಿದ ವಸಂತ. ಒಡನೆಯೆ ಅವನ ಎದೆಯಿಂದ ದುಃಖ ಧಾರೆಯಾಗಿ ಪುಟಿಯತೊಡಗಿತು. ತಾಯಿ ಏನನ್ನು ಹೇಳಿದರೂ ಅವನ ಅಳು ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ರೈಲಿನ ಸಮಯ ಸವೀಪಿಸುತ್ತ ಬಂತು. ಇನ್ನೂ ಊಟವಾಗಬೇಕು. ವಸಂತ ಊಟಕ್ಕೂ ಏಳದಾದ.

“ಹುಡುಗ ಹಟ ಹಿಡಿದಿವಾನೆ. ಮುದ್ದು ಅದರೆ ಪ್ರಾಣ ಇವನೆ. ಅದನ್ನೂ ಒಯ್ಯಬಿಡೋಣ. ಪಾವ. ಮತ್ತೆ ವರದೇಶಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಕುನ್ನಿ,” ಕಮಲಮ್ಮ ತಡೆತಡೆಯುತ್ತ ಹೇಳಿದಳು.

ರಂಗಣ್ಣ ತುಬ್ಬು ಗಂಟು ಹಾಕಿ, - “ನೀನೂ ಕೂಡ ಹುಡುಗರ ಹಾಗೇ ಮಾತಾಡುತ್ತಿದ್ದೆಯಲ್ಲ! ನಾಳೆಕೂ ಉಳಿದು ಎಲ್ಲಾ ದರೂ ವರ್ಗವಾಗಿ ಹೊರಟಿದ್ದಾಗಿದ್ದರೆ ಇದನ್ನು ಒಯ್ಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ . . . ನಾಳೆ ಹ್ಯಾಗೋ . . . ನಾಡಮ್ಮ ಹ್ಯಾಗೋ . . . ನಮ್ಮದೇ ನಮಗೆ ಭರವಸೆಯಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಇದಕ್ಕೈಲ್ಲಿಂದ ಹಾಕೋದು? ರೈಲಿನಲ್ಲ ನೂರು ಮೈಲು ಇವನ್ನು ಸಾಗಿಸೋದೊಂದರೆ ಹುಡುಗಾಟವಲ್ಲ. ಡಬ್ಬಾ ಚಾರ್ಜ್ ಬೀಳುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲಿಂದ ತರೋದು ರೊಕ್ಕಾ?” ಎಂದು ಬಡಬಡನೆ ಮಾತನಾಡಿದಳು.

ಕಮಲಮ್ಮ ಮತ್ತೆ ದನಿಯೆತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಎಂಮಾ ಮಗನನ್ನು ಹೊಡೆಯದಿದ್ದರಂಗಣ್ಣ ಅವನು ಅವನ ಅಳುವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲೆಂದು ಎರಡು ಏಟು ಬಿಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅದರಿಂದ ವಸಂತನ ಅಳುವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿತ್ತೇ ಏನೂ ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಊಟವನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಅಳುವದಕ್ಕಾರಂಭಿಸುತ್ತಲೂ ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಾಯಿ ಮರಿಯೂ ಉಳಿದವು ಬೊದಲು ಮಾಡಿತ್ತು. ಕಮಲಮ್ಮ ಎದ್ದುಹೋಗಿ ಅದರ ಮುಂದೆ ಎರಡು ರೊಟ್ಟಿಗಳನ್ನಿಟ್ಟು ಬಂದಳು. ಮುದ್ದು ಅವುಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟದೆ ವಸಂತನಿಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತೊಡಗಿತು. ಕೊನೆಗೂ ವಸಂತ ಊಟ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಮಗನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕಡಲನ್ನು ಕಾದರೂ ಹೇಗೆ ಊಟ ಮಾಡಬೇಕು? ಬುತ್ತಿ ಗಂಟು ಕಟ್ಟಿ, ಬರಿ ನೆಲೆಬಿಟ್ಟುಬಂದರೇ ನಿಲ್ಲದಕ್ಕೆ ಹೊರಟುಬಿಡಬೇಕಾಯಿತು.

ವಸಂತನನ್ನು ಮನೆಮಂದ ಹೊರವಿಸುವದಕ್ಕೆ, ಮೊದಲೇ ರಂಗಣ್ಣ ನಾಯಿ

ಮರಿಯ ಕೊರಳ ಸರಪಳಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಅದನ್ನು ಬೆದರಿಸಿ ಹೊರಗೆ ಓಡಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿ ವಿಫಲನಾಗಿದ್ದ. ಮನೆಯ ಮುಂದೆ ಕುದುರೆಗಾಡಿ ಬಂದು ನಿಲ್ಲುತ್ತಲೂ ಅಳುತ್ತಿದ್ದ ಮಗನನ್ನೆತ್ತಿಕೊಂಡು ಕಮಲಮ್ಮ ಪಡಸಾಲೆಗೆ ಬಂದಳು. ನಾಯಿಮರಿ ಊಳಿಡುವದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಹರ್ಷಾತಿರೇಕದಿಂದ ನೆಗೆದು ವಸಂತನ ಕೈಕಾಲುಗಳನ್ನು ಮೂಸಿನೋಡಿ ನೆಕ್ಕತೊಡಗಿತು. ತನ್ನ ಪುಟ್ಟ ದೇಹದಲ್ಲಿನ ಶಕ್ತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ತಾಯಿ ಹಿಡಿತದಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಕೆಳಕ್ಕಿಳಿದು ಮುದ್ದು ಮುದ್ದುನೆತ್ತಿ ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಕಂಬನಿಗರೆಯತೊಡಗಿದ ವಸಂತ. ಅವನ ಎದೆಯ ಮೇಲೆ ಮುಖ ವಿಟ್ಟು ಆನಂದದಿಂದ ಚೇತ್ಕಾರ ಮಾಡತೊಡಗಿತು ಮುದ್ದು. ಕಮಲಮ್ಮನ ತಾಯಿ ಹೃದಯ ಕರಗಿಹೋಯಿತು. ನಾಯಿಮರಿಯನ್ನು ಜತೆಗೆ ಕೊಂಡೊಯ್ಯುವ ಬಯಕೆ ಆಕೆಗೂ ಇತ್ತು. ಆದರೆ. . .

“ಹೊತ್ತಾಯ್ತು ಹೊರಡಿರಿನ್ನು,” ಎಂದ ರಂಗಣ್ಣ.

ವಸಂತನ ಆಲಿಂಗನದಿಂದ ನಾಯಿಮರಿಯನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಅವನನ್ನು ಕುದುರೆಗಾಡಿಗೆಳರಿಸಬೇಕಾದರೆ ಸಾಕುಸಾಕಾಗಿ ಹೋಯಿತು ರಂಗಪ್ಪನಿಗೆ. ಹುಡುಗನ ಕೆನ್ನೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ಏಟು ಬಿಗಿದು ಬಲವಂತದಿಂದಲೇ ಅವನನ್ನೆಳೆದೊಯ್ಯಬೇಕಾಯಿತು. ಪಡಸಾಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ರೊಟ್ಟಿಗಳನ್ನು ಹೊರಗಡೆ ಬಿಸುಟು ನಾಯಿಮರಿಯನ್ನು ಹೊರದೂಡಿ ಬಾಗಿಲು ಮುಚ್ಚಿ, ಮನೆಯನ್ನು ನೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಅದರ ಮಾರ್ಗಕಾರಿ ಗೊಪ್ಪಿಸಿ ಗಾಡಿ ಹತ್ತಿದ.

ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣ. ಪ್ಲಾಟಫಾರ್ಮ್. ರಂಗಣ್ಣನ ಪರಿವಾರ ರೈಲನ್ನೇರಿದುದೂ ಆಯಿತು. ಜನರ ಕಾಲುಗಳ ನಡುವೆ ನುಸುಳಿಕೊಂಡು ಮುದ್ದು ಮುದ್ದು ಪ್ಲಾಟಫಾರ್ಮಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ವಸಂತನಿದ್ದ ಡಬ್ಬಿಯನ್ನೇರಲು ಯತ್ನಿಸತೊಡಗಿತು. ತನ್ನದೇ ಯಲ್ಲಿನ ದುಃಖವೆಲ್ಲ ಕಿತ್ತುಬರುವಂತೆ ಬಗುಳತೊಡಗಿತು. ಎಳಗಡೆ, ನಡೆಯಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ದನಿ ತೆಗೆದು ಆಕ್ರೋಶ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ವಸಂತ. ಅವನನ್ನು ಬಿಗಿಯಾಗಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತಿದ್ದ ರಂಗಣ್ಣ ಆಗಾಗ ನಾಯಿಯ ಕಡೆ ತಿರುಗಿ, ಇಷ್ಟನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ “ಹಚೀ ಹಚೀ” ಎಂದು ಅದನ್ನು ದೂರ ಓಡಿಸಲು ಯತ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಅದರ ಆತ್ಮೀಯತೆಯ ಹಟವನ್ನು ಕಂಡು ಅವನ ಕರುಳೂ ಮರುಗುತ್ತಿತ್ತು. ಏನಾದರೇನು, ಅದನ್ನು ಜತೆಗೆ ಕರೆದೊಯ್ಯುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಸಿಳ್ಳು ಹಾಕಿ ಮುಂದೆ ಹೊರಟಿತು ರೈಲು. ತಾಯಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಗೋಳಿಡುವ ತಬ್ಬಲಿ ಕೂಸಿನಂತೆ ರೋದಿಸುತ್ತ ಮುದ್ದು ರೈಲಿನ ವಕ್ರವೃತ್ತ ಓಡತೊಡಗಿತು. ಪ್ಲಾಟಫಾರ್ಮನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹಾಕಿ ಬಂದು ನಿಂತಿದ್ದವಳೆಯ ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಿ ದೂರ ಹೋಗಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಯಿತು. ಬಂದು ಬಂದೂವರೆ ಮೈಲಿನ ವರೆಗೂ ರೈಲು ದಾರಿಯಲ್ಲೇ ಓಡುತ್ತಾ ಹೋಗಿ ಅನಂತರ ಕ್ಷಣ ಕುಗ್ಗಿ ಸೋತು ತೇಕುತ್ತ ನಿಂತುಕೊಂಡಿತು ಮುದ್ದು; ನಾಲಗೆಯನ್ನು ಮೊರತೆಗೆದು

ವಿರ್ಭವಾಗಿ ಉಸರಾಡಿಸುತ್ತ ತೇಲುಗಣ್ಣು ತೆರೆದು ಎಷ್ಟೋ ! ಹೊತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯೇ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡಿತು. ಅನಂತರ ಮೇಲಕ್ಕೆದ್ದು ನಿಧಾನವಾಗಿ ನಡೆದುಕೊಂಡು ಮತ್ತೆ ನಿಲ್ಲಾಗಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವ ಬಂದು ಹ್ವಾಟಿಫಾರ್ಮಿನ ಮೇಲೆ ವಿದಾರು ಬಾರಿ ಸುತ್ತಿತು. ಮತ್ತೆ ವಿಶಾರದಾಗಿ ಉಂಡುಹುತ್ತ ಮನೆಗೆ ಧಾವಿಸಿತು. ಮುಚ್ಚಿದ ಬಾಗಿಲಿನಾಚೆ ನಿಂತು ಎಷ್ಟೋ ಹೊತ್ತಿನ ವರೆಗೂ ಅತ್ತುಕೊಂಡಿತು. ವಸಂತ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಿರ ಬಂದುದು ಅನ್ನಿಸಿತು ಬಿಸಿ, ಫಟ್ಟಿನೆ ಅತ್ತ ಧಾವಿಸಿತು. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಅವನನ್ನು ಕಾಣದೆ. ತನ್ನ ಗೆಳೆಯರೊಡನೆ ಅವನು ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಸುತ್ತಿ ಹುಡು ಕಿತು. ಸಾಯಂಕಾಲದ ವರೆಗೂ ನಗದಲ್ಲೆಲ್ಲ ತಿರುಗಿ ಕತ್ತಲಾಗುತ್ತಲೂ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ಬಂದು ಮುಕಬಾಗಿ ರೋದಿಸುತ್ತ ಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಕೊಂಡಿತು. ಹಗಲಿನಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆಗೆಲ್ಲಾ ಬದ್ಧಿ ರಲಿಲ್ಲವಾದರೂ ಆಗ ರೋಟ್ಟಿಯ ನೆನಪಿರಲಿಲ್ಲ ಮುದ್ದುಲಿಗೆ. ವಸಂತನನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡ ರೋಕಾಪ್ಪಗದಲ್ಲಿ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರಾವು ದರ ಅರಿವು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಮನೆಯೊಡೆಯ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಮರಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಕುಕ್ಕರಬಟ್ಟೆ ಕೊಟ್ಟೊಡಿಸಿದನು ತಂದು ಹಾಕಿದ. ಮುದ್ದು ಒಂದು ಬಾರಿ ಆ ಕೊಟ್ಟೆಯತ್ತ ದೃಷ್ಟಿ ತರುತ್ತಿತು; ಮತ್ತೆ ಮುಖವನ್ನು ಹಿಂಗಾಲುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಚ್ಚಿ ಕೊಂಡು ಬಂದೇವರೆಗೆ ಕೊಂಡಿರುತ್ತೊಡಗಿತು.

೩

ಮನೆ ಹಗಲು ಮದಲು ಇವಳು ಅಪಾರವನ್ನು ಸುಟ್ಟಿಲ್ಲ ಮುದ್ದು ರಾತ್ರಿ ಮಲಗಿ ತ ಮನೆಗೆ ಕಟ್ಟಿದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೂ ವಸಂತನ ತವರವರಿಗೆ ಬೆರಗು. ಸದ್ದಿಗಾಗಿ ತಿರುಗುವನ್ನು ನಿಗೂಢ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನಗಲಿಸಿ ಬಾಗಿಲ ಕಡೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಅವನಿಗಾಗಿ ಉಂಡುಹುತ್ತ, ಒಂದರ್ಥ ತಾಸು ವಾಗೆ ಕಡೆದ ಎಳೆಕುಟ್ಟು ತುತ್ತಾದ ಅನನ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವುದು, 'ಹುಡುಗ ಕಟ್ಟಿ ಹುಡುಗಿನ ಮದುವೆ' ಕೂಡ ಕಾದಿತ್ತು ಅದರ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ವಸಂತನನ್ನು ಆರಿಸಿ ವಿರಾಟ ಹೊಂದಿ ನಿಲ್ಲುಗಾಳುತ್ತಿದ್ದುದು, ಹ್ವಾಟಿಫಾರ್ಮಿಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಅಲ್ಲಿ ನಿಂತ ಕೈರಿಸದ್ದು, ಕತ್ತರ ವಸಂತನ ವಾಸನೆ ಎದಿಸುತ್ತಿತ್ತು ಸುತ್ತಾ ಅಲೆಯುವುದು, ಮತ್ತೆ ಮನೆಗೆ ತಿರುಗಿ ಮನೆಯೊಳಗೆ ಬಂದು ಕಟ್ಟಿಯ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದುಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಮನೆ ಮಗ ಕಲೆದ ಬಳಿಕ, ಮಗಲ್ಲಾ ಬಾಡಿಗೆದ್ದ ಆ ಮನೆಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಭಾವ ಮದುವೆ ನಡೆಯಿತು. ತನ್ನನ್ನು ಬಟ್ಟೆ ಹೊದುವವರೆಗೆ ಮತ್ತೆ ಬಂದರೆಂಬ ಭಾವವು ಮಗ್ಗಿ ಮಗನೊಡನೆ ಮದುವೆ ಮಾಡುತ್ತ ಮುದ್ದು ಪದವಾಲೆಗೆ ನುಗ್ಗಿತು. ಮಗನಾಗಿ ಮದುವೆಯ ಅವನ್ನು ಹೊಣೆಗೊಂಡ ಹೊಡೆದು ಅಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟರು. ಕುಡುಗನನ್ನು ಕೂಟಿಟ್ಟ ಕ್ಷಣಗಳೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ, ಆ ಮನೆಯದರಿನ ನಿರವ ಕೂಟಿ ಮುದ್ದು ಕೊಂಡಿತು.

ಮೂರನೆಯ ದಿನ ಮಾತ್ರ ಮುದ್ದುವಿಗೆ ಹಸಿವೆಯನ್ನು ತಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಲಿಲ್ಲ. ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಕಸದ ಗುಂಡಿಗೆ ಹೋಗಿ ತಾನು ತಿನ್ನಬಹುದಾದನ್ನೆಲ್ಲ ತಿಂದು ಮತ್ತೆ ಗಿಡದ ಬುಡಕ್ಕೇ ಬಂದು ಎದುರು ಮನೆಯ ಕಡೆಗೇ ಧೃಷ್ಟಿಯಿಟ್ಟು ಬಿದ್ದು ಕೊಂಡಿತು.

ಒಂದು ತಿಂಗಳು ಹಾಗೆ ಕಳೆಯಿತು. ಮುದ್ದು, ಆ ಮನೆಯೆದುರಿನ ಜಾಗದಿಂದ ಕದಲಲಿಲ್ಲ. ಇಂದಿಲ್ಲ ನಾಳೆಯಾದರೂ ತನ್ನ ಪುಟ್ಟ ಒಡೆಯ ಬಂದೇ ಬರುವನೆಂಬ ನಂಬಿಕೆ ಅದರದು.

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮಳೆಗಾಲ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿತ್ತು. ಎಂಟು ತಿಂಗಳ ವರೆಗೆ ಮನೆಯೊಳಗಡೆ ಬೆಚ್ಚನೆಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಗೋಣಿ ಚೀಲದ ಮೇಲೆ ಮಲಗುತ್ತ ಪ್ರೇಮಪೂರಿತ ಆರೈಕೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿದ್ದ ಮುದ್ದು ಈಗ ಮಳೆಯಲ್ಲಿ ತೊಯಿಸಿಕೊಂಡು ಸರಳತೊಡಗಿತಾದರೂ ಆ ಗಿಡವನ್ನು ತ್ಯಜಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕಸದ ತೊಟ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ದರಿಂದಾಗಿ ಅದರ ದೇಹಕ್ಕೆಲ್ಲ ಚರ್ಮರೋಗ ಅಂಟಿಕೊಂಡಿತು. ಉಪವಾಸ, ಕೊರಗು, ರೋಗ ಎಲ್ಲವೂ ನೇರಿ ಮುದ್ದು ಅರ್ಧಕ್ಕರ್ಧ ಸೊರಗಿ ಒಡವಾಯಿತು. ಮೊದಲಿನ ಅದರ ಅಂದಚಂದಗಳೆಲ್ಲ ಮುಸುಳಿಸಿ ಹೋದುವು. ದಿನಗಳುರುಳಿದ ಹಾಗೆ ಮರಿಯ ಮೈಗೆ ಹುಣ್ಣುಗಳಾಗಿ ಕೀವು ತುಂಬಿ ದುರ್ವಾಸನೆ ಹೊಡೆಯ ತೊಡಗಿತು. ಎದ್ದು ನಾಲ್ಕು ಹೆಜ್ಜೆ ನಡೆಯುವುದರೊಳಗಾಗಿಯೇ ಬಳಲಿಕೆಯಾಗತೊಡಗಿತು. ಅಂಫ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲೂ ವಸಂತನ ಶೋಧಕ್ಕಾಗಿ ಅಲೆಯುವುದನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಲಿಲ್ಲ ಮುದ್ದು. ಅವನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದಂಥ ಅಂಗಿ ಚಣ್ಣಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿ ಕಂಕುಳಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕದ ಚೀಲ ಹಿಡಿದು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವ ಬಾಲಕರನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಆತುರತೆಯಿಂದ ಎದ್ದು ಕುಂಟುತ್ತ ಕುಂಟುತ್ತ ಅವರನ್ನು ಹಿಂಬಾಲಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಅವರನ್ನೆಲ್ಲ ಮೂಸಿ ನೋಡಿ ತನ್ನ ಒಡೆಯನನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಣದೆ ದುಃಖದಿಂದ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಮುಖ ಚೆಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು.

ಒಂದು ಸಾಯಂಕಾಲ ಶಾಲೆಯ ಬಾಲಕರು ಕೆಲವರು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಓಡುತ್ತ ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಗ ವಸಂತನೇ ಶಾಲೆಯಿಂದ ಬಂದನೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಮುದ್ದು ಏಗ್ಗನೆದ್ದು ಬಂದಿತು. ಅದರ ವಿಕಾರ ರೂಪವನ್ನು ಕಂಡು ಅಸಹ್ಯಪಟ್ಟುಕೊಂಡ ಬಾಲಕರು ಓಟ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನಿಂತು ಅದರ ಕಡೆ ಕಣ್ಣು ಬೀಸಿದರು. ತಾನು ಅಸಹ್ಯವಾದ ಅಪಾಯ ಮಾಡದಿದ್ದರೂ ಅವರು ಕಲ್ಲೆಸೆಯುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಕಿರಿದಾದ ಮುದ್ದು ಅವರ ಮೇಲೆರೆಗಿ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗನನ್ನು ಕೆಚ್ಚಿ ಗಾಯಗೊಳಿಸಿತು. "ಹುಚ್ಚುನಾಯಿ ಹುಚ್ಚುನಾಯಿ" ಎಂದು ಆಕ್ರೋಶ ಮಾಡುತ್ತಾ ಹುಡುಗರು ಓಡಿಹೋದರು.

ಅಂದಿನಿಂದ ಪ್ರತಿ ದಿನವೂ ಅವರು ಮುದ್ದುವನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆಲೇ ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೆಸೆಯ ತೊಡಗಿದರು. ಆ ಮನೆಯೆದುರಿನ ಜಾಗದಿಂದ ಹೊರಡಿಸಿ ಆ ಬೀದಿಯಿಂದ ಅದನ್ನು ಓವಿಸಿಬಿಡುವುದೆಂದೇ ಅವರು ಗಟ್ಟಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಮುದ್ದು ಮಾರ್ಕೆ ತನ್ನ ಸ್ಥಳ ಬಿಟ್ಟು ಹೊರಡಲಿಲ್ಲ. ಹೊಡೆಯ ಬಂದವರನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿ ಹೋರಾಡತೊಡಗಿತು. ಹಾಗೆ ಅದು ಇವಾರು ಹುಡುಗರನ್ನು ಕಟ್ಟುತ್ತಲೂ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ ಹಾಡಾಡಾರವೆತ್ತು. ಬೀದಿಯ ಹಿರಿಯರನ್ನೇಕರು ಒಂದು ಬೆಳಗ್ಗೆ ಅದನ್ನು ಹೊಣೆ ಯಾವ ಹೊಡೆಯ ಅಟ್ಟಿಬಿಟ್ಟರು.

ಕತ್ತಲಾಗುವ ವರೆಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದು, ಅನಂತರ ಆ ಬೀದಿಗೆ ಬಂದು ತನ್ನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಕೊಂಡಿತು ಮುದ್ದು. ಬೆಳಗಾಗುತ್ತಲೂ ಮತ್ತೆ ಅದನ್ನು ಕಂಡ ಜನರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಿಕೊಂಡು ಅದನ್ನು ತೀರಿಸಿಬಿಡುವುದೇ ಕೊನೆಯ ಉಪಾಯವೆಂದು ನಿರ್ಧರಿಸಿ ಪೊಲೀಸು ಕಚೇರಿಗೆ ದೂರು ಕಳಿಸಿದರು.

ನಗರದಲ್ಲಿ ಪೊಲೀ ನಾಯಿಗಳ ಹಾವಳಿ ಬಹಳವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ತೀರಿಸಿಬಿಡುವುದಾಗಿ ಪೊಲೀಸರು ಶಾಂತಿ ಕೆಲ ದಿನಗಳ ಹಿಂದೆಯೆ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಹೊರಬಿಟ್ಟು. " ಸಾಕು ನಾಯಿಗಳನ್ನು ಅವುಗಳೊಡೆಯರು ಸರವಳಿಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿ ಮನೆಯೊಳಗಡೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ ಭಿಕಾರಿ ನಾಯಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಪೊಲೀಸರು ಗುಡುತ್ತಿ ಕೊಲ್ಲುವರು" ಎಂಬುದು ಆ ಪ್ರಕಟನೆಯ ಶಾತ್ಪರ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಪ್ರಕಟನೆಯ ವಿಚಾರ ಮೂಕಪ್ರಾಣಿ ಮುದ್ದುವಿಗೆ ತಿಳಿಯುವುದಾದರೂ ಹೇಗೆ? ತನ್ನನ್ನು ಸಾಕಿ ಸಲಹಿದವರು ಒಂದಲ್ಲೊಂದು ದಿನ ಬಂದೇಬಿಡುವಂತಿರು ಆಕೆಯಿಂದ ಗಿಡದ ಕೆಳಗೆ ಮಲಗಿಕೊಂಡು ಎದುರು ಮನೆಯತ್ತ ತನ್ನ ಮೊರೆ ಮೊದ್ದೆ ಮುಗ್ಧ ಕಣ್ಣುಮೊಂಡೆಗಳನ್ನು ತಿರುಗಿಸಿ ಕಾತರದಿಂದ ಕಾದಿವೆ ಮುದ್ದುವಿಗೆ ಸಾಕು ತನ್ನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಡೆದುಬರುತ್ತಿದ್ದುದರ ಅರಿವಿರಲಿಲ್ಲ.

ಒಂದು ಭಾನುವಾರ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ, ವ್ಯಸಿಕ್ಕಲ್ಲಿನ ಮೇಲೆ ಹೊರಟು ಬೀದಿ ಬೀದಿ ಸುತ್ತಿ ಪೊಲೀ ನಾಯಿಗಳನ್ನು ಗುಡುತ್ತಿ ಸುಡುತ್ತಾ ನಡೆದಿದ್ದ ಪೊಲೀಸರು ಅಭಿಕಾರಿ ಮುದ್ದುವಿನ ಎದುರಿಗೆ ಹಾಜರು ಮೊಗಗುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಆಯಾಸದಿಂದ ಜಡವಾಗಿದ್ದ ಅವರ ದೃಷ್ಟಿ ಅವನತ್ತ ತಿರುಗಿತು. ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಅವರ ಕಡೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದ ಅಭಿಕಾರಿ. ಮುದ್ದುವಿನ ನತ್ತಿಯ ಮೇಲಿನ ಬೀದಿಯ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಮುದ್ದು ಗುಂಡು ಬೀದಿಸಿತು. ಅವರ ಸುತ್ತಿದ್ದ ಮುಖ ಒಮ್ಮೆಲೆ ಪ್ರಶಾಂತ ವಾದಿತು.

(ಈ ಲೇಖನವು ' ನನ್ನ ಕತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ)

— ಬಸವರಾಜ ಕಟ್ಟೀಮನಿ

೨೨. ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರ ವಿಜಯ ಮಂತ್ರ

ನನ್ನ ಕನ್ನಡ ಕವರೇ,

ಕನ್ನಡಿಗನಾದ ನೀವು ಇಂದು ಕಣ್ಣೆರೆದು ಹಿಂದಿನ ವೈಭವದ ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಕಳೆದುಬಿಡಬಾರದು; ಗತಿಸಿದ ವಿಭೂತಿಗಳನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿ ಹುರುಪು ಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೀರಿ ; ಹಾಳು ಹಂಪೆಯನ್ನು ಕಂಡು, ಅದು ವಿಜಯನಗರದ ಪೂರ್ವ ಚಿಹ್ನವೆಂಬಂತೆ ಪುಲಕಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದೀರಿ ; ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯನನ್ನು ಮೂಢವಾಚಾರ್ಯನೆನ್ನದೆ ಕನ್ನಡ ಕುಲದ ಯತಿವರನೆಂದು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದೀರಿ ; ಕರ್ನಾಟಕದ ಅಭಿವ್ಯವತ ವಾದ ಭುವನೇಶ್ವರಿಯನ್ನು ವಂದಿಸಿ ಪುನೀತರಾಗುತ್ತಿದ್ದೀರಿ; ಕನ್ನಡದ ನಾಡಗವಿಯ ಕೆಳಗೆ ಕನ್ನಡಿಗರೆಲ್ಲರೂ ನೇರಿ ಬಹೋರರನಿಂದ “ ಎಲ್ಲರೂ ಒಂದೇ ! ಒಂದೇ ” ಎಂದು ಉಗ್ಗಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೀರಿ ; ಆರು ನೂರು ಮಂಷಗಳ ಹಿಂದೆ ವಿದ್ಯಾನಗರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿದಂತೆ, ಇಂದೆಯೂ, ವಿದ್ಯಾನಗರವನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವ ಎತ್ತುಗಡೆಯಲ್ಲಿದ್ದೀರಿ. ಇದೆಲ್ಲವೂ ಒಳ್ಳೆಯ ಲಕ್ಷಣವೆಂದೇ ಹೇಳುವೆನು.

ನನ್ನ ಎಣಿಕೆಯಿಂದ ಕನ್ನಡ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಇಂದು ಎರಡು ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಯಸುವೆನು. ಕಲಿತ ಕುಲ ಒಂದು, ಕಲಿಯದ ಕುಲ ಇನ್ನೊಂದು. ಕಲಿತ ಕುಲವು ತಾವು ಅರಗಿಸಿಕೊಂಡ ವಿದ್ಯೆಯ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಪ್ರಯತ್ನ ವಾದಿಯಾಗಿದೆ ; ಕಲಿಯದ ಕುಲವು ಹಲವು ಸಂಸ್ಕಾರವನ್ನೇ ಬಳಗೊಂಡು ವೈವ ವಾದಿಯಾಗಿವೆ. ಇಂದಿನ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ಅವರಡೂ ವಿಚಾರಗಳು ಅಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ ಯೆಂದೇ ನಾನು ತಿಳಿಯುತ್ತೇನೆ. ಪ್ರಯತ್ನವಾದವಾಗಲಿ, ವೈವವಾದವಾಗಲಿ ಸುಳ್ಳಿನ ಸುರುಳಿಯಲ್ಲಿ ; ಅವು ಸತ್ಯಪೂರ್ಣವಾಗಿವೆ. ಅದರೂ ಅವರಡೂ ವರಪುರ ಪೂರಕಗಳಾಗಿವೆಯೆಂದು ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಮನಪರಿಚಯಗವೇಕಾಗಿದೆ. ತನ್ನದಲ್ಲದ ವಾದವು, ತನ್ನ ವಾದದಷ್ಟೇ ನಡೆಯದಿದ್ದು ಸತ್ಯ ಸತ್ಯಗಳು ಬಿಟ್ಟು ಸತ್ಯತರ— ಸಂಪೂರ್ಣ ಸತ್ಯವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕಾರಗೊಂಡಾಗ ಕನ್ನಡ ಕುಲವು ಗೆಲುವಿನ ನಿಲುಕಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿ ಒಂದು ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಮೂರು ಶಕ್ತಿಗಳು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತವೆ. ಆ ಮೂರು ಶಕ್ತಿಗಳು ಯಾವುವೆ—ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿ, ಪ್ರಾಣಶಕ್ತಿ, ಆತ್ಮಶಕ್ತಿ. ಸಂತರವೂ ಪ್ರಪಂಚಸುತ್ತಿರುವ ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿಯು ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನಾಗಲಿ, ಜನಾಂಗವನ್ನಾಗಲಿ ಸಹಜವಾದ ಪ್ರಗತಿಯ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿಸಿ ಕೊಂಡು ಸಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಸಹಜ ಪ್ರಗತಿಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅದರ ಗತಿ ಮಂದನೆನ್ನೋಣ. ಇನ್ನು, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಇಲ್ಲವೆ ಜನಾಂಗದ ಒಳಿತು ಕೆಡಕುಗಳು,

ವಿತ್ತರಿಯದ ಇಲ್ಲವೆ ಕೆಲಸಗಳಿಂದ ಒಬ್ಬ ಬದುತ್ತಲಿರುವುದು ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಶಕ್ತಿಯಿಂದ. ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿಯ ಪ್ರವಾಹಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಶಕ್ತಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ಪ್ರವಾಹವು ಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತದೆ. ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಶಕ್ತಿಯ ವಿತರಕವಾಗಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡರೆ ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿಯ ವೇಗವು ತುಸು ತೀವ್ರವಾಗುತ್ತದೆ; ಅದು ಅಹಿತಕರ ನೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಕೊಂಡರೆ ವಿಶ್ವಶಕ್ತಿಯ ವೇಗವು ಹೆದ್ದು ಗೊಂಡು ಮೊದಲಿಗಿಂತ ಮಂದವಾಗುತ್ತದೆ; ಇದಕ್ಕೆ ಅಗತಿ ಕಲ್ಪನಾಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಎರಡು ಶಕ್ತಿ ಪ್ರವಾಹಗಳ ಸಂಗಮವನ್ನು ಅನುಕೂಲವೆನಿಸುವಂತೆ ವೇಗವತ್ತರವಾಗಿ ಉಚಿತಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಾಗಿಸುವ ಮೂಲಕವೇ ಕಲ್ಪನೆಯ ಆಶ್ರಯವು. ಅದೇ ವಾಸ್ತವವು. ಅದು ವಿನೇಕ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಾಗುವುದರಿಂದಲೂ, ದೈವವಿಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಅವಕ್ಕೆ ಮನವುಟ್ಟುವ ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಬಿಡುವುದನ್ನು ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅದು ಪ್ರತಿಬಂಧ ಕರ್ಮವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸುವ ಕಲ್ಪನೆಯ ಆಶ್ರಯವೇ ಆಗಿರುವುದೂ ಅನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು. ಇಂಥ ವ್ಯಯವನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಎದುರಿಸುವ ಮಾರ್ಗವೆಂದರೆ, ಪರಮೇಶ್ವರನ ಅನುಗ್ರಹವೇ ಈ ಜೀವಕ್ಕೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಆಗೇ ಪ್ರಯತ್ನವು ಪರಮೇಶ್ವರನ ಅನುಗ್ರಹದ ಒಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಗುವುದು. ಇದು ವಶ್ಯವನ್ನು ಕಂಡುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿ ಧನಾತ್ಮಕವಾದ ಅಪರಮಿತ, ಪರಮೇಶ್ವರನ ವಶ್ಯವನ್ನೂ ಕಂಡುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ.

ಈ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವು ಅಭಿಷಿತ್ತ ಘಟನೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು. ಅದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕೊನೆಯವದು; ಬರಡು ಹಯನಾಗುವದು. ಅದು ವಿನೇಕವೇಶ್ವರನ ವಶ್ಯವಾದ್ದರಿಂದಲೂ ಬಸವನು ನವರೆಂದಂತೆ—
 “ಸತ್ಯವೆಂಬ ಕವಲಾಗಲಿ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲವೆಂಬ. ಅದ್ವೈತವಿರುವೆನೆಯೆ ದೈವನ ಭಾಷೆ”ಯು ಅವೆಷ್ಟು ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗಿರಲಿ? ಕೊನೆಗೊಂಡು ಇತ್ತೀಚೆ ಭಾಷೆ”ಯು ಪ್ರಬಲತರವಾಗಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಗುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟೇ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ವಶ್ಯವು ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ದೈವಕ್ಕೆ ಹೆದರದೆ, ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವ ವಶ್ಯವನ್ನು ವಶ್ಯವೇಶ್ವರನಾಗಿ ಪಡೆದಿದ್ದಾನೆ, ವಿಜಯವು ದೊರಕಲಾರದೆ ಇದ್ದೀತು ?

ಅದು ಸೂಚಕವಾಗುವುದು ಎಂದಾಗಿದ್ದು ಎಂಬ ಘಟನೆಯಾಗುವದು ಮುಖ್ಯ ಮಾತಾಗಿತ್ತು. ಆ ಘಟನೆಯು ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಾಯಿತು ಹರಿಹರನಾಗಿ ಮಾರ್ಪಟ್ಟಿತು. ಮಾರ್ಪಟ್ಟಾಗಲೂ ಅದೇ ವಶ್ಯವಾಗಿತ್ತು ಅದು ಅವಶ್ಯವೆನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಹುಟ್ಟುವುದಾಗಿತ್ತು. ಅದು ವಶ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಅದೇನು ಇಂದು ಭಾರತೀಯರಾಗಿದ್ದರೆ. ಇಂದು ವಶ್ಯವು ಹುಟ್ಟುವುದು ಈ ಸಂಭವನೆಯೂ ಅವಶ್ಯವೆಂದು ಈಗ ವಶ್ಯವೆಂಬುದು ವಶ್ಯವು ಹುಟ್ಟುವುದು ವಶ್ಯವೆಂಬುದು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಭಾರತೀಯ ವಶ್ಯವು ವಶ್ಯವು ಹುಟ್ಟುವುದು ವಶ್ಯವೆಂಬುದು ಅವಶ್ಯ ಸಮಾಯಕವಾಗುತ್ತದೆ. ವಶ್ಯವು ಹುಟ್ಟುವುದು ವಶ್ಯವೆಂಬುದು. ಅವಶ್ಯ ಮೊದಲು ಕನ್ನಡಕವಾದ ಒಳಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡಕವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿತು.

ಕನ್ನಡಕುಲವು ಶ್ರೀ ವಿರೂಪಾಕ್ಷದೇವರ ಸಂತಾನವು : ಇಂದಿನ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಬಾವುಟದ ಕೆಳಗೆ ಕೂಡಿರುವ ದಳ ಅದು. ಕನ್ನಾಟಕವು ಅಂದು ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ದೇವರದೇಸಿಯಂತೆ, ಇಂದು ಕನ್ನಡತಾಯಿಯೆಂಬ ಅರಿವು ನಿರಂತರವಾಗಿರತಕ್ಕದ್ದು. ರಾಜ್ಯವೇ ದೇವಾಲಯವೆಂದೂ ನಾಡಧರ್ಮವೇ ಅದರಲ್ಲಿಯ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಧರ್ಮವೆಂದೂ ಕನ್ನಡಕುಲದ ಭಾವನೆಯು ದೃಢವೆಂಬೀಕಾಗಿದೆ. ವ್ಯವಹಾರ ಧರ್ಮವು ಐಹಿಕಫಲ ವೃಧಾನವಾಗಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೂ ವೇದವೇ ಮೂಲವೆಂಬ ಮಾತು ಇಂದಿಗೂ ಸತ್ಯವಾಗಿಯೇ ಉಳಿದಿದೆ. ಧರ್ಮದ ಸ್ವರೂಪವು ಎಂದಿಗೂ ಒಂದೇ ಆದರೂ ಅದರ ಪ್ರಕಾಶವು ಜನರ ಸ್ಥಿತಿ ಸಂದರ್ಭಗಳಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಆಗಿನದಾಗ ವರ್ತಮಾನವಾಗುವವರೆಂದ ಇಂದಿನ ಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಂದುಗೂಡುವ ಧರ್ಮವೆಂದರೆ ನಾಡ ಧರ್ಮವೇ ಸರಿ.

ನಾಡಧರ್ಮದ ಜೀವಾಳವೆಂದರೆ ಬದುಕಿ ಬದುಕಿಸುವದು ; ತಾನು ಬದುಕುವ ವಕ್ಕೆ ಸರರನ್ನು ಪಾತಾಳಕ್ಕೊತ್ತಪ್ಪೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಮೆಟ್ಟಿಬಂದವರನ್ನು ತಿರುಗಿ ಮೆಟ್ಟುವ ಉಪಾಯವು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಅಂಥ ಪ್ರತೀಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಹಿಂಜರಿಯ ಬಾರದು. ಆದರೆ ಅನ್ಯರು ಮಾಡುವ ನಿಂದ್ಯಕಾರ್ಯವು ತಾನು ಮಾಡುವಾಗ ಅದು ಕ್ಲಾಘ್ಯವೇ ?

ಸಂನ್ಯಾಸಧರ್ಮವು ಅದೆಷ್ಟು ಶ್ರೇಷ್ಠವಾಗಿದ್ದರೂ ವಿಶಾಲಸಂಸಾರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸಾರ್ಥಕತೆಯಿಲ್ಲ. ಒಬ್ಬನ ಜೀವನವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಸಾರ್ಥಕಗೊಳಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನೂರು ವರುಷದ ಆಯುಷ್ಯವನ್ನು ಬಯಸುವ ಕಾರಣವೇನು ? ಹಾಳೆಹದ್ದಿನಂತೆ ಜೀವ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಿರುವ ಶತಾಯುವಿಗಿಂತ ವಿಶಾಲವಾದ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರಸಂಚದ ಒಂದು ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಜೀವಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ತುಂಬ ಅರ್ಥವಿದೆ. ಸಂನ್ಯಾಸಧರ್ಮವು ವ್ಯಕ್ತಿಯನ್ನು ಒಂದು ಮೆಟ್ಟಿ ಮೇರಳೆತ್ತುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥವಾಗಿರುವಂತೆ, ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು, ಮಾನವ ಜನಾಂಗವನ್ನು ಒಂದು ಮೆಟ್ಟಿ ಮೇರಳೆತ್ತಲೂ ಸಹಾಯಕವಾಗಬಲ್ಲದು. ಸಂಸಾರಿಗೆ ಸಂನ್ಯಾಸವು ಜೀವಾಗಿಯವಂತೆ, ಸಂನ್ಯಾಸಿಗೆ ಸಂಸಾರವು ಜೀವೇವೇಕು. ಸಂಸಾರವನ್ನು ತೊರೆಯುವ ಸಂನ್ಯಾಸವಾಗಲಿ ಸಂನ್ಯಾಸವನ್ನು ತೊರೆಯುವ ಸಂಸಾರವಾಗಲಿ ಜೀವನಕ್ಕಿರುವ ದೊಡ್ಡ ಕೊರತೆ. ಯಾರೂ ಜೀವನಕ್ಕೊಂದು ಕೊರತೆಯನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡದಿರಲಿ.

ನಾನನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದಕ್ಕೆ ರನ್ನದಿ ಬರುವ ಬಿಂಬಾದರೂ ಮಹಾಜೀವನವಿಲ್ಲದೆ ಗತ್ಯಂತರವಿಲ್ಲ. ಅವನು ರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನೂ, ಜನಾಂಗವನ್ನೂ ತೂಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ ಸಮರ್ಥನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ. ಸಿದ್ಧಪುರುಷನ ಜ್ಞಾನವು ರಾಷ್ಟ್ರಸೂತ್ರವನ್ನು ನಿರ್ದಿಷ್ಟಪಡಿಸಿಲ್ಲದೆ ; ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಬಲ್ಲದು- “ಜ್ಞಾನಿನಾಚರಿತುಂ ಶಕ್ಯಂ ಸಮ್ಯಗ್ ರಾಷ್ಟ್ರಾದಿಲೋಕಿಕಂ” ಎಂಬುದು ಸನಾತನ ಸತ್ಯವಾಗಿದೆ.

ನೀನು ಕನ್ನಡದ ಮೇಲೆ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರೀತಿ ಹೊಂದಿರುವೆ. ನೀನು ಕನ್ನಡದ ಮೇಲೆ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರೀತಿ ಹೊಂದಿರುವೆ. ನೀನು ಕನ್ನಡದ ಮೇಲೆ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರೀತಿ ಹೊಂದಿರುವೆ. ನೀನು ಕನ್ನಡದ ಮೇಲೆ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರೀತಿ ಹೊಂದಿರುವೆ.

ಇಂತು— ತಮ್ಮ
ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ.

(ಸ್ವರ್ಗದೊಳಿಗಲು)
—ಸಿಂಹ ಲಿಂಗಣ.

ಪ ಧ್ಯ ವಿ ಭಾ ಗ

೧. ವಸಂತ ಋತು

ಮುಂ ಮುಖಿಯಿಕ್ಕಳುಂ ನಿಶಿತ ಬಾಂಜೆ ಬಿಚಿತಮೊಕ್ಕನ್ನಿಗಳಾ- |
 ತಂ ಮುನುಚ್ಚಿತ್ತಿಕ್ಕುವೆತ್ತಿತ್ತಿವನವನೇಕೆ ಕಾಮೋದ್ರಾ- ||
 ತುಂ ಮುಳುಗಿತ್ತಿಕ್ಕುವೆತ್ತಿತ್ತಿವನವನೇಕೆ ಕಾಮೋದ್ರಾ- ||
 ಮುಂ ಮುಗಿತ್ತಿಕ್ಕುವೆತ್ತಿತ್ತಿವನವನೇಕೆ ಕಾಮೋದ್ರಾ- || ೧ ||

ಕಳಗಗ ಕೆಂಪಳಿಗ ಕೆಂಪಳಿಗ ಕೆಂಪಳಿಗ ಕೆಂಪಳಿಗ ಕೆಂಪಳಿಗ ಕೆ- |
 ಯುಟ್ಟಿವ ಕೆಂಪಳಿಗ ಕೆಂಪಳಿಗ ಕೆಂಪಳಿಗ ಕೆಂಪಳಿಗ ಕೆಂಪಳಿಗ ಕೆ- ||
 ಯುಟ್ಟಿವ ಕೆಂಪಳಿಗ ಕೆಂಪಳಿಗ ಕೆಂಪಳಿಗ ಕೆಂಪಳಿಗ ಕೆಂಪಳಿಗ ಕೆ- ||
 ಕಳಗಗ ಕೆಂಪಳಿಗ ಕೆಂಪಳಿಗ ಕೆಂಪಳಿಗ ಕೆಂಪಳಿಗ ಕೆಂಪಳಿಗ ಕೆ- || ೨ ||

ಮುಂ ಮುಗಿತ್ತಿಕ್ಕುವೆತ್ತಿತ್ತಿವನವನೇಕೆ ಕಾಮೋದ್ರಾ- |
 ಮುಂ ಮುಗಿತ್ತಿಕ್ಕುವೆತ್ತಿತ್ತಿವನವನೇಕೆ ಕಾಮೋದ್ರಾ- ||
 ಮುಂ ಮುಗಿತ್ತಿಕ್ಕುವೆತ್ತಿತ್ತಿವನವನೇಕೆ ಕಾಮೋದ್ರಾ- ||
 ಮುಂ ಮುಗಿತ್ತಿಕ್ಕುವೆತ್ತಿತ್ತಿವನವನೇಕೆ ಕಾಮೋದ್ರಾ- || ೩ ||

ಮುಂ ಮುಗಿತ್ತಿಕ್ಕುವೆತ್ತಿತ್ತಿವನವನೇಕೆ ಕಾಮೋದ್ರಾ- |
 ಮುಂ ಮುಗಿತ್ತಿಕ್ಕುವೆತ್ತಿತ್ತಿವನವನೇಕೆ ಕಾಮೋದ್ರಾ- ||
 ಮುಂ ಮುಗಿತ್ತಿಕ್ಕುವೆತ್ತಿತ್ತಿವನವನೇಕೆ ಕಾಮೋದ್ರಾ- ||
 ಮುಂ ಮುಗಿತ್ತಿಕ್ಕುವೆತ್ತಿತ್ತಿವನವನೇಕೆ ಕಾಮೋದ್ರಾ- || ೪ ||

ಮುಂ ಮುಗಿತ್ತಿಕ್ಕುವೆತ್ತಿತ್ತಿವನವನೇಕೆ ಕಾಮೋದ್ರಾ- |
 ಮುಂ ಮುಗಿತ್ತಿಕ್ಕುವೆತ್ತಿತ್ತಿವನವನೇಕೆ ಕಾಮೋದ್ರಾ- ||
 ಮುಂ ಮುಗಿತ್ತಿಕ್ಕುವೆತ್ತಿತ್ತಿವನವನೇಕೆ ಕಾಮೋದ್ರಾ- ||
 ಮುಂ ಮುಗಿತ್ತಿಕ್ಕುವೆತ್ತಿತ್ತಿವನವನೇಕೆ ಕಾಮೋದ್ರಾ- || ೫ ||

(ಮುಂ ಮುಗಿತ್ತಿಕ್ಕುವೆತ್ತಿತ್ತಿವನವನೇಕೆ ಕಾಮೋದ್ರಾ)

—ಕಂಠ

೨. ದುರ್ಯೋಧನನ ಛಲ

ನಿಮಗೆ ಪ್ರೊಡಮಟ್ಟು ಪ್ರೋಫುಡೆ
ಸಮಕಟ್ಟಿನ್ನೆ ಬಂದೆನುತರೀಳು ಸಂಧಿಯನೊಂ |
ಸಮಕೊಳಿಸಲೆಂದು ಬಂದೆನಿ
ಸಮರದೊಳಿನಗಜ್ಜ ಪೇಟೆಮಾಪ್ತಮ ಕಜ್ಜಂ ||

ನೆಲಕಿಱಿಸೆನೆಂದು ಬಗೆವಿರೆ
ಛಲಕಿಱಿಸೆಂ ಕಾಂದುಸುತರೀಳಿ ಸೆಲನಿಮ ವಾ- |
ಬೈಲನೆನಗೆ ದಿನವಪುದನಂ
ಕೊಲಿಸಿದ ನೆಲನೊದನೆ ಮತ್ತೆ ಪ್ರಮಗಾ ಬೈವೆನೇ ||

ಅನುಜಸಮೇತನೊಳಂತಕ
ತನಯನೊಳನುಜವ್ಯವೇತನೀಗಲ ದುರ್ಯೋಧ- |
ಧನನಳಿವಿ ಸಂಧಿಗೆಯೊಡೆ
ಮುನಿವರ ಮೆಚ್ಚುವರ ನುಡಿಗೆ ಸಕ್ಕಾಗಲಿಸೇ ||

ಕೂಡೆ ವಿರೋಧಿಯಂ ತಪ್ಪುಮ ತಪ್ಪುಸವಾಂಸದೆ ಭೂತಭೋಜನಂ
ಮಾಡದೆ ಪೈರಿಸಾರವನಿತಾಪವನಾಂಬುರುಹಂಗಳಂ ಬೇ- |
ಮಾರ್ಪಡದೆ ಬಂಧುರೋಕದೊಳೆ ಪೊರ್ದಿದ ಬಂಧುಜನಕ್ಕೆ ಸುತನಂ
ಮಾಡದೆ ಸಂಧಿಮಾತದನಿ ಪಾಂದವರೊಳು ಭಾರೀರಾಜಕೇರನಂ ||

ಬಾಡಮನಯ್ಯ ನಸರ್ ಮುಂ
ಬೇಡಿಬೇಡಾಣಿತ್ತೆನ್ನಿಲ್ಲ ರಾಜ್ಯಾರ್ಥಮನಾಂ |
ಬೇಡಿಯವರಲ್ಲಿಗಟ್ಟಿರೋ-
ಬೇಡಿಸಿ ಬೇಡಿಸಿ ಸವನುಮದವೆನ್ನಂ ||

ಎನ್ನಗುಗಾರಸೆನ್ನಗುಗಡಮ್ಮನನಿಕ್ಕಿದ ಪಾರ್ಥಭೀಮರು-
ಳ್ಳನ್ನೆಗಮೊಲ್ಲೆನೆನ್ನೊಡತೊಳೆನ್ನಸುತನುಸಮಜ್ಜ ಸಂಧಿಯಂ |
ಮುನ್ನಮವಂದಿರಿಬರುಮನಿಕ್ಕುನೆನ್ನಿ ಬರಕ್ಕೆ ಸಂಧಿಗ-
ಯ್ವೆಂ ನೆಗಟ್ಟಂತಕಾತ್ರಜನೊಳೆನ್ನಬಿಡಬಿಡೊಡಗದೊಳೆನೇ ||

ಶ್ರುತಿಮತವಿದೆನ್ನಾಜ್ಞೆ ಸನ್ನತೆ ಸತ್ಯರೀ
 ಕ್ಷಿತಿಯೊಳಿನ್ನಾರುಂಟು ಹೇಳೆಂದು ಪಾರ್ವತಿ
 ಪತಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನು ತಲೆದಡವಿ ಬೋಳ್ಳೆನಿ ಕೌತಿಕಂಗಿತೆಂದನು

|| ೨ ||

ನುಸಿಯೊಳನ್ನತು ತೋಟದಂತೆ ನಿನ್ನಲಿಗೆ ಸಂ-
 ದಡೆ ಮುಚ್ಚಿ ಮೇಲೆನ ಕೊಡುಪೆನೆಂದೆಂದು
 ಕೊಡು ಬೇಗದಿಂದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ ಎಂದಡಾನ್ಯೆಸತ್ತು ಕೋಟಿ ವರುಷ |
 ಬಿಡದೆ ಮಾಡಿದ ತಪಃಫಲದೊಳರ್ಥವನಂತೆ
 ಕಡು ಮುಳಿದು ಕಾವಿ ನೋಡಿದನು ಮೆಚ್ಚಿದೆನ್ನ
 ಹಿಡಿಯೆಂದುಸಿದುರ್ ಫಲವೆಲ್ಲವಂ ಕೊಟ್ಟನರಸಂಗೆ ಮುನಿಗಳದೇವನು

|| ೩ ||

ಪೊದವವನ ಪಾಕ್ಯದೊಳು ಹುಸಿಯು ನೀಂ ಪಿಡಿದೆಯಾ- |
 ದಡೆ ನಾನು ಮುನಿತನವನುಳಿದು ನಡೆದದೋಡ
 ಹಿಡಿದು ಮಧ್ಯಪಿಯಾಗಿ ತೆಂಕಮುಖವಹೆನೆಂದು ಹೇವಸಭೆಯೊಳಗೆ ನಾನು |
 ನುಡಿದು ಭಾಷೆಯನಿತ್ತೆ ನೀನೆನ್ನ ಭಾಷೆಯಂ
 ನಡಸಿ ರಕ್ಷಿಸಿದೆ ಸತ್ಯವ ಮಿತ್ರಿದೆಯೆಂದು ತಲೆ-
 ದಡವಿ ತನ್ನಂ ಕೊಟ್ಟನೀರನ ಸಮಕ್ಷದೊಳು ಪಾಸಿಷ್ಠನವನಿವತಿಗೆ

|| ೪ ||

ಧರೆಯೊಳು ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಚಾರಿತ್ರಮಂ ಕೇಳ
 ನರರೀಳು ಜನ್ಮದಿಂ ಮಾಡಿದ ಪಾತಕವು
 ತರಣಿಯುದಯದ ಮುಂದೆ ನಿಂದ ತಿವಿರದ ತೆಪ್ಪಿ ಹರಿಯುತಿಹುದೇಕೆಂದಡೆ |
 ಹರನೆಂಬುದೇ ಸತ್ಯ ಸತ್ಯವೆಂಬುದು ಹರನು
 ಎರಡಿಲ್ಲವೆಂದು ಶ್ರುತಿ ಸಾಪುತಿರಲಾ ಪಾಕ್ಯ-
 ವರರಿ ನಿರುತವ ಮಾಡಿ ಮೂಜಗಕೆ ತೋಪ್ಪಿದ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರಕಥೆಗೇಳಡೆ

|| ೫ ||

ಅನೃತಗುಣಿಯದ ಮೊರೆಯನಂ ನೆನೆಯಿ ಪುಣ್ಯಮಂ
 ಜೆನೆ ಸೂರ್ಯಕುಲಜ ಕಲಿ ದಾನಿ ಸತ್ಯಂ ವನಿ
 ಪ್ಪನ ಶಿಷ್ಯನಧಿಕೃತೆನು ಕಾರಿಯೊಳ ಮೆರೆದ ವೇದವ್ರಗುಣಪ್ರಮದ
 ಘನನೃಪ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನೆಂದಡತನ ಪೊಗಳ್ಳು
 ಜನ ಬದುಕಬೇಕೆಂದು ಕಾವ್ಯಮುಖದಿಂ ವೇಳ
 ನನವೇಕ್ಷೆಯಿಂದ ಕರಿರಾಘವಾಂಕಂ ಮಹಾ ಲಿಂಗಭಕ್ತರ ಭಕ್ತನು

|| ೬ ||

(ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ)

—ರಾಘವಾಂಕ

೪. ನಾಯಾದೇವಿಯ ಬಾಲ್ಯ

ಸಿಸುವ ನೋಡಿದ ಕಣ್ಣೆ ಮಾಯವೆ
ಮುಸುಕುವುದು ಮನ ಮೆಚ್ಚುವುದು ಮೋ-
ಹಿಸುವುದಿ ಪರಿ ಜನನಿ ಜನಕಾದ್ಯರುಗಳೆಲ್ಲರಿಗೆ ।
ವಸುಮತಿಪತಿ ಬಳಿಕಲತಿಸಂ-
ತಸದಲಾತ್ಮಜೆಗಖಿಲ ವಿಭವದಿ
ಹೆಸರನಿಟ್ಟನು ಮಾಯೆಯೆಂಬ ನವೀನ ನಾಮವನು

|| ೧ ||

ಉಲಿವ ಗೆಜ್ಜೆಯ ಕಾಲ ಕಡಗದ
ಘುಲಘುಲಿಸುವದುಗೆಯ ರತುನದ
ಲುಳಿಯ ಕಟಿಸೂತ್ರದ ಝಣತ್ಕಾರಿಸುವ ಕಂಕಣದ ।
ಹುಲಿಯುಗುರ ಬಂದಿಯ ಸುಧಾಳದ-
ಲೊಲಿವ ಮಾಗಾಯಿಗಳ ಪೊಳೆವರ-
ಳೆಲೆಯ ಮಿಸುಗುವ ಬಾಲದೊಡಿಗೆಯ ಮಾಯೆಗಿಕ್ಕಿದರು

|| ೨ ||

ಹಲಗೆ ಮಾಣಿಕದೊಟ್ಟಿಲಲಿ ಮ-
ಗ್ಗಲಿಸಿ ಮಲಗಿ ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತೆ ಮಾ-
ಪೋಳವ ತನ್ನನೆ ಕಂಡು ನಲಿಯುತೆ ನಗುತೆ ಕೈದುಡಿಕಿ ।
ಸೆಳೆದು ತೆಗೆದರೆ ಬಾರದಿರಲಾ
ನೆಳಲನೊದೆವುತೆ ಕಾಲಗೆಜ್ಜೆಗ-
ಳುಲುಹನಾಲಿವ ಮಾಯೆ ಮೆಹಿರಳು ಬಾಲಲೀಲೆಯೊಳು

|| ೩ ||

ಅವಿಸುವ ವಾದಿಯರ ಸಂಜ್ಞೆಯ-
ಲಾವಿ ಪಂದಪ್ಪಪ್ಪನುತ್ತಲಿ
ಕೂಡೆ ನಡತೆಂದವ್ವಿ ಮೇಲುದ ಸೆಜಿಗಿನೊಳಗವಗಿ ।
ನೋಡುತ್ತಲಿ ದಾ ಎನುತೆ ಜೈಮುಂ-
ತಾದಿ ಮುಂದಲೆವಿವಿಮ ಕುಣಿಕುಣಿ-
ವಾದಿ ಸೌಖ್ಯವನೀಯುತಿರ್ದಳು ಮಾಯೆ ಮೋಹಿನಿಗೆ

|| ೪ ||

ಒಮ್ಮೆ ಮಮಕಾರವನಿವನನೊ-
ಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮೋಹಿನಿದೇವಿಯನು ಮ-
ತ್ತೊಮ್ಮೆ ತನ್ನವನಾಡಿಸುವ ತರುಣಿಯರ ತಂಡವನು ।

ಹೆಮ್ಮಗೊಳಿಸುತೆ ಸುಖಮುಖವ ಹೊಣಿ
ಹೊಮ್ಮಿಸುತೆ ನೆಪೆ ಬಾಲಲೀಲೆಯ
ಸೊಮ್ಮ ಸೂಟೆಯ ಕೊಡುತಲಿದಳು ಮಾಯೆ ಮಹಿಯೊಳಗೆ || ೫ ||

ಜೀಜುತಿದಳು ಮುದ್ದು ತನವನು
ಹೇಳುತಿದಳು ಸಕಲ ಚೆಲುವನು
ತೋಜುತಿದಳು ಜಗದ ಜಂಗುಳಿಗಾಡುವೊಲನಾಗಿ |
ಸಾಜುತಿದಳು ಸಕಲ ನೊಬಗನು
ಮೀಜುತಿದಳು ದಿನದಿನಕೆ ಕಳೆ
ಯೇಜುತಿದಳು ಮಾಯೆ ವಿವಿಧವಿಲಾಸವೃತ್ತಿಯಲಿ || ೬ ||

ಹಿಡಿ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡರ್ಥಿಯಲಿ ಬೆಂ-
ಬದದೆ ಶಿಕ್ಷಾಚಾರ್ಯತನದಲಿ
ಜಡಿದು ಜಂಕಿಸಿ ಮುದ್ದು ತನ ಮಿಗೆ ಮಾಯೆ ತನ್ನಂತೆ |
ನಡೆಯೆ ಕಲಿಸಿದಳಂಜಿವಿಂಡಿಗೆ
ನುಡಿಯೆ ಕಲಿಸಿದಳರಗಿಳಿಗೆ ಸರ-
ವಿಡಲು ಕಲಿಸಿದಳಾಕೆ ತನ್ನರಮನೆಯ ಕೋಗಿಲೆಗೆ || ೭ ||

(ಪ್ರಥಮಾಂಕದ)

—ಬಾಹುರಸ

೫. ವ್ರಾತದಿಯ ಉದ್ವೇಗ

ಎಲೆ ಸಮೀರಕುಮಾರ ಸುಸ್ವತ
ಗೆಳಸಿದ್ದೆ ಕಲಿತನವ ನೀರೊಳು
ಕಲಿಸಿದ್ದೆ ಕೈಪಾರವಾದುದೆ ಕೊರವೊಂಪ್ರಸಲಿ
ಕಲಿಸಿದ್ದೆ ಕೃಷ್ಣನಿಗೆ ನೀತಿಯ
ಬಳಸಿದ್ದೆ ಬಹುಮತವ ನರಕಡೊ
ಳಿಸಿದ್ದೆ ರತಿಕುಲವನೆಂದನಿಲಜನ ನೋಡಿದಳು || ೧ ||

ಬೆನ್ನಲಿಟ್ಟು ಸನ್ನೆ ಮುನ್ನವತಿ
 ಸುಮ್ಮನಿಟ್ಟು ಮರುಗೊತ್ತವರರು
 ಮಾತುಮಾತನು ಕೃಷ್ಣನ ಸಂಧಾನವನು ನಿಮಗೆ
 ಕೈಬಿಗಿಸು ಕೊಡದ ನೃಪಾಲನ
 ತಲೆಯ ಬಿಡುತುಂದ ಭೀಮನೊಡನೆ
 ಮುನ್ನವವತಿ ನನ್ನ ಸಿರಿ ನೋಡದರೆ ನೋರುವೆಗೆ

|| ೨ ||

ಮತಿಗೊತ್ತದು ನನ್ನ ರೋಷ
 ಜ್ಞಾನದರೂ ಬಿಂಕಿನು ಧರ್ಮ
 ಕೃಷ್ಣನು ಸುತಿಗೊತ್ತದ ಮನವಿಗುವುದು ಕಾಳಗತಿ
 ಕೃಷ್ಣನು ಮತ್ತೊಂದು ವಿಶೇಷ
 ಕೃತಿಕರನು ಮುನ್ನವವತಿ ಕುರಿತು
 ಸುರಿಸು ಕೊಡದರೊಡನೆ ಸುಖವಲಿ ರಾಜ್ಯವಾಳುವುದು

|| ೩ ||

ನೋಲಿಗಲಿವೇ ಕೊಡವರ ನಮ
 ಪಾಪಿಯೊಳು ನೋಡದರು ನೀವು ಪಾಂ
 ಚಾಲರಾದೇ ಹೊರಗು ನೋಡು ನಲುಗಿಯೊಳೆಮಗೆ
 ಮುಳುಗಿ ಸಿರಿಗೊತ್ತಲಿದು ಜ
 ನಾನು ಹೊಂದಿದಪೂರ್ವವೇ ಕ್ಷಿತಿ
 ಪಾಲಕರು ನೋಡಗಲಮಗದು ಪರಮ ಪರಿಣಾಮ

|| ೪ ||

ಭೀಮ ಬಲವದರಾತಿ ಸೇನಾ
 ಭೀಮ ಕುರುಕುಲ ಕುಸುಮ ಮಾರ್ಗಣ
 ಭೀಮ ಪುರವೈ ಮಾನಿನಿಯ ಮಾನಾಪಮಾನಗಳ
 ರುಮಾನವಾಗಿ ಕುರಿತು ಭಸ ಸಂ
 ಗ್ರಹವನು ನೀ ಕೊಡುವೆಯೆ
 ಕ್ರಿಯವನು ನೋಡಿದನೊಡಳು ಪ್ರಾಪ್ತಿಯೊಳಿ

|| ೫ ||

ಧರ್ಮ ಕೃಷ್ಣಮಾನ ಹೊಂದಿ
 ಪಾಪಿಗಳು ಪರಿವರ ಕೆಡುವುದು
 ಮಾನವನಾಗುವುದೆ ಸಾವರು ಪುಣ್ಯವೆವರು
 ಸುರಿಸಿಟ್ಟುಕೊಡು ನಗೆ ನಿಮ್ಮ
 ಪರಿಗೆ ಸಲಿಯೊಬರೆಯೊಬ್ಬಳ
 ಹರಿವುದು ಹಂಗಾವಿರಿಬವದನೆಗೆ ನೋಡುವೆ

|| ೬ ||

ಮುಂದರಿಯ ಮುಂದೆಳದು ಸಂಭವಿಸಿ
ತಂದು ನೀರಿಯ ಸುಲಹವೆವರ
ಮುಂದೆ ಮೌನದೊಡ್ಡ ರಲ್ಲದೆ ಪತಿಗಳಸುಂದರು
ಅಂದು ನೀ ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಕೊಂಡು
ನಿಂದು ಮರೆದೈ ಸಂಘಗೋಸುಗ
ಮುಂದುವರಿದೈ ಕೃಷ್ಣಯೆಂದಳು ವ್ರತವಿಡಿದು || ೧೭ ||

ತನಯರೈವರು ನೀರ ಸಹದೇ
ವನು ಘಟೋತ್ಕಚನೀ ಸುಭದ್ರಾ
ತನಯನೆಮ್ಮಯ ತಂದೆ ಮೂರಕ್ಕೆ ಮೂರನೆಯ
ಇನಿಬರೇ ಕಾದುವರು ದುಶ್ಯಾ
ಸನನ ರಕುತವ ಕುದು ಕುರುಕುಲ
ವನವ ಸುಡುವರು ನಿಮ್ಮ ಹಂಗೇಕೆಂದೆಂದುಮುಖ || ೧೮ ||

ವರಸತಿಯ ಬಸುಸುಯ್ಯ ಗುಣವಿಡಿದು-
ಳುರಿ ಚಡಾಳಿಸೆ ರೋಷಮಯದು-
ಬ್ಬರದೊಳಾಡೊತ್ತಿದನು ಹಿಡಿದನು ಮುನಿವನು
ತರುಣಿ ಸೈರಿಸು ನೈರಿಸಿನೀ
ಸುರಿವ ಕಂಬನಿಗಳಿಗೆ ಶತ ಸಾ-
ವಿರ ಮಡಿಯ ಕಂಬನಿಯ ಸುರಿಸುನೆ ತುಗ್ಗಿದು ಮುನಿ || ೧೯ ||

ಉರಿ ಹೊಗುವ ಮೀಸೆಗಳ ಬೆಳಕು
ಮುರುಹಿ ವಾಮದ ಕರದಿ ತರುಣಿಯ
ಕುರುಳಿ ಸಂಶ್ಲಿಸಿದನು ಕಿಡಿಕಿಡಿಯೊಗಿ ಪಾತಿಪಾತಿ
ನರಕಮರ್ಧನ ಕೇಳು ಕಾಲದ
ನರಿಗಳಿರೇ ಕೀಳುವೆನು ಕುಲ
ಗಿರಿಗಳನು ತೊಡೆವೆನು ಕೃತಾಂತನ ಬುಲಮುಖ || ೨೦ ||

ಯಮಸುತನ ಹರುಣಕುಬೇವಾ-
ಕ್ರಮಕೆ ಮೊಗದಿರುಹಿದನು ಬೀಳಿ
ಕಮಲವದನೆಯ ಹರಿಬದನ್ನದು ಪತಿಗಳನಿಬರ
ಎಮಗೆ ಸಂಪ್ರತಿಗಿಲ್ಲ ಮನ ಘನ
ಸಮರವೇ ಸರ್ವಾರ್ಥ ಕೋವ
ಕ್ರಮಕೆ ರಿಪುರುಧಿರಾಂಬು ವಾನನ ರಿಪುಕ ಭವನದ || ೨೧ ||

ಕೆಡೆ ರಿಪುವನು ಕರುಳ ದಂಡೆಯ
ಮಂದಿಸುವನು ಮಾನಿನಿಗೆ ರಕುತವ
ಕುಡಿಯಲೆಲೆವನು ಶಾಕಿನಿಯರಿಗೆ ತತ್ಸಹೋದರರ
ಸವೆದು ಸಂಧಿಯ ಮಾಡಿ ಮುರರಿಪು
ಕೊಡಿಸು ಸಾಕೈಮೂರನವರಿಗೆ
ಆಡೆಯದಾನೆರಮೂರ ಕೊಂಡನು ಕಾರಪ್ಪಂದ್ರನಲಿ

|| ೧೨ ||

(ಕರ್ನಾಟ ಭಾರತ ಕಥಾಮಂಜರಿ)
— ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ

೬. ಕಲ್ಯಾಣ ದೇಶ

ಎತ್ತ ನೋಡಿದೊಡೆ ನಿಗಮಂಗಳಂ ಪೊಂಗಳಂ ।
ದೆತ್ತ ನೋಡಿದೊಡೆ ಗ್ರಾಮಂಗಳಂ ಪೆಂಗಳಂ ।
ದೆತ್ತ ನೋಡಿದೊಡೆ ನಗರಗಳಿಯಿಂ ಶಾಳಿಯಿಂ ದ್ರೋಣಾಮುಖಗಳಿಯಿಂದೆ ||
ಎತ್ತಲುಂ ಪತ್ತನ ಸಮಾಜದಿಂ ಭೂಜದಿಂ ।
ದೆತ್ತಲುಂ ಪರ್ವತನಿಕಾಯದಿಂ ಗೇಯದಿಂ ।
ದೆತ್ತಲಾ ಕಡಂಬದ ಸಫಾಡದಿಂ ಬೇಡದಿಂದಾ ನಾಡೆ ಸಿರಿ ಮೆರೆದುದು || ೧ ||

ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ಬೆಳೆದ ಬೆಳೆಗಳಂ ಮೆಳೆಗಳಂ ।
ದಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ವನಸ್ಥಳಗಳಂ ಕೊಳಗಳಂ ।
ದಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ವಸ್ತದರಿಗಳಂ ಕೆರೆಗಳಂ ಪರಿವ ಪರಿಕಾಲ್ಗಳಿಂದೆ ||
ಅಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ತೋರ್ವ ನಿರಿಗಳಂ ಕರಿಗಳಂ ।
ದಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ನೆರೆದ ಶುಕಗಳಂ ವಿಕಗಳಂ ।
ದಲ್ಲಿಗಲ್ಲಿಗೆ ಗವಾಪ್ಪದಗಳಂ ನದಗಳಿಂದಾ ದೇಶಮೊಪ್ಪಿದು || ೨ ||

ಕಂಡ ಕುಮುವಂಗಳಲ್ಲವ ಸವಂ ಸರದಿಂದೆ ।
ವಂಜಿಸದ ಶುಕವಿಕಂ ಶುಕವಿಕಂಗಳೆ ಫಲ ।
ಮಂಜರಿಯನೀಯದಿಹ ಮಾವು ಮಾವುಗಳನಪ್ಪದ ಬಳ್ಳಿ ಬಳ್ಳಿಗಳೊಳು ||

ಮಂಜುಳಭೃನ್ನಿಗುವದ ವರಮು ಪರಮಿಗೆ ಸಂತೆ :

ಸಂ ಜನಿಸದರಲರಲ ನವವರಮುಳಂಗೆಯಿ :

ದಂ ಜಡಿಯದೆಳಗಾಳೆಯೆಳಗಾಳೆಯಿಲ್ಲದಿದ ನವವರಮುಳಂಗೆಯಿ || ೧೭೭ ||

ದೇವಮಾತ್ಮಕ ನದೀಮಾತ್ಮಕದೊಳಂ ಬೆಳೆವು :

ದಾವ ಚೋರಂ ಗಿ ಕರುಣಾಕಿದೊವೆ ದಿಕ್ಕಿನಿದು :

ಮಾವಣ್ಣ ತನಿಸದ ಕಾಲ್ಕಂ ಬೆಳೆಪುರಾ ಗಾ ಗರದೊಳು :

ತೀವಿದಳನೀರ ಕೆಟ್ಟನ ಸಾರದಿಂ ಬೆಳೆವು :

ವಾವಗಂ ವಾಮರೀಮುಳಲಿಗೊಸೆಳೆಯ :

ಗ್ರಾವ ನಿರ್ಮಲಜಲದ ಪೂರದಿಂ ಬೆಳೆವು ಪೂರಗಿ || ೧೭೮ ||

ಶಾಲಿಗೇರಗಿದ ಗಿಳಿಗಳಂ ನೋವ ಪಾಮರ :

ಜಾಳದೊಂದುಲಿಪ್ತಮಂ ಕೋಕಿಲ ನಿರೂಪ :

ದೇಳಿದಂಗೆಯ್ದು ತೊಲಗದ ಸಂದ ಕಿರಣಳಿ ಪರಂಗೆಯಿ ಸಮ :

ಭೂಲಲನೆಗಾ ಕಳಮ ಪ್ರಸಪೋತ್ಸವಕ್ಕೆ ಸಂ :

ಮೇಳಿಸಿದ ಕೆಂಪುಗೂಡಿದ ಹಸುರು ಪಟ್ಟಿಯಾ :

ಶಾಲವಸನದ ಮುಸುಕಿದೊಬಿನಂ ಕಣ್ಣೆ ನೆಮದೊಸೆವೆಡೆ ಬರವು || ೧೭೯ ||

ಪಲವು ಕಾಲಂ ಬೆಳೆದಿದೊಳಂ ಭಯಂ ಕಡೆಮು :

ತಲೆಗೊಯ್ದುಕೊಂಬುದೆಂದು ದಿದವೆನುಲಿ ಪಾ :

ತಲೆವಾಗಿದುಮೊ ಪುತ್ರಮೋಹದಿಂ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ಕೊಡುವಂ ಕೊಡದ :

ಸಲದಿಡಿ ಭೂದೇವಿಗಂ ನಮಿಸಿ ಭಕ್ತಿಯಾ :

ನಲಿದು ಬಾಗಿದುಮೊ ಪೇಳೆಂದಿನಂ ಕಿಕ್ಕಿರಿದ :

ಫಲಭಾರದಿಂ ಕೊರಲ್ವಾಗಿ ಕಣ್ಣೊಳಿವಣ್ಣ ಬರವು ಕಡೆಮುಳವವು || ೧೮೦ ||

ತುಂದುತುಂಡಾಗಿ ಕತ್ತರಿಸಿ ಗಾಣದೊಳದಿದು :

ಹಿಂಡಿ ರಸಮಂ ತೆಗೆದು ಕೂಸಿ ಕೂರು ಕಡೆಮು :

ಖಂಡಕರ್ಕರಿಯಾದೊಬ್ಬಗೈಯೊಡಂ ಸಂಗಮವಾಡಂ ದಿದವು ಕಡೆಮು :

ದಿಂಡುಮುಟ್ಟಿದವಾಳೆ ಗಿರಿದಾದರಂ ಕಡೆಮು :

ದಂಡರೂಪಿಂ ಸ್ವಾಮಿಯಿತಕಿನ್ನ ತರವಾಡು :

ದ್ವಂಡತೆಯ ಬಿರುದೆತ್ತಿತನೆ ನೋಗುವವರ ಕೆಟ್ಟನ ಕಡೆಮುಳವವು || ೧೮೧ ||

(ಮುಕ್ತಾಯ)

— ವಿರೂಪಾಕ್ಷ ಸಂಹಿತೆ

2. ಚಂದ್ರಹಾಸ

ಕುಂತೀಕುಮಾರ ಕೇಳಾ ಮಹಾವತ್ಸನದೊ |
 ಛಿಂತರ್ಭಕರೊಳಾಡುತಿಹ ವಸುಳಿಗೈದು ಬರಿ |
 ಸಂ ತುಂಜಿತಾ ಸಮಯದೊಳ್ ಪ್ರಬಲದಿಂ ಪ್ರವರ್ತಿಸ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯೆಂಬ ||
 ಕುಂತಳೇಂಪ್ರಸ ಮಂತ್ರಿ ತನ್ನ ಮನೆಯೊಳ್ ವಿಪ್ರ |
 ಸಂಪರ್ಪಣಂಗೆಯ್ಯಲಾ ದ್ವಿಜಾ ಭೋಜನಾ |
 ಸಂತರದೊಳ್ಳದೆ ಸರ್ಯತರಾಗಿ ಕುಳಿದು ವರಸುತಲ್ಲಿದುತಿರ್ಪರು || ೧ ||

ಅಲ್ಲಿ ಕೆಳೆಯರೊಡನಾದುತಿರ್ಪ ಶಿಶುವಂ ಕಂಡ |
 ರುಲ್ಲಾ ಸದಿಂದೆಸವ ಭೂಸುರರ್ ಬಾಲಕನ |
 ಸಲ್ಲಲಿತ ರಾಜಲಕ್ಷಣಕೆ ಬೆರಗಾದರವನಂಗಮಂ ನೋಡಿ ನೋಡಿ ||
 ನಿಲ್ಲದನುರಾಗದಿಂದಾರ ಸುತನೀ ತರಳ |
 ನೆಲ್ಲಿಂದ ಬಂದನೆಂವಾ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯಂ |
 ಮೆಲ್ಲನೆ ವಿಚಾರದಿಂ ಕೇಳೊಡಾ ವಿಪ್ರರ್ಗೆ ಸಗುತಾತನಿಂತೆಂದನು || ೨ ||

ಈ ಪುರದೊಳಿನಿತಿಲ್ಲನಾಥರಾಗಿಹ ಬಾಲ |
 ರೀ ಪರಿಯೊಳೆತ್ತಣವನಾರ ಸುತನೆಂದರಿಯೆ |
 ನಾ ವಸುಳಿಯಂ ರಾಜಕಾರ್ಯದೊಳಗಿಡೆವಿದರ ಚಿಂತೆ ನಮಗೇತಕೆನಲು ||
 ಆ ಪಾರ್ವತೆಂದಿರ್ಪೊದಂ ಚಾರುಲಕ್ಷಣದೊ |
 ರೀ ಪೊಳಲ್ಲಿ ಕುಂತಳಾಧೀಶನಾಳ್ವನೆ |
 ಮ್ಯೂ ಕೊಡವಿಗೊಡೆಮನಹನೀತನಂ ನೀನಿರಿಸಿಕೊಂತು ರಕ್ಷಿ ವ್ರವೆಂದರು || ೩ ||

ಕ್ರೂರ ಸಕ್ರಾಕುಲಮೋಳಿರ್ದಿರ್ಪ ಪೆರ್ಮಡು ಗೆ |
 ಭೀರ ನಿರ್ಮಲ ಜಲದೊಳಿಸೆವಂತೆ ಮನದೊಳ್ ಕೆ |
 ಕ್ರೂರತರ ಭಾವಮಂ ತಳೆದು ಬಹಿರಂಗದೊಳ್ ವಿನಯಮುಳ್ಳಾತನಾಗಿ ||
 ಚಾರು ಲಕ್ಷಣದ ಶಿಶುವಂ ನೋಡಿ ಧರೆಯ ಬ್ಬಂ |
 ವಾರಕರ ಸುವಿಗೊಪ್ಪಿದವೊಲಿದುರ್ ಬಳಿಕ ಸೆ |
 ತ್ಕಾರದಿಂದಾ ವಿಸ್ತರಂ ಕಳುಹಿದಂ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿ ನಿಜಭವನದಿಂದೆ || ೪ ||

ಈ ಕುಂತಳೇಂದ್ರಂಗೆ ಸುತರಿಲ್ಲ ರಾಜ್ಯಮೆನ |
 ಗೇಳಾಧಿಪತ್ಯವಾಗಿರ್ಪುದು ಮುಂದಿನಂ |
 ಭೂಕಾಂತನಾದನಂ ಗಡೆ ವಿಸ್ತರಿದ ನುಡಿ ತವ್ವೆನ್ನಾತ್ಮಜರ್ಗೆ ||

ಬೇಕಾದ ಸಂಪದಂ ಬಯಲಾಗಿ ಪೋಪುದೆಂ ।

ದಾ ಕುಮತಿ ಬೇರೊಂದುಪಾಯಮಂ ಚಿಂತಿಸಿ ಭ ।

ಯಾಕಾರದೊಡಲ ಚಂಡಾಲರಂ ಕರೆಸಿ ಬೆಸಸಿದನಾರು ಮರಿಯದಂತೆ

|| ೫ ||

ಕಾನನಾಂತರದೊಳಿ ತರಳನಂ ಕೊಂದು ನೀ ।

ವೇನಾದೊಡಂ ಕುರುಪು ತಂದೆನಗೆ ತೋಪುದೆಂ ;

ದಾ ನರೇಂದ್ರನ ಮಂತ್ರಿ ಬೆಸಸಿದೊಡೆ ಪಶುಘಾತಕಿಗಳಾದುತಿಹ ಶಿಶುವನು

ಹೀನ ದಯದಿಂದೆ ಪಿಡಿದೆತ್ತಿಕೊಂಡೊಯ್ದರ್ ಭ ।

ಯಾನಕದೊಳಂದು ಕೊಲೆಗಳಿಸಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದನಂ ।

ದಾನವೇಶ್ವರನಾಜ್ಞೆಯಿಂ ಕಾಕರಕ್ಕಸರ್ ಬಂದು ಕೈಮನುಕಿವಂತೆ

|| ೬ ||

ಪಾತಕಿಗಳೊಡಲೊಳಿಹ ಪರಮಾತ್ಮನಂತೆ ಯದು ।

ದೂತರೆಳಿತಂದಜಾಮಿಳನಂತೆ ಕಾಕ ಸಂ ;

ಘಾತದೊಳ್ ಸಿಕ್ಕಿದ್ ಕೋಗಿಲೆಯ ಮರಿಯಂತೆ ನಲುಗಿ ಕತ್ತಲೆಯೊಳಿದರ್ ||

ಶೀತಲ ಮರಿಚಿಲಾಂಭನಂತೆ ಬಹಳ ಕೋ ।

ಪಾತಿಶಯದೊಳಿಹ ವಿವೇಕದಂತಾ ಪಶು ।

ಘಾತಕಿಗಳೆತ್ತಿಕೊಂಡೊಯ್ದ ಬಾಲಕನಿದ್ ನನರಿದೊಳಂಜುತಳುತೆ

|| ೭ ||

ವೆಗಲೊಳಿರಿಸಿ ಬನಕೆ ಚಂಡಾಲರೊಯ್ಯುತಿರೆ ।

ಮಿಗೆ ಬೆದರಿ ಭಯದಿಂದೆ ಬಾಲಕಂ ಬಾಯೊಳಾ ।

ವಗಮಿರಿಸಿಕೊಂಡಿರ್ಪ ದಿವ್ಯ ಸಾಲಗ್ರಾಮದಪಲವತಿ ಮುನಿಯಿಂದೆ ||

ಬಗೆದೊರಲಾಗ ಮುರಹರ ಕೃಷ್ಣ ಕಮಲಾಕ್ಷ ।

ಪಿಗರಾಜಗಮನ ಸಲಹೆಂದು ಚೀಲದೊಡವನನ ।

ಮೊಗ ನೋಡಿ ಕರುಣದಿಂ ಕಟುಕರೆದೆ ಕರಗಿದುದಂತೊ ಹರಿನಾಮದೇಳೆ || ೮ ||

ಒಯ್ಯ ಪಸುಳಿಯನರಣ್ಯದೊಳಿರಿಸಿ ಮರುಗಿ ಬಿಡು ।

ಸುಯ್ಯ ಪಶುಘಾತಕಿಗಳಾ ದುಷ್ಟಬುದ್ಧಿಯಂ ।

ಬಯ್ಯ ಶಿಶುವಧೆಗಳುಕಿ ನಿಂದು ನೋಡುತೆ ಕಂಠರರ್ಧಕನಿಡದ ಕಾಲೊಳು ||

ಅಯ್ಯಲ್ಲದೊಂದು ಚರಲಿಪ್ಪದಂ ಬಿಳಿದಂ ।

ಕುಯ್ಯ ಕುರುಪಂ ಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ದಾತಾರನೆದೆ ।

ಗೆಯ್ಯ ತೋರಿದೊಡವನವರ್ಗಂ ಮನ್ನಿಸಿ ಮಹೋತ್ಸವದೊಳಿರುಕಿದರ್ || ೯ ||

ಇತ್ತಲಾ ವಿವಿನದೊಳ್ ತನ್ನ ವದನದೊರ್ಪ ।

ವೃತ್ತಸಾಲಗ್ರಾಮ ತಿಲೆಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂ ।

ದುತ್ತಮತ್ತೋಕನಂ ಭಜಿಸೆ ದುರಿಗೈಡೆಡ ಕಾಲ ಸತ್ಯಾಂಗುಳಿಯನು ||

ಕತ್ತರಿಸಿಕೊಂಡುಕೊಂಡು ಪೋದರಂತ್ಯರ ಬಳಿಕ |

ತುತ್ತಿಸಿದ ರಾಯ ತೊಲಗಿದ ಶಶಿವೋಲಿದನವ |

ನತ್ತಣದು ಬಾಳೆಗಳ ನರ ನಿನ್ನ ಮಿತ್ರನಂ ಮರೆವೊಕ್ಕ ಜೀವಿಗಳ್ಳಿ || ೧೦ ||

ಬಸಿದ ನತ್ತರ ಗಾಯವೆಡೆದೊಂದು ಪೊದನೆಗೆ |

ನಸುತಿ ಹಂದರಿಯಿಂದೊಲಲಿ ಕುತಿರಬ್ ಕಣ್ಣೊ |

ಶೋನನ ಬಾಷ್ಪಂಗಳ ಕಂದು ಮಿಗವಕ್ಕಿಗಳ್ಳಿ ನೊಂದು ಕಡುಶೋಕದಿಂದೆ ||

ಪಸುವು ನೀರಡಿಕೆಯಂ ತೊರೆದಲ್ಲಿ ನೊಂದುವಳೆ |

ರಿಸುತಿರ್ದವಾ ರಿಸುನಸಂಮೊಡೆಲೆ ಪಾರ್ಥ ಕೇಳೆ |

ಪಸುಮಿರಿಯೊಳಾರ್ತದಂ ನೋಡಿ ಮಿಗೆ ಮರುಗದಿಹ ಮಾನವಂ ಪಾಪಿಯಲ್ಲೆ ||೧೧||

(ಕನ್ನಡ ಜೈವಿಭಾರತ)

—ಲಕ್ಷ್ಮೀಕ

೮. ಭರತೇಶನ ಆರೋಗಣೆ

ಮಂಗಳ ಪುದುತರಾಸನದಲ್ಲಿ ಚೌಕ ಸು

ಧಾಂಗಳಾಗಿರೆ ನೃಪ ಕುಳಿತ

ಮಂಗಳಮ ಲಲಿತಕಂದದಿ ಬಂದು ಕುಳಿತರಾ

ಮಂಗಳಲ್ಲರು ಪಂತಿಯಾಗಿ

|| ೧ ||

ಪಲನದು ರಾಯನ ಪಂತಿಯೊಳೂಟಿಕೆ

ಕುಳಿತರು ಮತ್ತವರಲ್ಲಿ

ಲಿಲಿಬರಾರೊಗಗೆಗೆದೆಮೊಡಲನುವಾಗಿ

ಸುಳಿದಾಡುತಿರ್ದರರ್ತಿಯೊಳು

|| ೨ ||

ಬಟ್ಟೆ ಹೊಂಬರಿವಾಣವಂಚಿನೊಳಗೆ ಸಾಲು

ಬಟ್ಟೆಲು ಕೆಲವು ಬಟ್ಟೆಲೊಳು

ಬಟ್ಟೆ ಮಾಣಿಕದ ಸೋಟಿಗಳೆಗಳೆಸೆಯ ತಿಟ್ಟ

ಪಟ್ಟಿ ತಿಂತಿಯೊಳೊಪ್ಪಿದನು

|| ೩ ||

ಸಾರವಸ್ತುಗಳ ತಂದಗಲಿಲ್ಲ ತುಂಬುಗಂ
ತಾರಯ್ಯ ಬಡಿಸಿದ ಮೇಲೆ
ಆ ರತಿ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲವೆಂಬ ವೆಂಗಳೂ ಪತಿ
ಗಾರತಿಯೆತ್ತಿದರೊಸೆದು

|| ೪ ||

ಕುಸುಮಾಂಜಲಿ ಮಾತಿ ಕೈಮುಗಿದೊಡನೊಂದು
ದೆಸೆಗೆ ಸಾರಿದರಬಲೆಯರು
ನಸುನಕ್ಕನಾ ರಾಯನಾ ಸತಿಯರೊಂದು
ಹೊಸ ಬಗೆ ಭಕ್ತಿಯ ಕಂಡು

|| ೫ ||

ಶಾಂತಭಾವದೊಳು ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ ನೆನಪು ಬೋ
ಕಾಂತಕೆ ನವಸಿ ಸಿದ ರವು
ಅಂತರಂಗಕೆ ತಂದು ಪ್ರಾಜ್ಞನ ಮನೋಬಿಟ್ಟು
ಕಂತು ಸನ್ನಿಭನು ಕಣ್ಣೆರೆದ

|| ೬ ||

ಜ್ಞಾನಾನ್ನವನಾತ್ಮಗರ್ವಿಸುತಿಯನ್ನ
ಪಾಸವ ಮೃಗೀಪ್ರಾಪ್ತಿಯನು
ಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲದೆ ಭರತೇಶನದೆಯ ಗಂ
ಧಾನವ ಬಲ್ಲವರಾರು

|| ೭ ||

ಎಡೆಮಾಡುವಬಲೆಯರೊಂದು ರಾಯನು ಕು
ತ್ತಿಡುವನ್ನದೊಳಗೊಂದು ಕುನ್ನ
ತುಡುಕಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬೋಗಿ ವೆಂಗಳೊಡ್ಡಿ
ಎಡೆಮಾಡಿದರು ಹವಣರಿದು

|| ೮ ||

ಎಲ್ಲರು ತುತ್ತಿಟ್ಟ ರವಕೆ ರಾಯನು ಕುಳಿ
ಯಲ್ಲಾದಿ ತಣೆದನಿದೊಳು
ಅಲ್ಲವೆ ಮತ್ತೊಂದು ಪರಿಭಕ್ತಿ ಮನೋಬಿಟ್ಟು
ಗೆಲ್ಲಕೆ ಬಹುದೇ ಬೋಗವೊಳು

|| ೯ ||

ರಾಜ ಕೈತೊಳೆದನು ಸತಿಯರು ಕೈಮೊ
ದೊಡೆಯಿಂದಿದಿರೊಳು ಬಿಲಲು
ಆ ಜನಪತಿಯೆಡೆವಾದಿದ ಸತಿಯರು
ಭೋಜಿಸಲೆಂದು ಸೂಚಿಸಿದ

|| ೧೦ ||

ಸಮಗಿನ್ನು ಭೋಜನಾಂತದ ಕ್ರಿಯೆ ಕಿರಿದುಂಟು
ಅವರಿಗೆ ಬವಿಸಿ ನೀವೆಂದು
ಯುವತಿಯರಿಗೆ ಸನ್ನೆಮಾಡಿ ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ ಮಾ
ನವಪತಿ ಯೋಗದೊಳಿದ್ದ

|| ೧೧ ||

(ಭರತೇಶ ವೈಭವ)

— ರತ್ನಾ ಕಲಾವಣಿ

೯. ಕುಲಜಾತಿ ಖಂಡನೆ

ಕುಲವಿಲ್ಲ ಯೋಗಿಗೆ ಭಲವಿಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ।
ತೊಲೆ ಕಂಬವಿಲ್ಲ ಗಗನಕ್ಕೆ ಸ್ವರ್ಗದಲಿ ।
ಹೊಲೆಗೇರಿಯಿಲ್ಲ ಸರ್ವಜ್ಞ

|| ೧ ||

ಎಲುವಿಲ್ಲ ನಾಲಗೆಗೆ ಬಲವಿಲ್ಲ ಬಡವನಿಗೆ ।
ತೊಲೆ ಕಂಬವಿಲ್ಲ ಗಗನಕ್ಕೆ ದೇವರಲಿ ।
ಕುಲಭೇದವಿಲ್ಲ ಸರ್ವಜ್ಞ

|| ೨ ||

ಸತ್ತ ಕತ್ತೆಯ ಹೊತ್ತರೆತ್ತಣದ ಹೊಲೆಯನು ।
ಉತ್ತಮನೆಂದು ಹೆರರೊಡವೆ ಹೊತ್ತರವ ।
ನಿತ್ಯವೂ ಹೊಲೆಯ ಸರ್ವಜ್ಞ

|| ೩ ||

ಉತ್ತಮರು ಪಾಲ್ಗಡಲೊಳಿತ್ತಿಹರೆ ಜನ್ಮವನು ।
ಉತ್ತಮರು ಅಥಮರೆನಬೇಡ ಹೊಲೆಯಿಲ್ಲ ।
ದುತ್ತಮರು ಎಲ್ಲಿ ಸರ್ವಜ್ಞ

|| ೪ ||

ಛಾತು ವಿಳನು ಕಲಿತು ಭೂತಪಂಚಕವಾಗಿ ।
ಓತು ದೇಹವನು ಧರಿಸಿದ ಮನುಜರ್ಗಿ ।
ಜಾತಿಯತ್ತಣದು ಸರ್ವಜ್ಞ

|| ೫ ||

ಕುಡುವ ನೀರನು ತಂದು ಅಡಿಗೆ ಮಾಡಿಸ ಮೇಲೆ ।
ಒಡನುಣ್ಣು ಲಾಗದಿಂತೆಂಬ ಮನುಜರ ।
ಒಡನಾಟವೇಕೆ ಸರ್ವಜ್ಞ

|| ೬ ||

ನಡೆವುದೊಂದೇ ಭೂಮಿ ಕುಡಿವುದೊಂದೇ ನಿರುಃ
ಸುಡುವಗ್ನಿಯೊಂದೆ ಇರುತಿರಲು ಕುಲಗೋತ್ರ ।
ನಡುವೆ ಎತ್ತಣದು ಸರ್ವಜ್ಞ

|| ೭ ||

ಅವಯವಗಳೆಲ್ಲರಿಗೆ ಸವನಾಗಿಯಿರುತಿರಲು ।
ಭವಿ ಭಕ್ತ ಶ್ವಪಚ ಶೂದ್ರರಿವರಿಂತೆಂಬ ।
ಕವಸವತ್ತಣದು ಸರ್ವಜ್ಞ

|| ೮ ||

ಯಾತರದು ಹೂವೇನು ನಾತರದು ಸಾಲದೇ ।
ಜಾತಿವಿಜಾತಿಯೆನಬೇಡ ದೇವನೊಲಿ ।
ದಾತನೇ ಜಾತ ಸರ್ವಜ್ಞ

|| ೯ ||

ಜಾತಿಹೀನರ ಮನೆಯ ಜ್ಯೋತಿ ತಾ ಹೀನವೇ ।
ಜಾತಿವಿಜಾತಿಯೆನಬೇಡ ದೇವನೊಲಿ ।
ದಾತನೇ ಜಾತ ಸರ್ವಜ್ಞ

|| ೧೦ ||

ಭೂತೇಶಗೆರಗುವನು ಜಾತಿ ಮಾದಿಗನಲ್ಲ ।
ಜಾತಿಯಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಶಿವನಿಗೆ ಶರಣೆನ್ನ ।
ಪಾತ ಮಾದಿಗನು ಸರ್ವಜ್ಞ

|| ೧೧ ||

ಸತ್ತುದನು ತಿಂಬಾತ ಎತ್ತಣದ ಹೊಲೆಯನು ।
ಒತ್ತಿ ಜೀವವಿರೆ ಕೊರಳರಿದು ತಿಂಬಾತ ।
ಉತ್ತಮದ ಹೊಲೆಯ ಸರ್ವಜ್ಞ

|| ೧೨ ||

ಹೊಲಗೇರಿಯಲಿ ಹುಟ್ಟು ಎಲುವಿನಾ ಗೃಹವಾಸ ।
ಸಲೆ ಧರ್ಮ ದಾನಿಯೆನಿಸದೆ ಹಾರುವನು ।
ಕುಲಕೆ ಹೋರಿಹನು ಸರ್ವಜ್ಞ

|| ೧೩ ||

ಕೂಳಿಂದ ಕುಲ ಬೆಳೆದು ಬಾಳಿಂದ ಬಲ ಬೆಳೆದು ।
ಕೂಳು ನಿರುಗಲು ನಿಗಿದರೆ ಕುಲಗಳನು ।
ಕೇಳಬೇಡೆಂದ ಸರ್ವಜ್ಞ

|| ೧೪ ||

೧೦. ಚಿಂತೆಯಾತಕೊ ?

ಚಿಂತೆಯಾತಕೊ ಬಯಲ ಭ್ರಾಂತಿಯಾತಕೊ	ಪ
ಕಂತುಪಿತನ ದಿವ್ಯನಾಮ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಜಪಿಸುವವಗೆ	ಅ. ಪ.
ಕಾಲಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಿಡದೆ ವೇಳೆಯಿರಿತು ಕೂಗುವಂಥ	
ಕೋಳಿ ತನ್ನ ಮರಿಗೆ ಮೊಲೆಯ ಹಾಲುಕೊಟ್ಟು ಸಲಹಿತೆ	೧
ಸಡಗರದ ನಾರಿಯರು ಹಡೆಯುವಾಗ ಸೂಲಗಿತ್ತಿ	
ಅಡವಿಯೊಳಗೆ ಹೆರುವ ಮೃಗವ ಹಿಡಿದು ರಕ್ಷಿಸುವರಾರು	೨
ಘಟ್ಟ ಮಣ್ಣು ಶಿಶುವ ಮಾಡಿ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಳಗೆ ಇರಿಸಲಿಲ್ಲ	
ಕೊಟ್ಟ ದೇವರು ಕೊಂಡು ಹೋದರೆ ಕುಟ್ಟಿಕೊಂಡು ಅಳುವದೇತಕೆ	೩
ಹೆತ್ತ ತಾಯಿ ಸತ್ತು ಹೋಗಲು ಕೆಟ್ಟವೆಂಬರು ಲೋಕಜನರು	
ಮತ್ತೆ ಗುರುಗುರಿಸೆ ತಾವು ಹತ್ತರಿದ್ದು ಸಲಹುತಿಹರೆ	೪
ಪರದಲ್ಲಿ ಪದವಿಯುಂಟು ಇಹದಲ್ಲಿ ಸೌಖ್ಯವುಂಟು	
ಗುರು ಪುರಂದರ ವಿಠಲನ ಸ್ಮರಣೆಯನ್ನು ಮರೆಯದವಗೆ	೫

(ಕೀರ್ತನೆಗಳು)

— ಪುರಂದರದಾಸರು

೧೧. ಕುಲವೆಂದರೇನು ?

ಕುಲ ಕುಲ ಕುಲವೆನ್ನುತಿಹರೋ	ಪಲ್ಲವಿ
ಕುಲ ಯಾವುದು ಸತ್ಯ ಸಜ್ಜನರಿಗೆ	ಅನುಪಲ್ಲವಿ
ಕೆಸರೊಳು ತಾವರೆ ಪುಟ್ಟಲು ಅದ ತಂದು	
ಬಿಸಜನಾಭನಿಗರ್ಪಿಸಲಿಲ್ಲವೇ	
ಹಸುವಿನ ಮಾಂಸದೊಳುತ್ತತ್ತಿ ಕ್ಷೀರವು	
ವಸುಧೆಯೊಳಗೆ ಭೂಸುರರುಣಲಿಲ್ಲವೇ	೧

ಮೃಗಗಳ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಪುಟ್ಟಿದ ಕಸ್ತೂರಿ
ತೆಗೆದು ಪೂಸುವರು ಭೂಸುರರೆಲ್ಲರು ||
ಬಗೆಯಿಂದ ನಾರಾಯಣನಾವ ಕುಲದವ
ಅಗಜಾವಲ್ಲಭನೇತರ ಕುಲದವನು

|| ೨ ||

ಆತ್ಮ ಯಾವ ಕುಲ ಜೀವ ಯಾವ ಕುಲ
ತತ್ತ್ವ ಪಂಚೇಂದ್ರಿಯ ಕುಲವಾವುದು ||
ಆತ್ಮಾಂತರಾತ್ಮ ನೆಲೆಯಾದಿ ಕೇಶವ
ಆತನೊಲಿದ ಮೇಲೆ ಯಾತರ ಕುಲವೋ

|| ೩ ||

(ಕೀರ್ತನೆಗಳು)

— ಕವಿಕವಾಸರು

೧೨. ಗುರೂಪದೇಶ

ಶ್ರೀಗುರುವಚನೋಪದೇಶವನಾಲಿಸಿ ।

ದಾಗಳಹುದು ನರರಿಗೆ ಮುಕುತಿ

|| ಪಲ್ಲವಿ ||

ದುರಿತಕರ್ಮವನೊಲ್ಲದಿರು ಪುಣ್ಯವನೆ ಮಾಡು ।

ಹರನಡಿವಿಡಿ ಶಾಂತಲೊಡನಾಡು ||

ಕರುಣವಿರಲಿ ಜೀವರೊಳು ನೀತಿವಿವನಾಗು ।

ಪೊರೆ ಪೊರ್ದಿದರನೆಂದು ಬೆಸಸುವ

|| ೧ ||

ನಿಂದಿಸಿ ನುಡಿಯದಿರಾರನು ಮನಸಿಗೆ ।

ಬಂದಂತೆ ನಡೆಯದಿರಹದಲ್ಲಿ ||

ಕುಂದುವಡೆಯದಿರು ಕಾಮಾದಿಗಳನು ಜಯ ।

ಸೆಂದು ಕೈವಿಡಿದನುಗ್ರಹಿಸುವ

|| ೨ ||

ಭವಮಾಲೆಗಲಸು ಪುನಿಯದಿರಿದರು ।

ಕವಿಯಲಂಜದಿರು ಸಂಪದಮೊಳು ||

ತನೆ ಮದವಳಿದಿರು ತತ್ತ್ವಸಂತತಿಯನು ।

ವಿವರಿಸಿ ನೋಡೆಂದು ತಿಳುಪುವ

|| ೩ ||

ಮಾಡಿದವನು ಕವನು ಬಾಹ್ಯದಲಿ ನಿ |
 ಮೊನ್ನೆಗೆ ಮೊನ್ನೆಗೆ ನೆನಪಿಡೆಗೊಡು ||
 ಕೆಳಗು ನಡುವುಂಟೆ ಗಲಿ ಮೊದವಿಭಕ್ತಿ
 ಗಳಿಗುಂಟೆನಿಗುಂಟೆನುರುದ

|| ೪ ||

ಕವಿ ನೆನಪಿಗುಂಟೆನು ವಿಷಮನು ನಂ |
 ಮೊನ್ನೆಗೆ ಮೊನ್ನೆಗೆ ನೆನಪಿಡೆಗೊಡು ||
 ಕೆಳಗು ನಡುವುಂಟೆ ಗಲಿ ಮೊದವಿಭಕ್ತಿ
 ಗಳಿಗುಂಟೆನಿಗುಂಟೆನುರುದ

|| ೫ ||

(ಕೈವಲ್ಯಪದ್ಧತಿ)

-ಶ್ರೀನಿಜಗುಣ ಕವಿಯೊಳಿಗಿಳು

೧೩. ಜಿಡು ಬಾಹ್ಯದೊಳು ದಂಭನ

ಜಿಡು ಬಾಹ್ಯದೊಳು ದಂಭನ : ನಾನಾಸದೊಳ
 ಗೆಜೆವನದಿವು ಕೃಷ್ಣನ
 ಮೊನ್ನೆಗೆ ಮೊನ್ನೆಗೆ ನೆನಪಿಡೆಗೊಡು ||
 ಕೆಳಗು ನಡುವುಂಟೆ ಗಲಿ ಮೊದವಿಭಕ್ತಿ

|| ಪಲ್ಲವಿ ||

ಮೊನ್ನೆಗೆ ಮೊನ್ನೆಗೆ ನೆನಪಿಡೆಗೊಡು ||
 ಕೆಳಗು ನಡುವುಂಟೆ ಗಲಿ ಮೊದವಿಭಕ್ತಿ
 ಮೊನ್ನೆಗೆ ಮೊನ್ನೆಗೆ ನೆನಪಿಡೆಗೊಡು ||
 ಕೆಳಗು ನಡುವುಂಟೆ ಗಲಿ ಮೊದವಿಭಕ್ತಿ

|| ೧ ||

ಮೊನ್ನೆಗೆ ಮೊನ್ನೆಗೆ ನೆನಪಿಡೆಗೊಡು ||
 ಕೆಳಗು ನಡುವುಂಟೆ ಗಲಿ ಮೊದವಿಭಕ್ತಿ
 ಮೊನ್ನೆಗೆ ಮೊನ್ನೆಗೆ ನೆನಪಿಡೆಗೊಡು ||
 ಕೆಳಗು ನಡುವುಂಟೆ ಗಲಿ ಮೊದವಿಭಕ್ತಿ

|| ೨ ||

ಮನದೊಳು ಶಿವ ತಾನು ಮನೆಮಾಡಿಕೊಂಡಿಹ
 ಮನ ಮೆಚ್ಚಿ ನಡೆದರೆ ಶಿವ ಮೆಚ್ಚುವ ॥
 ಮನಕಂಜಿ ನಡೆಯದೆ ಜನಕಂಜಿ ನಡೆದರೆ
 ಮನದಾಣ್ಮೆ ಗುರುಸಿ ಧ್ವ ಮರೆಯಾಗುವನಲ್ಲ

1' ೨

(ಕೃಷ್ಣ ಕಲ್ಪವೃಕ್ಷ)

—ಶ್ರೀ ಪರಮಹಂಸ ಶಿವಯೋಗಿಗಳ

೧೪. ಹುಣ್ಣಿವೆ

ಹುಣ್ಣಿವೆಯಿಂಪನು ನೀಡುತ್ತಿರೆ
 ಕಣ್ಣಿಗೆ ಹಬ್ಬುವ ಮಾಡುತ್ತಿರೆ
 ಗಾಡಿಯ ಬಿಂಕದಿ ಮೆರೆಯೆ ತಿರೆ
 ಬಾಳನು ಬೈಯುತ ಜರೆಯುವರೆ ?

ಬೆಟ್ಟದ ನೆತ್ತಿಯೊಳೊಬ್ಬನೆ ನಿಂತನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ದೆಸೆಗಳ ನೋಡುತ್ತ ;
 ರೆಕ್ಕೆಯ ರಸಿಕರು ಹಾರಿದರಿಕ್ಕಿಗೆ ಸಂಜೆಯ ಹಾಡನು ಹಾಡುತ್ತ ;
 ಪಡುವಣ ದೆಸೆಯೊಳು ಕಂಪನು ಚೆಲ್ಲುತ ಬೈಗಿನ ನೇಸರು ತೊಳಗಿದನು ;
 ತೊಳಲುತ ಬೆಳಗುತಲುರುಳುತಲಿಳಿಯುತ ನಾನೋಡುತಲಿರೆ ಮುಳುಗಿದನು .

ತಳಿರೊಳು ಕುಳಿರೆಲರಾದಿದುದು
 ಬೈಗಿರುಳೆಲ್ಲಿಯು ತೀಡಿದುದು
 ನೆಲವನು ಬಾಂದಳ ತಬ್ಬಿದುದು —
 ಮೌನತೆಯೆಲ್ಲಿಯು ಹಬ್ಬಿದುದು !

ನಭದೊಳು ಮೆಲ್ಲನೆ ಮಿಣುಕುತಲಿಣುಕುತ ಚುಕ್ಕಿಗಳೊಮ್ಮೆಯೆ ಮೂಡಿದುವು ;
 ಕನಸುಗಳಂದದಿ ಮೋಡಗಳೊಯ್ಯನೆ ತಣ್ಣೆಲರೊಳು ತೇಲಾಡಿದುವು !
 ಮೂಡಣ ದೆಸೆಯೊಳು ನಸುಗೆಂಪೆಸೆಯಲು ಕತ್ತಲೆ ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟೊಡಿದುದು ;
 ಹೊನ್ನಿನ ಬಣ್ಣದಿ ತುಂಬಿದ ಬಿಂಬದ ಹೊನ್ನಿನ ಸೊನ್ನೆಯು ಮೂಡಿದುದು !

ಜನ್ನದ ಬೆಂಕಿಯ ಕೊಂಡದೊಳೆಳುವ ಶಾಂತಿಯ ದೇವತೆಯಂದದಲಿ,
 ಕಬ್ಬಿಗನೆದೆಯೊಳು ಗಬ್ಬವನಾಂತಿಹ ಕಬ್ಬವು ಹೊರಗೊಗೆವಂದದಲಿ,

ನೀಲಾಂಬರದೊಳು ಮೆಲುಮೆಲನ್ನೇರುತ ತಿಂಗಳು ಮೂಡಿತು ಚಂದದಲಿ,
ಜೊನ್ನದ ಕಡಲೊಳು ಮುಳುಗುತ ಮೀಯುತ ನಲಿದುದು ತಿರೆಯಾನಂದದಲಿ !

ಗಿರಿಗಳು, ಹೊಲಗಳು, ಕಾಡುಗಳು,
ತೋರೆಗಳು, ನೀರಿನ ಬೀಡುಗಳು,
ಮುದ್ದಿಡುವಿಂದುವಲಂಪಿನಲಿ,
ಮೆರೆದುವು ನಲಿದುವು, ಪೆಂಪಿನಲಿ !

ತಳಿರನು ಚುಂಬಿಸಿ, ಕೊಳದೊಳು ಬಿಂಬಿಸಿ, ಚೆಲುವಿನ ಚಂದ್ರಿಕೆ ಚೆನ್ನಾಯ್ತು !
ಬಾನೊಳು, ತಿರೆಯೊಳು, ಕುಣಿಯುವ ತೆರೆಯೊಳು ತಿಳಿಬೆಳದಿಂಗಳು ಹೊನ್ನಾಯ್ತು !
ಮನದೊಳು ಬೆಳಗಿತು, ಎದೆಯೊಳು ತುಳುಕಿತು, ಜೊನ್ನಿನ ಬಿತ್ತರದಂಬುಧಿಯು !
ಸೊಬಗಿದು, ಸೊಗವಿದು, ಮಾಯೆಯ ಬೆಡಗಿದು? ಚಾಗಕೆ ಮಾಡಿದನೇಂ ಬಿದಿಯು?

ಬಾನೊಳು ತಿಂಗಳು ಬೆಳಗುತ್ತಿರೆ
ಮೀನುಗಳಿಣುಕುತ ತೊಳಗುತ್ತಿರೆ
ಶಾಂತಿಯ ಸೊಗದಲಿ ತುಂಬೆ ತಿರೆ
ಬಾಳಿದು ಹುಸಿಯೆಂದೆಂಬುವರೆ ?

(ಕೊಳಲು)
—ಕುವೆಂಪು

೧೫. ಮಲೆನಾಡ ಸೆರಗು

ಮಲೆನಾಡ ಸೆರಗಿನ ನೆರೆಗಿದ್ದ ಮನೆಯೊಂದು
ಮಮತೆಯ ಕುರುಹಾಗಿ ತಾ ದೊರಕಿತು
ಅಲ್ಲಿ ಸಂಪಿಗೆಯಿತ್ತು ಪಾರಿಜಾತಕವಿತ್ತು
ಮಾವು ಮಲ್ಲಿಗೆಯಿತ್ತು ಮನೆಯಿದಿರು
ಮುಗಿಲ ಮಲ್ಲಿಗೆಯಿತ್ತು ತೆಂಗಿತ್ತು ಹಲಸಿತ್ತು
ನಿಂಬಿಯ ಇಂಬಿತ್ತು ಎಡೆಎಡೆಗೆ
ಹೊಂಗೆಯ ಸಾಲಿತ್ತು ಕಣ್ಣಿಂದೆ ಕೆರೆಯಿತ್ತು
ಗುಡ್ಡದ ನೆರೆಯಿತ್ತು ಅದರಾಚೆಗೆ

ವೃಕ್ಷವಾಟಿಕೆಗಳು ಬಳಬಳಸಿ ಹೋಗುವ
ಹಾದಿಬೀದಿಗಳುಂಟು ನಾಲ್ಕೆಡೆಗು
ತೋಪು ತೋಟಗಳುಂಟು ಜೋಳದ ಹೊಲವುಂಟು
ಭತ್ತದ ಗದ್ದೆಯ ಬದಿಬದಿಗು
ಬನದೇವಿಯೆಡೆಯಾಟಿಕೆಗೊಡುವ ಗುಡ್ಡದ
ಸಾಲಿನ ತೋಳುಂಟು ಪಡುವಲೊಳು
ಶಬರಿ ಪಾಮರಿಯರ ಸುಳಿದಾಟ ನಲಿದಾಟ
ಸುಗ್ಗಿ ಸುಗ್ಗಿಗು ಉಂಟು ಅವರದರೊಳು

ಮತುಗಳ ವಿರಿಳಿತ ಕಾಳ ರಿಂಗಣಗುಣಿತ
ಬಿಡಿಬಿಡಿಸಿ ಬರೆದಂತೆ ಚಿತ್ರದೊಳು
ಬಡವರ ಅಲೆದಾಟ, ಹೊಟ್ಟೆಯ ಬೆಂಬತ್ತಿ
ಗುಳಿಯೆತ್ತಿ ಹೊರಟವರ ಹೋರಾಟವು
ದುಡಿವರ ತಿರುಳರ ಕೂಲಿ ಕುಂಬಳಿಯವರ
ಜೀವನ ಮೂಡಿರೆ ಹಾದಿಯೊಳೆ
ನನಗೂ ನಿನಗೂ ಅಂಟಿದ ನಂಟಿನ
ಕೊನೆ ಬಲ್ಲವರಾರು ಕಾಮಾಕ್ಷಿಯೇ !

ಅಲ್ಲಿರುತಿರಲಾಗಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೆ ನನ್ನ
ದೃಷ್ಟಿಯು ನಟ್ಟಿತು ಸೃಷ್ಟಿಯೊಳು
ಮಳೆಯಾಕೆ ಚಳಿಯಾಕೆ ಭೂಮಿಯ ಬೆಳೆಯಾಕೆ
ಬಿಸಿಲಾಕೆ ನನ್ನಾಕೆ ನೆರೆಯಾದರು
ಇರುಳವಳು ಹಗಲವಳು ಬೆಳಕು-ನೆಳಲಿನವಳು
ಬೆಳದಿಂಗಳವಳು ನಮ್ಮವಳಾದಳು
ಗಿಡಮರದ ತೂಗಾಟ ಹಸುಹಕ್ಕಿ ಕೂಗಾಟ
ಚಿನ್ನಾಟ ನನ್ನಾಟ ಒಂದಾದವು.

ಗಾಳಿಯ ಹಾರಾಟ ವಿರಾಟ ಚೀರಾಟ
ಭೋರಾಟ ಕುಣಿದಾಟ ತುಳಿದಾಟವು
ಎಳೆದಾಟ ತೂರಾಟ ಎಲೆಗಳ ಕಳೆವಾಟ
ಸುಟ್ಟುರೆಯ ಗಾಳಿಯ ಹುಡಿಯಾಟವು
ಛಂದೋಗತಿಯ ಜಿಂದ, ತಾಳಲಯದಾನಂದ
ಸ್ವಚ್ಛಂದ ಬಂಧವ ಕಲಿಸಿದವು

ನಾಡ ಬಳಕೆಯ ನುಡಿಗೆ ಸೋತಿದ್ದ ಮನವನ್ನು
ಹಾಡಿನ ಮೋಡಿಗೆ ಒಲಸಿದವು.

ಹಾವುಗಳರಮನೆ ಹೂವಿನ ತವರ್ಮನೆ
ನಮ್ಮನೆ ನೆರೆಹೊರೆಯವರೆನ್ನಲು
ನರಿ ಸಾಯಿ ಇದಿರಾಗಿ ವಾದಿಸಿ ಬೆಚ್ಚಿಸಿ
ಎಚ್ಚರಿಸಿ ನಿದ್ರೆಗೆ ನೆರವಾದವು
ಕುರಿಯಾಡು ದನಕರು ಓಡಾಡಿ ಕೂಡಾಡಿ
ನಾಡಾಡಿಗಳು ನಾವು ಜೋಡಾದೆವೆ !
ನನಗೂ ನಿನಗೂ ಅಂಟಿದ ನಂಟಿನ
ಕೊನೆ ಬಲ್ಲವರಾರು ಕಾಮಾಕ್ಷಿಯೇ !

(ಸಖೀಗೀತ)
— ಅಂಬಿಕಾಕವನಯದತ್ತ

೧೬. ಸಿಡಿಲು

ಹಣ್ಣು ಬಿತ್ತು ಹಣ್ಣು ಬಿತ್ತು,
ಇಂದ್ರ ವನದ ಹಣ್ಣು ಬಿತ್ತು.
ಅಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತು ಇಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತು,
ಎಲ್ಲಿ ಬಿತ್ತು ? ಇಲ್ಲೆ ಬಿತ್ತು.

ಆಚೆ ಗಿಡದ ಕೆಳಗೆ ಕೆಲರು,
ಈಚೆ ಗಿಡದ ಬುಡಕೆ ಕೆಲರು.
ಅಲ್ಲಿ ಕೆಲರು ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲರು,
ಅಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆ ಕೆಲರು.

ಗಾಳಿ ಉಕ್ಕಿ ಒದರಿತಾಗ,
ಗಿಡದ ಸಾಲು ಅದುರಿತಾಗ.
ಅತ್ತ ಇತ್ತ ಅಂಧಕಾರ,
ನೋಡಿದತ್ತ ದುಂದಕಾರ.

ಲೋಕವೆಲ್ಲ ಮೊಬ್ಬುವರಿದು,
ಸರುವ ಜನದ ಮಬ್ಬುಹರಿದು,

ದೊಡ್ಡ ದೊಂದು ಸಪ್ಪಳಾಗಿ,
ಜಗದ ಮೋರೆ ಸಪ್ಪಗಾಗಿ.

ಗಗನ ಪೃಥ್ವಿ ಏಕವಾಗಿ,
ಲೋಕ ಕಕ್ಕವಿಕ್ಕಿಯಾಗಿ,
ಹಣ್ಣು ಬಿತ್ತು ಹಣ್ಣು ಬಿತ್ತು,
ಇಂದ್ರವನದ ಹಣ್ಣು ಬಿತ್ತು.

ಬಿತ್ತು ಬಿತ್ತು ಇಲ್ಲೆ ಬಿತ್ತು,
ಲೋಕಕೆಲ್ಲ ದಿಗಿಲು ಬಿತ್ತು.
' ಇಲ್ಲೆ ಬಿತ್ತು ', ' ಇಲ್ಲೆ ಬಿತ್ತು ! '
ಎಲ್ಲರಂದಿಲ್ಲೆ ಬಿತ್ತು !!

ಬೇಡದವರ ಮೇಲೆ ಬಿತ್ತು
ಬೇಡಿದವರಿಗೆ ಇಲ್ಲ ತುತ್ತು
ಹಸಿಯದವರು ಹಲವು ಮಂದಿ
ಹಸಿದ ಜನರು ಕೆಲವು ಮಂದಿ

ಹಸಿಯವರಿಗೆ ಅಮೃತ ವಿಷವು
ಹಸಿಯೆ ವಿಷವೆ ಅಮೃತವವು
ಬಯಸಿದವಗೆ ಬೇವೆ ಬೆಲ್ಲ
ಬಯಸದವಗೆ ಮೊದಲೆ ಹೊಲ್ಲ

ಬೇಡಿದವರ ಮಗ್ಗಿಲ್ಲೆ
ಬೇಡಿ ಬಯಸುವವರು ಅಲ್ಲೆ
ಬೇಡಿದಲ್ಲಿ ಬೀಳಲಿಲ್ಲ
ಬೇಡದಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತಲ್ಲ !

ಎಲ್ಲೊ ಜಿದ್ದು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ
ಇಲ್ಲೆ ಜಿದ್ದು ತನಗೆ ಇಲ್ಲ !!!
ಹಣ್ಣು ಬಿತ್ತು ಹಣ್ಣು ಬಿತ್ತು
ಇಂದ್ರವನದ ಹಣ್ಣು ಬಿತ್ತು !

೧೭. ಮಾಲೆಗಾರನ ಮಾತು

ಅರಸಿಯರಸಿದೆನು ನಾನು....

ಹುರುಳುಳ್ಳ ಹೂವೊಂದನು
ಮುರುಳು ಗುಡಲನು ಕೂಡ
ಅರಮನೆಯೊಲಾಗಿಸುವ
ಸುರಪಾರಿಜಾತಕವನು !

|| ೧ ||

ಹೊರಗಿನಾ ಹೊಳವ ಕಂಡೆ....

ಮರುಳ ನಾ ಬೆರಗುಗೊಂಡೆ ;
ಸುರಲೋಕದರಳೆಂದೆ
ಬರಿದೆ ಭ್ರಮೆಯಲಿ ಬಿದ್ದೆ
ಸುಧೆಯೆಂದು ಸುರಿಯನು

|| ೨ ||

ರಾಯದೊಂಟಿಗಳ ಬಿಟ್ಟು....

ಸುತ್ತು ಮುಳ್ಳಾಬೇಲಿಯಿಟು
ಅಡವಿಯೊಳಗಡಗಿದ
ಬೆಡಗಿನಲರನು ನೋಡಿ
ನಿಂತೆ ಕಣ್ಣಾಮನವ ಕೊಟ್ಟು !

|| ೩ ||

ಒನದ ಹೂವಾದರೇನು ?....

ಎನಿಪೆ ನಿನ್ನಿಂದಮರನು ;
ಧನ ಬೇಡ, ಧರೆ ಬೇಡ,
ಜನ ಬೇಡ, ಜೊತೆ ಬೇಡ !
ಮನಬೇಡುತಿದೆ ನಿನ್ನನು !

|| ೪ ||

ಮುಳ್ಳುಗಳ ಕೊಂಪೆಯಿರಲಿ....

ಕಳ್ಳಿ-ಪೆಳೆ-ಕಂಟಿಯಿರಲಿ.... !
ಪೊಳ್ಳು ನನ್ನೆದುರೆಲ್ಲ,
ತಳ್ಳಿ ಹಾಕುವೆನವನು-
ಕೋಟಿ ಕಂಟಕವು ಬರಲಿ !

|| ೫ ||

ನಿನ್ನನೇ ಪಡೆವ ಬಯಕೆ....

ನಿನ್ನನೆ ಮುಡಿವ ಬಯಕೆ !

ನನ್ನ ಮನ ತುಂಬಿಹುದು,

ನನ್ನೆದೆಯ ತುಳಿಯುವುದು,

ನನ್ನ ಕೈಗಿಂದು ನಿಲುಕೆ

|| ೬ ||

ಒಡೆಯನಡಿಗೇರಿಸುವೆನು....

ನನ್ನ ಮುಡಿಗೇರಿಸುವೆನು ;

ಬದುಕಿನಲಿ ಬದಿಲವನು

ಸದೆಗೈದು ತೂರುವೆನು

ಬಾ ಕೈಗೆ ಜೇಗ ನೀನು !

|| ೭ ||

ಅರಸಿಯರಸಿದೆನು ನಾನು. .

ಹುರುಳುಳ್ಳ ಹೂವೊಂದನು ;

ಮುರುಕು ಮನ-ಮನೆಗಳನು

ಸುರಲೋಕವಾಗಿಸುವ

ಅರಳು ಅಹುದಹುದು ನೀನು

|| ೮ ||

(ಒಡನಾಡಿ)

—ಅನಂದಕಂದ

೧೪. ಕಾಡು ನಾಡಿನಿಂ ಮಿಗಿಲು

ಅರಸುಗೆಯ್ತೆಯ ಭರದಿ ಆತ್ಮತತ್ವವ ತಿಳಿವ

ಪರಿಯ ಮರೆವವು, ಮೊರೆದು ಗರ್ಜಿಸುವೆವು.

ವಾಙ್ಮಗಳನೊತ್ತೊತ್ತಿ ಗೆಲ್ಲವರೆ ಮೊಳಗಿಪೆವು,

ಬರ್ಹೆಗರಸನಿಹನೆಂಬುದನೆ ಮರೆವೆವು.

ಇಂತು ಗಳಿಸುವ ಬಾಳ ಆಳ್ವೆಯೆಂಬರೆ ? ಹೇಳ,

ಪಚ್ಚೆ ಹಸುರಿನ ಹೊಲದಿ ಮೇವ ಮಂದೆ

ಬಂದು ಗಳಿಗಾಯಿ ಸುರುವ ತಿಂದು ಮರೆಯದೆ ಸಾವ ?
ಅವರಂತೆ ನಮ್ಮ ಜಾಳಿ ಮರವೆ-ಮಾಯೆ !

ತಾನೆ ಕುದುರಿಟ್ಟು ಚಿಗುರಿಟ್ಟು ಅರಲಾಗಿ ಮಿಡಿ
ಯಾಗಿ ಬಿಸಿಲಿಂದ ಕೆಂಪಾಗಿ ಬೀಗಿ,
ತೂಗಿ ಲೆಂಬಲಿಂದ ನನು ಜಗುಲಿ ತೊಟ್ಟಿಂದ
ಜಾಲಿ ಬೀಳುವ ಹಗ್ಗ ನಂತೆ ಮಾಡಿ,
ಬೀಳುವದು ತನ್ನೊಳಗೆ ತನ್ನ ಮೌನವನುಂಡು
ತೀನಿ ರಸವಾಗಿ ಬಿಡುಬಿಡು ಮೀರಿ,
ತನ್ನ ನೆಲೆಯನು ಕಿತ್ತು ನೇರಲದುವೇ ಬದುಕು :
ಹಲವು ಮೃತ್ಯುವಿನವಲಾವ ನೋಗನು ?

ಹೆದರಿಸುವ ಹುಸಿ ನಗೆಗೆ—ನಾಚುವೆನು ಘೋಷಣೆಗೆ,
ಕೂಳ್ಳುವೆನು ನಾಚುವೆನು ಬಲಕೆ ಚಲಕೆ
ಅಳುವೆನು ಅರವೆನು ಭೇದವಿಂ ಗರ್ವಿಸುವ
ಜುತು ಬೀಳುವ ಭೇದ ಜಗದ ಸೊಗಕೆ.
ಇಲ್ಲಿ ಹುಸಿ ಬೆದರಿಟ್ಟು—ವಂದಿಗಳ ಮೊರೆಮಿಲ್ಲ—
ಭವಮಾರ್ಗವಿಂ ಬದಿ ಕುಂತುರಂತೆ
ಸೃಷ್ಟಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿಟ್ಟು ಸುಖಗಳ ವಡೆದು
ಬಿಡುಬಿಡು ಕಾಣಿ ಕಾಣಿದುಬಿಟ್ಟು.

ಈ ಕಾಡು ನಾಡಿನ ಹಲವು ಮನ ಮಿಗಿಲಿನಗೆ ;
ಗುಳುಗುಳುಗಿ ಸುಖವಂತೆ ಸನ್ನ ಮನ
ಬೀಳ ಭೇದವು ಮಾರುತಿರೊಂದೆ ನೆಲೆನಿಸಿ ಕಿಡುವ
ಮನ್ನ ಬೆಲೆಗೆ ನೆಲೆಗೆ ಅಗಸುವ ಮರವು
ಮಾಡುವೆನು ಬಿಡುವೆನು ಕೆಂಪೆಲೆಲಿಡು ಕೊನಲಿ
ಜಗದವನು ಮಾರುತಿರೊಂದೆ ಮಾರುತಿರೊಂದೆ
ಅವನು ಮಾರುತಿರೊಂದೆ ; ಮಾರುತಿರೊಂದೆ ರಾಜ ;
ಮಾರುತಿರೊಂದೆ ಮಾರುತಿರೊಂದೆ ಮಾರುತಿರೊಂದೆ

ಮಾರುತಿರೊಂದೆ ಮಾರುತಿರೊಂದೆ ಮಾರುತಿರೊಂದೆ ;
ಅಳಿಗನು ಕೊಡುವೆನು ಗಿಡಕೊಡುವೆನು
ಮಾರುತಿರೊಂದೆ ಮಾರುತಿರೊಂದೆ ಮಾರುತಿರೊಂದೆ ;
ಮಾರುತಿರೊಂದೆ ಮಾರುತಿರೊಂದೆ ಮಾರುತಿರೊಂದೆ

ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮಧುರ ಮಾಸಗಳ ಮೃದು ಲಾಸ್ಯಗಳು ;
 ಮಳೆಯ ಗಾಳಿಯ ತಾಂಡವಗಳೊಮ್ಮೆ
 ಆವುದಿದೆ ತಪ್ಪು ? ಇನ್ನಾವ ಸಾವಿನ ಮುಪ್ಪು ?
 ಈ ಕಾಡೆ ಸ್ವರ್ಗನಂದನವಲ್ಲವೆ ?

(ನೆಲೆ)

— ಕರ್ತೃತ್ವಕ್ಕೆ ಶಂಕರಭಟ್ಟ

೧೯. ಹೊಸ ಕಾಲದ ನವಿಲು

ಮನದಣಿ ಕುಣಿಯುತ ಕೇಕೆಯ ಹಾಕುತ
 ಮರಡಿಯ ಮೇಲಣ ಹಸುರಲಿ ಹಾರುವ

ಹೊಸ ಕಾಲದ ನವಿಲು.

ಬೇಸಗೆ ಬೇಗೆಯು ಹಳೆಯದನೆಲ್ಲವ
 ಸಾಸಿರ ನಾಲಿಗೆಯಿಂದಲಿ ಸವರಲು
 ಪೂಸಿ ಎರೆಯಲಿಳಿ-ತಾಯಿಯ ತವಕಡಿ
 ಸಾಸಿರ ರೂಪದಿ ಕಾರಿನ ನೀರೆಯು

ಬೇಗದಿ ಬಂದಿರಲು

ಕುಣಿವುದು ಹಗಲಿರುಳು

ಹೊಸ ಕಾಲದ ನವಿಲು .

ಬಂದಿತು ಮಳೆಗಾಲವು ಅಳೆಗಾಲವು
 ಬಂದಿತು ಎನ್ನುತ ಬಸದೊಳಗಿನ ದ್ವಿಜ-
 ವೃಂದವು ತಾವೇ ತಾವೆಯ ಮೂಡಿದ
 ಬಂದಿಯ ವಾಸವನೊಡನೆಯ ನೇರಲು

ಬಂದೇ ಬಂದೆಯದು

ನಂದಿದೆ ನೊಂದದೊಬ್ಬ

ಹೊಸ ಕಾಲದ ನವಿಲು.

ಮರೆದೆವು ಮಾಸದ ಬೇಸಗೆ ಬಿಸಿಲಲಿ
 ಪೊರೆದೆವು ಜಗವನು ನೆರಳಿನಲಿನ್ನುತ

ಹಿರಿತನದಿಂದಲಿ ನಿಂತಿಹ ಮರಗಳು
ತಿಲೆಯನು ಬಿಲಿಯುವ ಬಿರಿಮಳೆ ಬಂದಿರೆ

ಅತಿ ಅತಿ ಅದುರಿರಲು
ತನನನ ಉಲಿವುದಿದು
ಹೊಸ ಕಾಲದ ನವಿಲು.

ವನೆಯನು ತಂದಿತು ನಸಿಯನು ತೋರಿತು
ಪೊಸಪೊಸ ಹೂಗಳ ಕಣ್ಣು ತೆರೆಯಿತು
ಕಸುಕಿನ ನೆಲದಲಿ ಹಸುರನು ಹಾಸಿತು
ಪೊಸ ಕಾಲದಿಂದಾದನಂದವಲಯ

ಮೈಮರೆಯುತ ಮರುಳು
ಕುಣಿವುದು ಹಗಲಿರುಳು
ಹೊಸ ಕಾಲದ ನವಿಲು.

ಕೊಳೆತಿದು ಹುಳಿತಿದು ನಿಂದಿದು ಕಮರಿದು
ಹಳೆಯದ ಕೂವನು ಗೂವನೆ ನುಂಗಲು
ಮಳೆಯೋಡದ ರಕ್ತಸ್ರವಿರುತ್ತಿರೆ
ನಿಳಿಯುವೆನು ಹಲ್ಲಿಗವಾಡಿಸುತ್ತಿರೆ

ನಲಿವುದು ಹಗಲಿರುಳು
ನಿಲಿವುದು ದಣಿಯದೊಲು
ಹೊಸ ಕಾಲದ ನವಿಲು.

ಪಾನಿನ ಬಸುಬೊಳು ನಡೆದಿಹ ಬವರದಿ
ಕಾಣದ ಗುಮಗಿನ ಗುಟ್ಟನು ಕಂಡೊಲು
ಪಾಣದ ಬೆಳ್ಳಿಪನಾ ಪೆಟ್ಟೆ ಎಂದೋ
ತಾನೆಯ ಹೊಸಪಾಡಿನ ಮೊರೆಯೆಂದೋ

ತಲೆಯಲಿ ಕೊಡೆಯಿರಿಸಿ
ನಲಿವುದು ಹಗಲಿರುಳು
ಹೊಸ ಕಾಲದ ನವಿಲು.

ಮುಗಿಲಿಡು ನಸುವೆಯ ತನ್ನಯ ಮುಸುಕನು
ತೆಗೆದೊಗೆಮೊಳ್ಳೆಯ ನೆಸರ-ನಗೆಯಲಿ
ದ್ವುಗದ್ವುಗವಿರುತ್ತಿರೆ ವಿಂಕದ ಗರುವಿನ
ಬಗೆವಿಗೆ ಬಣ್ಣದ ಗವಿಯೆನೆ ತೆರೆಯುತ

ಮೆಲ್ಲನೆ ಬಗೆಯುವನು
ತಾಲದಿ ಕಾಲ್ಗನು
ಹೊಸ ಕಾಲದ ಸುನು.

ಗರಿಯಲಿ ಬಗೆಬಗೆ ಬಯಕೆಯ ಹರಹುತ
ಗರುವನ ನಡುವಿನ ಪೊಡೆಯಲಿ ತೋರುತ
ಬರುತಿಹ ಬೆಳೆಯನು ಸಿರದಲಿ ಧರಿಸುತ
ಸರುವರ ಕರಿಯುವ ಕೆಳೆಯ ಹಾಕುತ

ಕುಣಿವುದು ಹಗಲಿರುಳು
ಬೆಳಿಗಾಲದ ಕುರುಹು
ಹೊಸ ಕಾಲದ ಸವಿಲು.

(ವಾಸಿಗ)

-ಕಂ. ಶ್ರೀ. ಮುಗಲ್

೨೦. ದಿವ್ಯಜ್ಯೋತಿ

ತಿಳಿ ನೀಲದಲ್ಲಿ ತಾ ನೀಲವಾಗಿ ಅವ ಹೋದ ಮೂರ ಮೂರ
ಬೆಳಗಿಹುದು ಇಲ್ಲಿ ಅವ ಬಿಟ್ಟ ಬೆಳಕು ; ಇನ್ನೊಮ್ಮೆ ಏಕೆ ಪಾರ ?

ಅಂದು ಸಂಜೆ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗೆ ದೇವಮಂದಿರದ ವಾರಿಯಲ್ಲಿ
ಅಚೆ ಈಚೆ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳಿಬ್ಬರಲಿ ಮೈಯ ಭಾರ ಚೆಲ್ಲಿ
ಜಗದ ಕರುಣೆ ನಡೆವಂತೆ ನಡೆದು ಮಂದಿರದ ನೀಲವೇರಿ
ನಿಂದಲ್ಲೊ-ಜಡವುಳಿದು ಜೀವವೊಂದಾಯ್ತು ದೇವನಲ್ಲಿ

ಎಸೆದ ಗುಂಡಿಗಾ ಕುಸಿದ ದೇಹದಲಿ ವಿಮಲ ರಕ್ತ ಚೆಲ್ಲಿ
ಮೀಯಿಸಿತ್ತು ಈ ಜಗದ ಮನವನ್ನೇ ಶೋಕ ಜಲಫಯ್ಲಿ
ಮುಗಿದ ಕೈಯು ಮುಗಿದಂತೆ ಇತ್ತು : ನೆಲಿಸಿತ್ತು ಕ್ಷಮೆಯು ಮೊಗದಿ
ಎದೆಯೊಳೆಂಥ ತಿಳಿ ಭಾವವಿತ್ತು ! ಅದನ್ನಾವ ಬಲ್ಲ ಜಗದಿ ?

ಹೋದ ಹೋದನವ ತ್ಯಾಗಜೀವನದ ತುತ್ತತುದಿಯನ್ನೇರಿ
ಏರಿ ಏರಿದೊಲು ಅಂತರಂಗದೈವಿಯ ಜಗಕೆ ತೂರಿ

ಸತ್ಯಪ್ರೇಮಗಳ ಸತ್ಯವನ್ನೆ ಕಣ್ಣೆದುರು ಎತ್ತಿ ತೋರಿ
ದ್ರವಿ ಶೋಕದಮುಖವೆ ದೀರಿ ಅವ ಹೋದನಾವ ದಾರಿ ?

ಎನಲು ಸರಳು ನುಡಿ, ಎಷ್ಟು ಸಹಜ ಸಡೆ, ಮನದ ಮಹತಿಯೇನು !
ಅನನ ಎದೆಯು ಉನ್ನತಿಯ ನಿಲುಕುವದು ಯಾವ ಗಿರಿಯ ಸಾನು ?
ಇಹಾದೆ ಅನನ ಕರುಣೆಯನು ಧರೆಗೆ ಕರಿವಂಥ ಕಾಮಫೇನು ?
ಅನನು ಗೈದ ರೀತಿಯಲಿ ಲಯಸಿತಂಥವರ “ ನಾನು-ನಾನು ”.

ತಿಂದಿಹುದು ಹತ್ತ ಹುಡುಗರು ಸೊಟಿ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಬಾನಿನೆಡೆಗೆ
ಅ ಬಾಕಿ ಬಂದಿ ಇಳಿದಂತೆ ಇಹುದು ಜಳಕೊಂದು ಕೆಳಗೆ ಇಳಿಗೆ
“ ಮನಸ್ಸು ಛಾಯೆ ? ಕಾಗದವೆ ಜ್ಯೋತಿ ? ” ಎಂಬರುಹು ಮೂಡಲೊಡನೆ
ಅ ಬೇಕ ಸಂದ ಸಂದಿಹನು ಫೀರ ಎದೆ ತೆರೆದು ನಾಡ ಕರೆಗೆ

(ನಕ್ಷತ್ರಗಾನ)

—ಡಿ. ಎಸ್. ಕರ್ಕಿ

೨೧. ಭಾವಜೀವಿ

ಕನ್ನಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಚೆಲು ರಫ್ತೂತ್ತವ ಕಂಡು
ಮನದೊಳಗೊ ಮಿಂಚಿದಂತೆ ಭಾಸ !
ಅವಳ ರಸಗಂಗೆಯಲಿ ಈಸಿ ಬಹ ಹಂಬಲದಿ
ಸೋವ ನುಂಗುತ ಪಡೆದೆ ಮಧುಸುಹಾಸ.

ಈ ಭಕ್ತಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಹೊಳಹು ತೆರೆಹೊಡೆದಂತೆ
ಭಾವಜೀವಿಯ ಮನವು ಮುಂದೊಡಿತು
ಮೂಡಗದ ಚೆಂಡೆಳಕು ಉಷೆಯ ದರ್ಶನವೀಯೆ
ಎವೆಯ ಬಟ್ಟಲು ತುಂಬಿ ತುಳುಕುತಿತ್ತು.

ಸಂದರ್ಭದರ್ಶನಕೆ ದೀಪ್ತವಾಗಿಹ ಮನವು
ಪ್ರಕೃತಿಯೇಪಾಸನೆಯ ಕೈಕೊಂಡಿತು
ಚಿಂಗುಲಾಬಿಯ ಪಳಲೆ ಅಕಳಂಕವಾಗಿರುವ
ಭಾವವೀಣೆಗೆ ಬೆರಳನಾಡಿಸಿತ್ತು.

ಹೊನ್ನರಾಯ ಸುರಿದು ಹೊಂದುಕೊಳ್ಳಲುಬಿಡು ?
 ಚೆಲುವಿಕೆಯು ತಾನಲ್ಲ ನನ-ವಸ್ತು :
 ದೇವದೇವನ ಶ್ರೇಷ್ಠೋತ್ತಮ ಪೂಜೆಗೆ ಸೇರು
 ಸೃಷ್ಟಿಯಲ ಮೈದೋರಿ ನುಡಿ " ಸಮೋಕ್ಷಗ್ತ "

ವಿಶ್ವಮುನ್ಯೋಲಿಸುವದಾಸ ಶ್ರೇಷ್ಠಪ್ರಾಂಜ
 ಆ ಗರ್ಭಸ್ಥಿಯ ಗರ್ಭಗಾಯಯು ಶ್ರೇಷ್ಠ !
 ಬಳಗಣಿ ನೆದುರಿಸಲಿ ಮೂಡಬಿಡುವಾ ಮಡಿ
 ಅದಕೆ ತರಣಾಗಿರಲು ಅಮರ ಸಾಕ.

ಅಣುಕಾದ ಸೌಂದರ್ಯ ಒಲಿದಂತೆ ಬಳ್ಳಿ
 ಹರಿದು ಕಿರಿದುಬಿಡುವು ಅಲ್ಪ ಬುಟ್ಟಿ ;
 ಅಂತರಂಗದ ಶುದ್ಧ ಬುಟ್ಟಿಗದು ಹೆದ್ದಾರಿ
 ಓದು-ವಾದ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಬುಟ್ಟಿ.

(ಬಿ. ಕೆ. ೨)
 — ಚನ್ನವೀರ ಕಣವಿ

೨೨. ಸವಯುಗ !

ಧಾವಿಸುತಿದೆ ಸವಯುಗ ಹೊಸ ಚರಣಗಳ ಚೆಲ್ಲಿ
 ತೀವ್ರತೆ ತಂಗಿರಣಂಗಳ ಮನದಂಗಳದಲ್ಲಿ !
 ಬರುತಿದೆ ಸವ ಸುಸ್ವಂತರವಾಂತರ್ಯದ ತೋರಿ
 ತರುತಿದೆ ಹೊಸ ಹೊಂಬಯಕೆರೆ ಹೂಡಿಂಗಳ ತೋರಿ ! ೧ ೨ ||

ಬಾಳಿನ ಕಪಿ ನಡುಗಿಯ ಚಾ ಓಗಿಸಿ ತಂಗೊಳಿಸಿ
 ನಾಳಿನ ಹೊಸ ಬಾಳಿಗೆ ಸ್ವಂತಗಲವನೆ ಬಯಸಿ
 ಕಳೆದಿಹ ಸವಿಗನಸಿನ ನೆನಪಂಗಳ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ
 ಮೆಲುಕಾಡಿಸಿ ಮೈಗೂಡಿಸಿ ನವರಸವನು ಸೂಸಿ ! ೨ ೨ ||

ಬನಬನಗಳು ನರುಗೊಪಿನ ತಳಿರುಡಿಗೆಯ ಧರಿಸಿ
 ಕುಸುಮಂಗಳು ತಂಗಾಳಿಗೆ ತನಿಗಂಪನು ಜಿರಿಸಿ

ಪ್ರಕೃತಿಯ ಸರ್ವಾಂಗದಿ ಶೃಂಗಾರವೇ ಮೃದಾಳಿ
ಪ್ರಕೃತನ ವ್ರತಭಂಗಕೆ ಅಡೊ ಮುಂದಾಗಿದೆ ದಾಳಿ !

|| ೩ ||

ಮಿಂಚುತ್ತಿದೆ ತಾರುಣ್ಯದ ಸೌಂದರ್ಯದ ಕಾಂತಿ
ಸಂಚಯಿಸಿದೆ ನವಜೀವನಹಾಂತರ್ಯದ ಶಾಂತಿ !
ಮನ ಮನದಲಿ ಮಿಡಿಯುತ್ತಲಿದೆ ನವಭಾವಮೃದಂಗ
ತನುಮನದಲಿ ಅಮೃತವೆ ಅನುರಾಗದ ರಂಗ !

|| ೪ ||

ಸರ್ವಮಂಡಿತ ಸುಭಯದಿಂ ಹೊಸಗಾಲದ ನವಿಲು
ಪ್ರಕೃತಿಯ ಫಲದ ಸಸಿ ಸಂಗೀತದ ಹೊಸಲು !
ಸೊಗಸುಗಲು ಪ್ರೇಮತಲಿವೆ ಪ್ರವಾಸದ ಗೀತಾ
ಉದಯತಲಿ ಕಾಲದ ರಥಚಕ್ರಗಳು ನಿರುತಾ !

|| ೫ ||

ಪ್ರಕೃತವೆಂದು ಮೃತವೆಂದು ದಾರಿಯು ಬಲು ದೂರ !
ಪ್ರಕೃತಿಯು ವಿಕರವಾಯಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ನೂರ
ಪ್ರಗದೆ ಜೀವ ಸಾವಿನ ತೋಳುತೊಟ್ಟಿಲದಲಿ ತೂಗಿ
ಕಿಂಗದೆ ಮನ ಸ್ನೇಹದ ಫಸತಾನಕೆ ತಲೆವಾಗಿ !

|| ೬ ||

ಮುನುಷ್ಯನ ಮನದವಾಸ ನೂಸಿದೆ ಜಗಕಿಂದು
ಪ್ರೇಮದ ಸುಖದಲ್ಲಿ ಸಾಯಿ ತನಿಸುವನು ತಂದು !
ಮುನುಷ್ಯನೊಳಿಹದಲಿ ಮಾಡಿ ತೊಲಗದೆ ತಾನಿಂದು ?
ಮನವತೆಯು ಬೆಳಗಿದೆ ನಯ ಸಂಸ್ಕರಣಕೆ ಸಂದು !

|| ೭ ||

—ಎಸ್. ಡಿ. ಇಂಚಲ

೨೩. ಸ್ವರಾಜ್ಯ

ಪ್ರಿಯ ಸೆವೆಯ ಹರಿಯಲಿ
ನವರು ನವರು ಬೆರೆಯಲಿ
ಫಲಮು ಬೆಳೆದು ಫರದಲಿ
ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ ಸರಿಯಲಿ.

ಪೊಸತು ಆನೆಯೊಡಲಿ
ರಸದ ಬುಗ್ಗೆ ಚಿಮ್ಮಲಿ
ಹಸಿವು ತ್ರಷ್ಣೆಗಳಡಗಲಿ
ಬೆಸನೆ ಚಿಂತೆ ಕಳೆಯಲಿ.

ಇದ್ದ ನೈರ ಓಡಲಿ
ಬುದ್ಧಿ ಹೃದಯ ಕೂಡಲಿ
ಶುದ್ಧ ವಿದ್ಯೆ ಮೂಡಲಿ
ಸಿದ್ಧಿ ಶುಭವ ನೀಡಲಿ.

ಎದೆಯ ಕದವು ತೆರೆಯಲಿ
ಸದಯತೆಯದು ಸುರೆಯಲಿ
ಮುದವ ವೆಳಕು ಸುರಿಯಲಿ
ಹೃದಯ ಕುಸುಮ ಅರಳಲಿ.

ಜ್ಞಾನ ರಾಜನಾಗಲಿ
ಪ್ರೇಮ ರಾಣಿಯಾಗಲಿ
ಸಮತೆ ಮಂತ್ರಿಯಾಗಲಿ
ಸುಸ್ವರಾಜ್ಯ ಸಾಗಲಿ.

(ಕಲ್ಯಾಣಕಾಂಡ)

— ಗಂಗಪ್ಪ ವಾಲ

